

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО “УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ”
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

**“ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ”**

**МАТЕРІАЛИ
РЕГІОНАЛЬНОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
(26 КВІТНЯ 2024 РОКУ, М. БІЛА ЦЕРКВА)**

БІЛА ЦЕРКВА 2024

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Матеріали
регіонального науково-практичного семінару
(26 квітня 2024 року)

Біла Церква 2024

Рецензенти:

Линчак О.В. – професор кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник

Суліцький В.В. – доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент

Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану: електронний збірник Матеріалів регіонального науково-практичного семінару, м. Біла Церква, 26 квітня 2024 р. / упорядники: В. С. Кулішов, І. В. Пахомов. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 298 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників регіонального науково-практичного семінару «**Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану**» (26 квітня 2024 р. року, м. Біла Церква). У ході роботи семінару було розглянуто ряд актуальних питань стосовно: психологічного супроводу формування соціально успішної особистості майбутнього кваліфікованого робітника в умовах воєнного стану; педагогічних чинників розвитку фахових компетентностей кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану; особливостей організації та проведення виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти; психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану; підвищення мотивації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до навчання в умовах воєнного стану; створення інноваційного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Матеріали збірника стануть у нагоді керівникам, методистам, старшим майстрам, викладачам професійно-теоретичної підготовки та майстрам виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За зміст і достовірність матеріалів несуть відповідальність автори тез.

*Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(протокол № 6 від 27 червня 2024 року)*

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ.....	9
--------------------------------	---

СЕКЦІЯ 1

БУЛІНГ: ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	
Акімов О.В.....	13
СПІВПРАЦЯ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ З ГРОМАДСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ JUNIOR ACHIEVEMENT UKRAINE	
Ващенко А.П.....	17
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПОПИТ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	
Герасименко Ю.С.....	21
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	
Головко Д.Ю.....	25
АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ	
Денисенко О.Г.....	28
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ	
Єрмоленко Н.В.....	33
МЕТОД «Я-ПОВІДОМЛЕННЯ» ЯК СПОСІБ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ»	
Завгородня А.С.....	36
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗП(ПТ)О	
Князева М.О.....	45
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Корінна І.В.....	50
ВИКОРИСТАННЯ СУПЕРВІЗІЇ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИИГОРАНН ПЕДАГОГІВ В РОБОТІ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ЗП(ПТ)О	
Костина А.М.....	63

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	66
Крамаренко В.В.....	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ – ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	
Коссова-Сіліна Г.О.....	71
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	
Кривобок А.С.....	75
ОРФОГРАФІЧНА ГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ	
Кучеренко І.А.....	79
ЕМОЦІЙНА РЕЗИЄНТНІСТЬ: ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Кульбашенко К.В.....	82
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПЕРЕХОДУ ДО МИРУ	
Лебідь О. М.....	87
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ) ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Лупіка Т.О.....	92
МОВНО-РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Мамчур Л.І.....	95
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НАВЧАННЯ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНО (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Мавдрик Т.М.....	100
РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ	
Мосейчук О.А.....	105
ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМ ЗАКЛАДОМ	
Осадчук О.О.....	110
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ПСИХОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПРОФТЕХОСВІТИ	
Пасюта І.О.....	115
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ З ПРОФЕСІЇ «РІЗЬБЯР ПО ДЕРЕВУ ТА БЕРЕСТУ» ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ	
Пахомов І.В.....	118

ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕХНІК В АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	
Первина Л.С.....	123
РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	
Полянський В.О.....	128
МЕТОДИКА ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	
Пономарьова В.В.....	130
ПСИХОЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Ружицька Н.І.....	135
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Савченко О.Ю.....	139
ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Семенова Я.І.....	146
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
Табачник О.М.....	150
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Фурс О.Й.....	153
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО Й ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ.	
Цикалюк Ю.О.....	157
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
Черноус Г. І.....	162
АДАПТАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО СУЧАСНИХ ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ: КЛЮЧОВІ СТРАТЕГІЇ ТА ПІДХОДИ	
Юденкова О.П.....	166

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ	
Афанасьєва О.В.....	177
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ	
Барвіцька С.А.....	181

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ 3 ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	185
Валенкевич Н.І.....	185
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНА РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПСИХОЛОГІЇ	190
Воднева І.А.....	190
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ СИТУАЦІЯМИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	193
Гусєва Л.А.....	193
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	198
Добрецов В. В.....	198
ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	203
Єрмолович М.В.....	203
ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ УЧНІВ 5-Х КЛАСІВ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ	206
Конопчук С.Ю.....	206
ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОГО ПСИХОЛОГІЧНОО ТРЕНІНГУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ	208
Короленко М.М.....	208
ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЇЇ ЗДОБУВАЧАМИ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ	211
Куліус І.М.....	211
МЕТОДИ РОБОТИ ПСИХОЛОГА З ПІДЛІТКАМИ	214
Лой І.О.....	214
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПСИХОЛОГІЯ»	216
Малиновська В.С.....	216
УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	220
Михайленко Д. Р.....	220
АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ	223
Мороз О.С.....	223
БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: КРИТЕРІЇ ПРОЯВУ ТА НАПРЯМИ ПРОФІЛАКТИКИ	226
Муляр М.С.....	226
КОНТРОЛЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПСИХОЛОГІЯ»	230
Наумова О.В.....	230
ВАЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗВО В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	

Ніколаєва О.Б.....	233
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	
Ночнік О.Л.....	238
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	
Олійник Б.О.....	240
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ОСОБИСТОСТІ В СИТУАЦІЇ БЕЗРОБІТТЯ	
Піхота І.Ю.....	244
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ У НАВЧАЛЬНИХ ГРУПАХ	
Полив`ян С.В.....	246
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ЛЦЕЇ ОЛЬГІНСЬКИЙ	
Савенко О.О.....	251
ОНБОРДІНГ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	
Савчук В.О.....	256
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Сташко Ю.С.....	260
ВПЛИВ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	
Фарафонова М.В.....	263
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК «ПАНАЦЕЯ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗГУРТОВАНOSTІ КОЛЕКТИВУ	
Цимбал І.П.....	265
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
Чехлова Т.С.....	268
ТЕХНОЛОГІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ	
Чолак Т. Д.....	270
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ	
Чорненька О.І.....	275
ПРОЯВИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Шахова Л.С.....	279
ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКІВ	
Шовгеня Д.О.....	283
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ	

ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	
Савлук Ю.М.....	289
ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Сидоренко В.В., Грищан О.Г.....	292

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

26 квітня 2024 року у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України відбувся регіональний науково-практичний семінар **«Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану»** у рамках Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра – 2024».

Організаторами Міжнародної спеціалізованої виставки є Всеукраїнська громадська організація Товариство «Знання» України за підтримки Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України та Держаної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти». Для освітянської спільноти дана подія – це майданчик для презентацій українських закладів освіти та проведення дистанційних заходів для майбутніх абітурієнтів. Цього року у виставці беруть участь 30 закладів вищої та післядипломної освіти і 49 закладів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти.

Мета проведення регіонального науково-практичного семінару «Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану» полягала в обговоренні психолого-педагогічних чинників формування професійної компетентності кваліфікованих робітників, шляхів створення безпечного освітнього середовища в сучасному закладі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану.

Організатори регіонального семінару: кафедра педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України та Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Черкаській області.

Участь у заході взяли понад 200 осіб (педагогічні працівники та керівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти, представники

навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти, науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти) із 17 областей України: Київської, Миколаївської, Одеської, Донецької, Житомирської, Черкаської, Дніпропетровської, Полтавської, Кіровоградської, Луганської, Запорізької, Хмельницької, Херсонської, Вінницької, Рівненської, Харківської та Закарпатської областей. На пошту організаційного комітету семінару надіслано понад 100 тез доповідей.

Наукова тематика семінару була досить широкою і включала актуальні питання, пов'язані із:

- психологічним супроводом формування соціально успішної особистості майбутнього кваліфікованого робітника в умовах воєнного стану;
- педагогічними чинниками розвитку фахових компетентностей кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану;
- особливостями організації та проведення виховної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- психологічною підтримкою учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану;
- підвищенням мотивації здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до навчання в умовах воєнного стану;
- створенням інноваційного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Модератором регіонального семінару виступив **ВОЛОДИМИР КУЛІШОВ**, завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту, кандидат педагогічних наук, доцент.

Роботу регіонального науково-практичного семінару розпочала **ВІКТОРІЯ СИДОРЕНКО**, директорка БІНПО, докторка педагогічних наук, професорка. У науковій доповіді Вікторія Вікторівна проаналізувала тенденції на світовому та вітчизняному ринках праці, ознайомила з досвідом БІНПО щодо підготовки здобувачів вищої освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О. Особливу увагу Вікторія Сидоренко

звернула на психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, роботу шкіл, студій, віртуальних рубрик для роботи із професійним та емоційним вигоранням педагогів, особами, які постраждали внаслідок воєнних дій. Також Вікторія Вікторівна охарактеризувала результати діяльності за темами НДР «Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України» та «Кваліфікаційний розрив (Skill Gap) на ринку праці України: стан і механізми його подолання». Наукова продукція, підготовлена за цими темами, здобула численні відзнаки та нагороди на Міжнародних виставках.

Із науковими доповідями виступили 10 спікерів:

ВОЛОДИМИР КУЛШОВ, завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту, кандидат педагогічних наук, доцент, із доповіддю: «Забезпечення набуття педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О soft skills в умовах воєнного стану»;

ТЕТЯНА КУЛИК, заступник директора з навчально-виховної роботи Багатопрофільного регіонального центру професійної освіти у Черкаській області, із доповіддю: «Особливості організації та проведення виховної роботи в Багатопрофільному регіональному центрі професійної освіти у Черкаській області»;

ВІКТОРІЯ КРАМАРЕНКО, методистка Навчально-методичного центру професійної (професійно-технічної освіти) у Черкаській області, із доповіддю: «Створення інноваційного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної) освіти як умова забезпечення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників»;

ЛІДІЯ МАМЧУР, професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО, докторка педагогічних наук, професорка, із доповіддю: «Ціннісно-смісловий компонент комунікативної компетентності педагога професійної освіти в сучасних реаліях»;

АЛЬОНА ЗАВГОРОДНЯ, практичний психолог ДНЗ «Канівське вище професійне училище», із доповіддю: «Психологічна підтримка учасників освітнього

процесу в умовах війни у ДНЗ «Канівське вище професійне училище»;

ЛЕСЯ ІНЖИЄВСЬКА, доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту, кандидатка психологічних наук, доцентка, із доповіддю: «Ментальне здоров'я у професійній сфері, як челендж сьогодення під час війни»;

ОЛЕНА ЛЕСИК, методистка Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Черкаській області, із доповіддю: «Волонтерство як вагома складова виховної роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти»;

ІЛЛЯ ПАХОМОВ, старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО, із доповіддю: «Формування професійних компетентностей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з професії «Різьбяр по дереву та бересту» відповідно до вимог ринку праці»;

ІННА КОРИННА, соціальний педагог ДНЗ «Жашківський аграрно-технологічний професійний ліцей», із доповіддю: «Особливості організації та проведення виховної роботи в ДНЗ «Жашківський аграрно-технологічний професійний ліцей»;

ОЛЕНА САВЧЕНКО, практичний психолог ДНЗ «Жашківський аграрно-технологічний професійний ліцей», із доповіддю: «Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в ДНЗ «Жашківський аграрно-технологічний професійний ліцей».

Регіональний науково-практичний семінар «Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану» став віртуальним майданчиком для обміну практичним досвідом та цікавих дискусій між науково-педагогічними працівниками, педагогами-практиками, здобувачами освіти і ключовими стейкхолдерами.

Запис регіонального науково-практичного семінару «Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану» можна переглянути на офіційному ютуб-каналі БІНПО за покликанням: https://www.youtube.com/watch?v=7OVKqClr_oc

СЕКЦІЯ 1

БУЛІНГ: ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Акімов О.В., викладач ДНЗ "Мирноградський професійний гірничий ліцей"

Булінг – агресивна і вкрай неприємна поведінка одного підлітка або групи підлітків щодо іншого підлітка, яка супроводжується постійним фізичним та психологічним впливом.

Незвичний для нашого сприйняття термін булінг тісно пов'язаний із такими поняттями, як насильство (застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір; панування, влада людини над людиною), агресія (дії, спрямовані на порушення фізичної і психічної цілісності людини або групи людей). Агресія органічно пов'язана з насильством і є його природним підґрунтям. Поняття агресія ширше за поняття насильство, воно включає в себе поняття насильство, третирування (виявляти зневагу до когось, поводитися безцеремонно, не зважати на чийсь думку), цькування (переслідувати кого-небудь різними нападками, наклепами і т. ін., знущатися з когось). Усі ці поняття відображають різні аспекти такого явища, як булінг[1].

Поняття булінг трактують від вузького (відеозйомка бійки) до масштабного (насильство взагалі).

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого [5].

Тобто законодавчо визначене поняття булінгу не стосується виключно підлітків, а охоплює всіх учасників освітнього процесу.

Булінг – соціально-педагогічна, психологічна проблема сучасності. Це соціальне явище, властиве переважно організованим колективам, отож з огляду на зазначене, виділяють основні місця булінгу:

- булінг в освітньому закладі;
- булінг на робочому місці (мобінг);
- булінг в армії («дідовщина»);
- кібербулінг (насилля в інформаційному просторі) тощо.

Булінг визначають як:

1) соціальну взаємодію через яку одна людина (іноді декілька) зазнають нападів іншої людини (іноді декількох, але, зазвичай, не більше чотирьох) майже щодня впродовж тривалого періоду (декількох місяців), що викликає в жертви стан безпомічності й виключення з групи;

2) сукупність соціальних, психологічних і педагогічних проблем, які охоплюють процес тривалого фізичного чи психологічного насилля з боку індивіда або групи стосовно індивіда, що не може захистити себе в певній ситуації;

3) поведінка, що може бути визначена як неодноразовий напад (фізичний, психологічний, соціальний або вербальний) тими, чия влада формально або ситуативно вища за тих, хто не має можливості захиститися, з наміром заподіяти страждання для досягнення власного задоволення.

Аналіз наукових робіт дає можливість визначити основні риси булінгу:

- систематичність;
- нерівність фізичних, психологічних і соціальних можливостей, які лежать в основі стосунків між жертвою й агресором, тобто агресор займає вище становище, ніж його жертва;
- взаємостосунки переслідувача й жертви;
- емоційне приниження, образа почуттів людини, що призводить до

виключення її з групи.

Отже, підґрунтям булінгу є статус, влада, конкуренція, лідерство. Це соціальна поведінка, що проявляється у відносно стійких групах і здатна залучати інших. Булінг охоплює нерівність сили та влади, що приводить жертву в стан, у якому вона не здатна ефективно захищатися від негативних дій. Це і є відмінною рисою булінгу від простого конфлікту. В конфлікті учасники рівні, а в булінгі жертва завжди виявляється слабшою, їй важче себе захистити, проти неї може виступати група. Ще одна характерна риса булінгу – він передбачає свідому поведінку, спрямовану на те, щоб завдати шкоди та страждання іншій людині[2].

Наслідки булінгу в освітньому середовищі:

1) психологічна травма, психологічна дезадаптація, нервові психічні та соматичні розлади;

2) почуття провини за бездіяльність;

3) почуття невпевненості, некомпетентності, закомплексованість;

4) страх, асоціальна поведінка, агресивні та насильницькі дії ;

5) нездатність діяти;

6) самогубство.

Булінг в освітньому закладі можна розділити на дві основні форми:

1) Фізичний булінг – умисні удари, стусани, побої нанесення інших тілесних ушкоджень тощо; сексуальний булінг, хеппісліпінг.

2) Психологічний булінг – насильство, пов'язане з дією на психіку, що завдає психологічну травму через словесні образи або погрози, переслідування, залякування, якими навмисно заподіюється емоційна невпевненість.

До цієї форми належать:

- вербальний булінг (знароддям слугує голос (образливе ім'я, з яким постійно звертаються до жертви, обзивання, поширення образливих чуток і т. д.);

- образливі жести або дії;

- залякування (використання агресивної мови тіла й інтонацій голосу

для того, щоб змусити жертву здійснювати або не здійснювати що-небудь);

- ізоляція (жертву навмисне ізолює, виганяє або ігнорує частина учнів або весь клас);

- активне неприйняття (виникає у відповідь на ініціативу, що походить від жертви, кривдники дають зрозуміти, що вона ніхто, що її думка нічого не означає, роблять її «цапом відбувайлом»);

- пасивне неприйняття (виникає лише в певних ситуаціях, коли треба вибрати когось у команду, групу, сісти за парту, прийняти в гру, підлітки відмовляються: «З ним не буду!»);

- ігнорування (не звертають уваги, не спілкуються, не помічають, забувають, не проявляють відкритої агресії, але й не цікавляться);

- вимагання (грошей, їжі, інших речей);

- пошкодження та інші дії з майном (крадіжка, грабіж, ховання особистих речей жертви);

- кібербулінг (приниження за допомогою мобільних телефонів, Інтернету, інших електронних пристроїв (пересилання неоднозначних зображень і фотографій, обзивання, поширення чуток тощо)).

Булінг – переважно латентний для інших осіб процес, але підлітки, які зазнали цькування, отримують психологічну травму різного ступеня тяжкості, що призводить до важких наслідків, аж до самогубства.

Отже, що булінг – явище, що може виникнути в більш-менш організованих, сталих підліткових колективах, стосується і впливає на всіх його учасників, призводячи до порушення освітнього процесу, викликає тривалі наслідки для особистості, інколи віддалені в часі [2].

Список використаних джерел:

1. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 169-173.

2. Найдюнова Л.А. Гуманізація стосунків через подолання цькування в шкільній спільноті. *Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. АПН України, Ін-т соц. та політ. психології*. 2007. Вип. 17(20). С. 157- 166.

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу» від 06 січня 2021 року №8584. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення 10.03.2024)

4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення 10.03.2024)

5. Постанова Кабінету міністрів України «Деякі питання освітнього омбудсмена» від 6 червня 2018 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.03.2024)

СПІВПРАЦЯ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ З ГРОМАДСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ JUNIOR ACHIEVEMENT UKRAINE

Ващенко А.П., *методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області*

Професійна освіта і майбутнє держави – це два ключові аспекти, з позиції яких розглядається стан сучасного освітнього середовища Дніпропетровщини.

Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти з громадськими об'єднаннями, для здійснення спільних міжнародних проєктів і програм.

JA Ukraine громадська організація, член всесвітньої мережі JA Worldwide, яка пропонує безкоштовні навчальні програми з підприємництва та економіки для молоді.

Програми містять інформацію та практичні завдання, що навчають фінансової грамотності, підготують до підприємницької діяльності та допоможуть визначитись із майбутньою професією.

Програма «Компанія» відома у світі як JA Company Programme – це найпоширеніша навчальна програма з підприємництва для молоді у Європі. Триває повний академічний рік з вересня по травень. Під час її проходження здобувачі освіти отримують досвід заснування власного підприємства, написання бізнес-плану, виробництва і маркетингу товарів або послуг, а також фінансового обліку та звітності. Все відбувається під наглядом педагога та з допомогою ментора з діючого успішного підприємства. Програма схвалена та рекомендована Міністерством Освіти та Науки України.

Програма “Компанія” 2022-2023 реалізовувалась у закладах професійно-технічної освіти у Львівській та Чернівецькій областях. У 2023-2024 навчальному році програма проходить у Івано-Франківській, Тернопільській, Хмельницькій, Вінницькій, Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Львівській, Чернівецькій областях та місті Київ.

Програма вперше стартувала у 1919 році та діє до сьогодні. Її здобувачі освіти по всьому світу отримують практичний досвід: вміння працювати в команді, лідерські та презентаційні навички, досвід планування та здійснення фінансового контролю. Це чудова підготовка до старту успішної кар’єри.

Під час навчання, молоді допомагають волонтери-консультанти, які є представниками діючого бізнесу. Вони координують студентські компанії та надають менторську підтримку в процесі роботи.

Після завершення програми «Компанія», учням надається можливість отримати міжнародний «Сертифікат підприємницьких компетенцій» (Entrepreneurial Skills Pass, ESP), який за результатами екзамену підтверджує успішне засвоєння підприємницьких навичок.

Започаткування діяльності JA Україна підтримується Міністерством освіти і науки України, здійснюється у координації з Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області.

“Фінансова грамотність” – це навчальна програма, яка розроблена з метою надання здобувачам освіти актуальних навичок та компетентностей у сфері управління особистими фінансами. Матеріали програми створені

фахівцями Junior Achievement USA і адаптовані до українського законодавства провідними вітчизняними компаніями фінансового сектору. Програма схвалена та рекомендована Міністерством Освіти та Науки України.

Навчальна програма “Фінансова грамотність” дає молодим людям знання як заробити та заощадити кошти; як ними управляти, будучи свідомим споживачем і володіючи навичками особистого бюджетування; як сформувати фінансову подушку безпеки на випадок непередбачуваних ситуацій; як управляти ризиками та використовувати страхування для їх мінімізації; як інвестувати кошти та сформувати оптимальний інвестиційний портфель тощо.

Навчальна програма побудована таким чином, що кожен її урок містить завдання для групової роботи, завдяки якій учні спільно працюють над розв’язанням цікавих завдань та вирішенням практичних кейсів, проводять дослідження, практикуються у консультуванні, розробці рекомендацій та порад для підвищення рівня власної фінансової грамотності. Кожний розділ навчальної програми містить проектну роботу, яка підсумовує знання у сфері управління особистими фінансами і показує практичні можливості їх використання.

Навчальна програма “Фінансова грамотність” передбачає використання змішаного формату навчання з інтерактивними матеріалами на навчальній онлайн-платформі Junior Achievement Ukraine.

12 закладів професійної (професійно-технічної) освіти Дніпропетровщини розпочали працювати з громадською організацією «JUNIOR ACHIEVEMENT UKRAINE». З метою ефективного впровадження курсу «Компанія» та «Фінансова грамотність» в закладах освіти Дніпропетровщини ГО «Джуніор Ачівмент Україна» організовано:

- навчання для педагогів З(ПТ)О, які приймають участь у програмі «Фінансова грамотність» - 17 педагогів; «Компанія»- 10 педагогів;
- навчання (табір підприємництва) для здобувачів освіти та викладачів 8 ЗП(ПТ)О, які приймають участь в проекті (10 педагогів та 32 здобувача освіти);
- тренінги у межах проекту GGC;

- міні компанія ПТУ 71 прийняла участь у Ярмарці «International Student Companies eXpo» у м. Каунас;

- пройшов табір Підприємництва для учасників проєкту EU4Youth «Відновлення через соціальне підприємництво»;

- прийнято участь у віртуальній виставці Gen-E Virtual Expo 2024, де студенти змогли представити свої компанії;

- заклади Дніпропетровщини прийняли участь у турнірі з фінансової грамотності у межах Global Money Week.

За допомогою навчальної онлайн-платформи Junior Achievement Ukraine проводиться навчання здобувачів освіти Дніпропетровщини, які являються учасниками програм.

Під час навчання учасники знайомляться з курсом «Компанія», що дасть можливість для здобувачів освіти отримати практичний досвід підприємницької діяльності через організацію роботи учнівського підприємства під керівництвом педагогів і менторів з бізнес-спільноти, взяти участь у національному та європейському конкурсі учнівських компаній, а також отримати сертифікат підприємницьких компетентностей міжнародного зразка (ESP).

Що можна отримати, крім знань та практики? Можливість долучитися до міжнародних ініціатив та заходів. Наприклад, до найбільшого в Європі заходу, присвяченого підприємництву та досягненням європейської молоді, — Gen-E Festival. Знайомства з учнівською молоддю, прогресивними викладачами, бізнес-менторами та успішними підприємцями, що допоможе сформувати власне ком'юніті, знайти роботу або нових клієнтів. Entrepreneurial Skills Pass (ESP) — це міжнародна сертифікація знань, навичок і досвіду, отриманих студентами за програмою JA. ESP стане в пригоді для вступу до європейських закладів освіти та працевлаштування.

Більш детально з програмами можна ознайомитися за посиланням <https://ja-ukraine.org/>

Сподіваємось, що ця робота продовже плідне партнерство і ефективну співпрацю заради успішного майбутнього української молоді та України.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПОПИТ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Герасименко Ю.С., професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Під час розгортання повномасштабного вторгнення кількість вакансій на ринку праці різко зменшилася більше ніж в 10 разів, тоді як кількість кандидатів, які змагалися за одну вакансію, зростає більше ніж у сім разів. Рекрутери отримували величезну кількість резюме від потенційних працівників. Але навіть на початку 2023 року конкуренція поступово нормалізувалася і продовжила зменшуватися.

У 2023 році більшість роботодавців стали стикатися з недостатністю кваліфікованих кадрів. Це підсилювалося нерівномірним відновленням ринку праці як у географічному, так і галузевому вимірі. У 2023 році найсильніша боротьба між кандидатами за вакансії тривала стабільно в Київській, Харківській та Вінницькій областях. Цікаво, що серед цих регіонів лише у Вінницькій області кількість вакансій залишалася вищою, ніж до початку конфлікту. У той же час, найнижчий рівень конкуренції з місяця на місяць спостерігався у Закарпатській, Чернівецькій та Херсонській областях.

Як можна помітити, проблема дефіциту кадрів стикається як у прифронтових районах, так і на заході країни. У перших випадках труднощі з наймом виникають через те, що люди були змушені переїжджати в безпечніші регіони або за кордон. Для інших роботодавців рекрутинг стає складнішим через велику конкуренцію. Наприклад, у Закарпатській області ринок праці відновився на 167% – кількість роботодавців значно зростає порівняно з довійськовим періодом, і тепер кандидатів просто не вистачає на всіх [1].

Український ринок праці відзначився збільшенням кількості нових вакансій з початку 2024 року, перевищивши навіть показники 2021 року, до

початку повномасштабного вторгнення з боку Російської Федерації. Одночасно кількість поданих резюме суттєво скоротилася порівняно з обсягами 2022-2023 років. Ці висновки підтверджуються даними макроекономічного та монетарного огляду, представленими Національним банком України.

На початку 2024 року, відповідно до опитувань, підприємства продовжували скаржитися на зростаючий дефіцит як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників. Для вирішення цієї проблеми роботодавці активно звертаються до груп населення, які раніше були поза робочою силою, намагаючись залучити їх на ринок праці [2].

Основні чинники змін на ринку праці:

1. Економічна ситуація:
 - ✓ Валовий внутрішній продукт;
 - ✓ Індекс споживчих цін;
 - ✓ Бізнес-активність підприємств;
 - ✓ Доходи населення.
2. Демографічна ситуація:
 - ✓ Особливості демографічного відтворення;
 - ✓ Міграція;
 - ✓ Відтік молоді за кордон.
3. Мобілізація.

За оперативною оцінкою Державної служби статистики України та розрахунками Національного банку України, реальний ВВП скоротився у III кварталі 2022 р. на 30,8% р/р, тоді як в IV кварталі 2022 р. спад цього показника становив 35,0% р/р. Загалом, згідно з даними Місячного Економічного Моніторингу України (січень 2023 р.), підготовленого Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій, реальний ВВП України у 2022 р. зменшився майже на 30% за рахунок суттєвого погіршення макроекономічних показників. Міністерство економіки України також підтвердило прогноз падіння (за результатами 2022 р.) ВВП на 32–33,5%. Це стало наслідком передусім скорочення обсягів виробництва через руйнацію виробничої,

транспортної, енергетичної інфраструктури, анексію територій росією, порушення логістично-виробничих зв'язків між підприємствами, скорочення обсягів експорту продукції і послуг, зниження споживчого попиту на внутрішньому ринку [3].

Значною мірою на зміни макроекономічної ситуації в Україні впливають зміни споживчої інфляції. За оцінками Національного банку України і Державної служби статистики України, темпи зростання індексу споживчих цін з початку повномасштабної російської агресії значно пришвидшилися. Посилення інфляції відбувалося за рахунок зростання виробничих і логістичних витрат, зростання цін на енергоресурси, скорочення попиту на продукцію. Індекс споживчих цін визначає рівень інфляції, яка в свою чергу впливає на рівень заробітної плати і споживчу активність. Бізнес-активність підприємств також вказує на зміни в їхній потребі у працівниках. Доходи населення відображають його покупну спроможність і впливають на попит на товари та послуги, що в свою чергу впливає на зайнятість.

Розвиток ринку праці нерозривно пов'язаний з обсягами та структурою пропозиції робочої сили, що визначаються демографічними факторами. Ситуація в демографії України серйозно погіршується через вплив воєнних подій. Рівні народжуваності та смертності населення істотно впливають на процес формування пропозиції робочої сили. Обмежена доступність статистичних даних значно ускладнює аналіз демографічних показників.

Одним з ключових факторів, які впливають на пропозицію робочої сили, є міграція за кордон. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, понад 8 мільйонів українців знаходяться за кордоном у статусі біженців, тоді як в межах країни було зафіксовано майже 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Великі обсяги міграцій відіграють суттєву роль у формуванні умов для сталого економічного розвитку країни. Суттєвим викликом стає масовий відтік дітей і молоді за кордон. Особливо великий міграційний відтік спостерігається серед жінок з дітьми, що може серйозно вплинути на здатність країни поповнювати пропозицію робочої сили у

майбутньому. Також значним є відтік студентської молоді за кордон. У той же час, потрібно враховувати, що багато зарубіжних країн активно привертають кваліфіковану робочу силу. Це призводить до загострення ризиків неповернення студентів після закінчення навчання за кордоном.

Важливим чинником, що обмежує можливість збільшення пропозиції робочої сили, є потреба в поповненні мобілізаційного резерву для воєнних дій. Згідно з експертними оцінками, добровільний вступ до Збройних Сил України та мобілізаційний призов працівників на військову службу стали основними чинниками пошуку та набору працівників у всіх секторах економіки, включаючи й стратегічні, що мали можливість бронювати працівників від призову. Велика кількість добровольців також спричинила заміну вибулих працівників, що в свою чергу потребувало зусиль підприємств для їх заміщення. Цей процес спричинив значний дефіцит кваліфікованих працівників, оскільки ЗСУ потребували багато кваліфікованих технічних спеціалістів, дефіцит яких вже був помітним на ринку протягом кількох років. Крім цього, процес мобілізації призвів до розширення неформальної зайнятості на ринку праці, оскільки деякі чоловіки уникали роботи та офіційного працевлаштування, щоб уникнути мобілізації. Експерти вказують, що ці обставини певним чином підтримали малий бізнес у різних секторах, таких як будівництво, деревообробка та торгівля. Узагальнюючи, ці чинники суттєво впливають на обсяги та структуру пропозиції робочої сили, змінюючи перспективи розвитку ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Майбутнє ринку праці: 13 ключових трендів у 2024 році. URL: <https://www.work.ua/articles/expert-opinion/3217/> (дата звернення 10.03.2024)
2. Як змінюється ринок праці 2024 року: тенденції і перспективи. URL: <http://surl.li/escyu> (дата звернення 10.03.2024)
3. Державна служба зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69> (дата звернення 10.03.2024)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Головко Д.Ю., старша викладачка кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України

Сучасна ситуація, обумовлена воєнним станом в Україні, призвела до потреби у кваліфікованих робітниках різних галузей, що стає ключовим аспектом модернізації та оновлення засад підготовки фахівців для ринку праці через заклади професійної (професійно-технічної) освіти різних типів. В ЗП(ПТ)О у здобувачів освіти формують ключові, загально-професійні та професійні компетентності. Головним в організації навчання за компетентнісним підходом є пошук і впровадження технологій навчання, спрямованих на самостійну та відповідальну навчальну діяльність здобувачів освіти, формування і розвиток необхідного набору компетентностей відповідно до стандарту освіти [5].

Технології навчання охоплюють інноваційні педагогічні технології, інформаційні технології, інтерактивні технології, гуманітарні технології та технології проектування знань. Інноваційні технології навчання охоплюють широкий спектр інструментів і методів, спрямованих на посилення освітнього процесу [2]. Термін «інновація» походить від латинського слова *novatio* – оновлення, зміна. Отже, інноваційні технології навчання не просто означають нові методи чи підходи до освітнього процесу. Вони є такими, що відкидають чи змінюють існуючі підходи.

Ці технології включають інтерактивні технології, інформаційно-комунікаційні технології, віртуальну та доповнену реальність, а також проектні методи навчання. Вони змінюють вирішальну роль в модернізації освіти, сприянні самостійній роботі та підвищенні навичок та компетентностей

здобувачів освіти [2]. Роль інноваційних технологій в навчанні під час воєнного стану полягає у важливості їхнього використання для ефективної підготовки кваліфікованих робітників. Одним із ключових аспектів використання інноваційних технологій в освіті в умовах воєнного стану для ефективної підготовки кваліфікованих робітників є застосування віртуальної реальності, симуляційні тренажери тощо.

Віртуальна реальність надає можливість створення реалістичного середовища та симулювати різні навчальні сценарії. Це покращує навчання та дозволяє здобувачам освіти безпечно взаємодіяти з віртуальними об'єктами, набуваючи практичних навичок та розвиваючи професійні компетентності [1].

Симуляційні тренажери дозволяють реалістично відтворити різноманітні ситуації та навчити адекватно реагувати на такі ситуації. В мережі Інтернет поняття симуляції (від англійського «simulation») трактується як відтворення будь-якого фізичного процесу за допомогою штучної системи (наприклад, механічної або комп'ютерної). Симуляція може використовуватися для моделювання подій або дій, які імітують реальність, або для послідовності процесів мислення. Будь-які засоби або процеси, що спрямовані на досягнення такої мети, можна вважати симуляторами [3].

Тренування з використанням симуляційних тренажерів передбачає застосування різноманітного навчального обладнання, включаючи високотехнологічні засоби, які можна розподілити на кілька категорій:

1. Обладнання для наочної демонстрації технік виконання маніпуляцій.
2. Обладнання для відпрацювання окремих маніпуляцій.
3. Обладнання з можливістю зворотного зв'язку, що дозволяє самостійно відпрацьовувати маніпуляції або їх комплекс.
4. Обладнання з автоматичними реакціями на зовнішні впливи та з покращеним контролем за проведеними маніпуляціями за допомогою комп'ютера або відеосистеми [4].

В умовах воєнного стану впровадження інноваційних технологій у навчальний процес стикається з рядом перешкод, які потрібно враховувати та

шукати шляхи їх подолання. По-перше, обмежений доступ до інфраструктури та технологічних ресурсів може ускладнити впровадження інноваційних технологій навчання. Наприклад, відсутність електромережі або недостатня швидкість Інтернету можуть ускладнити використання онлайн-платформ та дистанційних засобів навчання. По-друге, військові умови можуть створювати труднощі у забезпеченні безпеки під час навчальних занять особливо у разі використання великих інтерактивних симуляторів чи інших спеціалізованих технічних засобів. Крім того, стрес та постійний психологічний тиск від воєнного конфлікту можуть негативно впливати на здобувачів освіти до активного навчання та сприйняття нових технологій.

Для подолання цих труднощів необхідно розробити комплексний підхід. Серед можливих шляхів подолання перешкод можуть бути наступні:

- використання мобільних технологій, які не потребують постійного з'єднання з мережею Інтернету або електромережі.

- застосування спеціальних заходів безпеки під час проведення навчальних занять, включаючи використання безпечних об'єктів та обладнання.

- психологічний супровід учасників освітнього процесу з метою зниження стресу та підвищення їхньої готовності до навчання та використання нових технологій.

Таким чином, не зважаючи на існуючі виклики, розвиток інноваційних підходів у навчанні є перспективним напрямом, який може значно підвищити ефективність підготовки кваліфікованих робітників у умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Dobhal D. C., Negi H. S., Das P. The Effect of Virtual Reality in the Modern System of Education. *2023 2nd International Conference for Innovation in Technology (INOCON)*, м. Bangalore, India, 3–5 берез. 2023 р. 2023. URL: <https://doi.org/10.1109/inocon57975.2023.10101080> (дата звернення: 24.04.2024).

2. O. Balalaieva та ін. Innovative pedagogical technologies – the most important resource in modernizing the training of a modern specialist. *Revista*

Amazonia Investiga. 2023. Т. 12, № 63. С. 67–76. URL: <https://doi.org/10.34069/ai/2023.63.03.6> (дата звернення: 24.04.2024).

3. Popova G. Simulators in the training of future ship navigators. *Information technologies in education.* 2019. Т. 1, № 38. С. 70–84. URL: <https://doi.org/10.14308/ite000690> (дата звернення: 26.04.2024).

4. Лісовий В. та ін. Загальні проблеми та перспективи застосування симуляційних методів освіти. *Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів* : Матеріали І навч.-метод. конф., присвяч. 212-й річниці від дня заснування ХНМУ, м. Харків, 30 листоп. 2016 р. 2016. С. 3–7.

5. Ковальчук В. І., Федотенко С.Р. Інноваційні технології навчання – основа модернізації професійної освіти. *Молодий вчений.* 2018. №12. С. 425-429.

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Денисенко О.Г., викладач – методист, практичний психолог

КЗО «Покровське вище професійне училище» ДОР»

В сучасному світі, де стрімко змінюється технологічне, економічне та соціальне середовище, формування успішної особистості майбутнього фахівця стає складним завданням, що потребує комплексного підходу та психологічної підтримки. Актуальні напрями психологічної підтримки в цьому контексті виявляються ключовими, адже вони спрямовані на підтримку та розвиток різноманітних аспектів особистісного зростання та адаптації до змін.

Одним з головних викликів на сьогодні є необхідність адаптації до постійно змінюючого оточуючого середовища. У цьому контексті психологічна підтримка стає важливим інструментом для підтримки стійкості, розвитку стресостійкості та розуміння власних реакцій на зміни.

Крім того, формування соціально успішної особистості передбачає

розвиток таких важливих якостей, як комунікативність, лідерство, спроможність до співпраці та емоційний інтелект. Психологічна підтримка може сприяти розвитку цих навичок через різноманітні тренінги, консультування та практичні вправи.

В контексті сучасних викликів психологічна підтримка стає невід'ємною складовою процесу формування соціально успішної особистості майбутнього фахівця. Впровадження актуальних напрямків цієї підтримки дозволить забезпечити ефективну адаптацію до змін і розвиток потенціалу кожної особистості для досягнення успіху у сучасному світі.

В умовах сьогодення, позначених пандемією COVID-19, війною в Україні та іншими викликами, психологічна підтримка молоді набуває особливої актуальності. Її важливість полягає в:

- ❖ *підвищенні стійкості до стресів:* Допомога молодим людям у розвитку здатності долати складні життєві ситуації, емоційно регулювати себе та адаптуватися до мінливих умов.

- ❖ *розвитку емоційного інтелекту:* Формування навичок самоусвідомлення, самоконтролю, емпатії та соціальних навичок, які є ключовими для успішної соціалізації та професійної реалізації.

- ❖ *підтримці психічного здоров'я:* Профілактика психологічних розладів, таких як тривога, депресія та посттравматичний стресовий розлад, які можуть негативно впливати на життя та навчання молоді.

- ❖ *розкритті потенціалу:* Допомога молодим людям у виявленні своїх сильних сторін, талантів та інтересів, а також у розробці плану для їх реалізації.

- ❖ *підготовці до майбутнього:* Формування навичок критичного мислення, креативності, адаптивності та комунікації, які необхідні для успішного працевлаштування та кар'єрного зростання.

Психологічна підтримка реалізується в освітніх закладах за допомогою різних методів та підходів, таких як:

- ❖ *Індивідуальне консультування:* Робота з практичним психологом наодинці для вирішення особистих проблем, розвитку навичок та досягнення

поставлених цілей.

- ❖ *Групові тренінги:* Навчання навичкам стресостійкості, емоційного інтелекту, спілкування та командної роботи в групі однолітків.

- ❖ *Психотерапія:* Застосування методів психотерапії для лікування психічних розладів та покращення психічного благополуччя.

- ❖ *Лекції та семінари:* Надання інформації про психологічне здоров'я, стресостійкість, емоційний інтелект та інші важливі теми.

- ❖ *Онлайн-ресурси:* Використання веб-сайтів, мобільних додатків та інших онлайн-платформ для надання психологічної підтримки та інформації.

Важливо зазначити, що психологічна підтримка є доступною. Це означає, що вона доступна для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхнього походження, соціального статусу, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації чи інших факторів.

Це може бути досягнуто шляхом:

- ❖ *Фінансування програм психологічної підтримки:* Виділення коштів на розробку та реалізацію програм психологічної підтримки для молоді.

- ❖ *Підготовки фахівців:* Навчання психологів та інших фахівців з питань надання психологічної підтримки молоді.

- ❖ *Підвищення обізнаності:* Інформування молоді про важливість психологічного здоров'я та про доступні їм ресурси психологічної підтримки.

- ❖ *Зниження стигми:* Боротьба з негативним ставленням до психічних розладів та до психологічної допомоги.

- ❖ *Створення сприятливого середовища:* Створення середовища, в якому молоді люди відчують себе комфортно та безпечно.

Окрім традиційних методів психологічної підтримки, набирають популярності інноваційні підходи, що відповідають потребам сучасного покоління та динамічному середовищу.

Ось декілька цікавих напрямків:

- ❖ *Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR):* Використання VR та AR технологій для створення безпечного та

контрольованого середовища, де молоді люди можуть практикувати навички подолання стресу, соціальної взаємодії чи public speaking.

❖ *Телепсихологія та онлайн-терапія:* Надання психологічної підтримки онлайн за допомогою відеоконференцій та чатів. Це робить допомогу більш доступною для молоді в сільській місцевості або з обмеженою мобільністю.

❖ *Мобільні додатки:* Розроблення мобільних додатків, які пропонують техніки релаксації, вправи на усвідомленість, когнітивно-поведінкову терапію та інструменти для самопомоги.

❖ *Ігрифікація:* Використання елементів гри для навчання навичок стресостійкості, емоційного інтелекту та інших важливих компетенцій. Це робить навчання більш цікавим та захоплюючим для молоді.

❖ *Робота з великими даними (Big Data):* Аналіз даних про психічне здоров'я молоді може допомогти у виявленні груп ризику та розробці більш ефективних програм психологічної підтримки.

Освітні заклади відіграють ключову роль у забезпеченні психологічної підтримки молоді. Вони можуть:

❖ *Інтегрувати програми психологічної підтримки в навчальний процес:* Навчати молодь навичок стресостійкості, емоційного інтелекту, критичного мислення та саморегуляції.

❖ *Створити службу психологічної підтримки в навчальному закладі:* Забезпечити доступ молоді до кваліфікованих психологів, які можуть надавати індивідуальні консультації та групові тренінги.

❖ *Запровадити політику психологічної безпеки:* Створити середовище, де молодь відчуває себе комфортно звертатися за допомогою з питань психічного здоров'я.

❖ *Проводити тренінги для педагогічного складу:* Навчати викладачів та інших працівників освітнього закладу виявляти ознаки емоційних розладів у молоді та надавати їм першу психологічну допомогу.

Психологічна підтримка є важливим фактором у формуванні соціально

успішної особистості майбутнього фахівця. Забезпечення доступності та ефективності психологічної допомоги молоді є спільним завданням урядів, освітніх закладів, громадських організацій та приватного сектору. Використання інноваційних методів та тісна співпраця усіх зацікавлених сторін дозволить молоді долати виклики сьогодення та будувати успішне майбутнє.

У сучасному світі, де швидкі зміни стають нормою, актуальні напрямки психологічної підтримки у формуванні соціально успішної особистості майбутнього фахівця в умовах викликів сьогодення виявляються критично важливими. На основі аналізу цієї теми можна зробити декілька висновків.

По-перше, визнається, що психологічна підтримка відіграє ключову роль у процесі формування соціально адаптивної та успішної особистості. Вона допомагає особистості зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, розвиває навички міжособистісного спілкування та сприяє побудові здорових взаємин.

По-друге, виокремлюється важливість індивідуалізованого підходу до психологічної підтримки, оскільки кожна особистість унікальна та потребує індивідуалізованого підходу до розвитку свого потенціалу.

По-третьє, вказується на необхідність постійного вдосконалення та адаптації психологічних методик та підходів до нових викликів, що виникають у сучасному світі.

У цілому, висновок полягає в тому, що психологічна підтримка в формуванні соціально успішної особистості майбутнього фахівця є невід'ємною складовою, яка вимагає постійного розвитку та адаптації до змін, щоб успішно впливати на життя та кар'єрні досягнення індивіда у сучасному світі.

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Єрмоленко Н.В., *методистка ДНЗ «Запорізький професійний ліцей
залізничного транспорту»*

Створення інноваційного освітнього середовища в закладах професійної освіти є ключовим аспектом сучасної освітньої реформи. Це передбачає інтеграцію новітніх технологій, методик навчання та підходів до управління, щоб забезпечити високу якість освіти та підготовку фахівців, які можуть швидко адаптуватися до змінюваних умов сучасного ринку праці.

Основні аспекти створення такого середовища включають:

1. Інноваційні педагогічні підходи. Вивчення сучасних підходів до навчання та їхнє впровадження в практику навчального процесу: проєктне навчання, інтерактивні методи, використання технологій у навчанні та інші інноваційні методики.

2. Технологічне забезпечення. Аналіз наявності та використання сучасних технологій у закладах професійно-технічної освіти: використання комп'ютерів, інтерактивних дошок, віртуальної реальності та інших інноваційних засобів у навчальному процесі.

3. Модернізація навчальних програм. Вивчення та аналіз сучасних вимог до професійної підготовки у різних галузях промисловості та послуг: розробка та впровадження актуальних навчальних програм, які враховують потреби ринку праці та інноваційні технології.

4. Партнерство з підприємствами. Залучення практикуючих фахівців та представників підприємств до процесу навчання: розвиток партнерських відносин з підприємствами для організації стажування, практик та спільних проєктів, оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку праці.

5. Оцінка ефективності. Здійснення моніторингу та оцінки ефективності інноваційних підходів у навчальному процесі: вивчення впливу інноваційного освітнього середовища на якість підготовки робітничих кадрів та їхню успішність на ринку праці.

Сучасний залізничний транспорт зазнає значної модернізації, спрямованої на покращення ефективності, безпеки, комфорту та екологічної стійкості системи. Розвиток високошвидкісних залізничних мереж та потягів, впровадження автоматизованих систем управління, контролю та безпеки, модернізація залізничних станцій, перегонів та інших елементів інфраструктури, застосування новітніх матеріалів у виготовленні поїздів, колій та інших компонентів, Впровадження енергоефективних та екологічно чистих технологій виробництва та експлуатації поїздів. Ці та інші заходи спрямовані на те, щоб зробити залізничний транспорт більш ефективним, безпечним, комфортним та екологічно стійким, відповідаючи сучасним вимогам та потребам пасажирів та замовникам перевезення вантажу і багажу.

Створення інноваційного освітнього середовища в закладах професійної освіти для підготовки робітників залізничного транспорту – це ключовий чинник в успішній підготовці майбутніх фахівців у цій галузі. Для створення такого інноваційного середовища необхідні:

1. Сучасне технологічне обладнання: Забезпечення закладів освіти сучасними технічними засобами, які використовуються у залізничному транспорті, такими як симулятори поїздів, системи автоматизації та дистанційного керування, що дозволить здобувачам освіти отримати практичний досвід у безпечному середовищі.

2. Професійна підготовка з використанням віртуальної реальності: Використання віртуальної реальності для навчання різних аспектів залізничного транспорту, таких як безпека, обслуговування та ремонт обладнання, дозволяє створити реалістичне навчальне середовище без необхідності використання реальних поїздів та інфраструктури.

3. Інтерактивні методи навчання: Застосування інтерактивних методів

навчання, таких як ігри, симуляції, відеоуроки та онлайн-платформи для навчання, що сприяють залученню до процесу здобувачів освіти та покращують їхнє засвоєння матеріалу.

4. Підтримка інноваційних досліджень: Створення умов для проведення здобувачами освіти дослідницьких проєктів у галузі залізничного транспорту, сприяє розвитку їхніх творчих та аналітичних навичок.

5. Партнерство з промисловістю: Встановлення партнерських зв'язків зі залізничними компаніями та підприємствами для організації стажування, практик та подальшого працевлаштування здобувачів освіти.

6. Оцінка та аналіз результатів: Проведення систематичної оцінки ефективності інноваційних підходів у навчальному процесі для постійного вдосконалення програм та методів навчання.

Для того, щоб реалізувати ці аспекти, викладачам та майстрам виробничого навчання необхідно навчатися самим та навчити здобувачів освіти ефективно користуватися цифровими інструментами та ресурсами; створити можливість для здобувачів освіти застосувати теоретичні знання на практиці через проведення якісних уроків виробничого навчання та виробничої практики, стажування, проводити майстер-класи.

Важливу роль відіграє інтеграція знань з різних дисциплін для формування комплексного розуміння професійних завдань. Також необхідно залучати підприємства для оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку праці.

Формування сучасного освітнього середовища в закладах професійної освіти для підготовки робітників залізничного транспорту може значно покращити якість освіти та підготовки фахівців у цій важливій галузі.

Отже, створення інноваційного середовища – це постійний процес, і заклади профтехосвіти повинні постійно вдосконалювати свої методи та підходи до навчання з урахуванням сучасних тенденцій та вимог ринку праці. Це важливий крок для підготовки кваліфікованих фахівців, які зможуть ефективно працювати в сучасній галузі та внести свій вклад у розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Загіка О. О. Оновлення змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах. *Професійно-технічна освіта*. 2012. № 4 (57). С.25-29.
2. Нікуліна А., Максименко Ю., Матвеев Г. 3. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: Монографія / ред. А. Нікуліна. Донецьк : Дон. ін-т післядиплом. освіти інж.-пед. працівників, 2005. 385 с.
3. Щербак О. Сучасні підходи до модернізації професійної освіти і навчання. *Професійно-технічна освіта*. 2007. Спецвипуск. С. 12-14.

МЕТОД «Я-ПОВІДОМЛЕННЯ» ЯК СПОСІБ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Завгородня А.І., *практичний психолог ДНЗ «Канівське вище професійне училище»*

Важливість ефективної комунікації в закладах освіти під час війни важко переоцінити, оскільки вона має рішучий вплив на функціонування всього освітнього середовища. Адже ефективна комунікація сприяє розвитку взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу, що є надважливою умовою для створення безпечного та комфортного середовища. Повномасштабна війна негативно вплинула на якість освітнього процесу, а також відобразилася на емоційному стані всіх учасників. Ефективна комунікація може допомогти зменшити тривогу, стрес, надаючи підтримку, інформацію та ресурси для розвитку психологічної резильєнтності (стресостійкості) всіх учасників освітнього процесу.

Загальною метою ефективної комунікації в закладі освіти під час війни є забезпечення безпеки, збереження навчального процесу та психологічного благополуччя учасників.

Створення атмосфери відкритого діалогу між здобувачами освіти, педагогами, адміністрацією та батьками сприяє взаєморозумінню та успішній співпраці. Важливо стимулювати здобувачів освіти до висловлення своїх думок, ідей та запитань. Працівникам закладу освіти необхідно бути активними слухачами, які є уважними до думок, побажань та потреб учнів та інших учасників, адже це сприяє створенню емпатичного середовища та виявленню потреб співрозмовників. Чітке висловлювання і розуміння очікувань, прав та норм поведінки сприяє уникненню непорозумінь та конфліктів. Підтримка та наявність зворотнього зв'язку від педагогів та адміністрації, а також спільна мета, можуть стимулювати здобувачів освіти до активної участі в навчальному процесі та досягнення своїх цілей. Відкрите спілкування з батьками сприяє створенню партнерських відносин та створює сприятливі умови для навчання і розвитку дітей.

Отже, ефективна комунікація є важливою складовою будь-якого освітнього середовища, оскільки вона сприяє успішному навчанню, створює позитивну атмосферу та підтримує співпрацю між усіма учасниками освітнього процесу.

Як відомо, професійно-технічна освіта фокусується на навчанні конкретних практичних навичок та компетенцій, які необхідні для виконання певних професійних обов'язків. Вона спрямована на підготовку здобувачів освіти до роботи у відповідних галузях. Тому дуже важливими для здобувачів освіти є навчання комунікації та взаємодії у колективі, а також навички вирішення конфліктних ситуацій.

Загалом, ефективна комунікація в закладах професійно-технічної освіти є основою успішного навчального процесу та підготовки кваліфікованих спеціалістів до вступу на ринок праці. Вона сприяє покращенню якості освіти та створює сприятливе середовище для розвитку та зростання особистості.

Метод «Я-повідомлення» є одним із способів ефективної комунікації. Це спосіб спілкування, при якому людина висловлює свої думки, почуття, переживання чи потреби без звинувачень на адресу іншої.

У професійно-технічних навчальних закладах цей метод може бути застосований для покращення спілкування між всіма учасниками освітнього процесу.

Основними принципами методу «Я-повідомлення» є:

1. *Самовираження.* Основна ідея полягає у вираженні власних почуттів, думок та потреб. Це означає, що співрозмовники активно висловлюють свої емоції та власні думки замість приховування.

2. *Відповідальність за власні слова і вчинки.* Співрозмовники розуміють, що їхні слова та вчинки мають наслідки і стежать за тим, щоб ті відповідали їх внутрішній правді та цінностям.

3. *Активне слухання.* Співрозмовники активно слухають один одного, прагнуть зрозуміти почуття та думки, використовуючи емпатію та співчуття.

4. *Визнання та прийняття емоцій.* Співрозмовники приймають та визнають емоції один одного без суджень або засуджень. Вони розуміють, що всі емоції мають право на існування і можуть бути важливими для особистісного розвитку та зростання.

5. *Використання "Я" замість "Ти".* Основний акцент робиться на власних почуттях та думках, тому використання форми "Я" є більш ефективним, ніж звинувачення співрозмовника у його поведінці або почуттях.

6. *Розвиток взаєморозуміння та співпраці.* Метод «Я-повідомлення» сприяє вирішенню конфліктів та покращенню взаєморозуміння між людьми. Він створює можливість для відкритого та позитивного спілкування, яке сприяє побудові здорових відносин.

Також метод «Я-повідомлення» може бути використаний для розв'язання конфліктів, покращення відносин та підвищення рівня емоційного інтелекту.

Отже, ось кілька способів, якими метод "Я-повідомлення" може бути корисним:

1. *У взаємодії педагог-учень:*

Педагог може використовувати цей метод для висловлення своїх

очікувань або зауважень щодо роботи учня, замість того, щоб виражати їх у вигляді критики. Наприклад, він може сказати: "Я помітив, що ви не завершили завдання до кінця тижня. Чи є щось, що заважає вам виконати його?" Замість того, щоб сказати: "Ви знову не виконали завдання. Ви завжди так робите!".

Учень також може використовувати цей метод, щоб висловити свої побажання, питання чи пропозиції щодо навчального процесу.

2. У взаємодії між учнями:

Учні можуть використовувати метод "Я-повідомлення", щоб висловлювати свої думки та почуття щодо спільних проектів або робочих груп.

Наприклад, якщо один учень відчуває, що його ідеї не беруться до уваги, він може сказати: "Я відчуваю, що мої ідеї не отримують достатньо уваги в нашій робочій групі. Я б хотів, щоб ми змогли врахувати різноманітні погляди та підходи до розв'язання проблеми".

3. У вирішенні конфліктів:

Метод "Я-повідомлення" може бути ефективним інструментом у вирішенні конфліктів між учнями чи між учнями та викладачами. Замість обвинувачень сторони можуть висловлювати свої почуття та потреби. Наприклад: "Я відчуваю себе розчарованим, коли мої ідеї не приймаються в увагу. Чи можемо ми знайти спосіб, як забезпечити, щоб кожен почув себе зрозумілим та поважаним?".

В професійно-технічних навчальних закладах використання цього методу може сприяти покращенню атмосфери навчання та досягненню більш ефективного спілкування між учасниками освітнього процесу.

Покращення спілкування. Метод "Я-повідомлення" допомагає створити атмосферу взаєморозуміння та сприяє побудові позитивних взаємин.

Збільшення емпатії. Використання цього методу допомагає учасникам освітнього процесу краще розуміти почуття та потреби одне одного. Це сприяє розвитку емпатії та співчуття.

Зменшення конфліктів. Висловлення особистих почуттів та потреб за допомогою методу "Я-повідомлення" сприяє вирішенню конфліктів без

обвинувачень. Це допомагає зберегти позитивне середовище та забезпечує конструктивний підхід до вирішення проблем.

Самовдосконалення. Використання цього методу допомагає учням та педагогам краще розуміти власні почуття та потреби, а також розвивати навички самовдосконалення та саморефлексії.

Підвищення мотивації. Відчуття поваги до власних почуттів та потреб може підвищити мотивацію учнів до навчання та досягнення успіху.

Отже, метод "Я-повідомлення" сприяє створенню сприятливого середовища для навчання та розвитку у професійно-технічних навчальних закладах, допомагаючи учасникам освітнього процесу відчувати підтримку.

Застосування методу "Я - повідомлення" в професійно-технічних навчальних закладах може мати різноманітні варіації в залежності від конкретних ситуацій та потреб учасників освітнього процесу. Ось кілька конкретних випадків:

Обговорення невдачі при виконанні завдання:

Учень говорить: "Я відчуваю розчарування, оскільки не зміг виконати завдання вчасно. Я розумію, що це моя відповідальність, і хотів би дізнатися, як я можу покращити свою продуктивність".

Висловлення потреби в додатковому поясненні:

Учень може сказати: "Я відчуваю, що не зрозумів матеріал на лекції. Чи можете ви додатково пояснити цю тему або провести додаткові практичні заняття?".

Висловлення незгоди з підходом педагога:

Учень може сказати: "Я відчуваю, що підхід, який ви пропонуєте для вирішення цієї проблеми, не враховує всі аспекти ситуації. Я пропоную розглянути альтернативний шлях розв'язання цієї задачі".

Висловлення вдячності та визнання зусиль педагога:

Учень може сказати: "Я хотів би висловити свою вдячність за ваші пояснення та терпіння під час навчання цього складного матеріалу. Ваша допомога справді допомагає мені краще зрозуміти предмет".

Висловлення потреби у підтримці під час навчання:

Учень може сказати: "Я відчуваю, що важко впоратися з обсягом матеріалу. Чи можемо ми розглянути можливості для додаткової підтримки або консультацій?".

Ці випадки показують, як метод "Я-повідомлення" може бути застосований для сприяння ефективному спілкуванню між викладачами та учнями, підвищенню емпатії та вирішенню проблем у професійно-технічних освітніх закладах.

Аналіз результатів і впливу застосування методу "Я - повідомлення" на процес навчання та стосунки в колективі може виявити ряд позитивних наслідків:

Покращення спілкування. Використання методу "Я - повідомлення" створює сприятливу атмосферу для відкритого та конструктивного спілкування між учасниками освітнього процесу. Це сприяє кращому розумінню та взаєморозумінню.

Зниження конфліктів. Висловлення почуттів та потреб за допомогою методу "Я - повідомлення" допомагає уникнути конфліктів або вирішити їх шляхом взаєморозуміння та компромісу.

Підвищення емпатії: Учасники освітнього процесу вчаться краще розуміти почуття та потреби одне одного, що сприяє розвитку емпатії та співпереживання.

Особистісний розвиток. Використання методу "Я - повідомлення" сприяє самовдосконаленню, оскільки учасники освітнього процесу навчаються краще розуміти свої власні почуття та потреби.

Підвищення мотивації та відчуття підтримки. Всі учасники освітнього процесу відчувають підтримку, що може позитивно вплинути на їхню мотивацію до навчання та розвитку.

Покращення робочого середовища. Застосування методу "Я-повідомлення" сприяє створенню позитивного та відкритого освітнього середовища.

Впровадження методу "Я-повідомлення" в закладах професійно-технічної освіти може зіткнутися з рядом викликів або перешкод, особливо в контексті освітньої системи. Ось деякі можливі виклики:

Культурні та психологічні фактори.

Педагогам може бути важко прийняти новий підхід, особливо якщо вони звикли до традиційного авторитарного стилю викладання. Деякі можуть відчувати, що використання "Я-повідомлення" означає втрату контролю або скаргу на їхню компетентність.

Боязнь конфліктів.

Учасники освітнього процесу можуть уникати використання методу "Я-повідомлення" через страх конфліктів або невпевненість у своїй здатності ефективно використовувати його для вирішення проблем.

Недостатня підготовленість.

Педагогам може бракувати необхідних навичок або знань для ефективного застосування методу "Я-повідомлення". Іноді це може бути пов'язано з відсутністю відповідного навчального матеріалу або підтримки.

Контекст навчання.

У закладах професійно-технічної освіти може існувати високий тиск відповідності до програм, обмежений час для навчання та інші фактори, які можуть ускладнити впровадження нових методів.

Підтримка адміністрації.

Успішне впровадження методу "Я-повідомлення" також може залежати від підтримки з боку адміністрації освітнього закладу. Без відповідної підтримки та ресурсів може бути важко здійснити потрібні зміни в освітньому процесі.

Для подолання цих викликів важливо забезпечити педагогів необхідними знаннями, навичками та підтримкою, розвивати в них позитивне ставлення до нового підходу та створювати сприятливу атмосферу для експериментування та вдосконалення методів навчання.

Здійснення методу "Я-повідомлення" в закладах професійно-технічної

освіти може стикатися з наступними викликами та перешкодами:

Сприйняття нового підходу: Педагоги можуть зустрічати опір при використанні методу "Я - повідомлення", оскільки він вимагає зміни підходів до взаємодії зі здобувачами освіти.

Стратегія: надання педагогам можливості проходження тренінгів і семінарів, які спрямовані на розвиток комунікаційних навичок та використання методу "Я - повідомлення".

Відсутність підтримки адміністрації. Без підтримки керівництва закладу, педагогам може бути складно впроваджувати нові методи навчання.

Стратегія: залучення адміністрації до процесу, пояснення переваг методу "Я - повідомлення" та його відповідності освітнім цілям закладу.

Обмежений час та ресурси. Педагогам може бути складно використовувати метод "Я - повідомлення" через обмеженість часу та ресурсів.

Стратегія: інтеграція методу "Я - повідомлення" в існуючі програми навчання, створення ресурсів і матеріалів для підтримки вчителів.

Страх перед конфліктами. Педагогам може бути важко використовувати метод "Я - повідомлення" через страх конфліктів або невпевненість у своїй здатності ефективно використовувати його.

Стратегія: надання підтримки педагогам у розвитку навичок вирішення конфліктів та навичок спілкування.

Необізнаність з методом. Педагоги можуть бути недостатньо ознайомлені з методом "Я - повідомлення" або не мати достатньої практичної підготовки для його використання.

Стратегія: надання доступу до літератури, онлайн-курсів та інших ресурсів, які допоможуть вчителям ознайомитися та відпрацювати метод.

Загалом, успішне впровадження методу "Я - повідомлення" в закладах професійно-технічної освіти вимагає комплексного підходу, який включає підготовку педагогів, підтримку адміністрації та створення сприятливого середовища для експериментування та вдосконалення.

Щоб спростити впровадження методу "Я - повідомлення" в професійно-

технічних навчальних закладах, можна використати наступні підходи:

Навчання основам. Розробка короткого інструктажу або навчальних матеріалів, які визначатимуть основні принципи та переваги методу "Я - повідомлення". Забезпечення доступу до цих матеріалів для всіх учасників освітнього закладу.

Практичні тренінги. Організація практичних тренінгів з використання методу "Я - повідомлення". Рекомендація випробовувати його на практиці та отримати зворотний зв'язок.

Створення шаблонів. Розробка шаблонів для використання методу "Я - повідомлення" у різних ситуаціях. Це допоможе учасникам освітнього процесу легше впроваджувати його та відчувати більшу впевненість.

Підтримка педагогів. Надання педагогам можливість звертатися до практичного психолога закладу освіти за допомогою та підтримкою під час впровадження методу. Це може включати консультації, обмін досвідом та регулярний зворотний зв'язок.

Інтеграція в програму навчання. Включення вивчення методу "Я-повідомлення" в програму професійного розвитку педагогів або у план навчальних заходів.

Моніторинг та оцінка. Проведення моніторингу та оцінки ефективності впровадження методу "Я - повідомлення". Зворотний зв'язок від учасників освітнього процесу і внесення відповідних змін.

Ефективність методу "Я - повідомлення" і його значення для професійної освіти:

Підвищення ефективності комунікації. Використання методу "Я-повідомлення" сприяє відкритій та ефективній комунікації між всіма учасниками навчального процесу. Це сприяє зростанню розуміння, взаємній підтримці та розвитку взаємовідносин.

Розвиток навичок самосвідомості та емпатії. Метод "Я-повідомлення" допомагає здобувачам освіти та педагогам розвивати навички самосвідомості та емпатії, оскільки він стимулює їхнє зосередження на власних

почуттях, думках та відчуттях інших.

Підвищення якості взаємодії. Застосування методу "Я-повідомлення" сприяє покращенню якості взаємодії між учасниками навчального процесу, дозволяючи вирішувати конфлікти та проблеми конструктивно та ефективно.

Стимулювання особистісного розвитку. Метод "Я-повідомлення" сприяє особистісному розвитку учасників навчального процесу, допомагаючи їм розпізнавати та розв'язувати власні проблеми, рефлексувати над своїми діями та вчинками, а також розвивати навички конструктивної співпраці та взаємодії.

Створення позитивної навчальної атмосфери. Використання методу "Я-повідомлення" сприяє створенню позитивної навчальної атмосфери, де учасники освітнього процесу почувуються комфортно та мають можливість вільно висловлювати свої думки та почуття.

Отже, метод "Я-повідомлення" є потужним інструментом для покращення якості професійної освіти, сприяючи розвитку комунікативних, емоційних та особистісних навичок учасників освітнього процесу. Його впровадження може значно підвищити ефективність та результативність навчання, сприяючи підготовці компетентних та високопрофесійних фахівців.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗП(ПТ)О

Князєва М.О., старша викладачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України

На сьогодні формування професійної компетентності кваліфікованого робітника, як креативної, творчої особистості можливе тільки в умовах інноваційного освітнього середовища. Інноваційна спрямованість педагогічної

діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах викликана необхідністю оновлення змісту та організації освітнього процесу. У цьому контексті суттєво зростає роль педагогічного колективу закладу професійної (професійно-технічної) освіти, який забезпечує професійну підготовку кваліфікованого робітника. Саме інноваційне освітнє середовище є засобом формування якісного потенціалу кваліфікованих робітників, їх професійної компетентності, забезпечення оновлення змісту освіти, створення і вдосконалення умов для розвитку, саморозвитку, реалізації творчих здібностей кваліфікованого робітника.

Інноваційність – це здатність запроваджувати нововведення. Вона може стосуватись як окремого майстра, так і закладу загалом. Зміни – це завжди стрес для окремої особи чи організації, але це завжди їх розвиток. Це – вихід із «зони комфорту». Навіть якщо особа може запроваджувати в своїй діяльності зміни, вони не є досить складними для неї, її може бути важко змінити звички на роботі. І часто особи, навіть інтелектуально достатньо розвинені, чинять опір, бо не готові змінювати свої звички. Потім, запровадивши інновації на робочому місці, вони розуміють, що стало краще. Інноваційність в закладі освіти – це завжди вклад коштів. Держава часто намагається уникнути зайвих витрат, а працівники вкладають власний кошт в розвиток організації, що знижує їхній рівень життя і благополуччя їхніх сімей. Залишки паразитарних владних інститутів все ще можна помітити, але проти них стало легше боротись в нинішніх реаліях. Тому важливо запроваджувати інноваційні технології з високою вигодою для працівників закладу, для його студентів, вимагаючи від власника приватного підприємства або держави того, що вони повинні робити.

[1]

Створення інноваційного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти для професійної підготовки майбутнього кваліфікованого робітника ґрунтується на таких підходах:

– гуманістичний – відображає людиноцентристські засади до розвитку сучасного соціума, гармонізацію відносин, формування у майбутніх робітників

духовної культури;

– системний – спрямований на вдосконалення освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, встановлення зв'язків між його компонентами та визначення освітнього середовища як цілісної системи, яка забезпечує розвиток майбутнього робітника;

– інформаційний – забезпечує достатній рівень інформаційної культури майбутнього робітника із використанням сучасних комп'ютерних технологій, сприяє ефективному формуванню професійної компетентності робітників;

– інноваційний – сприяє створенню творчої взаємодії між учасниками процесу професійної підготовки, формуванню в учнів готовності до майбутньої професійної діяльності.

Стан підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах ще не повною мірою відповідає сучасним соціально-економічним потребам суспільства. Про це свідчать результати аналізу виступів роботодавців, представників керівної ланки ПТО, моніторингу профтехосвіти громадськими організаціями тощо. І це незважаючи на те, що одним із стратегічних ресурсів будь-якої держави є її трудовий потенціал. Результати аналізу досвіду країн, що здійснили економічний прорив, зокрема Японії, Кореї, Німеччини, Ірландії, Чехії, Словенії, свідчать про те, що одним з вирішальних чинників стрімкого економічного зростання є якість підготовки кваліфікованих робітників.

Ключове завдання професійної освіти в умовах ступеневого навчання – підготовка кваліфікованих фахівців, які володіють професійною компетентністю, професійними знаннями на достатньому рівні, що є підґрунтям для їх конкурентоспроможності на ринку праці в умовах підвищених вимог до фахівців галузі. Підготовка фахівців здійснюється у вітчизняних закладах професійної (професійно-технічної) освіти за визначеною спеціальністю та характеризується упровадженням в освітній процес інноваційних форм, методів та підходів навчання, що сприяють формуванню готовності до професійної діяльності, усесторонньому розвитку професійних

якостей, зокрема, й формуванню цифрової й графічної компетентності як складника професійної. Формування цифрової компетентності здійснюється за рахунок введення спеціалізованих дисциплін та модулів відповідного спрямування, використання в освітньому процесі сучасних засобів інформаційно-обчислювальної техніки та інноваційних програмних продуктів, що в сукупності забезпечує поглиблене вивчення інформаційно-комунікаційних технологій в межах єдиного освітнього середовища закладу освіти.

Сьогодні більшість закладів освіти ЗП(ПТ)О в тій чи іншій мірі працюють у інноваційному режимі.

Найважливіша риса сучасного навчання – його спрямованість на те, щоб навчити учнів не лише пристосовуватися, а й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін. Ці освітні орієнтири отримали міжнародне визначення як робочі орієнтири в програмах ЮНЕСКО.

Інноваційність у навчанні має також соціально-філософський аспект, який за останні роки привернув до себе пильну увагу соціологів і соціальних філософів.

Інноваційне навчання – процес і результат такої освітньої діяльності, яка заохочує введення інноваційних змін в існуючу культуру, соціальне середовище.

Інноваційне навчання стимулює активну участь у проблемних ситуаціях, які виникають як перед окремою людиною, так і перед цілим суспільством. Усвідомлення його потреби розширює обрії дидактичних пошуків. Таке навчання пов'язане з творчим пошуком на основі наявного досвіду, тобто з його збагаченням.

Якісні зміни у підготовці кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інноваційного розвитку освітнього процесу ЗП(ПТ)О.

Основними принципами інноваційного розвитку освітнього процесу є:

- принцип системності інноваційного розвитку, що передбачає врахування розмірності всього комплексу змін освітнього процесу;
- принцип досягнутого результату, що відображає залежність наступних

нововведень від рівня культурного засвоєння попередніх;

- принцип модульної побудови інноваційних структур освітнього процесу.

До основних завдань інноваційного розвитку освітнього процесу ЗП(ПТ)О слід віднести:

- а) моделювання інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців;
- б) створення єдиної інноваційної системи професійного навчання учнів, адаптованої до динаміки розвитку сучасного виробництва;
- в) розробку інноваційних технологій навчання та їх впровадження в освітній процес ЗП(ПТ)О.

Групова форма навчання як засіб впровадження інноваційних технологій набуває пріоритетного значення, має значну кількість наукових досліджень та методичних розробок, та все частішого застосування викладачами-практиками цієї форми навчання на уроках як гуманітарного так і природничого циклу.

Інноваційні технології навчання – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості учнів у навчанні. Вони дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання. Формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоювання та передачі інформації. Сприяють формуванню комунікативних якостей учнів, активізують розумову діяльність. За інноваційними технологіями навчання майбутнє професійно - технічної освіти.

Список використаних джерел

1. Лебідь О.М. Важливість інноваційних технологій та інноваційності у професійно-технічній освітній діяльності. *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: VII Всеукраїнський науково-методичний семінар, 3 листопада 2023 р., С. 132-134, м. Глухів, Україна. URL: http://tpgnpu.ho.ua/images/kafedra_SG/2023-2024/seminar%203-11-2023/zbirnik_tez_2023_1.pdf#page=132 (дата звернення 10.03.2024)*
2. Моніторинг стану професійно-технічної освіти та альтернативні

пропозиції щодо її модернізації / За матеріалами ГО «Центр 10 освітнього моніторингу» в рамках проекту «Створення організаційної платформи громадського центру аналізу освітньої політики» : URL: <http://centromonitor.com.ua> (дата звернення 10.03.2024)

3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.13 року № 344/2013. URL: www.ligazakon.ua (дата звернення 10.03.2024)

4. Професійно-технічна освіта України у 1991-2011 роках (перелік головних подій розвитку, проблемні питання, інформаційно-аналітичні, статистичні матеріали) / Матеріали Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України. URL: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish> (дата звернення 10.03.2024)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Корінна І.В., соціальний педагог ДНЗ «Жашківський аграрно-технологічний професійний ліцей»

У проєкті Закону України "Про виховання дітей та молоді" зазначено, що метою виховання є надання дітям та молоді допомоги в пізнанні і засвоєнні моральних та духовних цінностей, які відповідають стратегічній меті розвитку суспільства, забезпечують гармонію взаємин людини із соціальним і природним середовищем.

Зміст виховання спрямовується на залучення дітей та молоді до національної культури і духовності, на формування в них національних світоглядних позицій, ідей, поглядів та переконань на підґрунті цінностей вітчизняної і світової культури.

Головна мета виховання - формування гармонійно і всебічно розвиненої особистості, підготовленої до ініціативної соціальної та професійної діяльності

в сучасному суспільстві, особистості, здатної сприймати й примножувати його цінності.

Організація виховної роботи у надскладних умовах воєнного стану має свої особливості.

Головною метою виховної роботи в умовах воєнного стану є гарантування безпекової складової здоров'я особистості, забезпечення її фізичного, психічного, соціального та духовного благополуччя.

Основними напрямками та завданнями виховної роботи колективу навчального закладу при здійсненні виховного процесу стають:

✓ оволодіння здобувачами освіти базових знань із основ безпеки та формування поведінки правильних безпекових дій, навчити правилам, які допоможуть зберегти життя та здоров'я як власне так і оточуючих у разі бойових дій;

✓ формування рис і якостей «українця-переможця» у війні російської федерації проти України, зокрема, почуття патріотизму, моральної стійкості, сили волі та твердості духу,

✓ вміння протидії ворожій пропаганді, виховання віри в перемогу, підтримка власного емоційного ресурсу; здатності та вміння протистояти негативним емоціям, стресу, почуттю небезпеки; виховання співчуття, милосердя, бажання прийти на допомогу, долучатися до волонтерської роботи;

✓ надання психологічної підтримки, забезпечення психологічного супроводу емоційно вразливих категорій осіб, ВПО-здобувачів освіти, зокрема;

✓ створення умов для засвоєння загальнолюдських і національних цінностей, виховання ціннісного ставлення особистості до Батьківщини, національних символів, суспільства і держави, людей, природи, праці, мистецтва, до себе, самовиховання і самореалізації особистості;

✓ органічне поєднання організаційно-педагогічної, сімейно-родинної,

національно-культурної та просвітницької діяльності педагогів, батьків, здобувачів освіти;

✓ філософська-світоглядна та правова підготовка здобувачів освіти, допомога їм у визначенні сенсу життя та професійному самовизначенні;

✓ здійснення соціально-психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу, патронажу соціально незахищених категорій здобувачів освіти;

✓ організація та проведення превентивної профілактичної роботи, спрямованої на зниження рівня злочинності серед учнівської молоді;

✓ забезпечення ефективної профілактики девіантної поведінки учнівської молоді.

✓ формування психологічної культури учасників виховного процесу;

✓ діагностика рівня розвитку навчально-пізнавальних та професійних здібностей здобувачів освіти, когнітивної сфери, навчальної мотивації.

У сучасному світі знання перетворюються у найбільш важливий фактор економічного розвитку. Виховання, як важливе явище суспільного життя, здавна стало провідною функцією людського суспільства. На відміну від інших категорій життя, виховання існувало завжди. Виховний процес в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах має забезпечити умови для повнішого задоволення національно-культурних потреб особистості.

Виховання не можна розглядати без навчання, це два напрями єдиного процесу формування особистості. Якщо пізнання життя – функція освіти, то функція виховання – формування у свідомості і поведінці людини її ставлення до життя. У закладах професійно (професійно-технічної) освіти нині склалась досить чітка система виховної роботи з майбутніми кваліфікованими робітниками, яка охоплює заняття з теоретичного і виробничого навчання, виробничих практик. Тому виховну діяльність у ЗП(ПТ)О має бути виокремлено як пріоритетний напрям і охоплювати виконання таких завдань:

- виховання високоморальної, духовної, фізично здорової і культурної

особистості, здатної до професійної мобільності і якісної професійної діяльності;

– розвиток пізнавальних і творчих здібностей здобувачів освіти;

– розвиток в них самосвідомості, ініціативи, самостійності, толерантності, громадянської позиції і відповідальності.

До найбільш вагомих принципів виховної роботи в ДНЗ «Жашківський АТПЛ» відносяться:

✓ принцип демократизації, який передбачає рівноправність, відкритість до сприймання громадянських цінностей: щирості, доброти, справедливості, доброзичливості, співчутливості, милосердя тощо;

✓ принцип самоактивності який формує громадянську позицію особистості, почуття відповідальності;

✓ принцип культуровідповідності передбачає органічну єдність з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, що забезпечують наступність і спадкоємність поколінь;

✓ принцип єдності сім'ї і закладу освіти.

Основою виховної системи у навчальному закладі є повага і довіра до здобувача освіти, визнання його права на життя, навчання і власний моральний вибір.

Умовами ефективної виховної роботи є :

✓ наявність психологічної служби, яка дає характеристику кожному здобувачу освіти;

✓ організація роботи гуртків, секцій, клубів за інтересами, які дають підтримку та розвиток здібностей здобувачів освіти;

✓ організація самоосвіти педагогів, майстрів в/н і педагогічної освіти батьків – підвищує фаховий рівень;

✓ організація учнівського самоврядування – дає змогу надати реальну допомогу у формування творчого потенціалу та лідерства в учнівській молоді та педагогів;

✓ розвиток професійної компетентності класних керівників – покращує індивідуальний підхід до роботи із здобувачами освіти.

Бути хорошим організатором означає вміти працювати з людьми, створювати колектив односторонців, акумулювати енергію й розум цілого колективу, спрямовувати людей до творчості, виявляти ініціативу, знаходитись у постійному пошуку. Виховна робота в ліцеї полягає в системі організаційно – педагогічних, методичних і технічних заходів, спрямованих на формування у молоді світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально – значущих надбань вітчизняної і світової культури.

Якість виховного процесу ДНЗ «Жашківський АТПЛ», його результати певною мірою залежать від викладача, класного керівника, від майстрів виробничого навчання та рівня їх науково-теоретичної підготовки. Така підготовка здійснюється через організацію методичної роботи різними формами:

✓ педагогічні ради;

✓ науково – методичні наради, що проходять з використанням сучасних технічних засобів та інтерактивної взаємодії тощо;

✓ виставки творчих напрацювань з виховної роботи та позаурочних заходів;

✓ педагогічні читання;

✓ самоосвіта тощо.

Основна мета виховання у ДНЗ «Жашківський АТПЛ» – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної приналежності особистих рис громадян України розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо – естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Пріоритетними напрямками виховної роботи є:

✓ національно-патріотичне виховання

✓ морально-правове виховання;

✓ превентивне виховання;

✓ гендерне виховання;

✓ естетичне виховання;

✓ фізичне виховання;

✓ трудове виховання;

✓ організація роботи із здобувачами освіти, які проживають у гуртожитку (дотримання правил проживання, санітарно-гігієнічних вимог, організація дозвілля та навчання цих здобувачів освіти, організація харчування);

✓ організація роботи із здобувачами освіти, які потребують особливої педагогічної і психологічної допомоги (робота із здобувачами освіти з девіантною поведінкою, робота ради профілактики правопорушень);

✓ організація дозвілля здобувачів освіти, пропаганда здорового способу життя;

✓ координація роботи діяльності учнівського самоврядування;

✓ організація роботи гуртків різного спрямування;

✓ проведення конкурсів, олімпіад, змагань.

Система, яка склалася в ліцеї дає можливість виконувати актуальні завдання з виховання учнівської молоді, та виходити на рівень по-справжньому вихованої, культурної, розвинутої, інтелігентної особистості.

Педагогічний колектив закладу професійної освіти, який прагне плідно займатися вихованням здобувачів освіти, організацією навчально-виховного процесу, повинен ґрунтовно оволодіти загально педагогічною теорією і методикою виховання. Виховна робота в системі закладів професійної (професійно - технічної) освіти має свою специфіку, свої особливості:

Перша особливість – так званий контингент: В ЗП(ПТ)О зосереджений процент так званих «важких» здобувачів освіти, тих, на яких «навішані

ярлики», у яких погана характеристика, які схильні до правопорушень, слабо підготовлені із загальноосвітніх дисциплін.

Є здобувачі освіти, які добре навчалися в школі та через конфлікти з однолітками або вчителями часто приходять навчатися в професійно – технічну освіту з образою на несправедливе життя. Сироти, ті, що залишились без батьківського піклування, і ті, що мають одного з батьків.

Ось із таким складним контингентом здобувачів освіти доводиться працювати в ЗП(ПТ)О. І у цьому різноплановому, різнобарвному матеріалі педагоги повинні розгледіти найважливіше – душу, а потім через найтонші духовні сфери сформувати найдорожче – людину.

Друга особливість виховної роботи в закладах професійно (професійнотехнічної) освіти полягає в тому, що для здобувачі освіти тут характерне більш загострене почуття дорослості. Причому і воно, і його причини досить суперечливі: з одного боку є свої зароблені гроші, а з іншого – невміння ними розпоряджатися; з одного боку, багато здобувачів освіти самостійні, бо живуть далеко від сім'ї або психологічно чи буквально покинуті батьками, а з іншого, – певна тривожність життя без близьких людей. Тобто, підліток відчуває себе і дуже дорослим, самостійним, і, в той же час, розбалансованим, непевним у собі, своїх силах.

Для здійснення виховної роботи педагогічний колектив ліцею використовує внутрішні умови навчального закладу, а саме:

- ✓ здійснення виховання відповідно до мети та завдання;
- ✓ раціональне планування виховної діяльності всіх підрозділів;
- ✓ розвиток учнівського самоврядування.

Виховання в наш час практично повністю зосереджене у навчальному закладі (також і в сім'ї, проте вона все більше втрачає свою виховну функцію), саме на навчальний заклад, на педагога, майстра виробничого навчання лягає головний тягар відповідальності за долю окремої дитини і людства в цілому. Заклад професійно-технічної освіти повинен допомогти підлітку не тільки

здобути професійні компетентності, визначитися ким бути, а й у тому, яким бути, як жити.

Головним завданням закладу освіти є надання майбутнім фахівцям системи знань, умінь та навичок, що гарантують виконання ними на виробництві своїх функціональних обов'язків, а також забезпечення культурного і духовного розвитку особистості кожного здобувача освіти, виховання молодих людей у дусі найкращих людських цінностей. Тому процеси навчання та виховання нероздільні, повинні бути послідовними і безперервними.

Пріоритетним напрямом виховної роботи у ДНЗ «Жашківський АТПЛ» залишається національно-патріотичне виховання здобувачів освіти. В закладу функціонує Рій «Патріот» куреня імені Петра Власюка, де передбачені різні форми проведення виховних заходів. А саме:

- Джури куреня імені Петра Власюка та учасники гуртка «Патріот України», під керівництвом викладача Ірини Бойко, долучилися до відкритої обласної патріотичної вікторини "Мова - генетичний код нації". За участь у заході джури отримали дипломи.

- Увійшли в десятку переможців IV хвилі конкурсу: «Шкільний урок волонтерства»!

- Долучилися до обласного онлайн - цитатнику «Пророче слово Кобзаря».

- Лідери учнівського самоврядування та учасники гуртка «Патріот України» із керівником Іриною Бойко долучилися до наймасштабнішого парламентського уроку до других роковин повномасштабного вторгнення рф на території України.

- Долучилися до Всесвітньої, Всеукраїнської «тихої» акції «Ангели пам'яті».

- Приєдналися до обласного фото-челенджу «Майоріє прапор України!»

- Брала участь у відкритті Національного проекту «Цікава Фізкультура-2.0 Перезавантаження». За участь у заході здобувачі освіти отримали дипломи, а керівник відзнаку.

- За плідну співпрацю, партнерство та участь у Національному проєкті "Єдина Україна" ліцей отримав золоту відзнаку "ЗАКЛАД ПАРТНЕР".

- Брали участь у патріотичному марафоні «ВІРНІ УКРАЇНІ».

- Патріотичній вікторині "Дива і таємниці Черкаського краю".

- Конкурс «Традиції добрих справ»

У межах заходів з нагоди святкування Всеукраїнського дня добрих справ #ЩедрийВівторок проходив конкурс відеоробіт "Традиції добрих справ".

Свій відеоролик презентували учасники гуртка «Патріот України». За свою роботу про традиції добрих справ отримали сертифікат.

- Національний онлайн-марафон «Разом до Перемоги»

- До Дня Соборності України відвідали Жашківський історичний музей тематичною екскурсією «Україна – єдина, соборна».

- Обласний фотоконкурс «Україна – це ми!»

- Джури нагороджені дипломами у Всеукраїнському конкурсу на написання есе «Війна за СВІЙ шлях».

- Нагороджені дипломом Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, за участь у Всеукраїнському челенджі «Топ-3 здобутки нашого куреня».

- Долучилися до обласного Фестивалю ватр «Дякуємо захисникам і захисницям України» у рамках Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

- Участь в Українському військовому забігу «Об'єднані Перемогою» до Дня захисників та захисниць України.

- У рамках тижня національно-патріотичного виховання «Моя, твоя, наша Україна» відвідали Жашківський історичний музей та провели урок-пам'ять Нація нескорених: від козацтва до сьогодення».

- Долучилися до Всеукраїнського флешмобу «Моя Покрова - символ захисника Вітчизни».

На базі закладу функціонує гурток з боксу, волейболу та гурток з баскетболу.

- Ліцеїстка Аліна Кріт - бронзовий призер Кубка України. Відбулися змагання серед жінок і чоловіків з боксу на Кубок України на честь Героїв Азовсталі. Здобувши три золоті та три бронзових медалі під керівництвом тренера Івана Самара ліцеїстка Аліна Кріт стала кандидатом у майстри спорту України.

- Баскетбольна ліцейна команда дівчат під керівництвом керівника фізичного виховання Ковальчука Івана Петровича здобула I місце та стали чемпіонками Черкаської області з баскетболу 3x3 (дівчата).

- В рамках профорієнтації та підготовки до Всеукраїнських змагань з баскетболу та волейболу на базі закладу проводяться товариські зустрічі – тренування між командами ліцею та закладами освіти Жашківської ОТГ.

Зусилля педагогічного та учнівського колективів закладу спрямовані на зміцнення обороноздатності України, зокрема, допомогу українським воїнам при проведенні АТО на сході країни та з початку широкомасштабного вторгнення російської федерації. Очолює роботу у зазначеному напрямі волонтерський загін ліцею «Милосердя». За участі керівника благодійного фонду «Ми єдина Україна» Вероніки Мартинюк проведена година-зустріч «Волонтер – вектор доброти». Також проведені волонтерські акції такі як «Смаколика куплю-допоможу ЗСУ», «Смілива гривня», «Марафон добрих справ», «Зігрій воїна», Всеукраїнська добродійна акція «Новорічна листівка на передову».

З метою попередження суспільно-небезпечних діянь здобувачами освіти, недопущення бездоглядності в ліцеї налагоджений чіткий контроль за відвідуванням уроків теоретичного та виробничого навчання. Пропаганді правових знань, підвищенню ефективності профілактичної роботи в ліцеї проводиться профілактично-роз'яснювальна робота, провели пізнавальний захід з вогнеборцями; урок-диспут на тему: «Кримінальна відповідальність неповнолітніх», Спільно із бюро правової допомоги Уманського МЦ провели: інформаційну хвилинку «Знати право щоб бути вільним», лекцію «Домашні кривдники». Тренінг: «Я відповідальний за власне майбутнє». Проведено

інформаційно-роз'яснювальне заняття: «Кібер – булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист».

В навчальному закладі налагоджена ефективна робота учнівського самоврядування, зокрема, Учнівського комітету «ТЕМП» (Талановите Ерудоване Молоде Покоління). Педагогічні працівники із числа молодих колег здійснюють педагогічний супровід роботи центрів Учкому «ТЕМП». Із учасниками учнівського самоврядування проводиться систематична просвітницька робота, а саме:

- Інформаційне заняття «Ментальне здоров'я – отримуй задоволення від життя».

- Всесвітня «тиха» акція «Ангели пам'яті» щодо вшанування Героїв Небесної Сотні і усього Небесного воїнства.

- Тренінг: «Я і колектив».

У навчанні та вихованні здобувачів освіти в ліцеї діють: рада батьківської громадськості та батьківські ради в навчальних групах. Нагальні проблеми виховної, навчально-виробничої роботи розглядаються на батьківських зборах навчальних груп та загальноліцейних батьківських зборах.

Фізкультурно-масова робота проводиться згідно із діючими нормативно-правовими актами. Здобувачі освіти навчального закладу постійно долучаються до участі у спортивно-масових заходах на рівні ліцею, міста, області та посідають призові місця.

Інструктивно-методичне забезпечення діяльності соціально-психологічної служби ДНЗ «Жашківський АТПЛ» регламентується Законодавчою базою та нормативно-правовими документами. Психологічна служба навчального закладу сприяє психологічному забезпеченню освітнього процесу, індивідуальному підходу до кожної особистості на основі її всебічного психолого-педагогічного вивчення, а також здійснює корекцію відхилень в інтелектуальному та особистісному розвитку здобувачів освіти.

Соціальний педагог та практичний психолог проводять безліч

різноманітних заходів наприклад:

- ✓ Гра-вікторина «Як я знаю Україну»;
- ✓ тренінг «Ми – одна команда»;
- ✓ акція "Червону стрічку носять небайдужі";
- ✓ інформаційний івент «ВІЛ/СНІД - абетка здоров'я»;
- ✓ заняття з елементом тренінгу «Україна - єдина країна»,
- ✓ акція «Цінуй природу, бережи довкілля»;
- ✓ флешмоб «Зав'яжи стрічку Пам'яті на честь Героїв»;
- ✓ година – пам'яті «Небесна Сотня воїни Майдану»;
- ✓ спортивно-розважальні змагання «На гостини до козацької родини».

На належному рівні налагоджена виховна робота у гуртожитку ліцею. Там створені усі умови для комфортного проживання та якісного навчання здобувачів освіти. У рамках акції «Цінуй природу, бережи довкілля» практичний психолог Олена Савченко разом із мешканцями гуртожитку вразливих категорій, провели «прибирання» свого розуму за допомогою дихальних вправ.

Проведені виховні справи висвітлюється на веб-сайті ліцею та на сторінці у Фейсбуці. Виховний процес в ліцеї здійснюється згідно з планом виховної роботи, складеним на навчальний рік, який розглядається на засіданні педагогічної ради та затверджується директором навчального закладу. Відповідно складаються плани роботи на навчальний рік всіх структурних підрозділів, які затверджуються директором та заступником директора з навчально-виховної роботи.

Класні керівники планують виховну роботу щомісячно та ведуть «Журнал обліку, реєстрації підсумків організації та проведення виховної роботи із здобувачами освіти професійно-технічного навчального закладу»), який контролюється заступником директора з навчально-виховної роботи. Спільно з державними органами влади та громадськими правовими

організаціями працюємо об'єднуючи зусилля з метою попередження негативних проявів в юнацькому середовищі та злочинності.

Зокрема з:

- о виконавчими органами міської ради;
- о центром надання соціальних послуг Жашківської міської ради;
- о службою у справах дітей ЖМР;
- о відділом ювенальної превенції Жашківського відділу поліції;
- о громадською організацією воїнів АТО;
- о благодійним фондом «Нова громада»;
- о клінікою дружньою до молоді;
- о державною службою з надзвичайних ситуацій;
- о Жашківським бюро правової допомоги.

В ліцеї створено банк даних здобувачів освіти схильних до правопорушень, та тих які потребують додаткової педагогічної уваги. З ними постійно проводиться індивідуальна, роз'яснювально-корекційна робота практичним психологом, соціальним педагогом, класними керівниками, майстрами виробничого навчання, заступником директора з навчально – виховної роботи.

Особливої актуальності сьогодні набувають питання протидії булінгу, кібербулінгу, торгівлі людьми, насильства в сім'ї. Вони розглянуті на засіданні методичної комісії класних керівників. Проведено ряд виховних заходів з цих питань.

Стан виховної роботи розглядається на засіданнях педагогічної ради, методичної комісії виховного спрямування, нарадах при директорові. Видаються відповідні накази, розпорядження, розробляються заходи з організації навчально–виховної роботи, підводяться підсумки, проводиться нагородження, преміювання кращих ліцеїстів, надається матеріальна допомога здобувачам освіти із сімей які потрапили у скрутні сімейні обставини.

Виховна робота в ДНЗ «Жашківський АТПЛ» спрямована на створення умов для розвитку та самореалізації кожного учасника освітнього процесу.

ВИКОРИСТАННЯ СУПЕРВІЗІЇ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ В РОБОТІ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ЗП(ПТ)О

*Костина А.М., викладачка кафедри технологій навчання охорони праці
та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

В роботі педагогічний колектив часто відчуває прояви синдрому вигорання. На емоційний стан освітян впливають різні фактори: вік, стать, професійний досвід, сімейний стан, кількість дітей у сім'ї, інформаційне перевантаження через інтенсивний розвиток ІКТ та впровадження реформ в освітній галузі.

Американська дослідниця К. Маслач, яка визначає професійне вигорання як синдром фізичного й емоційного виснаження, яке має такі складові: розвиток негативної самооцінки, пасивне ставлення до роботи, утрата розуміння й співчуття. На думку вченої, професійне вигорання – це не втрата творчого потенціалу, а емоційне виснаження, яке виникає в контексті стресових міжособистісних процесів. Щоб запобігти подібним синдромам серед педагогів, варто застосовувати такі форми психосоціальної підтримки разом із тренінгами, як супервізія.

Концепція супервізії (від лат. *super* – зверху, *visio* – бачення) виникла і міцно утвердилася в галузі психологічного консультування, охорони здоров'я, широко впроваджується в профілактичній і консультативній роботі. В українській мові найближчим за змістом поняттям є «наставництво», у значенні професійного спілкування з більш досвідченими колегами. Керівники (куратори, наставники) повинні давати поради та настанови.

Супервізія – необхідний напрямок професійної діяльності педагога. Розглядайте супервізію як форму підтримки педагогічного працівника, він може зосередитися на труднощах, з якими він стикається в роботі зі

студентами, колегами, керівництвом, зрозуміти їх причини, мати можливість поділитися своїми думками, сумнівами, занепокоєнням, знайти рішення, програми для обміну відповідальності за прийняття рішень з керівником або групою . Супервізія може сприяти пошуку нових знань і можливостей, мотивувати до саморозвитку. Якщо нехтувати підтримкою з боку керівника, можливий розвиток синдрому емоційного та професійного «вигорання». Супервізія може мати форму як для окремих осіб так і для груп.

Огляд зарубіжного досвіду показує, що супервізія як форма навчання під час роботи з педагогами, застосовується в багатьох розвинутих країнах, зокрема, таких як Великобританія, Голландія, Ізраїль, Канада, Німеччина та ін. Наприклад, у канадській провінції Альберта супервізія для вчителів у прописана в документі з освітньої політики «Права вчителів, обов'язки та юридичні зобов'язання» в окремому розділі «Професійне зростання вчителя, супервізія та оцінювання». Як ми можемо бачити, канадські вчителі сприймають супервізію більше як форму оцінки якості роботи вчителя, ніж психологічну підтримку.

Європейські країни мають інший досвід, ніж Канада. У Сполученому Королівстві супервізія вчителів має на меті: розвинути кращий досвід шляхом рефлексії; керувати емоційним і психологічним впливом роботи на людей; забезпечити зменшення стресу; скоротити робочий день через захворювання, пов'язані зі стресом; покращити утримання персоналу; незалежну практику; охоплення системних питань, на які необхідно отримати відповіді в навчальних закладах, віра студентів у продовження отримання якісної освіти.

В оціночному звіті за результатами проєкту НаУКМА/ЮНІСЕФ, підготовленому міжнародними експертами К. Телбот і М. Весселс, наголошується, що вчителі та заступники директорів високо оцінили проєкт, зазначивши, що він допоміг їхнім дітям, які постраждали, надавати психосоціальну підтримку для покращення розуміння та розвитку практичних навичок. Педагоги зазначили, що перед початком програми вони не були готові належним чином реагувати на збройний конфлікт, оскільки ніколи

раніше не стикалися з подібними подіями. Крім того, вчителі сказали, що навчання започаткувало процес глибоких особистих змін, що дозволило їм навчитися позитивно спілкуватися, обговорювати свої почуття, бути спокійнішими, уникати «вигорання», діяти менш авторитарно, співпереживати та підтримувати своїх дітей.

Програма видана у вигляді навчально-методичного посібника «Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах», це має бути ресурс для педагогів і психологів. Він сузагальненням сучасного українського досвіду та являє собою вичерпний теоретичний і практичний матеріал, який можуть використовувати викладачі закладів післядипломної освіти та викладачі професійно-технічних училищ, які зацікавлені в здобутті та застосуванні знань про дітей та виховну роботу у своїх курсах. Впоратися зі стресом у класі, розвинути навички створення «безпечного середовища» в класі та навчитися зцілювати себе, щоб запобігти професійному та емоційному вигорянню. На основі матеріалів посібника створено онлайн-курс для вчителів, який є у вільному доступі для всіх бажаючих.

Узагальнення наукових здобутків дозволяє зробити висновок про ефективність використання супервізії у професійній діяльності педагогів у профілактиці їх емоційного та професійного вигорання розвиненою та систематичною, з метою створення особливого та безпечного простору для отримання професійної підтримки, обміну досвідом та інформацією, запобігання емоційному та професійному вигорянню.

Таким чином, на емоційний стан педагогів впливають численні чинники: вік, стать, професійний досвід, сімейне становище, кількість дітей у сім'ї, інформаційне перевантаження і, отже, важливість і актуальність супервізії та самоаналізу. Щоб запобігти таким синдромам серед педагогів, варто застосовувати цю форму психосоціальної підтримки разом із такими тренінгами, як супервізія .

Список використаних джерел

1. Богданов С. О., Гірник А. М., Залеська О. В., Іванюк І. В., Соловійова В. В., Чернобровкіна В. А., Чернобровкін В. М. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах. Київ : Пульсари, 2017. 208 с.

2. Іванюк І. В. Моніторинг ефективності навчання учасників курсу з наставництва в педагогічній освіті. *Професійний розвиток педагога в контексті викликів сьогодення: збірник наукових статей за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси, 19 квітня 2023 р.)*. Черкаський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Черкаси. С. 295-299.

3. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, доп., виправ. / заг. ред. : Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2021. 282 с.

4. Богданов С. О. та ін. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості / стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. / заг. ред. : Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с.

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Крамаренко В.В., *методист Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Черкаській області*

Оскільки глобальна економіка зазнає змін, то і професійні навички потребують удосконалення чи перекваліфікації. Уже недостатньо просто здобути професію раз і на все життя. Замість вузьких фахівців у різних галузях

потрібні люди, які вміють вирішувати багатовекторні проблеми, розуміють їх причини, здатні знаходити нові можливості.

З огляду на те, як швидко відбуваються зміни, як створюються нові умови, – потрібно навчати по-новому, використовуючи освітні інновації. Інноваційні процеси в освіті вимагають створення інноваційного освітнього середовища.

Інноваційне освітнє середовище – це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу [4, с.110].

У науковій літературі визначені основні педагогічні умови його формування:

- особистісно орієнтовані та гуманістичні підходи до його створення з урахуванням партнерського співробітництва, поваги та довіри всіх учасників навчально-виховного процесу;
- спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості;
- робота в творчому пошуковому режимі;
- ефективне використання науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей освітніх закладів регіону;
- застосування інноваційних технологій.

Оцінка ефективності освітнього середовища здійснюється за різними показниками. Зокрема, можна виділити такі параметри:

1) результативність діяльності навчального закладу (рівень знань і загальнокультурного розвитку здобувачів освіти; ступінь привабливості освітнього закладу й освітніх послуг; ступінь засвоєння нових технологій, програм, методик; взаємодія з провідними установами, підприємствами тощо);

2) комфортність (естетика середовища, санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні умови; фізіологічне обґрунтування режиму роботи; наявність ситуації вибору змісту, форм освіти; соціально-психологічний мікроклімат);

3) забезпеченість навчальної діяльності (навчально-матеріальне

обладнання, рівень нормативно-правової та організаційно-функціональної забезпеченості; характеристика кадрового потенціалу; рівень і характер управлінської діяльності). [2, с.15]

Створення потужної матеріально-технічної бази у закладі освіти для якісної професійної підготовки – проблема очевидна і в більшій мірі її реалізація залежить від пошуку фінансування.

Натомість підвищення комфортності та результативності діяльності закладу освіти потребує значних змін у межах самого закладу, його внутрішньої перебудови, переосмислення і активної підтримки усіх учасників освітнього процесу.

Навчання, яке протікає в позитивній атмосфері, створює сприятливі умови для подальшого розвитку і цілісного формування всебічно розвинутої особистості, від сформованості якої залежить, яким чином будуть вирішуватися життєві й професійні завдання. [1]

Соціально-психологічний клімат виражає загальний настрій та ступінь задоволеності учнями організацією навчального процесу, відносинами з іншими здобувачами освіти та загальним рівнем організованості у закладі освіти.

Зручний, естетично оформлений навчальний простір впливає на мотивацію учнів до навчання, формує відповідну творчу атмосферу, задовольняє потребу в дослідженні та інші освітні запити учнів.

Модель прогресивного освітнього середовища передбачає рівнопартнерські стосунки педагога і здобувача освіти, що забезпечить саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію її творчого потенціалу.

Потреба у спеціалістах, здатних творчо мислити, виходити за межі стандартних рішень, стимулює педагогічні колективи до організації в умовах навчання середовища, що розвиває не лише професійні компетентності, а й дослідницькі навички, пошуковість, критичне мислення та креативний підхід.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти Черкаського регіону мають досвід такої роботи, оскільки щорічно є учасниками обласного конкурсу

на кращий дидактичний засіб навчання, який орієнтований на формування в учнів проєктно-технологічної, підприємницької, STEM-компетентностей та м'яких навичок, а також пошук нових форм і методів організації науково-дослідницької діяльності. Конкурс передбачає створення лабораторно-демонстраційних приладів (технічних конструкцій, що уможливають виконання певного процесу і служать для освітніх цілей) та роботизованих технічних пристроїв.

Цього року обласна конкурсна колекція поповнилася ще 16 такими приладами, серед яких зокрема:

- «Робот-розвідник» сконструйований учнями ДНЗ «Канівське вище професійне училище». Його унікальність полягає в тому, що завдяки лічильнику та функціям відеоспостереження можна визначити рівень радіаційного забруднення та фіксувати параметри розвідувальної території на великій відстані.

- «Циркуль для плазмового різання металів ЦП 20-300», виготовлений учнями ДНЗ «Уманський професійний ліцей», призначений для вирізання концентричних деталей з листового металу.

Наставники учасників конкурсу відмічають покращення пізнавальної діяльності, підвищення якості і системності знань, розуміння практичної цінності і необхідності навчання у вихованців, активне застосування отриманих знань у професійній діяльності.

Отже, створення інноваційного освітнього середовища для формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих працівників є важливим. Оскільки повага, довіра і партнерство усіх учасників освітнього процесу, спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості, робота в творчому пошуковому режимі, ефективне використання науково-методичних, матеріально-технічних і кадрових можливостей закладів освіти, застосування особистісно орієнтованих інноваційних педагогічних технологій позитивно впливають на формування майбутніх кваліфікованих робітників, здатних працювати в нових умовах світової економіки.

Список використаних джерел

1. Бондаренко З., Зайцева Т., Сірик С., Захарова В. Психолого-педагогічні чинники успішної навчальної діяльності студентів закладу вищої освіти. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, 79 (I). 2018. С. 248-260. URL: <https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/280> (дата звернення 10.03.2024)
2. Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с. URL: <https://nenc.gov.ua/doc/autoref/atahov.pdf> (дата звернення 10.10.2024)
3. Пятничук Т. Інноваційне освітнє середовище формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 1(18). 2019. С. 131-136. URL: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.131-136> (дата звернення 10.03.2024)
4. Шапран О. І., Шапран Ю. П. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. № 9. 2010. С. 108-110. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf> (дата звернення 10.03.2024)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ – ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

*Коссова-Сіліна Г.О., завідувачка кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «УМО» НАПН України*

Поява внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – виклик для України, її соціальної, освітньої політики, педагогічних працівників, адже система психолого-педагогічної підтримки здобувачів освіти донедавна не передбачала роботи з такою категорією учнів, а фахівці не були підготовлені для неї, не володіли належним методологічним інструментарієм для роботи.

Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” визначив, що внутрішньо переміщена особа - це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Серед виявлених проблемних моментів щодо освітньої інтеграції учнів – ВПО найбільш болючими є психологічні травми учнів, їх адаптація до нових умов навчання, стигматизація у дитячих колективах та при взаємодії з викладачами тощо. Виявлено, що конфлікти між однолітками в учнів - ВПО, які навчаються у старшій школі та ЗП(ПТ)О, окрім загальних причин, пов'язаних зі специфікою віку, виникають на ґрунті різної ідентифікації та підвищеної чутливості учнів-переселенців до негативу [3].

Сприйняття учнів - ВПО як таких, які нічим не відрізняються від

місцевих, є правильним з точки зору включення у нові соціальні групи та швидшу адаптацію до колективу, нового місця навчання тощо. Однак відсутність у закладах достатньої кількості психологів та існуючий брак певної педагогічної чутливості у педагогів, які викладають у класах (групах), де навчаються учні ВПО, актуалізує питання необхідності додаткового навчання педагогів, проходження ними психологічних тренінгів тощо з питань роботи з різними категоріями здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, у тому числі, ВПО.

Слід пам'ятати, що учні – ВПО зазнають значних складнощів соціального і психоемоційного характеру, пов'язаних із зміною середовища проживання та звичного кола спілкування, особливо якщо така міграція спричинена війною. Якщо на етапі дистресу психіці не допомогти адаптуватися, то тривожність, психоемоційні розлади можуть досить швидко посилитися до більш деструктивних психічних порушень, серед яких: генералізований тривожний розлад, депресія, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

Генералізований тривожний розлад. Для цього стресового стану, залежно від психотипу людини, типовими є занепокоєння, перезбудження та посилення апетиту, або, навпаки, апатія, сонливість та пригнічення апетиту. При цьому у всіх поступово розвивається та наростає напруга деяких великих або дрібних м'язів. Людина скаржиться на головний біль, біль у м'язах, животі. Вона стає збудженою і дратівливою, не може надовго сконцентрувати увагу, страждає від порушень пам'яті, безсоння, частих пробуджень. Можливі кошмарні чи абсурдні сновидіння

Депресія. Психотравми війни можуть стати причиною розвитку клінічної депресії з відчуттям страху, тугу, емоційної пригніченості, пригніченням рухової активності та загальмованістю мислення. При змішаній формі депресії рухова та мовленнєва активність періодично підвищуються, а для атипової форми депресивного розладу притаманні постійна сонливість, підвищений апетит, різкі перепади настрою.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Посттравматичний стресовий розлад – це розлад психічного здоров'я, що розвивається після пережитої або побаченої травматичної події. Такою подією може стати загибель від військових дій близької людини, ракетний обстріл, сексуальне насильство тощо. Люди з ПТСР відчувають часті мимовільні спогади про подію, що травмувала їх. Ці спогади можуть провокуватися асоціаціями, наприклад, шумом або спалахом світла. Типовими для осіб з ПТСР є дисоціативна амнезія, утруднення контролю своїх реакцій, безрозсудна поведінка, спалахи агресії, складнощі із засипанням, кошмари, суїцидальні думки. Більшість людей із ПТСР відчувають стрес і страх після пережитого, інколи симптоми можуть виникати згодом, приходити і зникати.

Травматичний стрес вважається нормальною реакцією на ненормальні обставини (події, що виходять за рамки звичайного життєвого досвіду людини).

За даними ВООЗ, близько 80% постраждалих в екстремальних ситуаціях людей успішно справляються з травматичним стресом і лише у 20% його прояви трансформуються у посттравматичний стресовий розлад як хворобу, в якій проявляються фізіологічні та психологічні симптоми (табл. 1).

Деадаптація призводить до функціональних, а іноді й органічних порушень психічного та соматичного здоров'я учнів. Проблеми таких учнів необхідно вирішувати комплексно, мультидисциплінарно. Зокрема, для учнів-переселенців та членів їхніх родин необхідно проводити інтенсивні вступні знайомства з навчальним закладом, приймаючою громадою та її системою цінностей, місцевими традиціями, надавати постійну підтримку у вивченні мови.

Окрім традиційних адаптаційних практик для здобувачів освіти при вступі до ЗП(ПТ)О, варто особливо уважно поставитися до адаптації саме учнів - ВПО до нового для них середовища.

Ознаки та симптоми ПТСР у підлітків
(за даними Американського національного центру з ПТСР)

Категорія, вік	Характеристика, прояви
Підлітки (12–18 років)	<ul style="list-style-type: none"> • Егоїстичність • небезпечна для життя поведінка • Бунт удома або в навчальному закладі • Різкі зміни у стосунках • Депресія, уникнення спілкування • Зниження навчальної успішності в школі • Спроба віддалитися і захиститися від почуття сорому, провини, приниження • Надмірна активність з іншими людьми чи відсторонення від інших із метою врегулювання внутрішнього конфлікту • Схильність до переживання нещасних випадків • Бажання помсти, активність, пов'язана з відповіддю на травму • Порушення сну і харчування, нічні кошмари

Про потрібно пам'ятати, коли йдеться про здобувачів освіти - ВПО: досвід переселення є дуже виснажливим, в учнів може не вистачати сил на навчання; навчальні втрати можуть бути більшими порівняно з учнями, які не залишали свої домівки; можливі проблеми з розумінням матеріалу, якщо до того учні навчалися російською мовою; діти можуть не мати простору для навчання онлайн у тому місці, де вони тимчасово мешкають, можуть не мати належного одягу, взуття, канцелярського приладдя, планшета чи ноутбука; учні можуть мати дуже травматичний досвід війни.

Як допомогти здобувачам освіти - ВПО з адаптацією до нового закладу: організуйте спілкування практичного психолога з батьками/опікунами, а також із учнем, за результатами такого спілкування психолог зможе сформулювати свої рекомендації педагогам, фахівцям, які працюватимуть із учнями - ВПО; запросіть учнів - ВПО разом із батьками на адаптаційний візит до ЗП(ПТ)О напередодні початку навчання, якщо це неможливо, організуйте зустріч

онлайн; подумайте, хто з учнів може якийсь час виконувати роль куратора – познайомить із закладом, правилами, розкаже про різні можливості для дозвілля, спорту тощо; з початком навчального року приділіть увагу знайомству з учнями – ВПО; педагогам також важливо вибудовувати відносини так, щоб внутрішньо переміщені учні відчували підтримку, однак поряд з тим це не особливо їх виокремлювало серед інших учнів групи; приділіть увагу діагностиці навчальних втрат у новоприбулих учнів, адже може скластися ситуація, коли вони не мали змоги навчатися протягом кількох місяців з початку війни. Цілком можливо, що такі учні потребуватимуть додаткових консультацій для надолуження прогалин у знаннях.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/1706-18> (дата звернення 12.04.2024)

2. Алексеєнко Т. Ф., Биби́к Д. Д., Гончар Л. В., Куниця Т. Ю. Соціально-педагогічний супровід дітей вимушених переселенців : посібник / за ред. Т.Ф. Алексеєнко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 208 с.

3. Мельник Л.А. та ін. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / за ред. Волинець Л.С. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Кривобок А.С., *викладачка кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Сьогодні суспільство прагне до активнішої реалізації компетентнісної освітньої парадигми. Тому одним із пріоритетних завдань сучасної освіти вважається вдосконалення стану розвитку навчально-методичної компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Вагомого значення набуває потреба вивчення й аналізу сучасного стану розвитку методичної компетентності викладачів загальнотехнічних і спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання, оскільки тенденція розвитку методичної компетентності, прагнення до інновацій у рамках викладання навчальних предметів (професій) явно потребує оновлення [2].

Професійно-педагогічна компетентність є складною багаторівневою стійкою структурою його психічних рис, що формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих для педагога особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки (мобільність, гнучкість і критичність мислення).

Якість педагогічної професійної діяльності значною мірою залежить від постійного розвитку професійної компетентності педагога. У зв'язку з цим сучасне суспільство вимагає змінити характер неперервної педагогічної освіти, зорієнтувати зміст і методи на формування умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити професійно-прагматично, формувати новий тип інтелекту, мислення, відношення до педагогічної професії [6].

Формування професійної компетентності педагога передбачає

організацію

освіти педагогів, яка могла б забезпечити їхнє постійне професійне зростання упродовж усього періоду активної педагогічної діяльності, що в сучасній науковій літературі відповідає поняттю «неперервна педагогічна освіта».

Професійна компетентність педагога визначається через її основні показники: підготовленість до навчальної та науково-методичної діяльності, особиста педагогічна майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння. Професійна компетентність педагога складається із науково-професійної, методичної, соціально-психологічної, диференціально-психологічної, рефлексивної, наддисциплінарної («ключової», «базової») компетентностей [1].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури складову професійної компетентності педагога - методичну компетентність - визначено як:

- володіння різними методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів та вміння застосовувати їх у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і умінь;
- інтегровану сукупність знань, умінь, навичок, компетенцій педагога, що актуалізується в процесі його професійної діяльності, у межах якої проявляється система методичних знань, умінь, навичок, здібностей і особистих вольових якостей;
- багатокomпонентну систему, яка включає практичний досвід у галузі методики, готовність та спроможність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні задачі, здатність до творчої самореалізації і постійного самовдосконалення;
- властивість особистості педагога, яка ґрунтується на теоретичній і практичній готовності до проведення занять за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь з окремих розділів тем курсу, окремих етапів навчання і досвіду їх застосування;
- засвоєння педагогом нових методичних і педагогічних ідей, освітніх

підходів (компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного) і технологій (активних, інтерактивних, розвивальних та ін.);

➤ володіння інноваційними формами, методами і способами організації освітнього процесу [2].

Система неперервної освіти в сучасному розумінні має орієнтуватися на цілісний розвиток людини як особистості, як суб'єкта діяльності і спілкування протягом усього її життя, на підвищення можливостей її трудової та соціальної адаптації. Вона має за мету розвиток здібностей кожної людини, її прагнень і можливостей самотворення, різнобічного саморозвитку [3].

Неперервна освіта має орієнтуватися на випереджене розв'язання проблем розвитку суспільства, науки, виробництва, культури, інших сфер соціальної практики. Вона припускає наступність і багатоваріантність загальної та професійної освіти, основу яких становлять фундаменталізація освіти, посилення уваги до її методологічної складової. Крім знань, умінь і навичок, у зміст неперервної освіти входять саме процес і досвід їх одержання та практичного застосування, шляхи і способи самостійного пошуку і відкриття [5].

Підвищення кваліфікації педагога – це передусім і головним чином процес його поступового зростання як особистості і як професіонала, процес, який забезпечує якісне формування професійної компетентності, яка в свою чергу, реалізується під час його практичної діяльності [4].

Список використаних джерел

1. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. П.Д. Драгоманова, 2019. 376 с.

2. Шевчук С. С. Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 73 с.

3. Неперервна освіта. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Неперервна>

освіта

4. Дудар З., Ревенчук І. Проблеми і перспективи післядипломної освіти в Україні. *Вища школа*. 2009. №5. С. 111-118.

5. Уліщенко А. Екзистенціальна спрямованість як умова якісних змін у системі освіти. *Шлях освіти*. 2009. №2. С. 7-10.

ОРФОГРАФІЧНА ГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Кучеренко І.А., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університете менеджменту освіти» НАПН України

Сучасне українське суспільство прагне використовувати державну мову в усіх сферах спілкування, а громадяни України мають мотивоване бажання досконало опанувати сучасну українську літературну мову, підвищити рівень власної комунікативної компетентності, зокрема орфографічної грамотності. Ґрунтовне знання української літературної мови, високий рівень культури мовлення є необхідним складником високоосвіченої особистості, показником сформованості комунікативної компетентності сучасної особистості.

Мова як живе явище відображає реальний стан сучасного суспільства, тому в ній відбуваються динамічні зміни, які потребує дослідження вченими і кодифікації цих змін у правописі. Зміни в сучасній українській літературній мові були заковані у чинному Українському правописі у 2019 році.

Дослідженню питань теорії та практики формування орфографічної компетентності, розробці методів із розвитку орфографічних знань, умінь і навичок присвячено праці О. Біляєва, М. Вашеленка, Н. Голуб, О. Горошкіної, Т. Донченко, С. Карамана, К. Климової, Л. Кравець, В. Мельничайка, М. Стельмаховича, М. Пентилюк, Г. Шелехової, І. Хом'яка та ін.

Сучасна система освіти спрямована на розвиток мовної особистості,

освіченої, креативної, самодостатньої і спроможної здійснювати мовленнєву діяльність за допомогою української літературної мови у різних стилях і сферах комунікації. Вільне володіння державною мовою є необхідною умовою втілення педагогічної парадигми безперервної мовної освіти тому, що забезпечує доступ здобувачів освіти до наукових знань та культурних цінностей народу, розвиває комунікативну компетентність та мовну свідомість, формує осмислену комунікативну поведінку, є основою самореалізації, духовного й інтелектуального зростання особистості. Розвивати мовну особистість кожного здобувача освіти, готувати висококваліфікованого фахівця, котрий вільно володіє державною мовою в усній та писемній її формах, – завдання закладів освіти різних рівнів.

Комунікативна компетентність як системне утворення складається із таких основних компетентностей: мовленнєвої, мовної, дискурсивної, соціокультурної, діяльнісної. Орфографічна компетентність є складником мовної компетентності.

Орфографічна компетентність – це сукупність сформованих орфографічних знань, вироблених орфографічних умінь та навичок і досвіду їх застосування у практиці писемного мовлення відповідно до чинних норм сучасної української літературної мови. У системі вищої мовної освіти важливо акцентувати увагу на оновленні, поглибленні й систематизації знань студентів із сучасної орфографії на основі чинної редакції Українського правопису, розвитку та вдосконаленні в них орфографічних вмінь та навичок відповідно до змін у цьому документі.

Орфографічна правильність – це сформовані навички правильно передавати усне мовлення у писемній формі за допомогою графічних засобів відповідно до норм чинного у мові правопису. Орфографічна грамотність особистості формується у процесі ретельного осмислення і вивчення теоретичного матеріалу, усвідомленого запам'ятовування правил та винятків із них, системного виконання практичних тренувальних і контрольних вправ та завдань, що спрямовані на вироблення орфографічних умінь та навичок.

22 травня 2019 р. Кабмін України Постановою № 437 ухвалив нову редакцію Українського правопису, яка набула чинності 03 червня 2019 р. Відповідно до наказу Міністерства освіти України № 1033 «Про впровадження нової редакції Українського правопису» від 29 липня 2019 р., структурним підрозділам МОН потрібно використовувати норми нової редакції Українського правопису.

З урахуванням змін у чинному Українському правописі й потреби додержання його вимог у писемному мовленні виникає необхідність розвинути й удосконалити орфографічну грамотність сучасних громадян.

У процесі розвитку орфографічної грамотності важливим є:

1. Сформувати знання і розуміння:

- ролі та значення державної української мови у спілкуванні;
- ключових змін нової редакції Українського правопису 2019 р.;
- особливостей застосування нової редакції Українського правопису в освітньому процесі та професійній діяльності;
- нюансів збереження традиційних і впровадження нових тенденцій Українського правопису;
- сутності та змісту основних орфографічних понять;
- орфографічних правил сучасної української літературної мови.

2. Розвинути вміння та навички:

- дотримуватися сучасних орфографічних норм української літературної мови;
- правильно писати слова, обґрунтовуючи написання орфографічними правилами;
- застосовувати нову редакцію Українського правопису в писемному мовленні;
- використовувати набуті мовні знання у мовленнєвій практиці.

3. Набути досвіду застосування орфографічних знань, умінь та навичок у процесі навчально-тренувального писемного мовлення.

Орфографічні норми – це сукупність правил, що впорядковують мовні

засоби, забезпечуючи єдність передачі усного мовлення на письмі. Вони встановлюються на основі законів граматики і діють упродовж тривалого часу; є постійними, єдиними й обов'язковими для всіх, хто користується мовою. Українська мова, як динамічна система, вільно розвивається за певними законами і поповнюється новими лексемами. Усі норми української літературної мови змінюються по-різному: найшвидше – лексичні норми, а орфографічні – більш повільно. На розвиток української орфографії впливають такі фактори: принципи українського правопису, зміни у правописі, активна лексика, інші мови.

Важливу роль у практично-діяльнісному процесі розвитку орфографічної компетентності здобувачів освіти виконують активні традиційні й інноваційні методи та прийоми, що передбачають усвідомлене опанування орфографічних знань й удосконалення вмінь та навичок.

ЕМОЦІЙНА РЕЗИЄНТНІСТЬ: ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кульбашенко К.В., викладачка ВСП «Бердянський машинобудівний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»

У країнах, які переживають конфлікт чи воєнний стан, здобувачі освіти стають вразливими до впливу стресових подій та психологічного травмування. В умовах нестабільності та загрози безпеці, емоційна резилієнтність стає надзвичайно важливою для забезпечення психологічного благополуччя та успішного навчання.

Емоційна резилієнтність - це здатність індивіда пристосовуватися до стресових ситуацій, долати труднощі та відновлювати психологічну стійкість після негативних подій. Основні компоненти резилієнтності включають: позитивне мислення, емоційну саморегуляцію, соціальну підтримку та можливість знаходити рішення в складних ситуаціях.

Здобувачі освіти в країнах з воєнним конфліктом часто стикаються з різними викликами, які можуть негативно впливати на їхню психічну стійкість та навчання. Ці виклики включають:

Стрес та тривогу: постійний стан тривоги через загрозу безпеки може призвести до погіршення емоційного стану та зниження концентрації під час навчання.

Травми та втрати: деякі здобувачі освіти можуть бути свідками або жертвами насильства, що може призвести до психологічного травмування та складнощів у відновленні навчального процесу.

Соціальна ізоляція: в умовах конфлікту деякі учні можуть втрачати зв'язок зі своїми ровесниками та вчителями через евакуацію або переїзд.

У дослідженні питання емоційної резиліентності та психологічної підтримки здобувачів освіти в умовах воєнного стану брали участь вчені з різних галузей, таких як психологія, педагогіка, соціологія та медицина. Дослідження в цій області проводилися як науковими інститутами, так і міжнародними організаціями, які спеціалізуються на проблемах дитячої психіки та освіти в країнах з конфліктними та кризовими ситуаціями.

Серед провідних дослідників у цій галузі можна відзначити:

Доктор *Мішель Харрісон*: її дослідження зосереджені на психологічних наслідках воєнного конфлікту на дітей та підлітків.

Професор *Річард Хіриш*: він вивчає вплив стресу та травматичних подій на психічне здоров'я і поведінку людей.

Доктор *Емма Адамс*: спеціалізується на розвитку позитивних психологічних властивостей, таких як резиліентність, у військових і цивільних груп населення.

Міжнародні організації, такі як *ЮНІСЕФ*, *Всесвітній банк* та *Міжнародний комітет Червоного Хреста*, також займаються дослідженням та розробкою програм психологічної підтримки для здобувачів освіти в країнах з воєнним конфліктом. Їхні дослідження та програми становлять важливий внесок у розуміння та розв'язання проблем, пов'язаних із психологічними

наслідками воєнного стану на освітній процес та психічне здоров'я дітей і молоді.

Україна, як країна, яка пережила складні періоди воєнного конфлікту, також проявляла значний інтерес до питань емоційної резиліентності та психологічної підтримки здобувачів освіти. В цій області активно працювали як наукові установи, так і громадські організації, спеціалізовані на питаннях психології та освіти.

Однією з організацій, яка активно досліджувала та працювала над психологічною підтримкою в умовах воєнного конфлікту, є *Міжнародний Центр Миротворчості (МЦМБ) та Освіти НААН*. Вони співпрацюють з місцевими освітніми установами та проводять дослідження щодо впливу конфлікту на психологічне благополуччя дітей та молоді.

Також в Україні активно діють проекти та програми з психологічної підтримки дітей та підлітків, які зазнали впливу воєнного конфлікту, такі як *проекти Національного агентства з питань запобігання насильству та «Крок до майбутнього» Червоного Хреста*.

Також необхідно зазначити активну роль громадських організацій та волонтерських груп, які займаються психологічною підтримкою населення в умовах конфлікту, в тому числі здобувачів освіти. Вони надають консультації, організовують групи підтримки та розробляють програми для зміцнення психологічної стійкості учнів.

В українському науковому-освітньому просторі є значна кількість теоретичних досліджень і практичних матеріалів з проблем психологічної підтримки населення в умовах військового вторгнення. Отже, теми, які досліджено в цьому контексті, передбачають: концептуальний розгляд понять стресостійкості, резильєнтності, життєстійкості – С. Богданов, О. Бойко, К. Гуцол; С. Кузікова, Г. Лазос, Т. Титаренко, Т. Щербак, О. Чиханцова; питання психологічного супроводу осіб, які пережили травму, стали свідками воєнних дій або переживають посттравматичний стресовий розлад – Ю. Гундертайло, Н. Гусак, М. Дворник, В. Климчук, С. Кравчук, Б. Лазоренко, Т. Ларіна, А.

Максименко, К. Мирончак, В. Савінов, Т. Титаренко, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін; різні аспекти психологічної підтримки педагогів, які працюють з дітьми, що пережили травму або були свідками воєнних дій – З. Адамська, К. Балахтар, О. Мерзлякова, О. Нагула, Д. Сабол; Т. Цюман; практичний напрям розроблення психологічних програм і методик для населення, дорослих і дітей з метою зменшення негативних наслідків воєнних дій – Н. Вааранен-Валконен, Н. Заварова, В. Зливков, С. Лукомська; передумови та інструментарій організації кризової психологічної допомоги – Л. Гридковець, О. Запорожець, О. Ковальчук, Н. Пророк, Л. Царенко.

Підтримка емоційної резилієнтності учнів грає важливу роль у забезпеченні їхнього психологічного благополуччя та успіху в навчанні. Деякі стратегії, які можуть бути використані для цієї мети, включають:

Психологічна підтримка: надання учням можливості висловлювати свої емоції та досвід підтримки з боку психологів або консультантів.

Тренінги з розвитку резилієнтності: проведення спеціальних занять, спрямованих на розвиток навичок емоційної резилієнтності, таких як стресоустійчивість та позитивне мислення.

Створення безпечного середовища: забезпечення учням стабільного та безпечного середовища для навчання, де вони можуть відчувати підтримку та захист.

Соціальна підтримка ровесників: залучення до роботи груп підтримки, де учні можуть обмінюватися досвідом та підтримувати один одного.

У висновку слід відзначити, що забезпечення психологічного благополуччя та успішного навчання здобувачів освіти в умовах воєнного конфлікту є складною, але надзвичайно важливою задачею. Емоційна резилієнтність виявляється ключовим фактором у забезпеченні психологічної стійкості, тому розвиток цієї якості в учнів стає першочерговим завданням. Психологічна підтримка, яка включає консультування та тренінги, а також зміцнення соціальних зв'язків, має значний потенціал у зменшенні негативного впливу стресу та тривоги на учнів.

Для досягнення успіху у забезпеченні психологічної стійкості здобувачів освіти в умовах воєнного стану необхідна спільна робота уряду, освітніх установ, громадськості та міжнародних організацій. Лише шляхом командної праці та використання комплексного підходу можна забезпечити адекватну психологічну підтримку та навчання для всіх здобувачів освіти, щоб вони могли розвиватися та досягати свого повного потенціалу навіть у найскладніших умовах.

Важливо визначити, що питання психологічної підтримки та розвитку емоційної резиліентності у здобувачів освіти в умовах воєнного конфлікту має далекосяжні наслідки не лише для індивідуального благополуччя кожного учня, а й для суспільства в цілому. Забезпечення психологічної стійкості молодого покоління є запорукою побудови мирного та стабільного суспільства в майбутньому.

Розуміння та визнання важливості цієї проблеми є першим кроком на шляху до її вирішення. Необхідно вдосконалювати методики психологічної підтримки та розвитку емоційної резиліентності, враховуючи специфіку умов воєнного конфлікту та потреби конкретних груп учнів.

Урядові органи, освітні установи, громадські організації та міжнародні партнери мають активно співпрацювати для розробки та впровадження ефективних програм психологічної підтримки та розвитку емоційної резиліентності. Це вимагає не лише фінансових інвестицій, але й мобілізації людських ресурсів та політичної волі для забезпечення доступу до якісної психологічної допомоги для всіх учасників освітнього процесу.

Завершуючи, вирішення питання психологічної підтримки та розвитку емоційної резиліентності у здобувачів освіти в умовах воєнного конфлікту є не лише моральною обов'язковістю, а й стратегічно важливим завданням для забезпечення стабільного розвитку суспільства в цілому. Шляхом спільних зусиль та приділення належної уваги цьому питанню можна забезпечити світле майбутнє для молодого покоління, яке буде здатне не лише виживати, але й процвітати навіть у найскладніших обставинах.

Список використаних джерел:

1. Вааранен-Валконен Н., Заварова Н. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події : навч.-метод. посіб. / ред. О. Калашник. Київ : Рада Європи, 2022. 104 с
2. Зливков В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М, 2022. 95 с.
3. Кокур О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник : практ. посіб. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с.
4. Кравчук С. Особливості поведінкових проявів психологічної пружності особистості як чинника запобігання негативним наслідкам воєнного конфлікту. *Психологічні виміри культури, економіки, управління*. 2018. № 9. С. 156–164.
5. Пророк Н. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. / ред. Н. Пророк. Київ : ОБСЄ, 2018. Т. 1. 208 с.
6. Цюман Т., Нагула О., Адамська З. Психологічні умови резильєнтності педагога в період воєнного стану. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 38 (2). С. 83–89.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПЕРЕХОДУ ДО МИРУ

Лебідь О. М., старша викладачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, майстер виробничого навчання ДНЗ "Буцький політехнічний професійний ліцей".

Соціально успішні кваліфіковані робітники – це ціль будь якої країни не тільки під час воєнного стану. Часто громадяни вибирають професію, яку порадять їм батьки чи опікуни, де є державні місця або в закладах, які ближче

до місця проживання. Студенти не мають мотивації вчитись чи працювати по вибраній професії, не знають, чим би хотіли займатись, що негативно впливає на самооцінку та на продуктивність праці, не стимулює до саморозвитку. А в час воєнного стану таке питання постає особливо гостро.

Психологічне благополуччя означає переживання позитивного ставлення до життя і формування досвіду позитивних емоцій. Воєнний стан формує чимало викликів для емоційних переживань, як негативних, так і позитивних, але інших, нестандартних для звичайної людини. Тому ті прийоми психологічної підтримки майбутніх професіоналів, які діяли в мирний час, є неактуальними тепер. Початок війни в 2014 році це один негативний досвід, повномасштабне вторгнення – інший. До цього додаються ще й негативні чинники, які існували на території нашої держави до війни: корупція, соціальна байдужість громадян, відсутність ініціативи та ентузіазму. Навчити громадян працювати на взаємовигоді та взаємоповазі, при цьому не шкодити, а приносити блага суспільству – це завдання нової держави, яка переживає зміни і позбувається від негативних впливів пострадянського ладу.

Одним із типів підтримки соціально-психологічного благополуччя майбутніх фахівців – це баланс між навиками *hard-skills* та *soft-skills*. Тобто студентів навчають не лише добре розуміти теорію і правильно виконувати свою роботу, а і ефективно взаємодіяти з колегами, знаходити вихід із нестандартної ситуації. Для цього в закладі має бути приділена велика увага саме вихованню, а не тільки навчанню. [1, с. 35]

Також на формування успішної особистості зі стійким характером добре вплине творчість збалансована з навчанням. Це, наприклад, технологія навчання STEAM, що є популярною закордоном, проте не набирає популярності в Україні. Таке навчання передбачає разом із природничими науками вивчення гуманітарних, а також задіяння мистецтва, як образотворче, музика, що дозволить ефективно розвивати всі відділи головного мозку, всебічно розвивати студентів, що призведе до самовпевненості, адекватної оцінки себе і оточуючих, що є передумовою позитивних вражень від життя,

формування психологічно успішної особистості, в тому числі і в час воєнного стану.

Не зважаючи на бойові дії в нашій країні, світ не стоїть на місці. І якщо Україна залишиться позаду, вона стане неконкурентоспроможною. Така держава не зможе існувати на карті світу. Тому окрім ведення бойових дій, складання тактики і стратегії бою, державна влада активно займається і розвитком освітньої системи відповідно до світових темпів розвитку.

Соціально успішна особистість, яка разом зі своїми співвітчизниками розвиває країну, має здатність і до саморозвитку. Саморозвиток залежить від того, настільки правильна і підходяща ціль «Ідеальний (-а) я». Тому що саме до цієї цілі прагне студент, а така ціль має бути і корисна для суспільства, для нього самого, проте одночасно приємна для нього. Мотивація до саморозвитку виражається саме в тому, настільки «Ідеальний (-а) я» відповідає тому, ким людина насправді хоче бути. [2, с. 49]

Це не обов'язково сформований образ. Саморозвиток може формуватись через прагнення досягнути якоїсь мети, набути певні навички, досягнення успіху, яким особа для себе вважає певну ситуацію, брати на себе більшу відповідальність, ініціативу, йти на ризики, правильно розраховувати сили. Щоб дані цілі були правильні і нешкідливі, необхідне формування правильного світогляду у студентів, правильної цілі для саморозвитку. Особливо це актуально в часи, коли є інформаційна забрудненість в умовах гібридної війни з боку ворога, і не тільки. [2, с. 50]

Психологічний супровід особистості може бути також і віртуальний. Електронні засоби поширення інформації, яка часто є неправдивою і забруднює свідомість громадян, знижує рівень їх психологічного добробуту, можуть використовуватись і для блага. Психологічний супровід онлайн актуальний в час війни, коли студенти навчаються онлайн або немає можливості надати якісний супровід, будучи поряд.

Відомо, що при переході від війни до миру, ситуація може дещо погіршитись. Як показує світовий досвід, країни, що розвиваються, при

переході від війни до миру мали деякі проблеми із забезпеченням своїм громадянам базових прав та безпеки. Утворювались навіть збройні незаконні формування. А громадяни після закінчення війни ставали менш терпеливими один до одного, менш дружніми та співчутливими.

Ветерани війни, які отримують негативний досвід і повертаються додому, також потребуватимуть реабілітації, на фоні поганого самопочуття можуть стати причиною конфліктів. Мирні жителі, які проявлятимуть повагу до ветеранів, можуть бути жертвами прояву наслідків психологічних травм у захисників. А мирні жителі зі свого боку також зазнають певного психологічного удару в період війни.

На робочих місцях є багато обмежень під час бойових дій. А після перемоги необхідно буде робити подвійну роботу, ту, яка накопичилась під час війни, і ту, яка з'явиться в мирний час. Деякі фахівці змушені відкладати свої обов'язки. Це, наприклад, публікація даних про організації, які є обов'язковими в мирний час і мають бути публічними, але це заборонено в період ведення війни. Тому період очікування миру є більш позитивним для осіб, які залишаються в живих, аніж період переходу до миру. А більша вірогідність втратити життя змушує більше його цінувати.

Щоб перехід від війни до миру був не такий болісний і менш небезпечний, необхідні спеціальні впливи на психіку громадян. Перед початком військових дій країна, яка нападає, налаштовує своїх жителів на агресію, також це робить країна, яка захищається, щоб вижити. Але потім навпаки, жителів потрібно буде налаштовувати на мир і благополуччя, на любов до того, хто живе поряд з ним, взаємопідтримку. Студенти є таким прошарком суспільства, на який необхідно правильно впливати тепер, щоб зібрати правильні плоди потім. Такий психологічний супровід майбутнього кваліфікованого працівника в період повоєнної відбудови повинен починатись уже тепер, планування заходів, які держава буде застосовувати, щоб не повторялись помилки, які були в історії.[3, с. 36-37]

На відміну від АТО, повномасштабне вторгнення відкриває перед нами

краще ворога. Під час проведення АТО, громадяни чітко не знали, хто наш ворог. Чи була це Росія, чи якісь незаконні формування на сході України. Про це навіть всерйоз писались статті та тези. Багато людей на сході України під впливом пропаганди хотіли віддати території, на яких живуть, сусідній державі і відносились до воїнів ЗСУ зі зневагою. Чи варто віддавати своє життя за того, хто вас зневажає? Такі питання вирішує психологічний супровід. Деякі воїни ЗСУ паралельно навчаються у важких умовах. [4, с. 8-10]

Можемо зробити висновок, що під час складної ситуації громадяни України отримують стрес. Психологічний супровід студентів має бути на рівні з тим, що вони адекватно мають сприймати ситуацію, аналізувати її, і при цьому залишатись при здоровому глузді.

Список використаних джерел

1. Бичик Л. М. Підтримка психологічного благополуччя особистості майбутнього кваліфікованого робітника. *Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану*: електронний зб. Матеріалів регіонального науково-практичного семінару, м. Біла Церква, 15 червня 2023 р. / упорядники: В. С. Кулішов, І.В Кучерак, Ю.С. Герасименко. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. С. 35-40.

2. Герасимик-Чернова Т. Формування компетентності саморозвитку особистості як основа підготовки майбутнього фахівця. *Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану*: електронний зб. Матеріалів регіонального науково-практичного семінару, м. Біла Церква, 15 червня 2023 р. / упорядники: В. С. Кулішов, І.В Кучерак, Ю.С. Герасименко. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. С. 49-53.

3. Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціальнопсихологічний супровід : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титаренко, М. С. Дворник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 154 с.

4. Яковенко С.І. Проблемні питання організації психологічної допомоги учасникам АТО. *Психологічна допомога особам, які беруть участь в антитерористичній операції* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф., Київ, 30 березня 2016 року : у 2 ч. / ред. кол.: В. В. Черней, М. В. Костицький, О. І. Кудерміна та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 248 с.

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ) ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Лупіка Т.О., методист Державного навчального закладу «Харківський
регіональний центр професійної освіти поліграфічних медіатехнологій та
машинобудування».*

Війна в Україні змінила всі сфери життя суспільства, освіта не стала винятком. Починаючи ще з періоду карантину 2019 року, ми навчилися жити та працювати в цих нових умовах, а останні два роки повномасштабної війни, ми проводимо освітній процес під звуки повітряних тривог та обстрілів.

В умовах війни освітній процес зазнав значних змін і за формою і за змістом. Ведення бойових дій, руйнування закладів освіти країною-агресором, щоденна загроза життю через російські ракетні обстріли – все це негативно впливає на освіту та призводить до порушення права на її здобуття.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були вцілком зруйновані.

Однак, навіть в умовах воєнного стану, освіта залишається надзвичайно важливою. Вона дає людям знання, навички та цінності, необхідні для відбудови країни та створення кращого майбутнього.

Можливості освіти під час війни:

1. Використання онлайн-навчання, особливо освіта на основі інформаційно-комунікаційних технологій, що здатні адаптувати навчання до рівня базової підготовки конкретного студента, відповідно до місця його проживання, до здоров'я та власних розумових можливостей, матеріального стану і, як наслідок, відкриває можливість суттєво підвищувати якість навчання. Це підвищує якість навчання і надає додатковий емоційний та інтелектуальний стимули для освіти [1].

2. Застосування інноваційних методів навчання, які роблять процес навчання більш цікавим та ефективним.

3. Згуртування та взаємодопомога. Викладачі, батьки та здобувачі освіти можуть об'єднатися, щоб підтримати один одного та забезпечити продовження освітнього процесу.

4. Підтримка з боку міжнародної спільноти – надання допомоги Україні у відновленні системи освіти та забезпеченні доступу до освіти для всіх.

Проблема створення позитивної мотивації для навчально-пізнавальної діяльності в системі профтех має багато аспектів. Процес мотивації доволі складний та неоднозначний.

В багатьох наукових джерелах стійка позитивна мотивація до навчання розглядається як мотивація, яка ґрунтується на потребах та інтересах людини і не потребує додаткових стимулів, зовнішнього впливу. Висока позитивна мотивація може виступати в ролі компенсуючого фактора у разі недостатньо високих здібностей; однак у протилежному напрямі цей фактор не діє – жодний високий рівень здібностей не може надолужити відсутність навчального мотиву або його низьку вираженість, не може призвести до значних успіхів у навчанні. Таким чином, мотиваційна складова навчальної діяльності включає пізнавальні потреби, мотиви і сенси навчання [2].

Під час занять у студентів має формуватися потреба у самовдосконаленні, самореалізації та самовираженні. Важливу роль у створенні цієї потреби грає співпраця між викладачем та студентами, а також між самими студентами, яка

в навчальному процесі реалізується за допомогою діалогу [2]. Тому, мотивація до навчання – це саме той процес, що спонукає до взаємодії всіх учасників освітнього процесу, завдяки чому здобувачі освітим досягають свідомо поставленої мети, яка виникла внаслідок появи потреби вчитися [3]. З цього слідує, що викладач має постійно створювати умови, при яких виникає потреба вчитися.

Фактори які впливають на створення позитивної мотивації до навчання у студентів:

1. Кваліфікація викладача (прагнення та здатність навчити);
2. Повага до студента як до кваліфікованої особистості;
3. Підтримка саморозвитку студента, формування позитивних емоцій студента;
4. Організація навчання як процесу пізнання;
5. Застосування методів, що спонукають навчально-пізнавальну діяльність;
6. Усвідомлення проміжних та кінцевих цілей навчання;
7. Професійна орієнтація навчальної діяльності;
8. Зрозумілість змісту навчального матеріалу, що пропонується викладачем на занятті;
9. Неперервне створення та “підсилення” ситуації успіху для невпевнених у своїх силах студентів.

Деякі з методів, які можуть бути використані для підвищення мотивації здобувачів П(ПТ)О:

1. Використання інтерактивних та практичних методів навчання. Це може допомогти здобувачам краще зрозуміти матеріал, зробити навчання більш цікавим та захоплюючим.
2. Залучення здобувачів освіти до планування та організації навчального процесу. Це може допомогти їм відчувати відповідальність за своє навчання та підвищити їхню мотивацію.
3. Створення атмосфери підтримки та співпраці. Важливо, щоб здобувачі

відчували себе комфортно та впевнено на заняттях, не боялися помилок та могли вільно висловлювати свої думки.

4. Надання студентам можливості для самореалізації: Це може включати участь у конкурсах, олімпіадах, проектах, а також практику на підприємствах.

5. Інформування здобувачів про кар'єрні можливості. Це може допомогти їм краще зрозуміти, як здобута професія може допомогти їм досягти своїх цілей.

Таким чином, мотивація стає умовою перетворення негативного ставлення до навчання в позитивне, активне, творче. Позитивні емоції викликають почуття вдачі, радість, інтелектуальний підйом у процесі вирішення навчальних завдань, приносять задоволення. У студентів з'являється бажання (мотив) виконувати більш складні завдання, і одночасно приходить усвідомлення недостатнього рівня своїх знань та умінь – результатом цих психічних процесів стає формування стійкої потреби у навчанні.

Список використаних джерел:

1. Готько О., Чайковська О. Інформаційно-комунікаційні технології – як сучасний засіб навчання в освіті. *Молодь і ринок*. 2015. № 4. С. 130-134.
2. Занюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
3. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2013. № 38-39. С. 388-393.

МОВНО-РИТОРИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Мамчур Л.І., докторка педагогічних наук, професорка, професорка
кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту
неперервної післядипломної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Цінність рідної (української) мови як національного джерела формування мовно-риторичної компетентності особистості ставить сьогодні перед здобувачами педагогічної освіти вирішення важливих проблем – донести до кожної молодої людини культурні та духовні надбання українського народу, оживити його мовні і риторичні багатства, сприяти їх свідомому засвоєнню і використанню у власному мовленні.

Формування мовно-риторичної компетентності у процесі навчання і виховання стає вкрай необхідним складником у підготовці майбутнього фахівця, оскільки він має не тільки добре володіти рідною мовою, а й ставитися до неї як до вагомої суспільної цінності, почуватися відповідальним за її теперішнє й майбутнє, розвивати у здобувачів освіти високоморальні якості, які дадуть змогу їм стати активними повноправними громадянами своєї держави та самореалізовуватися як особистості. Вирішувати поставлені завдання зможе лише той викладач, який здатний переконувати, вести за собою до поставлених цілей, мати високий рівень педагогічної моральної культури, мовно-риторичної компетентності.

Давня наука риторика, яка існує тільки в мовленнєвій діяльності носія мови, відроджується, зростає загальний інтерес до неї, бо вона привчає «говорити цілісно, доречно, гарно». Як і кожну науку, риторику треба вчити, нею треба оволодівати і розуміти, що риторика є суто індивідуальною, особистісною, персональною. Не здобувши належного рівня мовно-риторичних умінь, неможливо творчо будувати власні думки, навчати, інформувати, переконувати інших. Мовно-риторична підготовка як мистецтво ефективної

усної промовистої комунікації, безумовно, становить стержень професіоналізму спеціаліста нової демократичної України. Оволодіння мистецтвом доцільного й переконуючого мовлення надає можливість краще себе реалізувати в будь-якій професії. З огляду на це проблема формування мовно-риторичної компетентності здобувача освіти є актуальною, що пояснюється всезростаючою потребою суспільства в умінні вправно володіти словом, виявляти у слові себе, свою культуру, свою моральність.

Проблемі формування професійного переконливого мовлення у сучасній педагогіці, мовознавстві, лінгводидактиці присвячено ряд досліджень, серед яких провідне місце займають праці лінгвістів Н. Бабич, Л. Мацько, В. Русанівського Л. Струганець, С. Ярмоленко, лінгводидактів О. Біляєва, М. Вашуленка, Н. Голуб, О. Горошкіної С. Карамана, І. Кучеренко, М. Пентилюк, Т. Симоненко, В. Сухомлинського, педагогів – І. Зязюна, Г. Сагач, О. Семенов та ін.

Українська мова, безперечно, усвідомлюється як фактор національного, економічного, науково-технічного прогресу, і саме тому важливо враховувати те, що від мовно-риторичного рівня особистості залежить її професійний, життєвий рівень, а отже і рівень розвитку держави у політичній, економічній, соціальній сферах. Мовно-риторична культура є основою загальної культури і її відображенням. «Від культури слова до емоційної культури, від емоційної культури до культури моральних відносин – такий шлях до гармонії знань і моральності, – зазначав В. О. Сухомлинський [3, с. 507]. Великий вітчизняний педагог розумів, що багато духовних багатств потрібно мати вчителю, викладачев, вихователеві, щоб постійне самовиявлення його особистості діяло на учнів (студентів) як стимул до самовдосконалення. Дитина і вчитель – основні суб'єкти навчально-виховного процесу, які взаємодіють на рівні слова, за допомогою слова, через слово. «Слово вчителя – як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити. Мистецтво навчання і виховання включає, насамперед, мистецтво говорити, звертатися до людського серця» [3, с. 321]. Учений висував високі професійні вимоги до педагога, який повинен оволодіти

секретами професійної досконалості, зокрема уміло користуватися сократівським методом активізації розумової діяльності особистості, прийомами словесного спонукання, заохочення, покарання, виявлення довір'я, недовір'я, ставлення тощо, які формують духовно-інтелектуальну основу щоденного спілкування у закладі освіти та за його межами.

Як бачимо, соціальний аспект в умовах функціонування сучасної освітньої парадигми є вагомим, а тому сучасні вчені, наголошуючи на необхідності й доцільності мовно-риторичної компетентності, називають такі переконливі фактори:

1) нагальна потреба переконливого мовлення у різних видах суспільного й міжособистісного спілкування, на що орієнтує риторика (логос);

2) необхідність формування образу високодостойного мовця (оратора) із внутрішньою готовністю не лише спілкуватися, а й нести відповідальність за промовлене, сказане висловлювання, пропагувати високу суспільну мораль, бути її зразком і носієм (етос);

3) важливість проблеми емоційної культури в суспільстві (пафос);

4) потреба досвіду мовних особистостей вільно будувати діалог у різних ситуаціях мовленнєвого спілкування із використанням усталених і схвалених суспільством формул, що полегшують взаєморозуміння людей у процесі спілкування, роблять його бажаним і приємним (топос).

Питання мовно-риторичної компетентності педагога розглядаємо в контексті його педагогічної майстерності, піднесенні його національної самосвідомості й правомірно виокремлюємо такі її складники:

- лексико-граматична грамотність і багатство словникового складу;
- виразність стилістики та правильність вибору стилю й тону мовлення, уміння спілкуватися, управляти своїм мисленням і мовленням;
- володіння технікою висловлювання (постановка голосу, техніка дихання, тембр, наявність відповідних динамічних відтінків).

Поняття мовно-риторичної компетентності виявляється в царині духовних професійних якостей кожної людини і фахівця зокрема. Формування

мовно-риторичної компетентності є невід'ємною частиною національного виховання особистості, здатної засвоїти основи багатства мовної скарбниці, культуромовні норми українського народу.

Вважаємо, що ядро мовно-риторичної культури особистості містить лексико-граматичний, мовознавчий, літературознавчий, лінгводидактичний компоненти, що є знаряддям професійного педагога й визначають його фахову повноцінність, компетентність.

Важливим фактором формування мовно-риторичної компетентності майбутнього педагога є його мовленнєвий розвиток, що передбачає опанування системою мовленнєвих знань і вмінь, потрібних для спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності. Показником цього розвитку є комунікативна компетентність, тобто здатність і вміння спілкуватися, що зумовлює активне використання засобів мови, вміння сприймати та відтворювати зміст чужого мовлення, продукувати власне, демонструючи свій інтелектуальний розвиток, культурні здобутки і цінності.

Мова і культура сформували особистість і творця культурних цінностей. Формуючи людину духовно, інтелектуально, морально, культура визначає напрям її діяльності. Л. Мацько наголошує на тому, що «особистість молоді людини формується переважно на мові, на її арсеналі та її засобами [1, с. 25]. Це твердження переформулюється з думкою О. Потебні, який зазначав: «Мовна індивідуальність виділяє людину, як особистість і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства» [2, с.29]. У результаті засвоєння мовних знань усвідомлюються моделі й норми практичного використання їх у мовленні, що сприяє формуванню мовленнєвої діяльності, спрямованої на розвиток особистості, її самореалізацію у комунікативній взаємодії.

З огляду на те, що професія педагога належить до числа живомовних і безпосередньо пов'язаних з пізнанням людини і світу, проблема мовної і мовно-риторичної освіти визнана вченими як одна із ключових. Навчально-виховний процес в освітньому закладі має базуватися на спілкуванні, ефективній

комунікативній взаємодії і від того, наскільки воно раціонально побудоване, прогнозоване й успішне, залежить реалізація завдань щодо освіти особистості. При цьому професійне мовлення педагога передбачає високий рівень мовно-риторичної компетентності, це нині одна з першорядних вимог до нього як фахівця, оскільки педагог виконує державне завдання – формує високоякісне мовлення підростаючого покоління, майбутніх громадян держави.

Список використаних джерел

1. Мацько Л. Культура української фахової мови. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
2. Потебня О. Мова. Національність. Денаціоналізація. Нью-Йорк, 1992. 216 с.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори: у п'яти т. Київ, 1976. Т. 3. С. 283-582.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НАВЧАННЯ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНО (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Мавдрик Т. М., *методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області*

Мотивація здобувачів освіти завжди була однією з найважливіших проблем в освіті. Пандемія COVID-19, перехід на дистанційне навчання та війна тільки посилити і без того знижену мотивацію здобувачів освіти. Здобувачі освіти зіткнулися з низкою нових викликів, таких як стрес, тривогу, невизначеність щодо майбутнього. Ці всі фактори негативно впливають на їхнє бажання навчатися. Тому підтримка та підвищення їхньої мотивації стає особливо важливою.

Давайте розглянемо, як педагоги та цифрові інструменти можуть допомогти підвищити мотивацію здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Роль педагога

Педагоги відіграють ключову роль у створенні мотиваційно-сприятливого середовища навчання. Ось деякі ключові стратегії, які вони можуть використовувати:

✓ *Створення позитивної атмосфери:* Педагоги повинні бути дружніми, доступними та щиро зацікавленими у навчанні своїх здобувачів.

✓ *Використання сучасних освітніх технологій:* Цифрові інструменти можуть зробити навчання більш цікавим, інтерактивним та ефективним.

✓ *Постановка чітких очікувань та цілей:* Здобувачі освіти повинні чітко розуміти, чого від них очікують, і мати чіткі цілі, до яких вони прагнуть.

✓ *Надання регулярного зворотного зв'язку:* Зворотний зв'язок повинен бути своєчасним, конструктивним та корисним.

✓ *Визнання та нагородження досягнень:* Важливо визнавати та заохочувати навіть невеликі досягнення здобувачів.

✓ *Бути зразком для наслідування:* Педагоги повинні бути зразком для наслідування для своїх здобувачів, демонструючи їм любов до навчання та прагнення до професійного розвитку.

Цифрові технології та ШІ: нові горизонти мотивації в ПТО

Світ освіти постійно змінюється, і цифрові технології та штучний інтелект (ШІ) відіграють у цьому ключову роль. Ці інноваційні інструменти відкривають безліч нових можливостей для підвищення мотивації здобувачів освіти ПТО.

Ось декілька прикладів::

➤ *Інтерактивний та захоплюючий контент:* Відео-уроки, 3Д-презентації, навчальні ігри, веб-квести, вікторини, інтерактивні вправи, плакати можуть зробити навчання більш цікавим та захоплюючим.

Віртуальні лабораторії дозволяють здобувачам освіти проводити досліди та експерименти, не ризикуючи собою чи обладнанням (наприклад: онлайн-

лабораторії з хімії, фізики, математики, біології, географії та інших дисциплін <https://www.golabz.eu/>; навчальний сервіс із електронними підручниками з інтерактивними 3D-сценами, освітніми відео та цікавими завданнями практично з усіх основних предметів <https://www.mozaweb.com/uk/>); інтерактивні симуляції з математики і наук про природу <https://phet.colorado.edu/uk/>)

Професійні комп'ютерні симулятори та тренажери надають можливість здобувачам освіти практикувати свої навички в безпечному та реалістичному середовищі. І так, «Virtual Welding» фірми Fronius – для відпрацювання навичок ручного та роботизованого зварювання; «Cat® Technology Experience» – для навчання машиністів важкої будівельної техніки; «Kran-Simulator» – для навчання машиніста баштового крану; «ZDSimulator» – для навчання професій залізничного транспорту; Car Mechanic Simulator – для навчання професій автомобільного транспорту; «Sweet Home 3D, FloorPlan 3D, SketchUp» – для навчання майбутніх будівельників.

Також яскравим прикладом мотивації можуть служити використання імерсивних технологій (доповнена та віртуальна реальність), які створюють враження повного або часткового занурення здобувачів освіти в віртуальний світ. Окрім мотивації до навчання, це може допомогти здобувачам освіти краще засвоїти матеріал.

Пропоную добірку безкоштовних додатків із доповненою реальністю, які себе вже зарекомендували:

- Spacecraft 3D – це програма, яка дозволяє дізнаватися та взаємодіяти з різними космічними кораблями, які використовуються для вивчення нашої Сонячної системи, вивчення Землі та спостереження за Всесвітом (<https://apple.co/3izbybs>);

- Star Walk 2 – це кишеньковий планетарій, який допоможе дізнатися більше про небо, зірки і сузір'я (<https://bit.ly/35YmaeI>);

- AR Solar мобільний додаток дозволяє отримати на екрані гаджету 3D модель Сонячної системи та 3D моделі усіх планет Сонячної системи

(<https://bit.ly/35VOvCD>);

- Electricity AR навчить здобувача освіти визначати ціну поділки аналогових вимірювальних приладів та самостійно робити вимірювання

(<https://bit.ly/391uFaS>);

- Da Vinci Machines AR – додаток перенесе у неймовірний світ винаходів Леонардо да Вінчі. (<https://bit.ly/3c0Hzb8>);

- LandscapAR – цей додаток пропонує створювати ландшафти місцевості (<https://bit.ly/2Y0bDLL>);

- CleverBooks Geometry – інноваційний та захоплюючий спосіб вивчення геометрії за допомогою візуалізації та взаємодії (<https://bit.ly/39RkGnR>);

- Skyscrapers AR – додаток пропонує користувачам знаходитися поблизу відомих хмарочосів світу, оглянути його в деталях з усіх боків, з'ясувавши особливості архітектурного витвору (<https://bit.ly/2XX8RHg>);

- Bridges AR - програма з дослідження основних конструкцій мостів та з їх 3D створення (<https://bit.ly/3sKpNyR>);

- Quiver – 3DColoring App – додаток, що дозволяє «оживити» розфарбовані розмальовки. Окрім звичайних розмальовок, в базі є зображення рослинної та тваринної клітини, географічні карти, зображення морських істот, вулканів, що можуть бути використаними в межах навчального дослідження (<https://bit.ly/3a6MtRx>);

- Assemblr (Make 3D, Images & Text, Show in AR!) - додаток, що дозволяє переглядати готові AR-об'єкти та створювати власні моделі для доповненої реальності. Для зручності всі елементи згруповані за категоріями: тварини, архітектура, мистецтво, мультиплікаційна анімація, герої, культура, освіта, природа, наука, технології та багато інших (<http://surl.li/ocvzu>).

➤ *Мобільні додатки:* Здобувачі освіти можуть мати доступ до навчальних матеріалів, отримували зворотний зв'язок та спілкувалися з викладачами та одногрупниками за допомогою мобільних додатків (*Kahoot, Canva, LearningApps, Padlet, Wordwall, Genial, ThingLink тощо*)

➤ *Онлайн-курси та платформи навчання:* Онлайн-курси та платформи пропонують здобувачам профтехосвіти гнучкість та зручність навчання у власному темпі та в будь-який час (наприклад такі, як: «Професійна освіта онлайн», «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України», «Світ професій», "Всеосвіта").

➤ *Соціальні мережі та онлайн-спільноти:* Здобувачі освіти можуть спілкуватися один з одним, ділитися ідеями та отримувати підтримку від одногрупників та викладачів. Це може допомогти їм відчувати себе більш залученими до освітнього процесу та мотивувати до навчання.

➤ *Персоналізація навчання:* Цифрові інструменти можуть бути використані для адаптації навчальних програм до потреб та темпу навчання кожного здобувача освіти.

➤ *Оцінювання знань та навичок здобувачів освіти:* Інтерактивні вправи та тести дозволяють здобувачам освіти бачити свої досягнення та мотивувати до подальшого навчання.

➤ *Підтримка та зворотний зв'язок у режимі реального часу:* ШІ-системи (ChatGPT, Claude, Bard) можуть надавати здобувачам освіти негайний зворотний зв'язок та підтримку під час навчання. Це може допомогти їм краще розуміти матеріал, усувати помилки та досягати успіху.

Таким чином, підвищення мотивації здобувачів професійно (професійно-технічної) освіти є складним завданням, яке потребує комплексного підходу. Використання запропонованих у цій статті стратегій та цифрових інструментів може стати потужним каталізатором для підвищення мотивації здобувачів освіти, а також для покращення якості освіти загалом. Ці інноваційні інструменти відкривають нові горизонти для розвитку та самореалізації молоді, готуючи її до успішного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Волощенко О. М., Іванова О. В. Мотивація навчальної діяльності студентів у сучасних умовах розвитку суспільства. *Вісник Національного*

університету "Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка". 2018. № 1 (81). С. 127-132.

2. Гончаренко О. В. Особливості формування мотивації навчання у здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Наукові записки Інституту психології та соціальної роботи Національної академії наук*. 2014. № 10. С. 121-125.

3. Інтерактивні симуляції для природничих наук і математики. URL: https://educationpakhomova.blogspot.com/2021/12/blog-post_3.html-
<https://phet.colorado.edu/uk/> (дата звернення 12.04.2024)

4. Найкращі інтернет-ресурси та віртуальні лабораторії для проведення дистанційних уроків. URL: <https://myronivka-osvita.gov.ua/najkraschi-internetresursi-ta-virtualni-laboratorii-dlya-provedennya-distancijnih-urokiv-10-16-41-25-03-2021/> (дата звернення 12.04.2024)

5. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові. URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi> (дата звернення 12.04.2024)

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Мосейчук О.А., методист ДПТНЗ «Жмеринське вище професійне училище»

На всіх етапах підготовки майбутніх кваліфікованих робітників активно впроваджується ІКТ. Адже елементарна комп'ютерна грамотність є необхідною умовою підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. Опанування спеціалізованих програмних засобів для кожної з професій є запорукою успішності.

Організація професійно-орієнтовного навчання у Жмеринському ВПУ здійснюється відповідно до таких положень:

- насичення інформаційного середовища необхідними навчальними і контролюючими програмами, мультимедійними засобами і матеріалами, що будують професійну направленість фахівців;

- протягом усього навчання учнів, комп'ютерні технології реалізуються у дисциплінах професійної направленості, з метою формування в них стійких навичок використання ІКТ для вирішення професійних питань;

- у навчальному процесі вивчаються комп'ютерні програми навчального призначення в розрізі професійно-орієнтовного навчання, для формування професійної готовності фахівця, що дозволить значно скоротити період адаптації випускника у реальних виробничих умовах.

Зокрема, учні з професії «Провідник пасажирського вагона; касир квитковий; касир багажний; прийомоздавальник вантажу та багажу» працюють як з прикладним програмним забезпеченням загального призначення так і з суто професійними спеціалізованими програмами.

Учні даної професії оглядово вивчають наступні інформаційні системи:

- Інформаційно-пошукові системи, основне призначення яких – пошук інформації, що міститься в різних базах даних, різних обчислювальних системах, які рознесені, як правило на значні відстані

- Інформаційно-довідкові системи – це автоматизовані системи, які працюють в інтерактивному режимі і забезпечують користувачів довідковою інформацією. До них, зокрема, належать системи інформаційного обслуговування пасажирів на залізничних вокзалах.

Геоінформаційні системи – дозволяють обрати маршрут перевезення вантажів, здійснити контроль за перевезенням вантажів і т.д.

Робота учнів, що навчаються за професією «Прийомоздавальник вантажу та багажу; Касир квитковий, касир багажний; Провідник пасажирського вагона» з спеціалізованим програмним забезпеченням проводиться переважно в оглядовому режимі.

Більш докладно проводиться робота з програмою ТМ Карта, яка надається у вільному доступі та оглядовому режимі. Програма надає

можливість розрахувати плату за перевезення вантажів, оформлення перевізних документів, а також надає можливість відстежувати рух замовлених вагонів

На занятті учень отримує завдання у системі ТМКарта . Результатом виконання завдання є отримання учнем відображення слідування вагонів із вантажем по плану формування поїздів, звіту по розрахунку провізної плати, звіту про слідування за вагонами, звіту про історію слідування конкретного вагону, а також відображення історії вагону на карті.

Спочатку учень повинен ввести данні, отриманні у завданні

Для початку вибирається вантаж для перевезення. Вантаж можна вибрати як за єдиним універсальним кодом, так і за найменуванням. Це дозволяє закріпити знання учнів з інших спеціалізованих предметів

Наступний крок – встановлення маршруту слідування: вибір станції відправлення, станції прибуття і, при потребі, проміжної станції. Вибір станцій також можна здійснити як за кодом станції, так і за її назвою. Це дозволяє закріпити знання учнів з предметів «Загальний курс залізниці» та «Транспортна географія».

Після того, як станції та вантаж вибрані, учень може переглянути маршрут прямування вагонів

Наступник кроком є розрахунок провізної плати за перевезення вантажу за визначеним маршрутом

На даному звіті учні можуть не лише переглянути вартість перевезення вантажу, а й побачити орієнтовний час доставки вантажу. При цьому, натиснувши кнопку «Детальніше», можна переглянути, з чого саме складається оплата. Учні вкотре переконуються, що в оплату перевезення входить і вартість охорони, і єдиний податок, і оплата за відстань, і таке інше. Це дозволяє закріпити знання учнів з спеціалізованого предмета «Тарифи, облік і звітність».

При завершенні роботи з програмою, можна переглянути накладну на дане перевезення. Це дозволяє закріпити вивчене з предмета «Організація роботи прийомоздавальника вантажу та багажу»

Вивчення даної програми дозволяє об'єднати серію спеціалізованих

предметів професійного циклу та «Інформаційних технологій». Таким чином, значно підвищується мотивація учнів до навчання та опанування професійних навичок.

Вагомою складовою віртуального середовища є можливість безперервного доступу до професійно-орієнтовної інформації, що надає можливість учням поглиблювати знання, сприяє активній взаємодії між учнем і викладачем, дозволяє проводити різні види самостійної діяльності, корегування та контролю знань.

Учні мають вільний доступ до навчальних матеріалів, що розміщені на спеціалізованих сторінках викладачів та майстрів виробничого навчання. Матеріали, розміщені там адаптовані для вивчення та поглиблення знань з необхідних тем

Для колективної роботи учнів та реалізації навчально-виробничих проєктів, створюються групові сайти. Це дає можливість групі учнів отримати необхідну інформацію, виконати поставлену задачу та опублікувати результати роботи для оцінювання. При цьому кожен член групи може ознайомитись з результатами роботи та висловити своє враження

Основна увага в училищі приділяється розвитку освітнього середовища шляхом впровадження інформаційних технологій на всіх етапах викладання. Крім повної забезпеченості уроків спецдисциплін засобами ІКТ, створення інтерактивних вправ та користування хмарними технологіями, в напрямку професійно-орієнтовного навчання працюють і предметники загальноосвітнього циклу. Це і професійно-орієнтовні задачі з фізики, хімії та математики. Також це професійно-направлені практичні роботи з інформаційних технологій, що дозволяють учням вирішувати виробничі питання за допомогою ППЗ загального призначення

Підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що спільна праця колективу Жмеринського ВПУ з створення інноваційного освітнього середовища для учнів з професії «Провідник пасажирського вагона; касир квитковий; касир багажний; прийомоздавальник вантажу та багажу»

визначається вагомими результатами, оскільки викладачі і майстри виробничого навчання Жмеринського ВПУ:

- отримують безкоштовний доступ до дуже великих масивів інформації: сучасних комп'ютерних програм, навчального програмного забезпечення, різноманітних баз даних тощо.
- освоюють засоби та інструменти ІКТ для вдосконалення освітнього процесу і свого професійного розвитку;
- активно використовують в роботі з учнями нові сучасні форми комунікації;
- забезпечують учнів рівними можливостями в користуванні освітніми та методичними ресурсами;
- отримують більш повну інформаційну та методичну підтримку;
- мають можливість отримати швидко адресну методичну допомогу завдяки наявності зворотного зв'язку;
- використовують різні форми підвищення кваліфікації (очні і дистанційні).

Завдяки вищезазначеному:

- значно підвищується кваліфікація, зростає професійний рівень педагогічних працівників;
- економиться час та матеріальні ресурси педагогів і учнів ПТНЗ;
- зростає рівень задоволеності учнів обладнанням навчальних кабінетів і виробничих лабораторій та навчанням в училищі, які дозволяють їм підвищувати комп'ютерну грамотність, отримувати навички самоосвіти, співробітництва, швидко адаптуватись до складних виробничих умов;
- зростає рівень задоволеності роботодавців професійною підготовкою випускників училища, як висококваліфікованими та конкурентоспроможними кадрами на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Буркова Л. В. Педагогічні інновації та їх діагностична експертиза:

теоретичний аспект. Київ : Науковий світ, 1999. 37 с.

2. Кух А. М. Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики. *Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно-світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця (частина 2.)*. 2008. С.73 – 76.

3. Ничкало Н. І. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. Вип. 1. С. 9-22.

4. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційні технології як предмет обговорення: міжнародні підходи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. №7. С. 3-6.

5. Биков В. Ю., Білоус О. В., Богачков Ю. М. та ін. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. рекомендації / за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. Київ : Атіка, 2010. 88 с.

6. Тевлін Б. Резерви підвищення професійної майстерності вчителів. *Завуч*. 2004. № 11, С. 3-6.

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМ ЗАКЛАДОВ

Осадчук О.О., майстер виробничого навчання Державного навчального закладу “Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського”

Освітній менеджмент в управлінні державними закладами є важливою галуззю, оскільки забезпечує ефективне керівництво освітніми установами у державному секторі. Це включає в себе ряд ключових аспектів:

Освітній менеджмент в управлінні державними закладами	
Стратегічне планування	Розробка довгострокових цілей і стратегій для державних освітніх закладів, враховуючи потреби суспільства і ринку праці.
Фінансовий менеджмент	Ефективне управління бюджетом і фінансами закладу, забезпечення оптимального використання ресурсів.
Управління персоналом	Розроблення політик залучення, розвитку та утримання кваліфікованого персоналу, а також стимулювання їх професійного зростання.
Якість освіти	Впровадження системи контролю якості навчання, оцінка результатів навчання учнів і вчителів.
Технологічний розвиток	Використання сучасних технологій для оптимізації навчального процесу та адміністративних функцій.
Взаємодія з громадськістю	Забезпечення відкритості і взаємодії з громадськістю, батьками, студентами та іншими зацікавленими сторонами.
Інновації в освіті	Стимулювання новаторських підходів до освіти, впровадження передових методик і педагогічних практик.
Управління змінами	здатність адаптуватися до змін у соціальному, економічному та технологічному середовищі.

В успішному освітньому менеджменті державних закладів важливо враховувати специфіку державного сектору, його вимоги до транспарентності, відкритості та ефективного використання публічних ресурсів. Керівники освітніх установ повинні мати комплексне бачення сучасних освітніх викликів і стратегій управління, що дозволить їм ефективно керувати навчальними процесами і досягати успіхів у досягненні поставлених цілей освіти.

Принципи освіти визначають основні ідеї та цінності, на яких ґрунтується освітній процес. Вони визначають рамки і підходи до організації навчання та виховання. Основні принципи освіти:

1. Гуманізація освіти: Цей принцип покликаний забезпечити повагу до гідності та прав людини під час навчання і виховання. Освіта має сприяти розвитку особистості, враховуючи індивідуальні особливості, потреби і можливості кожного учня.

2. Демократизація освіти: Цей принцип вказує на важливість забезпечення доступності і рівних можливостей для отримання освіти для всіх

членів суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічної чи культурної приналежності.

3. Індивідуалізація навчання: Цей принцип підкреслює необхідність враховувати індивідуальні особливості кожного учня під час організації навчального процесу, створюючи умови для розвитку його потенціалу та здібностей.

4. Цілісність і системність: Освіта повинна бути організована як цілісна система, що поєднує навчання, виховання та розвиток особистості. Вона включає в себе різні аспекти, які спільно сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості.

5. Науковість і доступ до знань: Освіта ґрунтується на наукових підходах і методиках, що забезпечує якісний рівень навчання та доступ до актуальних знань.

6. Культурно-національна спрямованість: Освіта має враховувати культурні традиції, цінності і менталітет суспільства, в якому вона здійснюється, сприяючи збереженню і розвитку національної ідентичності.

7. Постійне навчання і самовдосконалення: Принцип постійного навчання відображає важливість усвідомлення освітою як неперервним процесом протягом усього життя, що допомагає людині адаптуватися до змін у суспільстві і розвиватися професійно.

8. Соціальна відповідальність: Освіта має сприяти формуванню громадянської відповідальності, розвивати соціальну свідомість та усвідомлення важливості дотримання етичних і моральних норм у взаємодії з іншими членами суспільства.

Ці принципи визначають основні цілі та цінності освіти і визначають її роль у розвитку суспільства та формуванні гармонійно розвиненої особистості.

Актуальність розвитку сфери освіти в сучасному світі визначається декількома ключовими чинниками, які впливають на суспільство, економіку, технології та культуру. Визначимо деякі з них (рис. 2):.

Зміни в технологіях і цифрові трансформації: Розвиток технологій,

зокрема інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ), мобільних платформ, інтернету речей (ІоТ) та штучного інтелекту (АІ), створює нові можливості для освіти. Цифрові технології змінюють способи навчання, забезпечують доступ до онлайн-ресурсів, інтерактивних інструментів та індивідуального навчання.

Потреби ринку праці: Швидка зміна економіки вимагає від освіти підготовки кваліфікованих спеціалістів з новими навичками і компетенціями. Освіта повинна відповідати вимогам сучасного ринку праці і забезпечувати стабільність та конкурентоспроможність економіки.

Глобалізація і міжнародна співпраця: Освіта стає все більш глобальною, інтегруючись у міжнародні освітні програми, обміни студентів та наукові дослідження. Міжнародна співпраця допомагає підвищувати якість освіти та забезпечувати доступ до кращих практик і досвіду.

Зміни в суспільстві і культурі: Суспільні зміни, такі як ріст рівня освіченості, зміна цінностей і стереотипів, потреби мультикультурного взаєморозуміння, впливають на зміст і методи освіти.

Ключові чинники розвитку освіти:

Підвищення якості і доступності освіти: Освіта повинна стати доступнішою, адаптивнішою і більш інклюзивною, щоб забезпечити рівні

можливості для всіх груп населення. Також важливо підвищити якість освіти, забезпечити стале підвищення кваліфікації вчителів і модернізацію навчальних програм.

Вплив демографічних та соціальних чинників: Зміни в демографії (зростання або зменшення кількості дітей у вікових групах) і соціальні тенденції (зростання ролі жінок у суспільстві, різноманітність сімейних моделей) вимагають адаптації освітніх стратегій.

Акцент на навчання протягом життя: Зростаюча усвідомленість важливості навчання протягом усього життя (lifelong learning) вимагає розвитку нових підходів до навчання, що сприяють постійному самовдосконаленню та адаптації до змін у суспільстві

Інновації і новаторство: Зміни в сучасному світі швидко відбуваються, тому освіта повинна активно впроваджувати інновації і нові методи навчання. Це включає використання новітніх технологій, створення інтерактивних навчальних середовищ, розвиток креативних підходів до викладання та використання проектної методики.

Адаптація до викликів і змін: Освіта повинна бути готова адаптуватися до сучасних викликів, таких як зміни клімату, глобальні проблеми, технологічні зрушення та соціальні трансформації. Це означає впровадження екологічних тем у навчальні плани, підготовку до цифрової трансформації та формування готовності до розв'язання складних міжнародних проблем.

Забезпечення рівних можливостей: Освіта повинна гарантувати рівний доступ до якісної освіти для всіх груп населення, незалежно від статусу, етнічної приналежності, фінансового стану або фізичних можливостей. Це сприяє зменшенню соціальних нерівностей і сприяє сталому розвитку суспільства.

Освіта має сприяти розвитку креативності, критичного мислення, комунікативних та міжособистісних навичок, які є важливими вміннями для успішного функціонування у сучасному світі.

Співпраця між урядом, освітніми установами, приватним сектором,

громадськими організаціями та іншими зацікавленими стейкхолдерами є ключовим для успішного розвитку освіти. Партнерство забезпечує обмін ресурсами, досвідом та підтримкою для досягнення спільних цілей.

Ці аспекти свідчать про актуальність розвитку сфери освіти у сучасному світі, де освіта виступає не лише як ключовий для особистісного розвитку, але і як стратегічний інструмент для соціального, економічного та культурного прогресу суспільства. Забезпечення якісної освіти, орієнтованої на потреби сьогодення і майбутнього, є критично важливим завданням, спрямованим на підвищення якості життя і створення стійких, гнучких і конкурентоспроможних суспільств.

Загалом, освіта є ключовим фактором для досягнення різних цілей, таких як економічний зріст, соціальна інтеграція, підвищення якості життя, збереження культурної спадщини та сталого розвитку. Розвиток освіти відбувається у контексті глобальних тенденцій і вимагає постійного адаптивного вдосконалення, спрямованого на забезпечення ефективного відповіді на сучасні виклики та вимоги суспільства.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ПСИХОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПРОФТЕХОСВІТИ

Пасюта І.О., викладач спеціальних дисциплін ДПТНЗ «Луцьке вище професійне училище»

Актуальність теми обумовлена необхідністю у закладах професійно-технічної освіти вивчати психологічні компетентності для формування психологічних навичок у студентів. Основним критерієм роботи закладу професійно-технічної освіти є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їхніх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу здійснювати пошук ефективних форм і методів навчання, вдосконалення програм, навчальних планів, розроблення нових навчальних

методик. Активна пізнавальна позиція студента у процесі оволодіння знаннями – необхідна умова, яка разом з адекватними методами, прийомами, формами навчання забезпечує належний рівень їх засвоєння.

Новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів спрямований на подолання невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам. Основним критерієм роботи вищого професійно технічного училища є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їхніх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу пошуку ефективних форм і методів навчання, вдосконалення програм, навчальних планів, розроблення нових навчальних методик.

Луцьке вище професійне училище – це навчальний заклад , спрямований на підготовку фахівців з певних професій, які вимагають практичних навичок і вмінь. Наш заклад пропонує програму середньої та середньо спеціальної освіти з різних галузей таких як будівництво, механіка, електротехніка, інформаційні технології, ресторанне господарство . Основні характеристики професійно-технічних закладів включає наявність практичних занять з використанням сучасного обладнання, взаємодію з підприємствами для надання студентам можливості стажування та працевлаштування, а також акцент на практичні застосування знань.

Для студентів робітничих професій важливо професійно-психологічні компетентності для побудови успішної кар'єри та взаємодії у робочому колективі.

Студентам також необхідним є розуміти основні аспекти професійно-психологічних компетентностей для використання психологічних методів і технік для розвитку комунікативних навичок , як майбутні фахівці.

Необхідно звернути увагу на роль самопізнання та саморефлексії у формуванні психологічної стійкості та адаптації до різних виробничих умов.

Студенти мають навчитись адаптуватись в учбовому середовищі та вміти створювати психологічний клімат під час навчання в групах, а також коли

проживають у гуртожитку. Наші учні як правило приїжджають з різних куточків Волинської області та Рівненської.

Важливою метою психологічних компетентностей є використання тренінгів з розвитку емоційного інтелекту для підвищення успішного навчання та адаптації до робочих викликів. Важливим є також розвивати навички конфліктології та технік у вирішенні конфліктних ситуацій на робочому місці.

Я звертаю величезну увагу на формування у студентів професійної етики та культуру спілкування, а саме який результат їм це приносить. Звичайно необхідним є у студентів розвивати навички роботи у команді і ознайомлювати з психологічними аспектами лідерства та співпрацею у професійному середовищі.

Таким чином для розвитку стійкого, вихованого, професійного майбутнього покоління вивчення професійно–психологічних компетентностей є необхідною умовою у вищому професійному училищі.

ПОУРОЧНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

з предмету: «Професійна етика та основи психології»

Професія: 5122 кухар

Професійна кваліфікація: кухар IV розряду

п/п	Назва теми/ уроку	К-сть годин, всього	З них теоретичні	З них лабораторно-практичні
1	2	3	4	5
I семестр, I курс				
КК 3 Особистісна, соціальна і навчальна компетентність				
<i>Тема 1. Індивідуальні психологічні властивості особистості</i>		2	2	
1	Поняття темпераменту та його типів. Вплив темпераменту на поведінку людини.	1	1	
2	Індивідуальні психологічні особливості.. Спілкування і тактика поведінки з оточуючими.	1	1	
<i>Тема 2. Особливості спілкування в сфері послуг</i>		4	4	
3	Основні психологічні та моральні вимоги до кухара	1	1	

4	Вербальне та невербальне спілкування	1	1	
5	Принципи професійної етики. Правила спілкування в колективі	1	1	
6	<i>Контрольна робота</i>	1	1	
<i>Тема 3. Підходи до забезпечення сприятливого психологічного клімату в колективі</i>		4	4	
7	Правила володіння технікою ведення ділових індивідуальних бесід	1	1	
8	Причини несприятливого мікроклімату.	1	1	
9	Методи налагодження сприятливих відносин з колегами.	1	1	
10	Методи підвищення стресостійкості кухара	1	1	
<i>Тема 4. Причини і способи розв'язання конфліктних ситуацій у колективі</i>		4	4	
11	Види конфліктів. Причини конфліктів	1	1	
12	Методи розв'язання конфліктних ситуацій та способи знаходження спільної мови зі співробітниками	1	1	
13	Способи вирішення та виходи з конфліктних ситуацій.	1	1	
14	<i>Контрольна робота</i>	1	1	
	<i>ВСЬОГО за 1 семестр годин</i>	<i>14</i>		
	<i>Всього за 1 курс (кухар 4 розряду):</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>14</i>

Отже методичні засади викладання навчальної дисципліни «Психологія» у Луцькому вищому професійному училищі ґрунтуються на методиці викладання психології. Це галузь педагогічної науки, що досліджує закономірності навчання психології. Це наука про те, як зацікавити навчанням, захопити ним і навчити вчитися самостійно і творчо.

Мета - дати студентам уявлення про особливості і принципи діяльності викладання психології, сформувані в них методичні уміння і навички, необхідні для викладання психології у вищій школі.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ З ПРОФЕСІЇ «РІЗЬБЯР ПО ДЕРЕВУ ТА БЕРЕСТУ» ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Враховуючи актуальність повоєнної відбудови України, важливого значення набуває підготовка кваліфікованих робітників. Вирішити цю проблему має сучасна професійна (професійно-технічна) освіта (далі – П(ПТ)О). У понад 700 закладах П(ПТ)О здобувачі освіти можуть отримати численні робітничі професії: «Столяр», «Токар», «Зварювальник», «Будівельник» тощо, які необхідні на ринку праці.

Але наші опитування здобувачів базової середньої освіти свідчать про небажання більшості з них здобувати професію: лише 11% з них планують після 9 класу закладу загальної середньої освіти вступати до закладів П(ПТ)О. Однією з причин вони називають наявність у них переважно професій технічного спрямування і відсутність творчих професій.

Але у кожній професії є елемент творчості. Особливо вирізняється у цьому професія «Різьбяр по дереву та бересту», яку можна опанувати у Білоцерківському професійному ліцеї.

Різьбяр здійснює повний технологічний процес виготовлення і художню обробку виробів з дерева. Створює різноманітні різьблені, розписні, інкрустовані дерев'яні вироби – меблі, панно, побутові предмети тощо. Володіє знаннями з малюнку, композиції, матеріалознавству, а також володіє інструментами та обладнанням для декоративної обробки деревини.

Культурологічне та соціально-економічне значення професії «Різьбяр по дереву та бересту» важко переоцінити. Твори майстрів народного декоративно-

ужиткового мистецтва привертають до себе величезну увагу. Вони широко експонуються в Україні і за кордоном, прикрашають різноманітні архітектурні ансамблі тощо. Народне мистецтво входить у нашу повсякденність не тільки через виставки, музеї, салони, а й через свою органічну сутність, розуміння світогляду, через ставлення до нового у предметних образах, орнаментах, розписах і пластиці, художніх ансамблях.

Здобуття професії «Різьбяр по дереву та бересту» відбувається згідно з відповідним Стандартом професійної (професійно-технічної освіти), який затверджено наказом Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.02.2019 № 203. На підставі даного Стандарту розроблена відповідна робоча освітня програма на модульно-компетентнісній основі для підготовки кваліфікованих робітників на основі базової загальної середньої освіти з отриманням повної загальної середньої освіти за професією: 7331 «Різьбяр по дереву та бересту». Дана програма розроблена з метою дотримання єдиних вимог при плануванні освітньої діяльності з урахуванням вимог стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісного підходу.

Цілі і завдання робочої освітньої програми - розвиток у здобувачів освіти особистісних якостей, а також формування загальних і професійних компетентностей у відповідності з вимогами Міністерства освіти і науки України з даної професії. Вона розрахована на навчання здобувачів освіти, які отримали базову (повну) загальну середню освіту.

Робоча освітня програма з підготовки кваліфікованих робітників містить співвідношення між загальнопрофесійною, професійно-теоретичною та професійно-практичною підготовками, в процесі яких забезпечується формування професійних (професійних базових, професійних профільних і загальних) компетентностей.

Програма включає загальнопрофесійний блок, а також передбачає послідовне вивчення освітніх компонентів професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.

Освітні компоненти з професійно-теоретичної підготовки вивчаються за

робочими навчальними програмами, розробленими на основі компетентностей, які адаптовані до вимог підприємств-замовників кадрів.

Для вивчення освітніх компонентів загальнопрофесійної та професійно-теоретичної підготовки відводиться 630 годин. Для професійно-практичної підготовки відводиться 1527 годин. Щоденне навантаження здобувачів освіти під час професійно-практичної підготовки: виробниче навчання - 6 годин, виробнича практика - 7 годин. До самостійного виконання робіт слухачі допускаються лише після навчання і перевірки знань з охорони праці під контролем майстра виробничого навчання.

З метою визначення досягнутих рівнів професійної кваліфікації здобувачів освіти з професії 7331 «Різьбяр по дереву та бересту» проводиться поетапна кваліфікаційна атестація, за наслідками якої присвоюється відповідна кваліфікація. Критерії кваліфікаційної атестації випускників розробляються закладом освіти і базуються на компетентнісному підході відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник» відповідного розряду можливе за умови набуття здобувачем освіти загальнопрофесійних та професійних компетентностей. Випускнику закладу П(ПТ)О, який успішно пройшов кваліфікаційну атестацію, присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» з набутої професії відповідного розряду і видається диплом державного зразка.

Здобувачі професійної (професійно-технічної) освіти професії за професією «Різьбяр по дереву та бересту» можуть отримати різні рівні професійної кваліфікації: 2, 3 чи 4 розряд.

Для отримання 2 розряду за цією професією здобувач освіти оволодіти компетентностями професійного базового навчального модуля, який включає в себе: загальнопрофесійну, професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку.

Загальнопрофесійна підготовка складається з основних предметів: «Основи галузевої економіки і підприємництва», «Основи енергоефективності

та енергозбереження», «Основи трудового законодавства» та «Основи комп'ютерних технологій».

Професійно-теоретична підготовка складається з наступних предметів: «Основи креслення», «Основи виготовлення найпростіших столярних з'єднань», «Основи технології обробки деревини», «Основи кольорознавства та композиції», «Основи матеріалознавства», «Охорона праці, пожежна безпека, виробнича санітарія», «Основи електротехніки» та «Спеціальна технологія».

Професійно-практична підготовка складається з виробничого навчання та виробничої практики, які складаються з наступних модулів: «Види художньої різьби по бересту та дереву», «Художнє різьблення по бересту», «Способи виготовлення художніх виробів з дерева» та «Геометричне різьблення».

В якості пробної кваліфікаційної роботи здобувачі освіти виготовляють кухонну лопатку за власним ескізом та оздоблюють її геометричною різьбою.

До професійних компетентностей, які формуються у здобувача освіти, насамперед відносяться: розрізняти вироби різних видів обробки дерева, характерних для традиційних центрів художніх промислів рідного краю; робити замальовки зі зразків виробів; володіти інструментом і технологією художньої обробки деревини; виконувати елементи і мотиви орнаменту в техніці геометричного та рельєфного різьблення; проектувати простий виріб і виготовляти його; самостійно розробляти композицію для різьблення і виконувати їх на поверхнею виробу; заточувати і правити необхідні інструменти для різьби; організувати робоче місце.

Професійна кваліфікація «Різьбяр по дереву та бересту» 3 розряду передбачає оволодіння компетентностями за предметами професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки. До предметів професійно-теоретичної підготовки відносяться «Спеціальна технологія», «Композиція» «Ліплення» та «Рисунок», до професійно-практичної підготовки – виробниче навчання та виробнича практика. Виробниче навчання здобувачів освіти передбачає наступні модулі: «Різьблення по бересту вручну сюжетно-орнаментальних композицій середньої складності», «Плоскорельєфна різьба»

та «Регіональний компонент».

В якості пробної кваліфікаційної роботи здобувачі освіти виготовляють підставку під смартфон за власним ескізом та оздоблюють її плоскорельєфним різьбленням.

Професійна кваліфікація «Різьбяр по дереву та бересту» 4 розряду також передбачає оволодіння компетентностями за предметами професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки. До предметів професійно-теоретичної підготовки відносяться «Спеціальна технологія» та «Композиція», до професійно-практичної підготовки – виробниче навчання та виробнича практика. Виробниче навчання здобувачів освіти передбачає наступні модулі: «Різьблення по бересту вручну складних сюжетно-орнаментальних композицій», «Характерні особливості прорізної (ажурної) різьби», «Види рельєфної різьби і її застосування» та «Меблеві вироби з різьбленим декором».

В якості пробної кваліфікаційної роботи здобувачі освіти виготовляють декоративну плакетку.

Професія «Різьбяр по дереву та бересту» може працювати на художніх промислах, пов'язаних з різьбою по дереву і бересту, меблевому виробництві, художньо-ужитковому оформленні інтер'єрів, зонах санаторно-курортного відпочинку для оснащення і оформлення куточків відпочинку.

Нажаль, в Єдиному порталі вакансій Державної служби зайнятості відсутні вакансії на професію «Різьбяр по дереву та бересту» у Білоцерківській територіальній громаді, де мешкають здобувачі освіти за цією професією. Але в наявності 8 вакансій столяра на меблевій підприємстві із зарплатою від 12 до 33 тис грн.

До споріднених професій належать такі: «Виробник художніх виробів із дерева», «Бондар», «Столяр», «Тесляр», «Реставратор старовинних художніх дерев'яних виробів» тощо.

Різьбяр по дереву й до наших днів залишається одним з національних видів ужиткового мистецтва. Після закінчення навчання випускники можуть працювати на підприємствах з виробництва художніх виробів. За бажанням

можна започаткувати власну справу з виготовлення власної продукції.

Продовжити навчання за цією професією можна у закладах вищої освіти: Київському державному інституті декоративно-ужиткового мистецтва і дизайну ім. Бойчука, Закарпатському художньому інституті, Київському національному університеті культури і мистецтв, Київському національному університеті технологій та дизайну, Львівській національній академії мистецтв та Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури.

Різьба по дереву – це зв'язок між поколіннями, традиційне народне ремесло, яке займає почесне місце у культурі українського народу і тому потребує відродження та підтримки.

ВИКОРИСТАННЯ АРТТЕХНІК В АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.

Первина Л.С., соціальний педагог, психолог закладу професійної (професійно-технічної) освіти «Новоодеський професійний коледж»

Сучасний освітній процес, характеризується підвищеними вимогами до рівня знань та умінь здобувачів. Це зумовлено прискореним темпом життя, глобальною комп'ютеризацією та паралельно зниженням загального інтересу до стандартної освіти. Що часто призводить до зниження концентрації уваги, мотивації до навчання, спротиву та втоми від перевантаження інформацією. Традиційні методи навчання, не враховуючи індивідуальних потреб учнів, та динамічних особливостей сьогодення, таких як кліпове мислення, перестають бути ефективними. Паралельно постала проблема формування, під час надання освітніх послуг, нових професійних компетенцій. Що давали б можливість майбутньому спеціалісту демонструвати не лише *hard skills* (жорсткі сталі навички, які легко оцінити), а *soft skills* (навички комунікації, креативності та критичного мислення), під час розв'язання майбутніх професійних задач. Змінилася і стилістика навчання - сучасні здобувачі відрізняються від своїх попередників манерою сприйняття інформації та способом навчання. Віддають

перевагу візуальним образам навчання, обираючи інтерактивність. Таким чином, навчально-освітній процес зі сприйняття та споживання перетворився у взаємообмін, де учні є активними учасниками. Тому зросла потреба у активізації навчально-освітньої діяльності.

Вивчаючи тему активізації навчально-освітньої діяльності та впливу арттехнік на її поліпшення, ми помітили, що більшість досліджень проводилася з дітьми дошкільного, молодшого шкільного віку чи вже студентами. Досліджень із старшокласниками менше. Сфера професійно-технічних навчальних закладів, де опанування загальноосвітніх предметів поєднується з професійними знаннями мало досліджена. Оскільки випускники ПТО є важливою складовою молоді, що розбудовує майбутнє держави, а втрата інтересу до навчання, зниження соціальної та академічної активності є неприпустимим, було вирішено розглянути ефективність методів активізації навчання засобами арттехнік серед учнів ПТНЗ, та емпірично перевірити їх ефективність саме з цією категорією дітей.

Серед засобів активізації знаходяться інтерактивні методи - ігри, проекти, дискусії, рольове розігрування ситуацій; використання інформаційно-комунікаційних технологій - електронні курси, вебінари, онлайн-тести, віртуальні лабораторії, комунікація зі штучним інтелектом; проблемне навчання - розв'язування задач, аналіз ситуацій, проектування; методи розвитку критичного мислення - дискусії, есе, аналіз текстів, розв'язання проблем. Їх основу складають арттехнології.

Арттехнології є одним з найефективніших засобів, які, через мистецькі форми допомагають розв'язати весь комплекс вищеописаних питань. Найпоширенішими інструментами у цій сфері є музика, живопис, хореографія, театр, вони ще в давні часи використовувалися для лікування та стимулювання, і зараз складають фундамент арттерапії/артпрактик. Та неперервний розвиток мистецьких форм, постійний пошук нових неординарних рішень, відповідно до потреб сучасності, призвів до виникнення різноманіття у цій царині - монотипія, пісочниця, нейрографіка, фольготерапія, робота з тканинами, МАК,

фототерапія тощо. Всі вони містять такі характеристики як динамічність, екологічність, наочність, інтерактивність, проєктивність, стимулювання, індивідуальний підхід. Тобто. арттехніки, в основі яких лежить арттерапія, можна з упевненістю вважати одним із методів активізації, що має істотні переваги - підвищує мотивацію до навчання, розвиває креативність, покращує концентрацію уваги, розвиває соціальні навички та вміння, знижує рівень стресу, розвиває емоційний інтелект, підвищує самооцінку, покращує комунікацію, розвиває критичне мислення, роблячи навчальний матеріал яскравішим, допомагає учням краще його засвоїти.

Арттерапевтичні прийоми відрізняються між собою, залежно від виду творчості до якого вони відносяться. Вони діють на різні модальності сприйняття, на емоційну та розумову сферу, заохочуючи волю та настрої працювати в одному напрямку, посилюючи мотивацію, наполегливість, старанність, залученість. Оглянувши, для детального розуміння, витoki арттерапії та її теоретичні основи, що використовуються в навчально-освітньому, механізми їх впливу на психіку та когніції, маємо уявлення про особливості застосування, механізми та специфіку трансформаційної дії. Та вважаємо, що для різностороннього впливу та якісного результату згодом, доцільно використовувати арттехніки у комплексі.

У роботі ми перерахували найбільш цікаві, на наш погляд, арттерапевтичні види та практичні вправи до них, що активізують навчальний процес. Та припустили, що використання нових форм робить процес засвоєння знань захопливим, несподіваним, динамічним, попереджуючи монотонність та нудьгу. З метою перевірки нашого припущення було проведена анкета «Арттехніки в навчанні» серед учнів Новоодеського професійного коледжу.

Метою даного дослідження був збір інформації про обізнаність учнів ЗП(ПТ)О з явищем арттерапії та їх ставленням до застосування арттехнік у навчанні. Згідно з результатами зроблено висновок про рівень зацікавленості здобувачі освіти у таких методах та доцільності подальшого впровадження арттехнік більш широко та поглиблено, чи навпаки зменшити залучення

мистецьких форм.

У анкетуванні спеціально було згенеровано мінімальну кількість запитань. Оскільки це дало можливість швидко здійснити опитування, не відволікаючи здобувачів від навчального процесу. Питання складені у доступній формі, з закритими формами відповіді. Що сприяло б швидкому вибору варіанту, а не витратити час на формулювання роз'яснень.

Посилаючись на результати анкети (див. додаток В), можна зробити висновок, що майже половина учнів, хоча б поверхово, знайома з поняттям арттерапія - 47,3%, 39,1% з цим поняттям не зустрічалися, а 13,5% не були впевнені яку відповідь обрати. Хоча уже у наступній відповіді 68,6% респондентів дали стверджувальну відповідь на запитання "Чи ви коли-небудь брали участь в уроках, де використовувалися артпрактики (музика, танець, театр, малювання, кіно, ігри та інші мистецькі форми)?". Що дає нам можливість припустити, що можливо не всі учні знайомі з термінами "арттерапія" та "арттехніки".

Більша частина учнів стверджувала, що такі заняття їм до вподоби (55,1%), 30,5% учнів складно було сформулювати остаточне враження, 9% здобувачів поставилися до таких занять негативно.

Про дію арттехнік учні висловили такі враження: 47,3% сказали, що вони покращують мотивацію, 26,3% стверджували, що вони збільшують концентрацію, 41,3% вважають, що вони знімають перевтому. Про позитивний вплив арттехнік на запам'ятовування висловилося 29,9% здобувачів освіти. 52,1% погодилися, що такі заняття покращують настрій, а 34,7% - що вони урізноманітнюють навчання. Проте, 5,4% вважають, що подібні нововведення навпаки заважають концентрації, а 17,4%, що вони відвертають увагу. Деякі учні, яким ці форми нові чи неприйнятні, висловилися про відчуття скутості впродовж занять.

Після проведення занять та уроків із застосуванням арттехнік 47% відчували покращення в результатах навчання, 43,5% хотіли б щоб такі заняття проводилися як частіше, а 56,9% помітили покращення власного емоційного

стану.

Багато з цих практик, неодноразово випробовані та мають доказову базу. Деякі з них є новими, і потребують апробації своєї дієвості. Та, безперечно, використання нових форм є успіхом, бо це робить процес засвоєння знань захопливим, несподіваним, динамічним, попереджуючи монотонність та нудьгу. Добродійний вплив вправ, гарний настрій та стан зацікавлення є гарантією успішного результату. Дане твердження аргументується результатами дослідження, з якого можна зробити висновок про позитивний вплив арттехнік на процес активізації навчання. Більшість учасників, які брали участь в артпрактиках, відзначили приємні враження від них. Арттерапія виявляє благодійний вплив на навчання, поліпшуючи мотивацію, концентрацію, настрій та урізноманітнюючи навчальний процес. Багато учасників також помітили покращення свого емоційного стану після занять арттерапією. Загальний висновок показує, що більшість учасників оцінюють вплив арттерапії як позитивний на їхній навчальний процес та самопочуття.

Проте, як і кожний метод, арттехніки мають своїх прихильників і тих, хто спростовує цей підхід, вказуючи на певні недоліки. Серед них: затрати часових та матеріальних ресурсів, під час підготовки до занять, відтерміновані результати дії, брак обізнаності пересічних громадян щодо наукових доказів ефективності, загроза виникнення емоційного дискомфорту під час виконання вправ, та можлива концентрація не на навчанні, а на емоціях. Тому це питання потребує подальшого дослідження та розробки методичних рекомендацій щодо особливостей використання арттехнік у навчанні з подальшою апробацією та порівняльним аналізом.

РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Полянський В.О., *заступник директора з навчально-виробничої роботи*

ВПУ №71 м. Кам'янка-Бузька

Сучасні комп'ютерні технології можуть бути потужним інструментом для трансформації навчання. Вони допомагають значно швидше просуватися у вивченні предметів, впливають на взаємодію між викладачами та здобувачами освіти, допомагають переосмислити підходи до навчання та співпраці, зменшити прогалини у знаннях та адаптувати навчальний матеріал так аби забезпечити особистісно орієнтований підхід.

Професійні (професійно-технічні) навчальні заклади, не кажучи вже про ВНЗ, мають бути інкубаторами нових ідей, центрами дослідження та винахідництва. Педагоги повинні стояти поруч зі здобувачами освіти в навчанні, у пошуку нових знань і постійно здобувати нові навички разом зі своїми учнями. Освітні функціонери повинні мати стратегічне бачення для створення такого навчального середовища, яке забезпечить правильні інструменти та таку підтримку щоб усі учасники освітнього процесу могли реалізувати свій потенціал.

Для того щоб повністю використовувати переваги технологій у нашій освітній системі й забезпечити автентичний досвід навчання кваліфікованих робітників, педагоги повинні ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології та сучасні освітні технології у своїй практиці. Крім того, зацікавлені сторони в галузі освіти повинні взяти на себе зобов'язання працювати разом, щоб використовувати новітні технології для покращення української освіти. Це стосується освітніх функціонерів, викладачів, майстрів виробничого навчання, науковців, дослідників, політиків, розробників технологій, громадські організації, а також учнів та їхні родини.

Цікавим у даному аспекті виглядає концепція НОВІ, яка має чотири

основні складові (Навчання, Оцінювання, Викладання, Інфраструктура) та потрібна для впровадження технологій у навчанні й спільній роботі дедалі більш різноманітних та своїм розвитком і потребами здобувачів освіти. Важливо не просто використовувати нові технології, а робити це найкращим способом.

НОВІ призначена, щоб бути корисною для будь-якої групи чи окремої людини, зацікавленої в освіті та передбачає в якості основної аудиторії педагогічних працівників, керівників освіти, а також відповідальних за підготовку та підвищення кваліфікації педагогів на всіх рівнях. НОВІ зосереджується на використанні технологій для трансформації досвіду навчання та максимізації доступності ІКТ. При ретельному проектуванні та продуманому застосуванні технологія може прискорити, посилити та розширити вплив ефективних методів навчання. Однак педагоги повинні мати знання та навички, щоб отримати усі переваги технологічно насиченого навчального середовища.

Технологічне оцінювання підтримує навчання та викладання шляхом спілкування, демонструє прогрес навчання та надає розуміння усього названого педагогам, адміністрації закладу освіти, сім'ї і, головне, самим учням. Особливої актуальності це набуває в контексті дистанційного навчання.

Навчання, викладання та оцінювання, які забезпечуються технологіями, потребують надійної інфраструктури. Ключові елементи цієї інфраструктури включають високошвидкісне підключення до мережі та пристрої, доступні для вчителів, учнів, коли вони їм потрібні. Крім проводів і обладнання, навчальна інфраструктура включає цифровий навчальний контент та інші ресурси.

Впровадження технологій через призму НОВІ дозволяє у перспективі:

- максимально персоналізувати навчання та надати здобувачам освіти більше вибору щодо того, що і як вони вивчають і в якому темпі підготовки їм організувати та спрямовувати власне навчання протягом життя;

- покращити розуміння того, як люди навчаються, які особисті та зовнішні фактори найбільше впливають на їхній успіх;

- покращити розуміння того, що конкретно людям потрібно знати, які навички та вміння вони повинні мати, після здобуття конкретної професії;
- набути досвіду і впевненості педагогам у використанні технологій для досягнення результатів навчання;
- адаптувати оцінювання та навчання відповідно до потреб і здібностей окремих учнів і бачити результати в реальному часі;
- забезпечити щоб кожен заклад освіти мав високошвидкісне підключення до мережі Інтернет;
- значно розширити базу інтерактивних уроків та навчальних інструментів;
- створити новий дизайн навчальних приміщень для забезпечення максимального комфорту всіх учасників навчального процесу.

Концепція НОВІ передбачає складання конкретного плану, у якому слід прописати порядок дій щодо створення нової інфраструктури, яка дозволить навчатись, викладати та оцінювати по-новому і, як наслідок, забезпечити учням будь-якого віку можливості для особистого зростання та процвітання, дасть змогу залишатися конкурентоспроможними на європейському ринку праці.

МЕТОДИКА ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Пономарьова В.В., кандидат педагогічних наук, директор Державного навчального закладу «Харківський регіональний центр професійної освіти поліграфічних медіатехнологій та машинобудування».

Сучасні інноваційні технології навчання є важливими для підвищення якості та ефективності освітнього процесу, а також для розвитку навичок та компетентностей, необхідних для успішної адаптації до швидко змінюваного світу. За допомогою нових технологій викладачі можуть зробити навчання більш інтерактивним, цікавим, індивідуальним та залученим. Студенти можуть

отримати доступ до різноманітних ресурсів, співпрацювати з однолітками та експертами, створювати власний контент та демонструвати свої досягнення.

Мета: проаналізувати вплив методики особистісно-орієнтованого навчання на інноваційне освітнє середовище.

Інноваційні технології навчання - цілеспрямоване забезпечення освітнього процесу за допомогою нових прийомів, способів та засобів організації освітньої діяльності для підвищення її ефективності та здобуття кількісно і якісно нових освітніх результатів.

Особистісно-орієнтоване навчання – це процес взаємодії учасників освітнього процесу, метою якого є засвоєння предметних знань, вироблення відповідних умінь і навичок як засобу саморозвитку особистості, її становлення як суб'єкта освітньої діяльності. Цей підхід зосереджений на розвитку індивідуальних здібностей і потреб студентів, сприяє створенню гнучкого та відкритого освітнього середовища.

Методика особистісно-орієнтованого навчання передбачає організацію освітнього процесу на принципах взаємодії між викладачем та студентом, спрямованій на спільне формування програмної діяльності. При проектуванні обов'язково враховується індивідуальна вибірковість студента до змісту, форми та вигляду навчального матеріалу, а також його мотивація, прагнення використовувати отримані знання самостійно. Цей підхід передбачає індивідуальний вибір студентом змісту, форми та вигляду навчального матеріалу, а також його мотивацію та бажання використовувати отримані знання самостійно. Основна увага при створенні навчальних матеріалів зосереджена на навчальному діалозі між студентом та викладачем [1].

Основна мета концепції особистісно-орієнтованого навчання полягає в розкритті природи та умов реалізації особистісно-розвивальних функцій у процесі освіти. Ця концепція має велику практичну цінність, оскільки вона дозволяє розробити регулятиви для альтернативної практики освіти, яка може стати ефективною заміною традиційному навчанню. Серед різних концепцій особистісно-орієнтованого навчання виділяються три моделі: соціально-

педагогічна, предметно-дидактична та психологічна [1].

Технології особистісно-орієнтованого освітнього процесу передбачають особливе створення навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистим розвитком студента під час оволодіння знаннями. Особистісно-орієнтований освітній процес можна створити тільки за умови наявності дидактичного забезпечення, яке втілює принцип суб'єктної освіти [2].

Головними цілями та завданнями технології особистісно-орієнтованого навчання є наступні:

1. Розвивати індивідуальні та пізнавальні здібності особистості;
2. Сприяти розкриттю та використанню індивідуального (суб'єктивного) досвіду особистості;
3. Допомогати особистості зрозуміти себе, самостійно визначати свої цілі та реалізовувати свій потенціал.

Головними завданнями особистісно-орієнтованої технології з урахуванням вищевідзначених мети та цілей доцільно окреслити наступні:

1. Розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей особистості;
2. Виявлення, ініціювання та використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду особистості;
3. Сприяння особистості у пізнанні себе, знайти своє місце у світі та реалізувати свій потенціал, уникнувши формування попередньо заданих якостей;
4. Формування в особистості культури життєдіяльності, яка дозволяє продуктивно вибудовувати своє буденне життя та визначати його напрямки.

Також важливо розуміти на яких принципах базується такий підхід:

- врахування навчальним матеріалом змісту суб'єктивного досвіду особистості, враховуючи досвід попереднього навчання;
- орієнтованість навчальних матеріалів не тільки на збільшення їх обсягу, структурування, інтеграцію, узагальнення предметного змісту, але й на постійна трансформація набутого суб'єктивного досвіду особистістю;

- безперервне вирішення в процесі навчання взаємозв'язку між суб'єктивним досвідом особистості та науковим змістом здобутих знань;
- активне підтримування особистості до самооцінної освітньої діяльності, яка має за мету сприяти самоосвіті, саморозвитку та вираженню себе в процесі засвоєння знань;
- моделювання та організація навчального матеріалу в контексті забезпечення особистості можливості вибирати зміст, вид та форму виконання завдань тощо;
- визначення та оцінка способів навчальної роботи, які особистість використовує самостійно, щоб досягти стійкого та продуктивного навчального процесу;
- здійснення контролю та оцінювання не лише результатів, але й процесу навчання;
- стимулювання рефлексії особистості та оцінювання як суб'єкта навчальної діяльності в процесі навчання [3].

Особистісно-орієнтоване навчання ставить особистість в центр освітнього процесу, визнає її унікальність та цінність. Першочерговим завданням є виявлення та розкриття суб'єктивного досвіду кожного окремо, а потім їх поєднання та узгодження зі змістом навчання. Тобто, методика особистісно-орієнтованого навчання сприяє створенню умов для того, щоб кожен студент міг максимально розкрити свій потенціал, здобути знання та навички, необхідні для особистого розвитку. Саме ця методика ґрунтується на принципах поваги до особистості студента, його індивідуальних особливостей та потреб.

Методика особистісно-орієнтованого навчання має значний вплив на створення інноваційного освітнього середовища. Основні переваги такого навчання:

- зміщує акценти в освіті з пасивного засвоєння знань на активне саморозвиток здобувачів освіти. Це означає, що студенти повинні бути не пасивними слухачами, а активними учасниками навчального процесу.
- індивідуалізує навчання – передбачає врахування індивідуальних

особливостей студентів, таких як їхній стиль навчання, темп роботи, інтереси та здібності.

- стимулює творчість та інновації, коли здобувачі освіти повинні бути не просто виконавцями завдань, а творцями нових ідей та рішень.

- підвищити мотивацію до навчання.

До основних методів особистісно-орієнтованого навчання належить:

1. Проблемне навчання, що передбачає постановку перед студентами проблемних завдань, які вони повинні вирішити самостійно. Це допомагає здобувачам освіти розвивати критичне мислення, творчість та навички самостійної роботи.

2. Проектне навчання передбачає роботу студентів над проектами, які вони обирають самостійно. Це допомагає їм розвивати навички планування, дослідження, співпраці та презентації.

3. Портфоліо. Портфоліо – це збірка робіт студента, яка показує його прогрес у навчанні. Це допомагає відстежувати свої досягнення та мотивує їх до подальшого розвитку.

4. Індивідуальне консультування. Індивідуальне консультування – це робота викладача та студента наодинці, щоб допомогти йому у вирішенні його особистих проблем та труднощів у навчанні.

Отже, особистісно-орієнтоване навчання має значний вплив на формування особистості здобувача освіти. Саме таке навчання допомагає розвивати самопізнання, краще зрозуміти себе, свої сильні та слабкі сторони, свої інтереси та цінності, підвищити самооцінку, розвинути творчі здібності, стати соціально активним

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.

2. Білоус І., Дем'янюк А., Кричківська О. Інноваційні технології навчання

в контексті розвитку сучасної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 1 (349), 136–147.

3. Петренко, А. Ш. Європейський досвід дослідження та розроблення новітніх навчальних технологій для інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Збірник наукових праць*. 2020. № 1(3), 371–379.

ПСИХОЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ружицька Н.І., практичний психолог ДПТНЗ «Жмеринське вище професійне училище»

З початком російської збройної агресії в Україні потреба в психоемоційній підтримці здобувачів освіти відчутно зростає. Багато дітей втратили чи вимушено залишили на невизначений час свої домівки, перебували під обстрілами, втратили близьких їм людей. У багатьох дітей родичі перебувають в зоні бойових дій. Це призводить до постійних переживань, підвищеної тривожності і, як наслідок, формування дистресу.

Велике емоційне навантаження викликає звук постійних сирен, необхідність під час освітнього процесу прямувати до укриття, а потім знову налаштовуватися на сприйняття навчального матеріалу. Все це негативно позначається на психоемоційному стані здобувачів освіти, що в подальшому може призвести до проблем із психічним чи фізичним здоров'ям.

Зазначено, що під час військових дій діти є однією з найуразливіших категорій. Тому одним із головних завдань освітнього закладу є постійна психологічна допомога та психоемоційна підтримка здобувачів освіти. Адже діти не можуть вибудувати психологічну пружність чи стресостійкість самотужки, вони дуже залежать від дорослих. Психологічна пружність - це саме та якість, що дає психологічну силу втриматися проти викликів, які

неминуче трапляються з нами.

Психоемоційну підтримку в закладі освіти надають не тільки працівники психологічної служби, а й класні керівники, викладачі, вихователі. Проте значну роль у збереженні психічного здоров'я учасників освітнього процесу відведено саме практичним психологам і соціальним педагогам. Слід наголосити, що психологічна служба як складова державної системи охорони психічного та соціального здоров'я громадян покликана надавати соціальну та психологічну допомогу особистості не лише для її розвитку та саморозвитку, але й для подолання кризових моментів її життя [1, с. 5].

Зважаючи на вище сказане та враховуючи виклики війни, важливо показати дітям, що їхні переживання – це нормальна реакція на ненормальні події; навчити дітей навикам відновлення контролю за думками і відчуттями; навчити механізмам пошуку та відновлення власних ресурсів для вирішення майбутніх завдань. Дуже важливо сформувати резилієнтність, тобто здатність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я та особистісну цілісність.

Варто наголосити на необхідності надавати здобувачам освіти знання щодо ознак та фаз стресового стану, стресових факторів, стратегій поведінки в стресовому стані; формувати навички здійснення профілактики дистресів, підвищення рівня стресостійкості, формування практичних навиків саморегуляції; формування особистої відповідальності за власне життя, здоров'я, емоції та дії.

Слід зазначити, що педагогам під час занять вкрай важливо навчитися зменшувати негативний вплив стресу на здоров'я дітей. Вирішенню цього завдання сприяє розумне застосування психологічних хвилинок на уроках. Їх проведення допомагає здобувачам освіти розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, емоційно налаштуватися на урок. Це допомагає дітям стати більш спокійними, врівноваженими, дає змогу краще зрозуміти свої почуття та впоратись зі стресом.

У Міністерстві освіти і науки України рекомендують педагогам для підготовки до проведення психологічних хвилинок використовувати навчально-методичний посібник “Психологічна хвилинка”, який містить 108 відеотренінгів [4].

Зауважимо, що під дією стресу здатність дитини до самоконтролю та прийняття логічних і виважених рішень суттєво знижується. Саме тому для відновлення балансу емоційного стану та опанування тривоги використовуються техніки саморегуляції та заземлення, які дають змогу швидко та ефективно заспокоїти нервову систему і повернути здатність контролювати свої емоції та реакції.

Саморегуляція — це керування власним психоемоційним станом, що досягається шляхом впливу людини на саму себе за допомогою слів, уявних образів, управління м’язовим тонусом і диханням.

Заземлення — це свідомі прийоми, що дозволяють закріпитися в конкретному моменті фізично та емоційно, за допомогою контакту з будь-якою поверхнею (стіна, підлога, стілець) або ж когнітивних вправ.

Різновидів вищезазначених технік існує безліч. Більшість з них видаються простими, проте в цьому й криється їхня користь та ефективність. До прикладу візьмемо дихальні вправи «Квадрат», «Кульбабка», постукування «Метелик», «Тепінг», вправи «5-4-3-2-1», «Пір’їна-статуя», «Безпечне місце», «Кола довіри», «Шлях героя», «Малювання музики», «Рецепт стресостійкості» [3, с. 42-49].

Також рекомендуємо використовувати й інші дієві вправи, проведення яких показало позитивний результат. Це вправи «Долоньки», «Відгадай, що звучить», «Впізнай за описом», «Писати частинами тіла числа, букви...», «Нейрогімнастика», «Кольорові слова», «Друдл», «Таблиця Шульте», «Досліджуйте запахи», «Лимон», «Апельсин», «Черепашка», «Свічка-квітка», «Квадратне дихання», «Дерево», «Дерево на вітрі», «Осінь психогімнастика», «Емоційна розминка», «Неіснуюча тварина», «Вікторина», «Лінивий кіт», «Мокра собака», «Лісоруб», «Запали вогонь», «Морозиво» тощо. З методикою

проведення більшості даних вправ можна ознайомитися, відвідавши вебінар «Психологічні хвилинки в освітньому процесі: підтримуємо, відновлюємо, мотивуємо» на національній освітній платформі «Всеосвіта» [5].

Отже, освітній процес у складний час війни є новим викликом для педагогів. Війна, яка зараз відбувається в Україні, негативно вплинула на психіку дітей, їх емоційний стан. Потрібно пам'ятати, що діти продовжують жити в інформаційному потоці, пов'язаному з війною. Тому головним завданням освітнього процесу сьогодні є стабілізація психічного стану здобувачів освіти за допомогою технік дихання, заземлення, саморегуляції. Вчасне надання необхідної інформації щодо подолання стресів та тривожних станів дозволить дітям активно та ефективно працювати на заняттях та безпечно взаємодіяти в освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу: навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 153 с.
2. Браницька Т. Р., Матохнюк Л. О., Шпортун О. М. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум. Вінниця: Видавництво КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», 2022. 131 с.
3. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни: посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти / Заг. ред. Л. Залюбовська. URL: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVjIXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Психологічна хвилинка: навчально-методичний посібник. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL41mqF0LvYNEJk3uHhO9f7M8O6k7xH4Rb> (дата звернення: 18.04.2024).
5. Психологічні хвилинки в освітньому процесі: підтримуємо,

відновлюємо, мотивуємо: вебінар / Національна освітня платформа «Всеосвіта». URL: <https://vseosvita.ua/webinar/1003/cabinet> (дата звернення: 18.04.2024).

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Савченко О.Ю., *практичний психолог ДНЗ «Жашківський аграрно-технологічний професійний ліцей»*

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою, оскільки конфліктна ситуація може суттєво вплинути на дітей, вчителів та інших працівників освітнього закладу. На даний час дуже великий акцент ставиться саме на здобувачах освіти але батьки та педагоги теж є важливою частиною освітнього процесу. Коли педагог буде не в ресурсі то, нажаль, ефективної роботи теж не буде.

Завдяки планомірному спостереженню можна акцентувати увагу на розвитку дратівливості, полохливості та постійного стану тривожності. Педагоги та здобувачі освіти стикаються з підвищеним рівнем стресу, тривоги та травм через посилення заходів безпеки, обмеження свободи та потенційну загрозу особистій безпеці. Невизначене та нестабільне середовище може мати значний вплив на їх психічне здоров'я та благополуччя, впливаючи на їх здатність ефективно виконувати свої обов'язки в освітньому середовищі.

Під час психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану потрібно чітко розуміти дуже важливі визначення: що таке стрес, травматичний стрес, психологічна травма, посттравматичний стрес, розлади адаптації. Яка різниця між цими визначеннями?

Стрес, насправді, в нашому житті буває кожного дня. Інколи людина, навіть, не помічає його. Але якщо його забагато наступає стан - дистрес. Тобто стан який не активізується нашим організмом.

Травматичний стан - це реакція організму на надзвичайно негативні

події чи ситуації, що загрожують фізичному чи емоційному добробуту особистості. Він викликає ряд фізіологічних та психологічних реакцій, включаючи підвищену активацію нервово-гуморальної системи, зміни в емоційному стані, порушення сну та концентрації уваги. У деяких випадках він може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Посттравматичний стресовий розлад - це крайня реакція на сильний стресор, що загрожує життю людини. Частота ПТСР саме у момент надзвичайної ситуації низька. Зазвичай ПТСР починає проявлятися приблизно через шість місяців після травмуючої події. Проте, якщо стресор має потужну тривалу у часі дію (наприклад, перебування в окупації, постійні ситуації обстрілів та повітряних тривог тощо), вірогідність швидкого розвитку ПТСР підвищується. Розлади адаптації- патологічна реакція на стрес незначної сили та суб'єктивної значимості, що проявляється протягом 6 місяців, після стресових переживань у вигляді афективної соматоформної або поведінкової симптоматики. Психічна травма- це особливий вид травми, пов'язаний з важкими переживаннями, що може привести до депресій, неврозів та інших хворобливих реакцій. Травма не завжди супроводжується фізичним ризиком для життя — достатньо психологічного впливу.

Отже, традиційно розрізняють головні типи травм, травматизації:

- за видом травмуючого фактора (людина, природа)
- за терміном дії травмуючого фактора (гострі, хронічні)
- за обставинами, за яких травма виникає (катастрофа, сім'я, спорт, воєнні)

Психологічні травми можуть бути сприйняті різними людьми по-різному залежно від їхніх особистих характеристик, життєвого досвіду та готовності до подібних ситуацій, дії тощо. Якщо одну особу повністю поглинає стрес, то інша знаходить спосіб подолати травматичний стан самотужки.

Спостерігаючи за своїми симптомами, людина може сама визначити чи вплинула на неї травмуюча ситуація, оскільки вона відчуває: заперечення, гнів,

страх, смуток, сором, заплутанність думок, тривогу, провину, безнадійність, дратівливість, проблеми з концентрацією.

Водночас після психотравми у нас можуть виникати емоційні спалахи, з якими важко впоратися. Людина із травмою може уникати інших людей або мати нічні жахи.

Крім емоційних симптомів проявляються й фізичні: головний біль, розлади травлення, втома, пришвидшення серцебиття, потовиділення, тремор в кінцівках, проблеми зі сном, проблеми з координацією, кататонія, порушення мікроміміки.

У ЮНІСЕФ зазначають, що протягом двох років повномасштабної війни українські діти сумарно провели у бомбосховищах, підземеллі та підвалах від 3000 до 5000 годин – це еквівалент 4-7 місяців.

Ренс підкреслює, що це завдає значної шкоди психіці дітей, які ще не розвинули процеси мислення та не знають, як опрацювати всі емоції й керувати ними. За результатами дослідження, три чверті дітей та молодих людей віком від 14 до 34 років мають потребу в емоційній та психологічній підтримці. Постійна підвищена тривожність спричинила руйнівний вплив на ментальне здоров'я українських дітей, а також на їхній доступ до освіти.

Ефективна психологічна підтримка в таких умовах має на меті зменшення стресу, підвищення рівня ресурсів для подолання труднощів та сприяння загальному психічному благополуччю. Тому в нашому закладі освіти основним завданням є систематична психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу. Сучасні реалії життя можуть суттєво вплинути на процес формування професійних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників. Цей вплив може бути як позитивним, тобто зміцнення внутрішньої стійкості та адаптаційних ресурсів, так і негативним, тобто стресом, тривогою та внутрішньою мотивацією.

Для забезпечення ефективного психологічного супроводу учасників освітнього процесу воєнного часу та формування професійних компетентностей в умовах воєнного стану необхідно використовувати такі фактори:

Робота із здобувачами освіти під час війни вимагає психологічних підходів та методів, орієнтованих на зменшення стресу, підвищення самооцінки та підтримку психічного здоров'я. Також, психологічна підтримка включає в себе надання можливості учасникам освітнього процесу вільно висловлювати свої емоції, страхи та тривоги. Це може бути досягнуто через індивідуальні консультації з психологами або через групові сесії, де учасники можуть обмінятися досвідом та підтримкою один одного.

Далі, важливим аспектом психологічної підтримки є розвиток стратегій саморегуляції та психологічної стійкості. Сюди входить: тренування з медитації, дихальних вправ, технік релаксації, арт-терапія, спорт, музикотерапія та інших методів, які допоможуть учасникам зберегти емоційний баланс та сприятимуть покращенню емоційного стану та загальному самопочуттю у стресових ситуаціях.

Окрім цього, психологічна підтримка включає інформування та надання освітніх матеріалів щодо психологічних аспектів конфлікту та його впливу на психіку. Це допомагає учасникам освітнього процесу зрозуміти свої власні реакції та знайти шляхи адаптації до нових умов.

У цілому, психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який враховує специфіку конфліктної ситуації, індивідуальні потреби та контекст кожного учасника.

Тільки такий підхід може забезпечити ефективну підтримку та допомогти учасникам освітнього процесу подолати труднощі та зберегти своє психічне здоров'я.

Загалом, воєнний стан може мати значний вплив на роботу мозку здобувачів освіти, зменшуючи їхню здатність до навчання та адаптації. Оскільки для людини важливі декілька частин нашого мозку.

- Миндальна - вона відповідає саме за такі емоції як страх і тривога. Якщо людина знаходиться в постійному стресі амігдала постійно виробляє гормони стресу такі як кортизол. З часом вона на скільки активізується, що всі гормони стресу починають вироблятися весь час і такий всплеск активності,

який впливає на те, що людина тоді весь час знаходиться в тривозі і в страху.

- Гіпокамп - це область мозку, яка відповідає за пам'ять. Ця частина мозку переробляє спогади. Коли людина спить, тобто, саме під час сну, ця частина мозку відправляє наші спогади у довготривалу пам'ять. Під час порушення сну, спогади людини не переробляють і не відправляються до гіпокампів, через це будь яка інша подія, не маючи прямого відношення до особистості, відправляє людину в зону тривоги повторно, оскільки мозок не сприймає нову дію як ту яка сталася десь, а приймає її як ту подію яка сталася тут і зараз. Повторний стресовий стан є травмуючий для нашого мозку. Тому налагодження сну є дуже важливим.

- Префронтальна кора мозку- вона керує нашими емоціями. Якщо у нас дуже погано працює гіпокамп, амігда постійно активізується і знаходиться в стресі префронтальна кора перестає контролювати та керувати емоціями. Саме тоді потрібно вивчати всі афекти людини, яка не може з цим впоратися. Це впливає на розлади уваги, розлади когнітивної сфери, впливає на розвиток моторики, на вміння планувати. Тому, що префронтальна кора не працює та не регулює соціальну поведінку.

Отже, стрес, тривога, страх і навіть травматичний досвід можуть суттєво позначитися на їхньому благополуччі та навчальних досягненнях. Тому, під час психологічної підтримки здобувачів освіти я використовую такі методи та техніки для збереження психічного здоров'я та навчальних досягнень учнівської молоді у таких умовах.

1. Розмовна терапія: Уникаючи розмови про ситуацію яка викликала стрес провокує замикання в колі травматизму, страху, негативних спогадів, призводить до депресивного стану. Такий тип уникання підтримує посттравматичний стрес. Тому, на базі ліцею запровадили лайт- зустрічі із випускниками навчального закладу.

Запрошені гості розповідають про свій шлях в Збройних Силах України, про життя на війні, як боронили довірений об'єкт, про солдатську єдність. Наголошують на важливості вивчення надання до медичної допомоги. Такі

зустрічі дають можливість висловити свої думки та почуття, проаналізувати для себе травмуючу ситуацію.

2. Психологічні консультації: Такий вид роботи дає можливості здобувачам освіти, вчителям та іншому персоналу ліцею обговорити свої почуття, зрозуміти емоції та знайти шляхи подолання стресу.

3. Психологічна освіта: Надання доступу до матеріалів та ресурсів, які допомагають зрозуміти психологічні аспекти конфліктних ситуацій та стратегій адаптації до них.

4. Групові тренінги: Проведення групових тренінгів під час війни може бути ефективним способом надання психологічної підтримки та забезпечення дітей необхідними навичками та стратегіями для впорядкування емоцій та копінгю зі стресом. Проведення тренінгового заняття «Я є, я можу, я маю» мало за мету розвинути думки про себе в позитивному плані, гармонізувати самооцінку до себе та відпрацювати вміння змінювати негативні думки на позитивні.

Під час воєного стану було розпочато курс тренінгів: «Соціо-емоційна підтримка підлітків». Тренінг спирається на навчання життєвим навичкам, захисті дітей і націлений на вразливих підлітків, які зосереджуються на самовираженні та сприяє соціо-емоційному благополуччю підлітків і молоді.

5. Діагностична робота: Діагностика психологічного стану дітей під час воєнного конфлікту є дуже важливою для забезпечення їхнього психічного благополуччя та надання необхідної психологічної підтримки. Тому, проведення методики на визначення рівня готовності до стресу та схильності до депресії із здобувачами освіти є обов'язковими. Під час діагностування було обговорено методи саморегуляції та як уберегти себе від стресу.

6. Ментальне здоров'я: Саме групові тренінги можуть мати у своїй структурі дихальні вправи, медитація, візуалізація, а також використання позитивних мантр. Це допоможе здобувачам освіти знаходити способи зниження тривоги та стресу в непростих умовах війни. Наші почуття постійно впливають на наші тілесні функції. Між психічним та фізичним самопочуттям

людини існує найтісніший взаємозв'язок, думки та вчинки людей можуть та безпосередньо впливають на їхній стан. Вміння керувати своїм психологічним здоров'ям для людини дуже важливе. Учнівська молодь під час заняття обов'язково ознайомлюється із поняттям ментальне здоров'я та навчається прийомам позитивної психотерапії та саморегуляції.

7. Терапія мистецтвом: це форма психотерапії, яка використовується при роботі досить часто. Такий підхід дозволяє здобувачам освіти виразити свої почуття та дослідити свої проблеми через творчість, а не лише словами. Терапія мистецтвом може бути особливо корисною для тих, хто має труднощі у висловленні своїх емоцій або для тих, хто відчуває важкість у розмові про свої проблеми.

Також, терапія мистецтвом використовувалася під час роботи із дітьми тимчасово внутрішньо переміщених осіб, проводилися майстер-класи з виготовлення українських оберегів, розмальовок. Долучалася до таких заходів керівник шоу студії «Зая» Зоя Обойчук.

Звісно ж, що не потрібно оминати патріотичне виховання та формування національної свідомості в учнівської молоді. Тому, здобувачі освіти беруть участь в акціях, челенджах та у волонтерській роботі. Це є невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, можливістю вчитися та сприяти розвитку солідарності в країні, реалізувати свої можливості в наближенні перемоги.

Узагальнюючи, психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою для збереження психічного здоров'я та здатності до навчання та розвитку. Довготривалий стрес, який переживають зараз усі українці через війну, призводить до руйнування тих відділів нашого мозку, які відповідають за запам'ятовування. Звідси й виникає послаблення когнітивних навичок і, зокрема, пам'яті. Важче сприймаються великі обсяги текстів, а слова під час мовлення взагалі можуть “вилітати” з голови. Життя в постійному стресовому стані провокує низку факторів, що може суттєво вплинути на їхню психічну та фізичну

функціональність.

8. Робота із батьками. Співпраця з батьками одна із головних чинників у роботі із здобувачами освіти під час воєнного стану. Оскільки батьки та діти це важлива та складна сфера, де необхідна особлива увага до емоційного та психологічного благополуччя дітей. Робота з ними починається із їх залучення до освітнього процесу. Це може бути через батьківські збори, індивідуальні зустрічі, електронні комунікації тощо. Важливо створити відкриту і дружню атмосферу для співпраці. Наше завдання - забезпечити цю підтримку як можна більш ефективно та доступно для всіх, хто цього потребує.

Заключаючи, психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою для забезпечення їхнього емоційного благополуччя та успіху в навчанні. Потрібно комплексно підходити до цього питання, враховуючи потреби кожної категорії учасників освітнього процесу та специфіку ситуації на місцях.

ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Семенова Я.І., здобувачка вищої освіти *Білоцерківського інституту неперервної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 073 Менеджмент)*, майстер виробничого навчання ДПТНЗ «Новокаховське вище професійне училище»

Сьогодення в умовах воєнного стану висуває чимало суттєвих викликів, небезпек і нових можливостей трансформації для усіх сфер життя українського суспільства. Чи не найбільшого впливу від нинішніх обставин зазнає сфера освіти, особливо - професійно-технічні навчальні заклади.

Термін «професійна компетентність» складається з двох категорій – «професія» і «компетентність». Професія – вид трудової діяльності людини, яка

володіє комплексом теоретичних знань і практичних навичок, набутих у результаті спеціальної підготовки й досвіду роботи. Поняття «компетентність» – це обізнаність, авторитетність, кваліфікованість, ерудованість особистості в певній області трудової діяльності [5].

У багатьох тлумаченнях “компетентності” йдеться про людину, яка володіє відповідною компетенцією і одним із понять компетентності є характеристика особистісних якостей людини.

Поняття — «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі.

Більшість науковців вважають професійну компетентність педагога, як комплексну професійно-особистісну характеристику, яка включає ціннісні орієнтації, фахові й функціональні знання, уміння і навички та особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату у професійній діяльності.

Функціонування професійно-технічної освіти, в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій.

Сучасні дослідники визначають такі види компетентностей:

1. загально-педагогічну;
2. професійно-правову;
3. соціальну;
4. психологічну;
5. комунікативну.

В умовах війни, перед педагогами ПТНЗ, ставлять значущі вимоги у формуванні професійної компетентності. Особливо важливого значення набувають питання по створенню та організації комфортного освітнього середовища, психологічної підтримки та підвищення мотивації для всім учасників освітнього процесу.

І. Драч виділив такі поняття «професійної компетентності педагога»:

– компетентність відображає здатність педагога успішно виконувати функції та діяти в різноманітних ситуаціях, що виникають у процесі професійної діяльності;

– професійна компетентність педагога формується та виявляється в діяльності;

– компетентність передбачає оволодіння професійними компетенціями як закріпленими вимогами до педагогічної діяльності;

– рівень професійної компетентності педагога залежить від широти форматів контекстів, у яких він може вирішувати професійні завдання;

– компетентність виступає засобом реалізації особистісних смислів педагога;

– професійна компетентність педагога характеризує його готовність і здатність до саморозвитку в умовах постійних змін, що відбуваються в суспільстві.

Розвиток особистості педагога професійно-технічного навчального закладу нерозривно пов'язано з його прагненням до самостійного поповнення своїх знань, підвищення професійної компетентності.

Рівень кваліфікації та педагогічної майстерності у кожного педагога свій, тому кожен самостійно обирає форму методичної роботи, засіб удосконалення педагогічної техніки і технології.

Отже, можна сказати, що компетентність не зводиться тільки до знань чи вмінь. Компетентність є сферою відносин, що існують між знанням і дією в людській практиці.

Список використаних джерел:

1. Драч І. І. Основні підходи до визначення професійної компетентності педагога. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. (32). С. 9-14.

2. Герасименко Ю. С., Пахомов І. В. Формування професійних

компетентностей фахівців відповідно до вимог ринку праці (на прикладі міста Стрий Львівської області). *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 14(28). С. 546–557.

3. Отич О. М. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посіб. для слухачів закладів післядиплом. пед. освіти, кер. закладів заг. серед. освіти, здобувачів вищ. освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами» / НАПН України, Укр. відкрит. ун-т післядиплом. освіти, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», КВЗО «Одес. акад. неперв. освіти»; проект. бюро «КультурКонтакт» Австрія. Київ ; Одеса, 2018. 74 с.

4. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника. Харків: Основа, 2007. 176 с.

5. Горошкова Л. А., Харагірло В. Є., Хлобистов Є. В. Потенціал розвитку ринку професійних (професійно-технічних) освітніх послуг в Україні. *Економічний вісник університету : збірник наукових праць учених та аспірантів*. Переяслав-Хмельницький : Державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2020. № 44. С. 63-73.

6. Ягупов В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvipto/2012_3/articles/Yagupov.pdf (дата звернення 12.04.2024)

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Табачник О.М., викладач вищої категорії Красноградського аграрно-технічного фахового коледжу імені Ф.Я. Тимошенка

«Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього.
Хто не шанує видатних людей свого народу, той сам не гідний пошани»

М. Т. Рильський

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізацію навчально-виховного процесу.

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання молоді. Патріотичне виховання пронизує весь навчально-виховний процес Красноградського коледжу та поєднує національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання. Базується на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни. Педагогічний колектив коледжу у виховній роботі спирається на традиції народу з урахуванням новітніх явищ життя, духу, часу. А коледж має прекрасні традиції, оскільки тут відпрацьовано цілу систему роботи зі студентами в позаурочний час. Практикуються зустрічі «за круглим столом», вечори запитань і відповідей, зустрічі з народними депутатами; проводяться військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози і поезії, творів образотворчого мистецтва; студенти відвідують музеї бойової слави; вшановують сучасних героїв-захисників України. Утвердженню патріотичних почуттів, співпричетності до важливих подій сприяє участь студентів протягом року у відзначенні національних свят та пам'ятних дат.

В основу системи національно-патріотичного виховання студентів покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника, розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Національно-патріотичне виховання в Красноградському коледжі

формується на прикладах історії становлення Української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту.

Головна мета полягає в тому, щоб через реалізацію системного і цілеспрямованого комплексу заходів, сприяти вихованню патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно реалізовуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури.

План заходів нашого навчального закладу передбачає створення цілісної системи національно-патріотичного виховання молоді шляхом реалізації наступних виховних завдань:

- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки – Герба, прапора, Гімну України та історичних святинь;

- сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань українського народу;

- формування мовної культури, оволодіння та вживання української мови як духовного коду нації;

- формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, Української держави, рідної землі, родини, гордості за минуле і сучасне на прикладах героїчної історії українського народу та кращих зразків культурної спадщини;

- відновлення і вшанування національної пам'яті;

- формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави, підвищення престижу і розвиток мотивації

молоді до державної та військової служби;

- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я, задоволення естетичних та культурних потреб особистості;

- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадській діяльності.

Відомо, що основні риси громадянина формуються в молодому віці під впливом загальнонародних цінностей, у взаємодії особистості з суспільством, яке на кожному етапі репрезентують родина, навчальні заклади та різноманітні колективи. Справжній патріот любить Батьківщину, не відвертаючись від неї через те, що їй нічим заплатити йому за це і що її народ не досяг рівня культури характерної для європейських суспільств. А головне – патріот не обмежується пасивною любов'ю до рідного краю, він активно працює для свого народу. Його добробуту, розбудови культури й господарства. Він захищає честь своєї держави, примножує її багатства .

Девіз Красноградського аграрно-технічного фахового коледжу імені Ф.Я. Тимошенка: «Якщо буде світло в душі - буде краса в людини, якщо є краса у людини - буде гармонія в домі, буде порядок у нації, а якщо є порядок у нації – буде мир у світі».

Список використаних джерел:

1. Агаддулін Р. Р. Позанавчальна виховна робота у ВНЗ: досвід формування полікультурної компетенції сучасного вчителя. *Педагогіка та психологія*. 2007. №3. С. 64-72.

2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 2004. 191 с.

3. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих начальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.

4. Кухаренко П. М., Резнікова О. О. Формування громадської позиції сучасної молоді. *Україна на зламі тисячоліть – 20 років незалежності (1991-2011): зб. наук. пр.* / Редкол.: Кобець А.С. (відп. ред. та ін.). Дніпропетровськ :

Видавництво «Придніпров'я», 2011. Вип. 3. С. 169-174.

5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: в 2 т. Київ : Рад. школа, 2003. Т.1. 348 с.

6. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. 3-тє вид., перероб і доп. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2007. 232 с.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фурс О.Й. *доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України*

В умовах повномаштабного вторгнення російської федерації на територію України особливого значення набуває проблема формування стресостійкості здобувачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Через систематичні тривоги, перебування в укриттях, загрозу власному життю і життю рідних здобувачі переживають постійні стреси. Такі екстремальні ситуації змінюють повсякденне життя людини, руйнують її базові потреби в безпеці та стабільності, завдають психологічних травм на все життя. Внаслідок цього накопичуються негативні емоції, знижується витривалість особистості, яка є необхідною для навчання, навіть в режимі онлайн; знижуються адаптивні здібності.

На сьогодні до формування стресостійкості розроблені такі підходи як: психоаналітичний, біхевіоральний, екзистенційно-гуманістичний та системний.

Психоаналітичний підхід (З. Фрейд, Г. Сельє) в розвитку та формуванні стресостійкості базується на ідеї того, що стресові стани можуть бути пов'язані з невирішеними психологічними конфліктами, які можуть виникнути ще в

дитинстві. За допомогою психоаналітичного підходу можуть бути розкриті ці конфлікти та їхні наслідки для емоційного стану людини. Основна мета психоаналітичного підходу до розвитку стресостійкості полягає у тому, щоб зрозуміти та розкрити невирішені конфлікти, які можуть спричиняти стресові стани.

Для досягнення цієї мети можуть використовуватися техніки психоаналізу, такі як асоціації та інші. За допомогою психоаналітичного підходу можна також відновити раніше пригнічені психічні стани, пов'язані з невирішеними конфліктами, і тим самим збільшити стресостійкість людини. Важливим елементом розвитку стресостійкості за психоаналітичним підходом є самопізнання, висвітлення своїх емоційних станів та їхніх причин. Проте, варто зазначити, що психоаналітичний підхід є досить тривалим та вимагає значних витрат часу та коштів, що може зробити його недоцільним для застосування в ряді випадків. Крім того, ефективність психоаналітичного підходу не завжди доведена емпіричними дослідженнями.

Біхевіоральний підхід (Б. Скіннер і І. Павлов) до формування стресостійкості базується на ідеї, що людина може навчитися відповідати на стресори в певний спосіб, використовуючи різні вміння і навички. Основна мета такого підходу полягає в тому, щоб навчити людей ефективнішому контролю над своїми емоціями, поведінкою та діями під час стресових ситуацій.

Одним з основних методів біхевіорального підходу є тренінг управління стресом, який передбачає використання різних технік, таких як глибоке дихання, медитація, прогресивна м'язова релаксація та інші, для зменшення рівня фізіологічних реакцій на стрес. Ці техніки можуть допомогти знизити рівень напруження і тривоги, збільшити відчуття контролю та впевненості в собі. Іншим методом біхевіорального підходу є когнітивно-поведінкова терапія, яка базується на ідеї, що наші думки та переконання можуть впливати на наші емоції та поведінку. Терапевт працює з пацієнтом, щоб допомогти йому відрізнити реальну ситуацію від його сприйняття неї, змінити шкідливі думки

та переконання, які викликають стрес, на більш здорові, позитивні.

Загалом, біхевіоральний підхід є ефективним для розвитку стресостійкості та управління стресом, оскільки акцентується на вивченні конкретних вмінь та навичок, які можна використовувати для зменшення рівня стресу та підвищення ефективності управління емоціями.

Екзистенційно-гуманістичний підхід (А. Маслоу, К. Роджерс, Р. Мей) зосереджений на саморозвитку і внутрішній готовності людини до зустрічі з викликами та стресами. Цей підхід ґрунтується на ідеї, що людина має внутрішні ресурси, які можна активувати для подолання стресу та викликів. Один з головних принципів екзистенційно-гуманістичного підходу полягає в тому, що кожна людина має потребу у самореалізації та пошуку сенсу життя. В процесі розвитку стресостійкості важливо розвивати свої внутрішні ресурси, такі як впевненість у своїх здібностях, самоповагу та самоприйняття.

Екзистенційно-гуманістичний підхід базується на таких методах розвитку стресостійкості, як індивідуальні та групові консультації, тренінги, психотерапія. В основі цих методів лежить підтримка та розвиток внутрішніх ресурсів людини, які допомагають подолати стресові ситуації та зберегти психологічну стійкість. Також екзистенційно-гуманістичний підхід наголошує на важливості відповідальності людини за своє життя та свої вчинки, що сприяє формуванню внутрішньої мотивації до розвитку стресостійкості та саморозвитку.

Системний підхід (Я. Рейковський, Б. Ломов, П. Зільберман) визначається як орієнтація на розв'язання проблеми в цілому, розглядаючи її як систему, що складається з елементів, що взаємодіють між собою та з навколишнім середовищем.

В контексті розвитку стресостійкості системний підхід передбачає розгляд людини як системи, що включає фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти. Системний підхід в розвитку стресостійкості орієнтується на комплексний підхід до проблеми, що передбачає залучення різноманітних методів та підходів. До таких методів можуть входити психофізіологічні тренування,

психотерапія, соціальна підтримка, тренінги з розвитку особистісних якостей, таких як самодисципліна, самовладання та самопідтримка.

Основними принципами системного підходу до розвитку стресостійкості є:

1. Комплексність – розвиток стресостійкості повинен включати фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти.
2. Цілісність – людина розглядається як цілісна система, що включає взаємозв'язки між різними аспектами її функціонування.
3. Індивідуалізація – підхід до розвитку стресостійкості повинен бути індивідуально адаптований до потреб та можливостей кожної людини.
4. Систематичність – розвиток стресостійкості повинен бути постійним процесом, що передбачає систематичне використання методів та підходів.
5. Профілактика – розвиток стресостійкості повинен передбачати не лише лікування, а й профілактику стресу.

Системний підхід зосереджується на тому, як різні системи взаємодіють між собою і як можна вплинути на цю взаємодію, щоб підвищити стресостійкість. За цим підходом стрес бачиться як результат взаємодії людини з її оточенням, яке може бути фізичним, психологічним та соціальним. Для підвищення стресостійкості за системним підходом, потрібно спрямувати зусилля на кожен систему, що впливає на стресову реакцію людини.

Наприклад, на фізичному рівні можуть бути застосовані вправи дихання та йоги для зниження рівня фізіологічного стресу.

На психологічному рівні можуть бути проведені тренінги когнітивно-поведінкової терапії для зменшення негативних думок та емоцій, пов'язаних зі стресом.

На соціальному рівні можуть бути спрямовані зусилля на підвищення рівня підтримки від родини, друзів та співробітників.

Важливою складовою системного підходу є також здатність до адаптації до змін у системах, які впливають на стресову реакцію.

Це може бути досягнуто шляхом навчання технік гнучкості та адаптивності.

Отже, системний підхід до розвитку стресостійкості зосереджується на взаємодії різних систем та використовує широкий спектр інтервенцій на різних рівнях. Цей підхід може бути особливо корисним для тих, хто вважається «розсіяними» або тих, хто має проблеми зі здатністю до адаптації до змін.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО Й ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ

Цикалюк Ю.О., кандидат технічних наук, викладач технічних дисциплін
Мирогощанського аграрного фахового коледжу

У результаті військової інтервенції до України, постало гостре питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти та їхніх батьків, що впливатиме на освітній процес у новому навчальному році. Одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.

Війна виснажує нас фізично та психічно. Попри те, що наша психіка здатна адаптуватися під будь-які складнощі, кожен день бойових дій у рідній країні пережити надзвичайно складно. У цей непростий час варто підтримувати себе, рідних та близьких. Це життєво необхідно для того, щоб зберегти здоров'я – фізичне та психічне.

Після хвилі емоцій, які ми всі пережили, наша психіка поволі стабілізується. Ми думаємо про те, що буде далі, як діяти в новій реальності, звикаємо до невизначеності та все одно будуємо плани на майбутнє. Усвідомлюємо, що все змінилось і треба жити відповідно до нових умов. Дуже важливо вийти на фазу адаптації, у якій ми діятимемо раціонально, усвідомлено та більш стійко.

Наразі Україна переживає складну ситуацію, пов'язану з багатьма чинниками. Тому сьогодні підтримки і допомоги потребують усі учасники освітнього процесу. Важливим складником роботи з дітьми та дорослими, які

пережили травмуючі події, є формування стресостійкості та життєстійкості. За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка має забезпечувати своєчасне і систематичне надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти.

Травмуючі події, які виникають через війну, зачіпають сотні тисяч дітей. Діти потребують допомоги і підтримки у тому, як впоратися зі стресом від війни, знайти способи адаптуватися до нових умов існування і впоратися з труднощами для запобігання розвитку проблем у сфері психічного здоров'я.

Саме тому дуже важливою допомогою дітям опрацювати неефективні реакції на стрес, напрацювати механізми стресостійкості, навчити технікам, які допоможуть стабілізуватися та легше впоратися зі спогадами про пережите.

Відкриття шкіл – це складно, але правильно. Це нагадує про мирне життя. Зараз усе, що пов'язуватиме нас із життям до війни, з періодом стабільності, – вкрай важливе. У той же час важливо пам'ятати, що травматична подія, яку пережили чи переживають вчителі та учні, накладає відбиток і на навчальний процес у цілому. Адже травмовані діти відчують певні труднощі з концентрацією, увагою та поведінкою. Деякі учні можуть бути занадто тихими та замкнутими, інші – гіперактивними. У багатьох виникають проблеми з навчанням та успішністю.

З огляду на це важливо розпочинати роботу з обговорення правил. Будь-яка робота, особливо зараз, – це про створення простору взаємин. А простір взаємин – це правила. Найважливіше – залишатися щирим. Учні дуже добре помічають, як їхні вчителі самі справляються з травмою. Коли ви зустрінетеся з дітьми, насамперед важливо сказати, як ви радієте, що вам вдалося зібратися разом. Треба розуміти, що зараз потреба в емоційній стабілізації буде більша, ніж у конкретних логічних знаннях. Усі когнітивні процеси будуть викривлені, уповільнені, треба буде здолати більше перепон і напруження.

Війна в Україні стала стресом для усіх учасників освітнього процесу. За таких умов істотно зростає роль всіх педагогічних працівників, які можуть

надавати першу психологічну допомогу та підтримку усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти. Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчувають емоційне напруження та страждання. Таку допомогу може надати не лише практичний психолог, а також вчитель, знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих в межах загальноосвітнього психологічного інформування, і природної здатності проявляти співчуття, людяність.

Фізичні та емоційні стани людини взаємопов'язані і тому здатні взаємовпливати один на одного. Під час напружених емоційних станів у дитини змінюється міміка, темп мовлення, з'являється метушливість, змінюється дихання, пульс, колір обличчя, можуть з'явитися сльози. Рекомендуємо впровадження «психологічної хвилинки», яка допоможе здобувачеві освіти справитися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштуватися на урок, на плідну роботу. Це дасть змогу створити сприятливу атмосферу, що дозволить дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації. Регулярне виконання «психологічних хвилинок» у зручний час та слухній нагоді допоможе здобувачеві освіти стати більш спокійним, врівноваженим, а також дозволить краще зрозуміти свої почуття. Звертаємо увагу, що вчитель має сам визначити, коли і у який час потрібно провести «психологічну хвилинку».

Реакції на кризову ситуацію у дітей різних вікових категорій є різними. Відповідно до таких ситуацій є різними й ризики, а також потреби виходу з них. Під час кризової ситуації здобувачі освіти можуть відчувати власну провину за події, що відбулися. У них виникають страхи, знижується рівень комунікації, або, навпаки, вони проявляють надмірну турботу про захист та порятунок людей. На травмуючу ситуацію можуть виникати такі реакції:

недовіра до оточення; болісне реагування на критику; перезбудження; тривожність; емоційний ступор; уникання місць, людей, предметів, що нагадують про травмуючу подію; емоційна байдужість – захисна реакція; негативізм, «спалахи» гніву, агресії; уникання спілкування; ризиковані вчинки; занепокоєність щодо своєї безпеки та можливості повторення травмуючих подій; зниження уваги та концентрації; підвищена активність; роздратованість; пропущення занять; скарги на самопочуття; постійне обговорення подій та фокусування уваги на окремих деталях того, що трапилися. Деякі люди переживають так звані «панічні атаки», що супроводжуються нападом страху, пітливістю, відчуттям браку повітря, нудотою, навіть втратою контролю над собою.

За такого стану необхідно вжити наступні дії:

- не залишайте людину на самоті;
- розмовляйте з нею використовуючи прості й короткі речення;
- не робіть припущень щодо потреб людини, краще запитайте;
- подихайте разом з людиною.

Освітнє середовище має забезпечити особливу турботу та увагу до дітей молодшого шкільного віку, яким через брак життєвого досвіду і особливості дитячої психіки загрожують фізична та психоемоційна небезпека. Чим молодші діти, тим сильніше їхній психоемоційний стан залежить від стану батьків/опікунів/вчителів.

Першу психологічну допомогу та емоційну підтримку на різних рівнях у закладі освіти проводять усі педагогічні працівники, також до цього процесу залучаються батьки та засоби масової інформації.

Психологічна допомога та емоційна підтримка у закладі освіти має проводитись систематично і поетапно, починаючи із закладу дошкільної освіти. Саме тому важливим є питання підвищення компетентності педагогічних працівників у напрямі надання першої психологічної допомоги та оволодіння сучасними технологіями такої допомоги. Не зважаючи на масштабність і складність проблеми, система освіти має значні можливості для допомоги

учасниками освітнього процесу. Її професійний та організаційний ресурс, сфера соціального впливу дають змогу здійснювати комплексний і системний підхід до всіх учасників освітнього процесу.

Наша психіка важко переносить невизначеність. Особливо, якщо вона пов'язана з небезпекою. Перші вибухи, що пролунали по всій країні, змінили нашу реальність. Страх невизначеності став на зміну мирному побуту, планам і мріям. Від побачених подій наш мозок почав працювати в режимі стресу. А як ми знаємо, стрес негативно впливає не тільки на психічне здоров'я, але - і на весь організм в цілому. Психіка не може відчувати постійну сильну напругу, і витісняє почуття, які немає часу та місця переживати. Так виникають різного роду психологічні проблеми, з якими не кожній людині під силу самотійно впоратись. Діти і підлітки також можуть виражати почуття стресу, кажучи негативні речі про себе, про інших або про навколишній світ. Крім того, може спостерігатися регресивна поведінка, тобто втрата набутих навичок. Наприклад, якщо раніше учень міг розв'язувати складні математичні задачі, то тепер для нього це неможливо.

Сьогодні, під час війни, школа стає для дітей головним осередком, який дає змогу отримувати не лише знання, але й психологічну підтримку, відчуваючи належність до учнівської спільноти. Тому для вчителів важливо гнучко підходити до своєї педагогічної роботи й налаштовувати освітній процес таким чином, щоб він був комфортним й для учнів, й для самих педагогів. Найбільш безпечна форма організації навчально-виховного процесу в умовах воєнного стану – дистанційна. Під час проведення онлайн-занять вчителі мають проводити консультації з дітьми, інтегровані уроки, навчальні заняття-бесіди, творчі заняття. Також бажано залучати учнів до активної роботи, до висловлювання своїх думок, почуттів, ідей, пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою. В умовах війни ці заняття важливі для учнів головним чином саме в соціально-психологічному аспекті, ніж у навчальному. Значну частину педагогічного процесу варто присвятити організації спілкування учнів у месенджерах; виконанню дітьми вправ та завдань, що передбачають

врегулювання емоційного стану, психологічне розвантаження тощо [1].

Список використаних джерел

1. Пляка Л., Огарь С. Психодіагностичний комплекс з вивчення особистості студента : практичний посібник. Харків : НФаУ, 2016. 124 с.
2. Шевченко О. Т. Психологія кризових станів: навч. посіб. Київ : Здоров'я, 2005. 120 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Черноус Г. І., методистка КЗ «Професійно-технічного училища №2»
ДМР

Актуальність дистанційного навчання після пандемії, не зменшується, а набуває все більшої ваги в освітньому середовищі. І в умовах швидкого розвитку ІТ – технологій, та різноманітних викликів, які постають перед сучасним суспільством дистанційне навчання не втратить своєї ваги. У статті розглядаються особливості організації, проблеми та шляхи вирішення дистанційного навчання.

Мета даної статті полягає в тому, щоб проаналізувати специфіку, шляхи застосування та проблеми даного виду навчання. Особливості налагодження освітнього процесу, мінімізувати освітні втрати.

Ключові питання: пріоритети дистанційного навчання, технологічні рішення дистанційного навчання, проблеми та перспективи дистанційного навчання. Дана стаття спрямована на розкриття сутності дистанційного навчання як способу реалізації освітнього процесу. Завдання допомогти педагогам зрозуміти переваги, недоліки та перспективність дистанційного навчання.

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу в

зкладах освіти, яка забезпечує реалізацію навчання і передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень.

Для впровадження в традиційний освітній процес елементів сучасної освіти в умовах вимушеної дистанції розробники програмного продукту пропонують засобами інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) скористатися хмарними сервісами. Найпопулярніші освітні платформи серед педагогів професійно-технічних закладів: Google classroom, Нові знання, Єдина школа, Paint, LearningApps, Padlet, Easy test maker, Classtime. Вони надають можливість завантажувати навчальні матеріали, створювати інтерактивні курси, виконувати завдання та оцінювання, спілкуватися з майстром та здобувачами через форуми, чати, відеоконференції. Ці платформи забезпечують централізоване керування та організацію навчального процесу і дозволяють здобувачам отримувати доступ до необхідної інформації в будь-який час і з будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету.

При реалізації дистанційного навчання найчастіше виникають проблеми.

- Технічне забезпечення: відсутність інтернету через проблеми в енергетичній інфраструктурі, через брак коштів не всі здобувачі освіти забезпечені гаджетами;

- Відсутність прямого спілкування: відсутність невербальних сигналів та міжособистісних взаємодій може ускладнити розуміння матеріалу, обмін ідеями та вирішення питань. Крім того, відсутність фізичної присутності може призвести до почуття соціальної ізоляції та втрати мотивації у здобувачів освіти.

- Самоорганізація та самодисципліна: дистанційне навчання вимагає від здобувачів освіти високого рівня самоорганізації та самодисципліни. Вони повинні бути в змозі самостійно планувати свій час, виконувати завдання та контролювати свій прогрес у навчанні.

- Контроль знань: виникають складності з об'єктивністю при виставленні оцінок так як немає можливості нагляду під час виконання завдань

здобувачами освіти.

- Погіршення зору через постійне сидіння перед монітором комп'ютера або смартфона. Часта зміна кадрів, неправильне освітлення призводить до того що здобувачі освіти після уроків відчують втому та виснаженість

Дистанційне навчання має свої недоліки, які потребують аналізу, постійного моніторингу та пошуку ідей для їх вирішення.

Переваги дистанційного навчання.

- Можливість навчатися у будь який час: здобувачі освіти мають можливість в зручний для себе час ознайомитися з усіма матеріалами занять;

- Можливість навчатися в будь якому місці: здобувачі освіти мають умови навчатися не виходячи з дому, особливо це важливо для дітей з обмеженими можливостями;

- Можливість навчатися у своєму темпі: не обов'язково навчатися всім в одному темпі, є можливість повернутися до будь якого етапу це має важливе значення для першокурсників, яким важко переналаштуватися після школи.

- Можливість розвивати самостійні навички навчання: дистанційне навчання сприяє розвитку навичок самостійного навчання, оскільки здобувачі залежать від своєї власної мотивації, організації та вміння управляти своїм часом. Вони навчаються бути самостійними, вміти знаходити та аналізувати інформацію, ставити мету та досягати її. Ці навички є цінними у навчанні, а також у професійній та особистій сферах життя.

Для досягнення більшої ефективності дистанційного навчання потрібна увага до його структури та організації: ведення електронної версії балло-рейтингової системи, застосування практичних відео посібників при проведенні теоретичних занять, введення продуманої системи оцінювання, розробка додаткових консультацій для компенсації відсутніх знань.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» № 466 від 25.04.2013р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення 12.03.2024)
2. Глущенко В. В. Проектування системи підтримки дистанційного навчання професійно-технічного навчального закладу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Том 49, №5. С. 56-61.
3. Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10 лютого 1998 р. №103/98-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр> (дата звернення 12.03.2024)
4. Биков В. Ю. Дистанційне навчання. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Миронов Ю. Б., Миронова М. І. Переваги та недоліки дистанційного навчання. URL: <https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya#:~:text=%D0%BD%D0%B0%20https%3A/kerivnyk.info> (дата звернення 12.04.2024)

АДАПТАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО СУЧАСНИХ ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ: КЛЮЧОВІ СТРАТЕГІЇ ТА ПІДХОДИ

Юденкова О.П., кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри
методики професійної освіти і соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО»
НАПН України

Сучасний ринок праці вимагає від майбутніх кваліфікованих робітників гнучкості та швидкого адаптування до змінних умов. Адаптація змісту професійної освіти і навчання до сучасних потреб державного та регіонального ринків праці гарантує конкурентоспроможність випускників. Основними

стратегіями такої адаптації є інтеграція новітніх технологій навчання, формування сучасних професійних практичних навичок та готовності до використання інноваційних виробничих технологій у своїй професійній діяльності, підвищення ефективності освітнього процесу. Оскільки, в умовах військового стану в Україні, сучасні сектори економіки стають все більш залежним від наявності кваліфікованих працівників, потребує ґрунтовного дослідження забезпечення адаптованої підготовки майбутніх працівників до викликів як вітчизняного так і світового ринку праці, що є критично важливим для його стабільності та конкурентоспроможності.

Трансформаційні та євроінтеграційні процеси, інтенсивний характер розвитку сучасних технологічних процесів зумовлюють потребу підготовки кваліфікованих кадрів, адаптованих до роботи в динамічному світі, здатних знаходити рішення в ситуаціях, пов'язаних з професійною діяльністю та життєвими обставинами, з належно сформованими ключовими і професійними компетентностями. Якісна та інклюзивна освіта, практичне навчання та навчання впродовж життя дають усім людям можливість розвинути ключові компетентності, а відтак у всіх освітніх закладах, що здійснюють практичну підготовку й навчання, доцільно використовувати підходи, орієнтовані на розвиток компетентностей. У зв'язку з цим, особливої ваги набуває проблема зростання професійної готовності майбутнього кваліфікованого робітника, формування в нього чіткого усвідомлення перспектив розвитку своєї професії, її ролі й місця в суспільному розподілі праці, гордості за доручену справу, упевненості у правильності вибору своєї професії, що приводить в подальшому до формування компетентностей.

У зв'язку з цим, маємо усвідомлювати, що саме зростання професійної готовності майбутнього кваліфікованого робітника стимулює формування компетентностей через краще засвоєння не лише теоретичного матеріалу, а й практичних навичок, необхідних для роботи в сучасних умовах. Поглиблене опанування конкретними професійними навичками та вміннями сприяє розвитку випускників у компетентних фахівців у своїй галузі. Завдяки акценту

на сучасну практичну підготовку, майбутні робітники здатні ефективно застосовувати свої знання та вміння у реальних ситуаціях на робочому місці, що сприяє їх успішній адаптації до вимог сучасного ринку праці.

Процеси реформування професійної освіти в Україні тривають, вони супроводжуються оновленням її змісту, використанням інноваційних виробничих технологій у різних видах навчальної діяльності учнів.

Складний взаємозв'язок між сферою економіки та змістом професійної освіти реалізується за об'єктивними законами відповідності змісту професійної освіти актуальному стану виробництва та ринку праці, тому основою сучасного професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників мають стати саме інноваційні виробничі технології, що ґрунтуються на інтелектуальній праці, на основі врахування інтеграційних підходів у професійній освіті (інтеграція за видами діяльності працівника, за ступенем інтегрованості професій, за змістом навчання).

Професійна педагогіка – не ізольована система знань, вона має відобразити процес взаємодії науки, освіти і виробництва, осмислити його і здійснити на нього свій вплив. Для цього необхідно знати як закони виробництва, так і закони педагогіки: 1) *знання типів виробництва, для яких здійснюється підготовка робітників*, за якими визначається виробничий профіль робітника; 2) *знання рівнів механізації та автоматизації виробничих процесів* для визначення змісту праці робітників; 3) *знання ступеня неперервності технологічних процесів*, за яким визначаються форми організації праці; 4) *знання стану організації праці*, за яким визначаються обов'язки робітників; 5) *знання складу обладнання та предметів, що використовуються у процесі праці*, на підставі яких визначається спеціалізація економіки; 6) *знання федерального і регіонального компонентів у змісті професійно-технічної освіти*; 7) *знання основ взаємозв'язку загальноосвітньої і професійної підготовки*, що дозволяє створити систему знань, навичок і умінь в учнів з різних предметів.

Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників, як явище

педагогічне, якнайтісніше пов'язана з економічною сферою. Цей зв'язок зумовлює необхідність враховувати у процесі організації професійної освіти об'єктивні чинники, що діють в економічній сфері.

Більшість науковців вважає, що в професійній освіті завжди буде актуальним питання залежності змісту освіти від впливу різних чинників: соціально-економічних відносин, рівня розвитку виробництва, науки і техніки.

Аналіз якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників показує, що без сформованості в них цілісних структур особистості (мотивів, норм, цінностей, спрямованості, соціальної позиції), а також без сформованості здатності цілісної системної орієнтації в технологічному процесі робітник не може бути допущеним до експлуатації коштовного технологічного обладнання, оволодіння автоматизованими інформаційними системами управління підприємством тощо.

Подальше впровадження інновацій у виробництво підвищує продуктивність і конкурентоспроможність підприємств, тому кваліфіковані робітники з готовністю до роботи з інноваційними технологіями стають надзвичайно цінними для роботодавців. Отже, вимоги до формування готовності в майбутніх кваліфікованих робітників застосовувати інноваційні виробничі технології, які базуються на тенденціях глобалізації та стрімкого розвитку технологічних ринків, високому рівні комп'ютеризації виробничих процесів, роботизації потребують обґрунтування сучасного змісту, засобів і методів професійної освіти та навчання. Основою формування нового змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників має бути адекватне урахування якісних змін характеру і змісту праці: інтеграція професійних функцій, інтелектуалізація праці, гуманізація виробничих відносин, що потребує використання *інтегрованої* спеціальної дисципліни. Реалізацію комплексного підходу до планування професійної підготовки робітників у закладах професійної освіти доцільно здійснювати через *професійну спрямованість навчання та інноваційні виробничі технології поліграфічної галузі*.

Аналіз і узагальнення практичного досвіду і наукових досліджень дозволили встановити, що не повною мірою розкрита сутність готовності майбутніх кваліфікованих робітників до застосування інноваційних виробничих технологій у професійній діяльності, не визначено її структурні компоненти та їх характеристики. Отже, необхідно розглянути сутність професійної готовності учнів ЗП(ПТ)О до застосування інноваційних виробничих технологій у майбутній професійній діяльності.

Педагогічний процес у ЗП(ПТ)О розглядається як складний навчально-пізнавальний, виховний і трудовий процес, що характеризується як загальними, так і специфічними закономірностями. Незважаючи на свою багатогранність, він є цілісним. Виробниче навчання будується відповідно до логіки виробничого процесу, вимог до кваліфікації та завдань виховання і розвитку учнів. Логіка виробничого процесу – об'єктивна закономірність, що виражає науково-практичну послідовність формування в учнів конкретної системи знань, умінь та навичок, способів виробничої діяльності, виховання й розвитку світоглядних, морально-трудова, естетичних та фізичних якостей особистості кваліфікованого робітника.

Психологічний аспект виявляється у розвитку технічного мислення, інтелекту, здібностей учнів, у профорієнтації на робітничі професії, формуванні морально-психологічних установок на професію, потреб, інтересів – джерел активного ставлення до навколишнього світу та колективу. У процесі професійного навчання і виховання виявляються наявні в учнів фізичні, соціальні й духовні якості. Вони мають рушійний вплив на ефективність оволодіння професією, постійно удосконалюються у виробничій діяльності, спілкування одного з одним завдяки цілеспрямованій виховній роботі, самовихованню.

Фізіологічний аспект виявляється у професійній спрямованості особистості, характеристиці основних фізіологічних і психофізіологічних функцій та якостей організму і особистості, у психофізіологічному доборі учнів для робітничих професій, встановленні діагностичних нормативів (вікових, статевих, регіональних) у системі функціональної діагностики, в оцінці

професійної відповідності.

Матеріальну основу виробничого навчання складає зміст виробничого процесу, всі елементи якого знаходяться у певному зв'язку та взаємообумовленості. Разом з тим його основу складають *соціальна* мета формування особистості, психофізіологічні особливості професії, принципи, способи і послідовність формування готовності майбутнього робітника до професійної діяльності.

Розвиток особистості – це зростаюча за масштабами і рівнями інтеграція – утворення великих блоків, систем або структур, синтез яких є найбільш загальною структурою особистості. Фактором професійного зростання особистості є система об'єктивних вимог до неї, детермінованих професійною діяльністю, у процесі виконання якої виникають нові властивості та якості.

Отже, аналіз проблеми показав, що особливість професійно спрямованої підготовки фахівців полягає *по-перше*, в формуванні потреб, мотивів, інтересів і нахилів, що виражають позитивне ставлення особистості до майбутньої професійної діяльності; *по-друге*, в набутті фундаментальних і професійно орієнтованих знань й умінь, у забезпеченні зв'язку між теоретичним і практичним навчанням, що сприяє формуванню системи професійних знань, умінь і навичок майбутнього фахівця.

Основним елементом знань є факти наукового, науково-технічного і виробничого значення. Зміст виробничого навчання за професіями визначає професійний критерій, зумовлений аналізом трудових функцій працівників.

Аналіз міркувань вчених дає нам змогу зробити узагальнений висновок, що професійне навчання кваліфікованих робітників розглядається як процес, спрямований на підготовку, зорієнтовану на формування готовності до застосування інноваційних виробничих технологій. Базовою інваріантною складовою професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, необхідним елементом оволодіння професією, способами і прийомами виконання функціональних обов'язків визначаємо готовність до застосування інноваційних виробничих технологій у професійній діяльності. Для того, щоб

навчити майбутнього кваліфікованого робітника виконувати виробничу діяльність на рівні готовності, слід розглянути її сутність, визначити компонентний склад і етапи цієї діяльності.

Для виявлення сутності поняття «готовність майбутніх кваліфікованих робітників до застосування інноваційних виробничих технологій» нами були досліджені і узагальнені різні точки зору на поняття «готовність».

Найважливіші аспекти розгляду готовності до праці – соціологічний і економічний, які спираються на її обумовленість специфічними вимогами до трудової діяльності в умовах ринкового виробництва Г. Атанов, Ю. Бабанський, Л. Виготський, Б. Ломов, та ін. Ученими доведено, що у діяльності не лише виявляються здібності тих, хто навчається, а й у них вони і створюються; при організації певного виду освітньої діяльності тих, хто навчається, формуються відповідно до цього виду здібності та якості особистості. Діяльність є цілеспрямованою і мотивованою системою дій і операцій, яка передбачає досягнення певного запланованого результату. Формування готовності учнів до трудової діяльності здійснюється більш ефективно за умов їх орієнтації на працю в реальному виробництві.

Вчені зазначають, що без сформованості у кваліфікованих робітників цілісних структур особистості (мотиви, норми, цінності, спрямованість, соціальна позиція), а також без сформованості здатності цілісної системної орієнтації в технологічному процесі робітник не може бути допущений до експлуатації технологічного обладнання.

У науковій літературі готовність розглядають як з точки зору психології за різними ознаками: наявність здібностей (Б. Ананьєв, С. Рубінштейн); якість особистості (К. Платонов); установку (Д. Узнадзе); так і з точки зору педагогіки: як синтез властивостей особистості (В. Крутецький); система, що складається з мотиваційного, змістовно-процесуального і виконавчого компонентів (О. Мороз, В. Сластьонін, Є. Кулик), причому мотиваційний компонент утворює основу для реалізації інших її структурних компонентів.

Під мотивацією особистості розуміємо систему її цілей, потреб і мотивів,

які детермінують діяльність і поведінку людини. Якісний зміст мотивації визначає зміст видів діяльності, характерних для даної людини.

Окремі науковці всі мотиви об'єднують в дві групи – «безпосередні» і «опосередковані». До перших віднесено мотиви, які безпосередньо включені в сам процесі діяльності, і відповідають їй соціально заданим цілям і цінностям. Вони можуть бути представлені пізнавальними мотивами і мотивами, пов'язаними з розвитком особистості. Опосередковані мотиви пов'язані з цілями і цінностями поза діяльністю, проте можуть у ній хоча б частково задовольнятися. Це соціальні мотиви, мотиви досягнення і стимулів мотиви. До соціальних відносяться мотиви, зміст яких складають потреба у спілкуванні, соціальних контактах, престижі, авторитеті і визнанні, лідерстві. До мотивів досягнення відносяться мотиви, обумовлені потребою в успіху, наприклад, мати високий життєвий рівень, професійний і посадовий статус. До стимульних відносяться мотиви устремління до досягнення незалежності. Кожна з двох груп, у свою чергу, має власну структуру.

Вивчення стану проблеми в науковій літературі свідчить про те, що найбільшу увагу дослідники приділяли змісту і специфіці діяльності в цілому. У багатьох роботах аналізувалися якості і властивості особистості, необхідні для якісного виконання своїх обов'язків.

Готовність до виробничої праці утворюється трьома підпорядкованими групами якостей особистості, які забезпечують її підготовленість до виконання відповідно виробничо-виконавської, виробничо-комунікативної та соціально-виробничої функцій. Учений вказує на те, що структура готовності до праці як складного особистісного утворення відповідає структурі, субординації тих функцій, які треба буде виконувати майбутньому трудівникові на виробництві.

У структурі підготовки фахівця до інноваційної діяльності виділяються такі компоненти: мотиваційний (інтерес до діяльності, прагнення до самовираження, творчості, професійного росту, позитивне ставлення до роботи); когнітивний (наявність фахових знань); операційно-діяльнісний (готовність фахівця здійснювати інноваційну діяльність); рефлексивний

(здатність аналізувати різні складові власної діяльності, готовність до аналітичного ставлення стосовно себе і своєї роботи, здатність до рефлексії власного досвіду).

Отже, здійснений аналіз дозволяє зробити декілька висновків.

У структурі готовності можливо виокремити два компоненти: перший, що формується впродовж довгого часу і пов'язаний з особистісними рисами, і другий, на який можна впливати в короткочасному періоді. Отже, готовність кваліфікованих робітників до вивчення інноваційних виробничих технологій будь-якої галузі будемо розглядати як готовність до здійснення цілком конкретної діяльності, тому її доцільно розглядати з позиції діяльнісного підходу. Діяльнісний підхід до готовності вимагає, насамперед, визначення змісту діяльності. На підставі цього змісту діяльність висуває перед суб'єктом певні вимоги. Суб'єкт може відповідати або не відповідати цим вимогам, і тоді мова може йти про його готовність або неготовність до діяльності.

У структурі готовності до діяльності, на думку більшості вчених, виділено мотиваційний, професійно-практичний, когнітивний, креативний і виховний компоненти.

Вважаємо за необхідне приділити спеціальну увагу поняттю рефлексії як компонента готовності. Дослідниками (М. Варбан, В. Давидов, А. Кучерявий, І. Семенов та ін.) розкрито різні аспекти «виходу» особистості у рефлексивну позицію, усвідомлення власної діяльності та досвіду. Рефлексивність полягає як в усвідомленні дій людини в контексті її існування, так і в усвідомленні дій і процедур поведінки і діяльності на їх основі та засобів, які постійно розвиваються в ході суспільно-історичного прогресу, удосконалюються і створюються в процесі індивідуальної та групової творчості.

Рефлексія професійного становлення – це здатність людини виокремлювати, аналізувати, оцінювати, пізнавати, усвідомлювати свої можливості, особистісні та професійно важливі якості, різні боки своєї діяльності та розвитку як професіонала, а самоствавлення особистості розуміється як рефлексивність. Необхідним фундаментом для розвитку творчої,

високоосвіченої особистості є організація самопізнання, самовиховання та самоосвіти учнів у професійно орієнтованому аспекті. Розвиток рефлексивності є результатом застосування педагогічним працівником таких методик, у яких змодельовані дії самоаналізу, самооцінювання, самосинтезу, Я-проблематизації, та Я-концептуалізації. Зазначене дає підстави включити до структури готовності рефлексивний компонент.

При формуванні рефлексивного компонента основні зусилля учнів мають бути спрямовані на самоаналіз, самопізнання з наступною саморегуляцією і само актуалізацією, крім того, учнів варто привчати до регулярного аналізу дійсності і визначення свого місця в ній, до оцінювання своїх дій збоку.

Узагальнюючи погляди вчених на *структуру готовності* майбутніх фахівців до виробничої діяльності, визначимо, що структура діяльності є сукупністю взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів: *мотив* – сукупність соціально обумовлених і особистісних потреб, спрямованих на предмет дослідження; *мета* – отримання об'єктивно нового знання про реальності і формування способів дії з оволодіння цим знанням; *об'єкт* – виділений для вивчення фрагмент матеріальної або духовної дійсності; *предмет* – сукупність встановлюваних властивостей об'єкта; *процес* – послідовність дій, що протікають у відповідності до логіки наукового дослідження; *продукт* – об'єктивно нове знання про дійсність.

На основі аналізу поняття «готовність», представленій сутності діяльності нами сформульовано робоче визначення готовності, яка розглядається нами як *складне особистісне утворення, яке визначає стан особистості суб'єкта і інтегрує в собі мотиваційно-ціннісне ставлення до цієї діяльності, систему знань і практичних умінь в галузі застосування інноваційних виробничих технологій, що дозволяють продуктивно їх використовувати при виконанні виробничих функцій діяльності в умовах поліграфічного виробництва.*

На основі узгодженості структури готовності і структури діяльності нами було визначено такі компоненти готовності учня ЗП(ПТ)О до застосування інноваційних виробничих технологій у професійній діяльності: мотиваційний,

когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний.

Якість реалізації принципів структурування компонентів змісту підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до праці залежить від урахування педагогом вимог до робітника конкретної галузі, мети і функцій інтеграції змісту відповідної підготовки та інших чинників.

Отже, формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до застосування інноваційних виробничих технологій відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності та стабільності підприємств у сучасному глобальному економічному середовищі. Адаптація навчальних програм та підходів до навчання відповідно до потреб ринку праці допомагає забезпечити відповідність кваліфікацій та навичок майбутніх працівників сучасним вимогам.

Список використаних джерел

1. Юденкова О.П. Синхронізація професійної освіти з трендами ринку праці та потребою на сучасні кваліфікаційні навички фахівців шляхом реалізації компетентнісного підходу. *Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці [електронне видання] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Ломжа - Харків, 14-15.03.2024.*

URL: <http://surl.li/shpwwg>

2. Юденкова О.П. Роль ефективної комунікації в розвитку партнерства між закладами вищої освіти та підприємствами як сучасний освітній тренд. *Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. м. Ломжа, Польща, 21 лютого, 2024. С. 180 -187.*

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ

*Афанасьєва О.В., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність
053 Психологія)*

Одним з ключових завдань соціально-економічного розвитку України є перехід до інноваційного напрямку, де основним ресурсом для підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки вважається інтелектуальний потенціал. Щоб реалізувати інноваційні ідеї, необхідні фахівці, які володіють не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками у керуванні інноваційними процесами. Неможливо перейти на інноваційний шлях розвитку без змін у сфері освіти та виховання, які сприятимуть розвитку творчого мислення та підготовці кадрів, готових до впровадження новаторських ідей.

Сучасні виклики накладають нові вимоги на всі сфери освіти. Щоб відповісти на питання, як забезпечити інноваційність вищої освіти, зокрема у психології, важливо визначити основний зв'язок у цьому процесі. У системі освіти ключовою проблемою є якість, що означає відповідність завданням, що стоять перед фахівцями у різних галузях та перед країною в цілому. Якість освіти має забезпечувати формування соціально активної та професійно високо кваліфікованої особистості, здатної самостійно осягати світ і активно взаємодіяти з ним. У сучасний час психологія викладається практично в усіх вищих навчальних закладах, коледжах, середніх школах, а також на різних короткострокових професійних курсах перепідготовки, факультетах підвищення кваліфікації та в системі післядипломної освіти. Незалежно від різноманітності курсів та їхньої спрямованості для підготовки фахівців різних

профілів, всім викладачам психології однаково необхідне володіння методикою її викладання.

Однак, важливо зазначити, що методика викладання психології - це не лише знання психології як навчального предмету, але й розуміння закономірностей процесу навчання різних вікових груп. Це наука, що досліджує не лише зміст і структуру психологічного матеріалу, але і методи його ефективної передачі та засвоєння учнями. Такий підхід допомагає підвищити ефективність навчального процесу та досягти кращих результатів у навчанні психології.

Є думки, що методика є розділом педагогіки, який включає навчання, освіту і виховання, а також методи та засоби засвоєння змісту освіти. При цьому існують різні підходи до розуміння навчання, як взаємодії між вчителем і учнями або як процесу оволодіння діями або пізнавальної діяльності. Використання новаторських педагогічних методів у викладанні психології є важливим аспектом сучасної освітньої практики. Завдяки поєднанню передових технологій та психологічних знань викладачі можуть створити стимулююче навчальне середовище, яке сприяє активній участі студентів у процесі навчання та розвитку їхніх пізнавальних здібностей.

Одним із новаторських методів є застосування активних навчальних форм, таких як групові дискусії, проекти, рольові ігри та інтерактивні вправи. Ці методи дозволяють студентам взаємодіяти один з одним та використовувати свої знання в практичних ситуаціях, що сприяє глибокому розумінню матеріалу.

Крім того, використання технологій інформаційного навчання, таких як відеолекції, вебінари та онлайн-курси, дозволяє студентам отримати доступ до актуальної інформації та розширити свої знання в обраній області психології. Ці методи також допомагають стимулювати самостійність і саморозвиток студентів, оскільки вони надають можливість вивчати матеріал у зручний для них час та темп.

Новаторські педагогічні методи викладання психології сприяють не лише

засвоєнню конкретних психологічних концепцій, а й розвитку критичного мислення, аналітичних та творчих здібностей у студентів. Вони допомагають створити стимулюючий інтелектуальний клімат, де кожен студент може розкрити свій потенціал та досягти успіху в навчанні та подальшій кар'єрі в галузі психології.

Викладання психології в умовах інноваційної моделі освіти стає все більш вимогливим завданням. Сучасним викладачам необхідно не лише володіти глибокими знаннями у своїй галузі та вміти передавати їх студентам, але й мати уявлення про нові навчальні підходи, що стимулюють активну участь студентів у навчальному процесі, дослідницьку активність та самостійну роботу. Викладання психології потребує створення навчальної програми, яка б забезпечила плавний перехід від основної навчальної діяльності до професійної, включаючи в себе трансформацію мотивації, методів, засобів і результатів навчання. Це можливо лише за умови реалізації принципу професійної орієнтації в усіх аспектах навчання, що дозволяє майбутньому психологові розвивати свою професійну компетентність, навчатися приймати активну роль у формуванні важливих професійних якостей. Практичне використання мультимедійних технологій в навчанні психології відіграє важливу роль у підвищенні ефективності освітнього процесу та залученні студентів до активної навчальної діяльності. Мультимедійні засоби, такі як відео, аудіо, графіка, інтерактивні презентації тощо, надають можливість наочного представлення психологічних концепцій, теорій та експериментальних даних.

Застосування мультимедійних технологій у навчанні психології дозволяє студентам більш глибоко розуміти теоретичний матеріал через візуальне та аудійне сприйняття. Наприклад, використання відео матеріалів дозволяє демонструвати психологічні експерименти, кейси з практики, інтерв'ю з вченими та практиками, що робить навчальний процес більш цікавим та зрозумілим для студентів.

Крім того, мультимедійні технології дають можливість створення

інтерактивних навчальних середовищ, де студенти можуть взаємодіяти з матеріалом, вирішувати завдання та проводити експерименти у віртуальних сценаріях. Це сприяє активній участі студентів у процесі навчання та розвитку їх аналітичних та критичного мислення. Психологія в сучасному світі відіграє значущу роль, і викладання її стає все більш доступним та поширеним явищем у навчальних закладах різного рівня. Проте успішне викладання психології вимагає не лише глибоких знань предмету, але й володіння методикою навчання, яка сприяє ефективній передачі матеріалу та засвоєнню ним студентами.

Методика викладання психології розглядається як складний процес, що включає в себе не лише передачу знань про психологію, але й розуміння закономірностей процесу навчання різних вікових груп. Різні підходи до методики викладання включають у себе різні точки зору щодо об'єкта та предмета навчання, а також специфіку взаємодії між вчителем та учнями.

Активні методи навчання, такі як проблемне навчання, групова робота та інші, відіграють важливу роль у підвищенні ефективності навчального процесу з психології. Вони сприяють активній участі студентів у процесі навчання, їхньому глибшому розумінню матеріалу та активній взаємодії у групі.

Впровадження інноваційних освітніх технологій в сучасну педагогічну практику має велике стратегічне значення для підвищення рівня викладання та досягнення ключових цілей освіти. Ці технології створюють більш ефективні, цікаві та доступні засоби навчання, відповідно до високих вимог сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Бойко-Бузиль Ю. Ю., Горбенко С. Л. та інші. Методика викладання психології у вищій школі». Київ : Атика, 2012. 121 с.
2. Батлер-Боудон Т. Психологія. 50 видатних книг: Ваш путівник найважливішими роботами про моток, особистість і людську природу. Київ : Генеза, 2021. 213 с.

3. Вознюк А. В. Психологія: від теорії до практики. Інноваційні технології в роботі практичного психолога. Львів : Свічадо, 2020. 58 с.

4. Грицюк І. М., Магдисюк Л. І. Дослідницькі методи в різних галузях практичної психології : навч. посіб. Київ : Наука, 2022. 59 с.

5. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. та інші. Педагогічна майстерність. Київ : Вид-во НАПНУ, 2004. 121 с.

6. Клейнман Пол. Психологія 101. Факти, теорія, статистика, тести й таке інше. Київ : Генеза, 2021. 134 с.

7. Ковальчук В. І. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій. Київ : Вид-во ЦППО, 2021. 121 с.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ

Барвіцька С.А., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 «Психологія»)

Соціально-економічні перетворення, які здійснюються в Україні, зумовлюють значні зміни в розвитку системи освіти та підготовці майбутніх психологів. Наука України має відповідати на всі виклики часу відповідно до нових вимог і тенденцій підготовки фахівців високого рівня. Завдання викладачів та науковців знайти сучасний підхід до навчального процесу, створювати та впроваджувати нові методи та технології навчання.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті зазначається: «в Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджувальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості протягом життя» [1].

Особливу роль для підвищення ефективності навчання психології відіграють ігрові технології. Важливість гри, у якій формуються і закріплюються властивості, вміння і здібності, необхідні для виконання

педагогічних функцій, відмічали А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Шацький.

Технологія навчання ефективно поєднує у собі різні методи, прийоми, режими роботи, алгоритми дій, вона тісно пов'язана з обладнанням, інструментами, матеріалами та ресурсами.

Гра, з точки зору психології – це форма діяльності людини, головними чинниками якої є: настрій змагання, можливість для самовиразу людини (учасника гри) і його самоствердження. Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору її елементів змагальності, задоволенням потреб, самоствердженням, самореалізацією.

Розглядаючи ігри як засіб активізації діяльності студентів, їх розділяють на: ділові, ситуаційні, інженерні, пізнавальні, машинні, організаційно-діяльнісні.

Завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів, оскільки вони не відчують психологічного тиску відповідальності, який властивий звичайній навчальній діяльності.

Інтерактивні ігри є найбільш поширеним та ефективним методом навчально-виховної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу.

Використання ігрових технологій може підвищити мотивацію студентів до вивчення психології, оскільки ці методи навчання можуть бути цікавішими та захоплюючими для них. Ігрові технології можуть зробити навчання психології більш захоплюючим та ефективним, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу та розвитку навичок [2].

При викладанні «Психології» можуть проводитися професійно-орієнтовані ігри, що мають професійну тематику, сприяють розвитку творчого мислення, формуванню практичних навичок та вмінь вирішення проблем, що допомагають взаємодіяти під час колективного розв'язання завдань шляхом програмування операцій професійної діяльності під час занять.

Отже, ігрові технології можна розглядати як інструмент для формування професійної та соціальної компетенції шляхом набуття та закріплення на

практиці професійних знань та навичок у змодельованих відповідно до виробничих умов ігрових ситуаціях.

Поняття «ігрові технології» включає велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу. Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій, однією з унікальних інтерактивних форм навчання, яка дозволяє активізувати всі психологічні процеси і функції того, хто навчається[3].

Досліджуючи роль ігрових технологій у підготовці майбутніх психологів, бачимо, що гра робить перерву у нашому повсякденному житті; дає вихід в інший стан душі; дає впорядкованість; створює гармонію, формує спрямування у довершеність; гра підпорядкована захопленості, вона володіє людиною повністю, активізує її здібності; дає змогу згуртувати колектив, а кожній людині – самовиразитися; створює стійкий інтерес до літератури, як наукової, так і художньої; дає змогу розвивати розум, кмітливість, тому що при проведенні гри створюються проблемні ситуації; створює умови для вироблення вмінь орієнтуватися у життєвих ситуаціях; знімає рівень тривожності[5].

Отже, під час викладання дисциплін у вищій школі викладачі можуть використовувати такі ігрові технології як ділові і рольові ігри, «ток-шоу», ігрові дискусії, ігрові виховні ситуації, розв'язання професійних дилем, ігри-вправи (ребуси, вікторини); ігри-змагання між студентськими командами, бліц-ігри, квести (ігри-мандрівки, уявні подорожі). Оволодіння ігровими технологіями в студентській аудиторії відкриває нові можливості для застосування цих технологій у практиці професійної діяльності[4].

Таким чином, застосування ігрових технологій при викладанні психології може бути основою для розроблення методики вивчення дисципліни. Використання ігрових технологій в навчанні психології у вищій школі може бути дуже ефективним з точки зору залучення студентів, покращення їхнього розуміння матеріалу та підвищення зацікавленості в навчанні.

Ігрові технології можуть допомогти створити інтерактивне середовище,

де студенти можуть застосовувати теоретичні знання на практиці, вирішувати завдання та розв'язувати проблеми, що відповідають широкому спектру психологічних тем[2].

Однією з найбільш важливих переваг використання ігрових технологій є здатність створити ситуації, які відображають реальний світ та розвивають критичне мислення та прийняття рішень.

Однак, при використанні ігрових технологій у вищій школі необхідно розглядати деякі потенційні обмеження та виклики. Наприклад, ігрові технології можуть вимагати значних витрат на обладнання та програмне забезпечення, що може бути обтяжливим для закладів з обмеженим бюджетом. Також важливо враховувати, що не всі студенти можуть мати досить досвіду або обізнаності з ігровими технологіями, тому можуть виникати труднощі з їхнім використанням. Крім того, необхідно враховувати можливі відволікання від основного матеріалу через ефект «гри», який може зменшувати увагу до академічних знань.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що використання ігрових технологій при викладанні психології у вищій школі може бути дуже ефективним, якщо воно використовується з урахуванням педагогічних та психологічних принципів. Доцільно розглядати ігрові технології як доповнення до традиційних методів викладання, яке може розвивати критичне мислення, зацікавленість та мотивацію студентів.

Такий підхід може сприяти покращенню навчальних результатів та розвитку компетентностей у майбутніх психологів.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти. URL: http://schoolchem.ho.ua/ZavKab/NormD/1_7_nac_doktryna.pdf (дата звернення 14.04.2024)

2. Кравець Н. М., Гречановська О. В. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу. *Матеріали XLVI*

науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, 2017. Вінниця, 22-24 березня 2017 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/allhum/all-hum-2017/paper/> (дата звернення 13.04.2024)

3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. Київ: Знання, 2011. 486 с.
4. Романовський О. Г. Зміст і сутність педагогічної діяльності. Харків: НТУ «ХП», 2007. 228с
5. Ткачук Т. Л. Методика викладання психології: навч.-метод. посібник. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2017. 110 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Валенкевич Н.І., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 Психологія)

Приєднавшись до основних міжнародних договорів у сфері прав людини (Декларації ООН про права людини, Конвенцій ООН про права інвалідів, про права дитини), Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами.

У Законах України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про реабілітацію інвалідів в Україні» регламентовано надання освітніх, медичних, соціальних послуг особам з обмеженими можливостями здоров'я, зокрема, реалізацію права осіб з особливими освітніми потребами на здобування якісної професійної (професійно-технічної) освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації з урахуванням їх потреб та можливостей.

Освітні послуги надаються здобувачам освіти з особливими освітніми потребами закладами професійної (професійно-технічної) освіти із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких осіб.

Організація освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах професійної (професійно-технічної) освіти передбачає: створення інклюзивного освітнього середовища та забезпечення психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; приведення території закладу професійної (професійно-технічної) освіти, будівель, споруд та приміщень у відповідність з вимогами державних будівельних норм, стандартів та правил. У разі коли наявні будівлі, споруди та приміщення закладів професійної (професійно-технічної) освіти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну; забезпечення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами необхідними спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку згідно з типовим переліком, затвердженим МОН; диференційований підхід до розроблення освітньої програми, оцінки та контролю якості знань здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; застосування в освітньому процесі найбільш прийнятних для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами методів і способів спілкування, зокрема української жестової мови та рельєфно-крапкового шрифту (шрифту Брайля), із залученням відповідних фахівців і педагогічних працівників; забезпечення доступності інформації в різних форматах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат та інші) [2].

Необхідними умовами якісного інклюзивного навчання є:

- визначення особливих освітніх потреб здобувачів освіти;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- створення інклюзивного освітнього простору;
- надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;

- забезпечення здобувачів освіти спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку;
- здійснення психолого-педагогічного супроводу здобувача освіти протягом усього періоду навчання із обов'язковим залученням батьків до освітнього процесу.

Керівник закладу професійної (професійно-технічної) освіти на підставі письмового звернення здобувача освіти з особливими освітніми потребами або одного з його батьків (чи іншого законного представника), а також висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи (за наявності), що надається інклюзивно-ресурсним центром (за умови здобуття загальної середньої освіти), індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю (за наявності) утворює інклюзивну групу [2].

Утворення інклюзивної групи в закладі професійної (професійно-технічної) освіти та припинення її діяльності здійснюється відповідно до наказу керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Гранична чисельність здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в одній групі визначається з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності такого здобувача освіти, спеціальності, пристосованості аудиторій тощо.

З метою організації інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами наказом керівника в закладі професійної (професійно-технічної) освіти в межах існуючої штатної чисельності створюється команда психолого-педагогічного супроводу.

До складу команди психолого-педагогічного супроводу залучаються педагогічні працівники закладу професійної (професійно-технічної) освіти, які працюють із здобувачем освіти з особливими освітніми потребами безпосередньо, зокрема майстри виробничого навчання або педагоги професійного навчання, асистент майстра виробничого навчання, асистент викладача, керівник фізичного виховання, інші педагогічні працівники відповідно до штату закладу професійної (професійно-технічної) освіти;

представник адміністрації закладу професійної (професійно-технічної) освіти та інші фахівці (за потреби), а також за наявності керівник гуртка, перекладач-дактолог, завідувач гуртожитку, коменданти, вихователь, лікар, медична сестра [2].

Для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами зміст та обсяг навчально-виробничого процесу, строк навчання визначаються освітніми програмами та робочими навчальними планами закладу професійної (професійно-технічної) освіти, які за потреби можуть бути адаптовані для отримання знань, умінь та навичок відповідно до індивідуального навчального плану згідно з індивідуальною програмою розвитку. Освітні програми, які використовуються для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, можуть мати корекційно-розвитковий складник.

Індивідуальний навчальний план здобувача освіти з особливими освітніми потребами розробляється за його участю або одного з батьків (чи інших законних представників), затверджується керівником закладу професійної (професійно-технічної) освіти та підписується ним або одним з батьків (чи інших законних представників).

Дотримання вимог стандартів у сфері професійної (професійно-технічної) освіти здобувачами освіти з особливими освітніми потребами забезпечується з урахуванням їх індивідуальних психічних, інтелектуальних, фізичних, сенсорних можливостей та у такій формі, яка для кожного здобувача є найбільш оптимальною.

Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти передбачає, зокрема: навчально-організаційний компонент, що включає допомогу в організації освітнього процесу; розроблення та моніторинг виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами; організацію індивідуальних консультацій; психологічний компонент - забезпечення

системної психологічної допомоги здобувачам освіти з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу, зокрема їх соціально-психологічної адаптації до освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти; соціальний компонент - здійснення заходів щодо соціальної та соціально-побутової підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, зокрема надання інформації та допомоги під час влаштування в гуртожиток, отримання різних видів державної допомоги, технічних засобів реабілітації, а також провадження волонтерської діяльності [2].

Освітній процес здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з особливими освітніми потребами потрібно базувати на положеннях дидактики, психології, методики, підборі оригінальних завдань і видів діяльності, моделюванні творчої діяльності учнів з урахуванням створення умов для розвитку мовних, соціальних, громадянських здоров'язбережувальних та інших компетентностей, визначених навчальними програмами.

Освітній процес має забезпечувати формування однієї з ключових компетентностей - соціально-трудова, що передбачає оволодіння здобувачами освіти з особливими освітніми потребами трудових умінь та навичок, які забезпечують подальшу здатність до успішного опанування основ професійно-трудова діяльності, набуття навичок практичної життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко Н. В., Семенчук Н. В. Психолого-педагогічний супровід формування професійної свідомості здобувачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр.* 2021. Вип. 2(19). С. 127-134.

2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 636 : станом на 10.04.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2024)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНА РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПСИХОЛОГІЇ

Воднєва І.А., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053
Психологія)

У контексті реформування вищої освіти та інтеграції України в європейський простір за Болонським процесом, спостерігається новий підхід до організації самостійної роботи студентів. Цей етап є якісною зміною у вирішенні проблеми, оскільки в час сучасних ринкових умов, важливою стає здатність фахівця до швидкого й ефективного оновлення професійних знань, вмінь та навичок. Такий підхід сприяє активному самовдосконаленню та підвищенню кваліфікації.

Традиційно самостійна робота визначається як:

- основний спосіб освоєння студентами навчального матеріалу без участі викладача, а також час, вільний від обов'язкових навчальних занять;
- форма навчання, в якій студент засвоює необхідні знання, опановує вміннями і навиками, навчається планомірно і систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності.

Самостійна робота студентів є суттєвою складовою навчального процесу підготовки майбутніх психологів в умовах закладу вищої освіти.

Актуальність теми полягає в тому, що самостійна праця сприяє розвитку кваліфікованих фахівців, креативного мислення, стимулює ініціативу та самостійність, що є ключовим для підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти є однією з важливих проблем педагогіки, яка є актуальною для нашого дослідження. Саме через самостійну роботу можна поєднати теоретичну діяльність з практикою.

Зміст самостійної роботи студента над конкретною психологічною

дисципліною визначається робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Тому для самостійного опанування матеріалу певної дисципліни кафедра розробляє методичні матеріали різного рівня і призначення. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента.

Самостійна робота студентів виконує кілька важливих функцій, серед яких: пізнавальна, самоосвітня, прогностична, коригувальна, виховна.

Пізнавальна функція визначається засвоєнням студентом систематизованих знань з дисципліни. Самоосвітня функція забезпечує формування вмінь і навичок студентів, самостійного їхнього відновлення та творчого застосування. Прогностична функція зумовлює набуття студентами вміння вчасно передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання. Коригувальна функція зумовлює вміння вчасно корегувати свою діяльність. Виховна функція – формування самостійності студента як риси характеру.

Для самостійної роботи студенту рекомендується відповідна наукова та професійна монографічна і періодична література, медіатеки та різні інформаційні технології.

Важливу роль в самостійній роботі здобувачів вищої освіти на заняттях з психології відіграє застосування сучасних інформаційних технологій, які забезпечують психологів наступними основними можливостями:

- підвищення ефективності роботи за рахунок швидкості обробки даних і одержання результатів тестування;
- скорочення строків проведення психологічного тестування за рахунок одночасного тестування декількох випробуваних;
- звільнення від трудомістких рутинних операцій;
- підвищення "чистоти" експерименту за рахунок збільшення точності реєстрації результатів і виключення помилок обробки вихідних даних;
- можливість для випробуваного бути більш відвертим і природним під

час експерименту завдяки конфіденційності автоматизованого тестування;

- підвищення рівня стандартизації умов проведення дослідження за рахунок однакового інструктування випробуваних і пред'явлення завдання незалежно від індивідуальних особливостей об'єкта дослідження й експериментатора;

- використання часу не тільки як керованого фактора, але й у якості діагностичного параметра;

- скорочення часу й підвищення якості аналізу результатів експерименту за рахунок використання прикладного програмного забезпечення, що реалізує математичне моделювання психологічних процесів;

- поширення досвіду роботи психологів більш високої кваліфікації за рахунок комп'ютерної інтерпретації результатів тестування;

- систематичного нагромадження, зберігання й передачі по мережних каналах більших масивів інформації про об'єкти дослідження, а також даних про результати тестування;

- доступу до психологічних інформаційних ресурсів через локальні й глобальні комп'ютерні мережі;

- реалізації в психологічній практиці методології штучного інтелект.

Таким чином, можна зробити висновок, що самостійна робота – це важливий засіб розвитку вмінь студентів діяти без сторонньої допомоги, їх пізнавальних здібностей і навчальних інтересів до психології. А можливість використання сучасних інформаційних технологій є важливою ланкою у цілісній системі формування професійної компетентності майбутнього психолога.

Перевагами самостійної роботи є: розвиток самостійності, глибше розуміння матеріалу, розвиток критичного мислення, збільшення мотивації, гнучкість в навчанні, самонавчання, підготовка до майбутнього та ефективне використання часу.

Список використаних джерел:

1. Горошкіна О. М., Караман С. О., Бакум З. П. та інші. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі : навч. посібник. Київ : «АКМЕ ГРУП», 2015. 250 с.
2. Малихін О. В., Павленко І. Г., Лаврентьева О. О., Матукова Г.І. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Київ : КНТ, 2014. 262 с.
3. Ляховець Л. О. Методика викладання психології: Навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти. Чернігів, 2020. 126 с.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ СИТУАЦІЯМИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Гусєва Л.А., заступник директора з навчально-виховної роботи Херсонської гімназії № 1 Херсонської міської ради, здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 073 Менеджмент)

Дії менеджера закладу освіти під час кризових ситуацій вимагають ретельного планування, відповідальності та швидкого реагування. При прийнятті рішень, керівник стикається з відчуттям безвихідності, низькою кількістю варіантів вибору чи засобів, недоцільністю традиційних засобів та методів.

Зазвичай вихід з кризової ситуації залежний від зовнішніх обставин і не може відбуватися швидко. Суттєве покращення можливе за умови розширення кількості варіантів вибору, збільшення кількості засобів змінити обставини та досягти стану, коли в змінених обставинах можна діяти далі в тому числі традиційними засобами, як і раніше.

Доцільно діяти лише змінивши підхід до ситуації в цілому, придумавши нові варіанти дій, побачивши нові засоби, вийшовши зі стану неадекватності.

Криза обумовлює об'єктивну необхідність якісної трансформації. Саме тут на допомогу приходить використання інновацій. Зміни одного аспекту менеджменту призводять до змін у низці інших.

Необхідно враховувати, що будь-яка криза має суттєвий вплив на психологічне самопочуття людини. На прикладі повномасштабного вторгнення ми усвідомили, що зміни відбуваються, коли свідомість мобільна, коли всередині себе людина багато разів програвала варіанти та різні сценарії життя, коли на перший план встає задача зберегти життя собі та рідним, задовільнити негайні потреби щодо безпеки, тепла, їжі [1, 2].

Далі розглянемо існуючі та потенційні проблеми та ризики криз, на прикладі наслідків повномасштабного вторгнення для закладів освіти: 1) загроза життю та здоров'ю усіх учасників освітнього процесу, 2) руйнування освітньої інфраструктури, 3) брак навичок та досвіду роботи у воєнний час, 4) проблеми з доступом в інтернет-мережі, електроенергією, 5) нерівномірне забезпечення доступу до якісної освіти по країні, 6) психологічний стан усіх учасників освітнього процесу, 7) міграція значної кількості учнів та педагогів закордон, 8) втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій, 9) зменшення видатків бюджетів на освіту, 10) рівень знань та мотивація здобувачів освіти, 11) призначення адміністрації закладів освіти без конкурсних випробувань, 12) повернення до очного навчання в регіонах, які зазнали найбільших руйнувань чи «травми окупації» [3].

Тут ми бачимо комплекс проблем та ризиків кризи повномасштабного вторгнення, з якими зіштовхнулися заклади освіти України, подолання наслідків яких вимагає фінансової підтримки держави та закордонних партнерів, перегляду функціонування системи закладів освіти.

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо розглянути практичні рекомендації щодо організації менеджменту в закладах освіти під час кризових ситуацій.

На загальнодержавному рівні варто:

1. Продовжувати трансформацію галузі освіти, відповідно до попередніх планів, враховуючи тенденції, пов'язані з викликами кризи.

2. Впровадити заходи щодо захисту безпеки життя та здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

3. Відбудувати та відновити освітню інфраструктуру, осучаснити такі заклади.

4. Створити привабливі соціально-економічні умови для повернення людей, які виїхали закордон.

5. Звернути увагу на розвиток соціально-психологічної допомоги та реабілітації здобувачам освіти, батьків і працівників.

6. Знайти партнерів, які сприятимуть інтеграції освітнього простору з прогресивними практиками сучасних європейських держав, допомагатимуть у подоланні труднощів.

7. Сприяти розвитку приватної освіти в Україні.

Ці та деякі інші пункти, Міністерство освіти і науки України деталізувало у Концепції відновлення освіти і науки України впродовж 2022–2032 років. Окреслили низку ключових напрямків такого відновлення, а саме: розвиток людського потенціалу; європейську інтеграцію освіти та науки; розвиток науки й інновацій; розвиток вищої освіти та освіти дорослих; розвиток професійної (професійно-технічної), дошкільної, загальної середньої, позашкільної, спеціальної й інклюзивної освіти; цифрова трансформація освіти та науки. Далі розглянемо їх детальніше.

Розвиток людського потенціалу: створення сучасної освітньої й дослідницької інфраструктури відповідно до потреб громадян і держави, продовження системних освітніх трансформацій, психологічна підтримка дітей та вчителів, інтеграція України в європейський дослідницький простір.

Європейська інтеграція освіти та науки: набуття статусу програмної країни в програмі ЄС Erasmus+, нова архітектура освіти дорослих, інтеграція до європейського освітнього й дослідницького простору, гармонізація освітнього та наукового законодавства й державної політики України з ЄС.

Наука та інновації: забезпечення соціально-економічного розвитку для індустріальної конкурентоспроможності й підвищення частки інноваційно активних підприємств, розвиток високотехнологічного виробництва та зростання наукоємності ВВП, подолання глобальних викликів світу тощо. Для цього передбачається збільшення фінансування досліджень; забезпечення доступу до інформації, а також мобільності науковців та інноваторів; залучення бізнесу до співфінансування; розвиток міжнародної співпраці; збереження інтелектуального потенціалу; інтеграція науки й інноваційного підприємництва; спрямованість на повоєнну розбудову України.

Вища освіта та освіта дорослих: розвиток особистості та гідного працевлаштування; згуртування й підтримка демократичних цінностей; підготовка затребуваних фахівців і науковців; довіра освітній, науковій та експертній діяльності ЗВО; оптимізація мережі ЗВО і створення сучасного освітнього простору; забезпечення автономності ЗВО; інтернаціоналізація вищої освіти України; безперервна освіта як мейнстрім сучасності; синергія освіти та бізнесу.

Професійна (професійно-технічна) освіта: забезпечення потреб економіки у кваліфікованих кадрах після війни (аграріях, будівельниках, працівниках ІТ-сфери й технологічно складних професій); швидкий вихід на ринок праці та навчання впродовж життя. Для цього доцільно забезпечити оптимізацію мережі ЗП(ПТ)О, що задовольнятиме потреби територіальних громад у фахівцях; здобуття якісної П(ПТ)О за власною траєкторією; мобільність робітників на ринку праці.

Дошкільна, загальна середня, позашкільна, спеціальна та інклюзивна освіта: розвиток ефективної мережі закладів; створення безпечного й комфортного освітнього середовища; формування сучасного контенту та розвиток інноваційних технологій; розвиток національно-патріотичного виховання; становлення й підтримка педагогічної еліти.

Цифрова трансформація освіти та науки: розвиток інноваційної інфраструктури (100-відсоткове підключення закладів до Інтернету, ноутбук

кожному вчителю, 1 млн планшетів для учнів – за підтримки HP, UNOPS, Apple, Microsoft, Google, Unicef); створення цифрового освітнього паспорта (зручні послуги та цифрові документи на порталі «Дія», дебіюрократизація, дані про освітні траєкторії для аналізу й розроблення політики, кабінет вступника на порталі «Дія», онлайн-вступ іноземців до ЗВО України); розвиток сучасних інструментів для навчання та оцінки результатів (розширення кола користувачів проекту «Всеукраїнська школа онлайн»; бібліотека електронних матеріалів для вчителя; електронні журнали й щоденники в кожній школі; інтерактивні електронні підручники, навчальні застосунки; системи онлайн-іспитів і проміжних тестувань; зростання числа вчителів, що мають навички роботи з цифровими інструментами; нова програма з інформатики та посилення ІТ-освіти; хаб Європейської хмари відкритої науки) [4].

Список використаних джерел

1. Ткаченко О., Тирков В. Системи управління дистанційним навчанням. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2022. № 5(1). С. 67–81.
2. Тюріна Н. М. Антикризове управління : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2012. 448 с.
3. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Освіта переможців, м. Київ, 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf> (Дата звернення: 12.03.2024).
4. Міністерство науки і освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 08.03.2024).

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Добрецов В. В., здобувач освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Євроінтеграційні прагнення України сьогодення серйозно актуалізують проблему конкурентоспроможності та підготовки професійно успішної особистості як українського фахівця і як члена європейського соціуму

Модернізація професійної підготовки майбутнього фахівця у контексті забезпечення його успішності передбачає впровадження особисто-орієнтованого підходу у стінах фахової освіти та полягає в необхідності розширення кола компетенцій, необхідних для продуктивної роботи не тільки на виробництві, а й у сфері життя в цілому в умовах динамічності та змінності економіки і соціуму, з урахуванням європейської рамки кваліфікацій.

На цих засадах провідним критерієм якості підготовки професійно успішної особистості фахівця стала здатність до розвитку особистого, соціального й інтелектуального потенціалу працівника, його професійних можливостей і бажань продовжувати, відповідно до зростаючих потреб роботодавців та ринку праці, опанувати новим змістом професійної діяльності як основи власного успіху.

Сучасний світ охоплений процесами інформатизації, комп'ютеризації, діджиталізації, що обумовлює становлення нового світогляду, нової картини світу. Нова парадигма освіти – посткласична – орієнтована на компетентнісний підхід; особистісно-орієнтоване навчання; формування фахівця, здатного швидко та уміло адаптуватися до мінливих умов сьогодення; розглядає освіту як таку, що має випереджуючий характер та є превентивною.

Саме необхідність компетентнісного підходу в освіті визначається необхідністю формування ключових компетентностей та наскрізних умінь

покоління фахівців-професіоналів, які забезпечуватимуть подальший розвиток усіх сфер суспільства, їх синергію, а також сприятимуть сталому розвитку світу.

Сучасні тенденції модернізації й удосконалення професійної освіти в Україні передбачають створення сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості кожного здобувача освіти й реалізації його соціокультурного й науково-технічного потенціалу в різних сферах життєдіяльності. Наразі суспільству потрібен фахівець у певній галузі науки, техніки, економіки, виробництва не лише функціонально готовий до професійної діяльності, а й сформований як творча, соціально-активна особистість, здатна до гнучкості й креативності, пошуку й прийняття самостійних рішень у різних професійних і життєвих ситуаціях. Відповідно, навчання у вищій школі з багатьох спеціальностей не повинно зводитися лише до оволодіння певними професійними знаннями й вміннями; важливо розвивати й загальні компетентності, соціально-культурні якості, постійно збільшувати свій особистісний і професійний потенціал, покращувати власне благополуччя, роблячи внесок у розвиток всього суспільства.

Пріоритет розвитку особистості визначається в основних засадах особистісно-орієнтованого навчання, а саме: створення психологічно комфортних умов для навчання; розвиток пізнавальних здібностей й позитивних якостей емоційно-вольової сфери; діалогічний характер педагогічної взаємодії; набуття знань через особистісний досвід суб'єкта навчання; задоволення потреб реалізації інтелектуальних, культурних, творчих можливостей особистості. Тому, питання особистісно-орієнтованого підходу до навчання в процесі фахової підготовки майбутніх спеціалістів зумовлені не лише особливостями адаптації інноваційних технологій навчання до навчально-виховного процесу, а й актуальною потребою формувати у майбутніх фахівців готовність до самовдосконалення, що дає можливість творчого саморозвитку особистості.

Сьогодення вимагає нового рівня розвитку освіти, створення такої освітньої системи, яка забезпечує в процесі навчання умови для

найефективнішої самореалізації особистості, розвитку її творчого потенціалу, формування основних життєвих компетентностей, уміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми в процесі професійної діяльності та житті загалом. Головною умовою реалізації цієї мети є парадигма особистісно-орієнтованого навчання. Сутність його полягає в тому, що неповторність особистості, її суб'єктний досвід не лише приймають і поважають педагоги, а й визначають чинником педагогічного процесу.

Зміст особистісно-орієнтованої освіти передбачає наступні компоненти:

- інформаційний (знання, що мають бути привласнені здобувачам освіти і набувають особистісного сенсу);
- операційний (уміння, що мають стати надбанням особистості, її способом і засобом власної практичної діяльності);
- творчо-пошуковий (навчальні проблеми, що мають бути вирішені здобувачами освіти у навчанні і стати їх привласненим досвідом творчості та пошуку);
- ціннісно-смісловий (емоційно-ціннісні відношення, емоційні переживання тих морально-естетичних смислів, що закладені у змісті освіти);
- комунікативний (позитивний досвід взаємодії, спілкування, який здобувачі освіти одержують у процесі навчання), основою якого є ціннісне ставлення до людей, самоповага [3].

Найкращим способом реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання було зробити навчання сферою самоствердження особистості у різних видах навчально-виробничої діяльності, відповідно до його психологічних і духовних потреб, інтелектуальних здібностей (академічного, практичного, креативного, емоційного і соціального видів інтелекту).

На сьогоднішній день випускник повинен мати не тільки запас знань – знання швидко стають застарілими в сучасному світі. Значно важливішим є можливість конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити і володіти здатністю до цілепокладання, проектування власної професійної траєкторії, прогнозування результатів

власної діяльності.

Здатність сконцентрувати і застосувати знання, навички та досвід у конкретній професійній та соціальній ситуації характеризує компетенцію професійно успішної особистості.

Викладач, який обирає особисто-орієнтований підхід до навчання, повинен пам'ятати, що:

- стиль спілкування на заняттях, стосунки викладач-здобувач професійної освіти мають ґрунтуватися на педагогіці співробітництва;

- заняття слід будувати на діяльній основі: здобувач активно працює (сам, у парах, групах, кооперативно) на всіх етапах заняття, навчаючись самостійно здобувати знання і застосовувати їх при розв'язуванні практичних завдань;

- оволодіння навичками цілевизначення, планування, організації, рефлексії, оцінки, корекції є обов'язковим, на що відводиться окремий час;

- викладач має спиратися на суб'єктний досвід, психофізіологічні особливості здобувача вищої освіти, його інтереси, ціннісні орієнтації, індивідуальний стиль навчальної діяльності, створювати атмосферу успіху;

- здобувач освіти повинен постійно знаходитися в ситуації вибору (рівня прагнення до успіху, змісту освіти, темпу навчальної діяльності, виду завдань, способу опрацювання матеріалу);

- найефективнішими з погляду досягнення цілей особистісно-орієнтованого навчання є активні й інтерактивні технології навчання;

Слід звертати увагу також на впровадження поміж класичних лекцій поки що нетрадиційних прийомів, які активізують діяльність майбутніх фахівців: лекція-бесіда (діалог), лекція-дискусія, проблемна лекція, лекція-консультація, тощо.

Таким чином, особистісно-орієнтовний підхід до навчання в умовах сучасної професійної освіти – це технологія, головною метою якої є взаємний та плідний розвиток особистості викладача та здобувачів освіти на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності. Основне завдання

такого навчання – надання допомоги здобувачу професійної освіти у визначенні свого ставлення до самого себе, інших людей, навколишнього світу, майбутньої професійної діяльності, формування життєвої компетентності. Звідси змінюються функції здобувача освіти й функції викладача: перший повинен разом із засвоєнням відповідних знань розвивати в собі здатність, навички й вміння самостійно їх здобувати, сформувані свої комунікативні уміння, високий рівень загальних, фахових, життєвих компетентностей, другий же, відповідно, має допомогти йому в цьому.

Отже, основою підготовки майбутнього фахівця, що забезпечить йому професійний успіх як зовнішню оцінку конкурентоспроможності особистості на ринку праці в умовах євроінтеграційних процесів, є його здатність у майбутньому сконцентрувати і застосувати знання, навички та досвід у конкретній професійній та соціальній ситуації. Це зумовлює врахування в державних стандартах вищої освіти компетентнісного підходу до організації навчального процесу та підводить до необхідності перегляду мети, завдань, форм і методів навчання, оцінювання сформованих компетенцій, модернізації підходів до формування успішної особистості фахівця в умовах ринкової конкуренції, впровадження інноваційних технологій навчання, чітких критеріїв їх контролю та оцінювання, що «приречені» на успіх, отже – високий ступінь результативності.

Підсумовуючи, зазначимо, що реалізація основних аспектів особистісно-орієнтованого підходу до навчання передбачаються у напрямі вивчення впливу інноваційних освітніх технологій на особистісний розвиток студентської молоді та якість професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтований підхід у вихованні. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник*. Ченстохова. Київ : 2000. 204 с.

2. Проектування і розвиток професійно успішної особистості в умовах освітньої-виховного середовища університету: монографія / за заг. ред. В.Д. Будака. Миколаїв : Іліон, 2017. 458 с..

3. Яценко С.Л. Сутнісні аспекти особистісно орієнтованої освіти. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ, 2015. №. 85. Спецвипуск. С. 116-122.

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Єрмолович М.В., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність
011 Освітні, педагогічні науки)*

В сучасному світі знання та технології розвиваються швидко, освітній процес потрібно спрямовувати не лише на засвоєння базових знань, а й набуття умінь, навичок, потреб, щоб самостійно засвоювати нові знання та інформацію протягом життя та ефективно використовувати їх на практиці. Тоді виникає необхідність у соціально-професійній активній особистості, яка володіє високою компетентністю, самостійністю, вмінням постійно удосконалювати свої навички, реалізовувати творче зростання. Виховання, навчання та розвиток для всіх часів та народів є найважливішими педагогічними явищами в духовному житті суспільства. Саме тому, без навчання та виховання неможливий прогрес людства, немислимий розвиток особистості.

До проблеми підростаючого покоління в системі позакласної освіти зверталися в своїх працях та пошуках видатні вчені-педагоги (К. Ушинський, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, С. Шацький, П. Бланський та інші) [1]. Позааудиторна робота має свій початок на занятті і в такому випадку є логічним продовженням. Чим досконаліші методи викладання тим активніші

на занятті здобувачі – їх здібності, думки, уява, тим більш постає потреба продовження пізнавальної діяльності на гуртках, клубах, секціях.

У Педагогічному словнику поняття «позааудиторна діяльність» визначається як спеціально організовані й цілеспрямовані позааудиторні заняття та система пізнавальних і виховних заходів, метою яких є поглиблення та розширення знань, отриманих в умовах навчального процесу, формування творчих здібностей, наукових інтересів, різноманітних умінь і навичок студентської молоді [3].

Позааудиторний час має значне місце в житті здобувачів освіти. Таким чином, заохочення здобувачів освіти проявити свої здібності та талант в майбутній професії є правильно організований час, тобто він буде розумно використаний для заняття улюбленою справою або відпочинку. Позааудиторна діяльність базується на основі спільних принципів навчання та виховання здобувачів. Разом з тим при організації позааудиторної роботи здобувачів освіти формуються наступні принципи: опора на самостійність, індивідуальність, ініціатива, добровільність, творчий характер. Аналіз процесу становлення та розвитку позааудиторної роботи зі здобувачами освіти свідчить про наявність досягнень та позитивний вплив на творчий розвиток особистості. Під час виконання гурткової роботи, здобувачі використовують нові технології та матеріали. У процесі позааудиторної роботи здобувачі набувають досвіду, престижу, розвитку та в них формується свідомість, що вони потрібні в суспільстві. Важливим аспектом є соціальний досвід та досвід ставлення людини до природи, світу, людей, до себе.

Однією зі складних сучасних педагогічних та психологічних проблем є обґрунтування сутності умов формування професійної готовності студентів. Складниками професійної готовності є когнітивний та операційний компоненти. Важливою умовою формування готовності до професійної діяльності майбутнього спеціаліста є відповідність суб'єктивних властивостей, особливостей особистості характеру професії [2].

Гурткова робота – це традиційна форма освітнього процесу, що дозволяє

розкрити інтелектуальний та духовний потенціал людини. Це форма роботи, яка зорієнтована на створення середовища, де здобувачі освіти не тільки опановують професію, а в майбутньому стануть гарними, досвідченими спеціалістами, оволодіють знаннями про саморозвиток та самоосвіту. А також ці знання можуть бути використані в майбутній професії.

Наприклад, на гуртку «Юний дизайнер» розвиваються естетичні та художні смаки здобувачів освіти, а також поглиблюються їх знання, розвиваються їх інтереси та творчі здібності та виховується почуття краси. На гуртку проводяться різноманітні заняття різного типу: це малюнок на природі, постановка, графічні, живописні малюнки, а також здобувачі мають можливість проявити свою фантазію завдяки заняттям з вільної теми. Звіт про роботу гуртка за рік проводиться у вигляді виставки. Добре спланована гурткова робота не перевантажує здобувачів, а навпаки, вона полегшує сприйняття та засвоєння матеріалу на заняттях з образотворчого мистецтва та допомагає працювати за покликанням.

Під час заняття педагог має можливість глибше пізнати особистість кожного вихованця, допомогти йому самовизначитись. Особливістю гурткової роботи є те, що вона не має обов'язкових програм і це надає їй гнучкості та дозволяє краще враховувати прагнення кожного здобувача. Гурткова робота цінується тим, що вона вирішує проблему організації вільного часу здобувачів освіти, задовольняє їх інтереси, активізує пізнавальну діяльність.

Отже, позааудиторна діяльність важлива для стимулювання творчості здобувачів освіти. Але, така робота має бути організована відповідним чином. Це стосується задатків, талантів, можливостей. Однією з основних задач педагога – стимулювати творчу діяльність здобувача в умовах, що не обмежують, тобто проявити свої навички та уяву. Багато залежить від виховання. Правильна організація позааудиторної роботи для здобувачів буде стимулювати інтерес до пізнавальної діяльності та бажання проявляти свою оригінальність та творчість у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

2. Козир А. В. Компетентність як необхідний компонент професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. *Матеріали VI культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва. Національний мовно-культурний простір України в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів : Всеукраїнська науково-практична конференція : зб. матер., Київ, 3 – 5 червня 2008 р. Київ : ДАКККіМ, 2009. 234 с.*

3. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Пед. думка, 2001. 167 с.

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ УЧНІВ 5-Х КЛАСІВ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Конопчук С.Ю., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 Психологія)

В останні роки проблеми адаптації молодших школярів до середньої школи особливо загострилися. На сьогоднішній день ця проблема є досить актуальною. Труднощі, що мають учні при переході з молодшої в середню школу призводять до неготовності належним чином отримувати знання. Саме тому, сьогодні важливо розробити систему заходів (або систему роботи) психолога з вчителями, батьками та учнями для попередження, діагностики та корекції дезадаптації учнів 5-х класів.

Під терміном «адаптація» розуміють перебудову психіки індивіда під впливом об'єктивних факторів навколишнього середовища, а також здатності людини пристосовуватись до різноманітних вимог середовища без відчуття

внутрішнього дискомфорту і конфлікту. Вченими виділено декілька видів адаптації: біологічну, соціальну, етнічну та психологічну, але детально розглянемо останню, оскільки вона включає такий важливий аспект, як здатність переключатися з однієї соціальної ролі на іншу. В широкому значенні «психологічна адаптація» – це процес психологічної включеності особистості до системи соціальних, соціальнопсихологічних та професійно-діяльнісних зв'язків і відносин, у виконання відповідних рольових функцій.

Зміни, які відбуваються у психіці дитини у віці 10-11 років при переході з початкової школи до середньої, визначають процес її успішної психологічної адаптації. Нові умови навчання висувають більш високі вимоги щодо інтелектуального й особистісного розвитку дітей, ступеня сформованості в них певних навчальних знань, навчальних дій, рівня розвитку довільності, здатності до саморегуляції.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити особливості психологічної адаптації школярів до змін в умовах навчання та чинники, які впливають на її успішність.

Емпіричне дослідження адаптації учнів 5-х класів передбачало теоретичний аналіз проблеми; використання психодіагностичних методів (тестові опитувальники, проєктні методики, анкетування); аналіз, порівняння та узагальнення отриманих результатів; статистичну обробку даних та якісно-кількісний аналіз отриманих результатів. Доцільність використання цих методів полягає в тому, що вони виявляють різні чинники, що впливають на успішність адаптації.

Вибірку склали група респондентів з учнів 5-х класів, віком 10-11 років, які навчаються в 5-х класах в Рокитнянського ліцею №1.

В роботі зроблено спробу виявити і порівняти вплив різних чинників (взаємини з класним керівником, вчителями-предметниками, рівень емоційності, тривожності, мотивації навчальної діяльності та адекватності самооцінки, проблеми в стосунках з однолітками, стиль виховання в сім'ї та ін.) на процес успішної адаптації школярів, розкрити зміст діяльності шкільних

психологів і класних керівників та батьків, та їх вплив на покращення умов та забезпечення психологічного благополуччя школярів. Досліджені в курсовій роботі положення, методи та методики адаптації та профілактики дезадаптації учнів 5-х класів середньої школи мають практичне значення, забезпечать подальшу співпрацю батьків, учителів та психологів, з метою виховання всебічно розвинутої та гармонійної особистості.

Своєчасна діагностика, розвиток і формування психологічної готовності молодших школярів до навчання в основній школі повинна стати одним із завдань співпраці психолога і вчителів початкової школи. Прояву шкільної дезадаптації можна уникнути, якщо в молодшому шкільному віці формувати у дітей психологічні механізми, які допоможуть адекватно приймати зміни навчальної ситуації. На основі проведеного дослідження нами було розроблено методичні рекомендації для батьків, вчителів і шкільних психологів щодо підвищення рівня адаптованості п'ятикласників до освітньої діяльності.

Подальша робота має включати наступні питання: профілактика труднощів в адаптації, з'ясування причин їх виникнення, консультування батьків та учителів, здійснення контролю та корекційної роботи. Такі методичні рекомендації зможуть допомогти як дітям у подоланні труднощів, а також батькам і педагогам та збільшити ефективність навчання і виховання.

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОГО ПСИХОЛОГІЧНОО ТРЕНІНГУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Короленко М.М., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 Психологія)

Тема групового психологічного тренінгу для осіб, які зазнали наслідків війни, набуває особливої актуальності в сучасному світі, де військові конфлікти залишають глибокі рани не тільки на тілі, але й на душі людини. Війна впливає

на психологічний стан осіб, причетних до неї, викликаючи широкий спектр психоемоційних розладів, від посттравматичного стресового розладу до депресії та анксіозності.

Як зазначають сучасні українські науковці Приблизно у однієї третини всіх людей, які опинилися в центрі стихійного лиха чи соціальних заворушень, ймовірно, розів'ється посттравматичний стресовий розлад. Решта ж відновиться самостійно після переживання серії гострих стресових реакцій. Це добре вдається тим, хто має мету, заради якої варто жити, в кого є підтримка у вигляді людей, на яких можна спертися, а також тим, хто знає власний потенціал та має внутрішній ресурс .

На думку Т. М. Титаренко [2] головною функцією здорової особистості є здатність активно впливати на своє життя, враховуючи як і зовнішні обставини, що підкидає нам цей мінливий непередбачуваний світ, так і внутрішні навички, задатки, глибинні переконання, потенціали та ідеї.

Групова терапія є формою психотерапії, яка використовує динаміку групи для лікування психологічних розладів, покращення соціальних навичок, підвищення самосвідомості та сприяння особистісному зростанню. Основу групової терапії складають взаємодії між учасниками, які дозволяють їм ділитися досвідом, підтримувати один одного та вчитися в контексті групи.

Особливості групових психологічних тренінгів для постраждалих від війни:

Фокус на травмі та посттравматичному стресі

Безпечне та підтримуюче середовище

Розбудова довіри та групової згуртованості

Адаптація до культурних та індивідуальних особливостей

Інтеграція соціальної підтримки

Включення елементів психоедукації

Мультидисциплінарний підхід

Ці особливості вимагають від фахівців, які проводять групові психологічні тренінги, глибокого розуміння травми, високого рівня емпатії, а

також здатності адаптувати методики та техніки до конкретних потреб учасників, які пережили війну.

Джеймс Гордон, видатний експерт у галузі міндфулнес і цілісного здоров'я, у своїй книзі "Трансформація травми шлях до надії та зцілення" ("The Transformation: Discovering Wholeness and Healing After Trauma"), описує підходи до відновлення після травм. Хоча книга не зосереджена виключно на тренінгах, вона пропонує цілісний підхід до самопомоги і зцілення, який може бути інтегрований у тренінгові програми, особливо для людей, що пережили травму, включно з тими, хто постраждав від війни.

«Навчаючись приймати виклики травми та відкривати їм обійми, замість того, щоб тікати від них або робити себе до них нечулими, ми можемо виявити, як зробили Азхаар, Віктор Франкл і Діана, а також багато інших людей» Д.Гордон.

Видужання можливе лише в контексті стосунків: воно не може відбуватися в ізоляції. У відбудованих зв'язках з іншими людьми постраждала особа відновлює психологічні функції, пошкоджені або деформовані внаслідок травматичного досвіду: здатність довіряти, автономію, ініціативність, спроможність, ідентичність та привітність. Ці функції формуються у стосунках з іншими людьми, отже і відновлюватися вони мають також у стосунках. [Джудіт Герман Травма с. 227]

Підсумовуючи можна зазначити, що готовність творити власне життя є основним критерієм збереження психологічного здоров'я людини. Це включає певні допоміжні критерії, які покращують психологічний стан особи в цілому.

Групові тренінги можуть стимулювати особистісне зростання та саморозвиток, надаючи учасникам інструменти та інсайти для самопізнання та самовдосконалення. Через рефлексію, обмін досвідом та навчання новим навичкам учасники можуть розвивати більш глибоке розуміння себе та свого місця у світі, що є фундаментальним для відновлення почуття цілісності та життєвої мети.

Список використаних джерел

1. National Council for behavioral health. How to manage trauma. trauma infographic., 2018. National Council for Mental Wellbeing. URL: <https://www.thenationalcouncil.org/wp-content/uploads/2022/08/Trauma> (дата звернення 12.04.2024)
2. Титаренко Т. Реабілітаційні технології відновлення психологічного здоров'я особистості в умовах тривалої травматизації. Теорія і практика психологічної допомоги та реабілітації : підручник. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. 215 с.
3. Джеймс С. Гордон. Трансформація травм. Львів: Літопис, 2023. 352 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЇЇ ЗДОБУВАЧАМИ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ

Куліус І.М., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 Психологія)

Сучасний заклад вищої освіти це інноваційний освітньо-науковий центр із високою культурою якості вищої фахової освіти, творчої самореалізації особистості, яка здатна до продукування прогресивних наукових знань і розвитку соціальної відповідальності та прагне бути мобільною в сучасному середовищі.

Зростаюча система доступних інформаційних освітніх ресурсів і розвиток комп'ютерних технологій у сучасній освіті створює революцію можливостей у сучасному освітньому закладі. У більшості закладів вищої освіти , упроваджуються такі форми та методи дистанційного навчання: вебінар, відео-конференція, предметно-цільовий WEB-серфінг; система освіти на основі ZOOM та TEAMS; 3D-комунікації та 3D-Інтернет в освіті тощо.

Онлайн-технології сприяють впровадженню педагогічних інновацій в

освітній процес із позиції особистісно-зорієнтованого підходу та активізують підготовку конкурентоспроможного фахівця. Випускник ВНЗ має бути готовим до діяльності, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації за допомогою електронних сучасних джерел із застосуванням інноваційних підходів, а також мати здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності. Випускник магістратури має бути готовим до здійснення інноваційної дослідницької діяльності в цифровому просторі, а також до повної самостійності в подальшому навчанні, бути здатним формувати, приймати рішення в умовах недостатньої інформації і постійно змінюваних умов за принципом професійної етики та доброчесності.

При дистанційному навчанні виявляються індивідуальні інтелектуально-вольові ресурси, власні пріоритети в навчанні, самостійність, цілеспрямованість, відповідальність і мотивація самовдосконалення, самоосвіти та саморозвитку особистості. Розвивається інформаційна комунікативна культура всіх суб'єктів освітнього процесу.

Дистанційне навчання доступне молоді з особливими потребами, оптимізує можливості дуальної освіти, дає змогу реалізовувати ключові принципи трансформації системи вищої освіти України.

Така модель є доцільною і продуктивною, в умовах дистанційного навчання. Однак практика показує наявність деяких проблем, що потребують оперативного вирішення. Наприклад, низький рівень мотивації здобувачів вищої освіти до опанування сучасними знаннями; слабка інтеграція у світовий освітній та науковий простір; недостатність системного навчання і систематичної самостійної підготовки здобувачів. Освітній процес майже весь час здійснюється в умовах онлайн-навчання, без необхідної індивідуальної діагностики знань і особистісних якостей здобувачів: здібностей, мотивації, її спрямованості та стресостійкості тощо. Серед суб'єктивних чинників особливої уваги заслуговують вольові якості особистості, серед яких психологи виділяють такі: цілеспрямованість, самостійність, відповідальність, почуття вчасності, стресостійкість, дисциплінованість, орієнтація здобувача на завершеність дій,

спрямованість особистості, творчість мислення та стійке бажання оволодіти програмою професійної підготовки.

Здатність до позитивної комунікації – важлива соціальна і професійна здатність. Вона забезпечує мотивацію та самореалізацію функцій навчання, виховання і розвитку майбутнього фахівця. Зміст комунікативної культури базується на вмінні орієнтуватися в інформаційній структурі спілкування в суспільстві. Дистанційне навчання повинно ґрунтуватися на прозорій та зрозумілій основі творчої взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Дистанційні технології повинні забезпечувати системний та систематичний контроль якості освіти з боку викладачів. Для цього важливо забезпечити активний зворотній зв'язок «Здобувач-Викладач».

Серед інноваційних інтерактивних дистанційних технологій практика доводить ефективність таких: навчання у співпраці; ситуаційне навчання; творчі індивідуальні чи групові проекти; проблемне навчання; продуктивне навчання.

Суб'єктивні й об'єктивні умови забезпечення результативного дистанційного навчання викликають необхідність психологічної підтримки адаптації особистості здобувачів, особливо першокурсників та відповідного педагогічного супроводу онлайн – навчання.

Сьогодні найважливішими напрямками психологічних досліджень у області ДО та ДН є: 1) вивчення комплексу психологічних умов, необхідних для успішного навчання в системі ДО; 2) створення психологічної моделі того, хто “ефективно навчається” дистанційно та виділення його інтеграційних особових характеристик; 3) розробка методів дистанційної психологічної діагностики абітурієнтів, охочих навчатися в системі ДО; 4) обґрунтування методичних (програмних) засобів і форм навчання з погляду психологічних особливостей взаємодії структури “система ДН-студент”; 5) психологічний аналіз методичних засобів для ДН на предмет їх психолого-педагогічної адекватності декларованим цілям і завданням; 6) створення методів і практичного психологічного інструментарію для вирішення проблеми

ідентифікації особи для контрольного тестування в мережі.

Комунікативна інформаційна культура особистості є умовою і похідною спільної фахової співпраці команди здобувачів та педагогів. Отже, комунікативна інформаційна культура –необхідна передумова входження у професійне коло. Вона є психологічним критерієм професійної компетентності, вагомою умовою продуктивності професійної діяльності та професійного самовдосконалення майбутнього фахівця.

Психологічна підтримка та педагогічний супровід процесу адаптації здобувачів до дистанційного навчання за допомогою формування комунікативної інформаційної культури майбутніх фахівців розглядається як одне з пріоритетних завдань фахової підготовки в умовах дистанційного навчання.

МЕТОДИ РОБОТИ ПСИХОЛОГА З ПІДЛІТКАМИ

Лой І.О., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053
Психологія)

Кожен віковий період у житті людини дуже важливий. Розвивається людина, розвивається й особистість, індивідуальність. Підлітковий вік характеризується бурхливим психофізіологічним розвитком і перебудовою соціальної активності дитини. Могутні зрушення, що відбуваються у всіх областях життєдіяльності дитини, роблять цей вік «перехідним» від дитинства до дорослості. Підліток - це вже не дитина, але ще й не доросла людина. Підлітковий вік багатий драматичними переживаннями, труднощами й кризами. У цей період складаються й оформлюються стійкі форми поведінки, риси вдачі, способи емоційного реагування, це пора досягнень, стрімкого нарощування знань, умінь, становлення власного «Я», отримання нової соціальної позиції. Це вік втрати дитячого світовідчуття, поява відчуття

тривожності й психологічного дискомфорту.

Психологічна робота з дітьми підліткового віку - це складний та важливий процес, спрямований на розвиток, підтримку та корекцію психологічного стану підлітків. Мета цієї роботи - сприяння повноцінному психоемоційному та особистісному розвитку дітей, їх адаптації до соціальних умов, попередження та корекція психологічних проблем.

Ефективна робота практичного психолога займає важливе місце в роботі з підлітками й вимагає використання різноманітних технік і методів, які враховують індивідуальні потреби та особливості кожного конкретного випадку.

Форми діяльності з підлітками можуть бути різноманітними: групові та індивідуальні заняття, творчі майстерні, тренінги, рольові ігри, спостереження та аналіз.

Методи роботи психолога з дітьми підліткового віку можемо поділити на традиційні й нетрадиційні. До традиційних відносимо тестування, бесіду, спостереження, аналіз продуктів діяльності; до нетрадиційних - арттерапію, казкотерапію, пісочну терапію, ігрову терапію, танцювальну терапію.

Токарева Н. М. у монографії «Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу» зазначає основні напрями роботи психолога з дітьми та учнями: діагностична, просвітницька, корекційна, корекційно-розвивальна, консультаційна, взаємодія з батьками. [2, с.163]:

Загурська І.С. у посібнику «Психологічна служба в системі освіти» до основних етапів роботи психолога з підлітками додає *профорієнтаційну роботу*, що включає в собі консультаційну роботу із підлітками, класним керівником та батьками щодо вибору майбутньої професії дитини, дослідження її нахилів, можливостей та вподобань [1, с. 110].

Психолог може працювати з підлітками над розвитком навичок комунікації, самоконтролю та здорових стратегій подолання стресу. Він допомагає їм зрозуміти свої емоції, вирішити конфлікти, зберегти позитивні відносини зі своїми ровесниками та дорослими. Може використовувати сучасні

технології для спілкування з підлітками, такі як онлайн консультування або мобільні додатки для контролю емоційного стану.

Важливо, щоб практичний психолог був емпатичним, терплячим та мав здатність сприймати світ підлітків з їхньої точки зору. Потрібно вміти дбати про конфіденційність інформації, яку отримано в ході консультацій. Це може допомогти підтримати підлітків у складних ситуаціях та сприяти їхньому розвитку та самовдосконаленню.

Отже, можемо підсумувати, що ситуація розвитку підлітка (його біологічні, психічні, особистісно - характерологічні особливості) передбачає кризи, конфлікти, труднощі адаптації до соціального середовища. Робота практичного психолога займає важливе місце в роботі з підлітками. Він допомагає їм зрозуміти свої емоції, вирішити конфлікти, зберегти позитивні відносини зі своїми ровесниками та дорослими.

Список використаних джерел

1. Психологічна служба в системі освіти: Курс лекцій. / Укладач: І.С. Загурська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 166 с.
2. Токарева Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу : монографія. Кривий Ріг : Імекс ЛТД , 2014. 312 с.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПСИХОЛОГІЯ»

Малиновська В.С., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 Психологія)

Нові завдання, поставлені Законом України “Про вищу освіту” перед вищою школою, вимагають пошуку шляхів вдосконалення навчального процесу у вищій школі. Перехід до реалізації нової парадигми вищої освіти

означає оновлення всіх її сторін: змісту, форм організації, методів і засобів навчання, а найважливіше – підготовки науково-педагогічних працівників.

Нині навчальний процес у вищих навчальних закладах України став більш складним за своїми завданнями, інтенсивнішим за його змістом. Він вимагає глибокого педагогічного переосмислення закономірностей навчально-професійної діяльності, принципів і методів навчання та виховання, формування особистості майбутнього фахівця. Виникає необхідність зростання рівня професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи в процесі їх ступеневої підготовки.

Згідно Закону України “Про вищу освіту” навчальний процес в університеті здійснюється в таких формах: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є: лекція, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, консультація. Вищим навчальним закладом може бути встановлено інші види навчальних занять.

Лекція – уводить студентів у ту чи іншу галузь наукових знань, знайомить їх з основними науково-теоретичними положеннями і методологією даної науки, показує її взаємозв’язок з іншими галузями знань. Закладаючи основи наукових знань, лекція визначає зміст інших видів навчальних занять і тому займає провідне положення стосовно них.

Найперше слід зазначити, що сучасна лекція – це посвячення слухачів у процес сумісної наукової роботи, залучення їх до наукової творчості, а не тільки передавання наукової істини. Тому характерною особливістю сучасної лекції має бути діяльнісна основа, яка означає не механічне поєднання діяльності викладача і студента, а перш за все їх взаємодію у сумісному навчальному пошуці.

Згідно вимог сучасної дидактики вищої школи лекція повинна забезпечувати:

- науковий виклад великого об’єму чітко систематизованої і

концентрованої, методично грамотно опрацьованої сучасної наукової інформації;

- доказовість і аргументованість суджень;

- достатню кількість фактів, аргументів, прикладів, текстів чи документів, які підтверджують основні тези лекції;

- ясність, логічність і лаконічність викладу інформації;

- активацію навчально-пізнавальної діяльності слухачів різноманітними засобами;

- чітке окреслення кола запитань для самостійного опрацювання з посиланням на джерела інформації;

- аналіз різних поглядів на вирішення поставлених проблем;

- надання студентам можливості слухати, осмислювати і нотувати отриману інформацію;

- встановлення контакту з аудиторією та забезпечення ефективного зворотного зв'язку;

- педагогічно доцільне використання різноманітних засобів наочності;

- педагогічну завершеність.

Отже, науково-педагогічні працівники зобов'язані домогтися практичного втілення низки вимог, що характеризують сучасну ефективну лекцію як організовану форму, активний метод і психологічну технологію спільної освітньої діяльності зі студентами.

- високий науково-теоретичний і соціально-культурний рівень лекції;

- триланкова структура кожної лекції: вступ основна частина і висновки;

- жвава і цікава подача змісту лекції, що посилюється чіткістю вимови, граматичною та стилістичною правильністю живого мовлення лектора, а також умілим використанням допоміжних засобів – інтонації, міміки, жестів;

- повідомлення на лекції не лише теоретичних знань, а й соціально-унормованої та культурно-ціннісної інформації;

- економне використання лекційного часу;

- широке застосування графічно-символічних засобів для підтвердження

чи спростування будь-якої значущої теоретичної засади або повного методологічного положення;

– професійна робота з психоемоційним настроєм аудиторії.

Дидактична цінність лекції полягає у тому, що студент отримує можливість засвоїти значно більший об'єм інформації, ніж за той самий час самостійної роботи. Під час лекції досвідчений викладач може плідно впливати на погляди і переконання студентів, формувати у них уміння критично оцінювати отриману інформацію, ознайомлювати слухачів з новітніми науковими досягненнями.

Лекція слугує своєрідним дороговказом для студентів у неосяжному морі інформації. Вона незамінна, коли відчувається дефіцит літератури. Однак лекція має і певні недоліки: привчає студентів до пасивного навчання.

Діяльність викладача на всіх етапах підготовки й проведення лекцій має орієнтуватися на логіку сучасних дидактичних технологій, а саме: від прогностичності цілей навчання (*чому навчати і для чого навчати?*), з урахуванням рівня кваліфікації викладача (*хто навчає?*), особливостей аудиторії (*кого навчає?*), до відбору і проектування змісту освіти (*який саме матеріал давати?*), форм організації навчального процесу (*як?*), методів і засобів навчання (*за допомогою чого?*) і діагностики досягнутих результатів (*що вийшло?*). Саме такі підходи дозволяють найбільш виважено і раціонально використовувати таку форму навчання, як лекції, що за своїм рівнем відповідають вимогам підготовки висококваліфікованих фахівців.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

*Михайленко Д. Р., здобувач вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність
073 Менеджмент)*

Процес мотивації професійної діяльності працівників у закладах освіти має велику актуальність, оскільки мотивовані працівники в освітніх закладах сприяють підвищенню якості освіти. Вони більш схильні до професійного розвитку, ефективного використання сучасних методик та інновацій у навчальному процесі. Завдяки ефективній системі мотивації заклади освіти можуть залучати та утримувати висококваліфікованих працівників. Мотивованість сприяє зменшенню текучості кадрів. Мотивовані працівники більш схильні до розвитку лідерських якостей та виявлення ініціативи в удосконаленні навчального процесу та методик. Зміни в освітній сфері вимагають від працівників постійного оновлення знань та навичок. Мотивовані працівники більш відкриті до інновацій та змін у методиках навчання. Ефективна система мотивації сприяє підвищенню задоволеності працівників своєю роботою, що в свою чергу може позитивно позначитися на їхній продуктивності та відносинах зі студентами. А також Заклади освіти з мотивованими працівниками мають більші шанси бути конкурентоспроможними на освітньому ринку і приваблювати більше студентів та інвестицій. Мотивовані працівники в освітній галузі допомагають студентам краще адаптуватися до вимог сучасного ринку праці, оскільки вони самі активно залучені до підвищення своєї професійної кваліфікації.

Отже, актуальність процесу мотивації працівників в закладах освіти полягає в його впливі на якість навчання, конкурентоспроможність закладу, задоволеність працівників і загальний розвиток освітньої сфери. Це визначає необхідність постійного удосконалення систем управління мотивацією для

досягнення оптимальних результатів.

Управління процесом мотивації професійної діяльності працівників в закладах освіти є ключовим аспектом забезпечення якісної освіти і підвищення результативності закладу. Освітні установи потребують мотивованого персоналу для досягнення їхніх цілей і забезпечення якісного навчання. Визначимо кілька важливих підходів до управління мотивацією працівників у закладах освіти:

Створення стимулюючої робочої атмосфери	Організація повинна створити сприятливу атмосферу, де працівники відчуються важливими і підтримуваними. Це може включати забезпечення можливостей для професійного розвитку, розвитку кар'єри, підтримки у складних ситуаціях тощо.
Забезпечення чітких цілей і очікувань	Важливо, щоб працівники знали, що від них очікується і як їхня робота вписується у стратегічні цілі закладу. Чіткі цілі стимулюють працівників до результативної діяльності.
Система винагород і заохочень	Ефективна система винагород і заохочень може включати фінансові стимули, премії за досягнення цілей, а також нематеріальні заохочення, такі як визнання досягнень чи можливості професійного зростання.
Розвиток лідерських якостей у керівництва	Керівництво повинно мати навички ефективного управління та мотивації персоналу. Лідери повинні бути здатні впливати на мотивацію через свої дії та приклад.
Залучення до прийняття рішень	Залучення працівників до процесу прийняття рішень може підвищити рівень їхнього зацікавлення у результаті і сприяти збільшенню внутрішньої мотивації.
Відкрите спілкування і зворотний зв'язок	Забезпечення можливостей для вільного обміну думками, ідеями та відгуками створює відчуття важливості працівників і може підвищити їхню мотивацію.
Створення можливостей для самореалізації	Для багатьох працівників освіти важливо мати можливість розвиватися як фахівці і особистості. Забезпечення таких можливостей може бути сильним мотиватором.

Загальний підхід до управління мотивацією повинен бути комплексним і враховувати індивідуальні потреби та особливості працівників. Це дозволить

створити ефективну систему, яка сприяє підвищенню продуктивності, задоволеності працівників і якості освітнього процесу загалом.

Розглянемо детально створення стимулюючої робочої атмосфери є важливим елементом успішного управління командою або колективом. Така атмосфера сприяє підвищенню продуктивності, покращенню міжособистісних відносин, збільшенню задоволеності працівників та зниженню стресу. Визначимо кроки, які можна зробити для створення стимулюючої робочої атмосфери:

1. Забезпечення чітких цілей і очікувань: Працівники повинні чітко розуміти мету і завдання своєї роботи. Мети повинні бути конкретними, досяжними і вимірюваними. Це дозволяє працівникам бути спрямованими на результат і знаходити сенс у своїй діяльності.

2. Розвиток комунікації і співпраці: Важливо створити відкриту і довірливу атмосферу для спілкування. Працівники повинні вільно обмінюватися ідеями, думками і відгуками. Сприяйте співпраці та командній роботі.

3. Стимулювання творчості і ініціативи: Заохочуйте працівників пропонувати нові ідеї та рішення. Надайте їм можливості для самовираження і розвитку своєї творчості.

4. Підтримка професійного розвитку: Надайте працівникам можливості для навчання і розвитку своїх професійних навичок. Інвестуйте в тренінги, семінари, курси або інші форми освіти.

5. Створення зручних умов праці: Забезпечте комфортне робоче середовище, де працівники можуть ефективно працювати. Враховуйте їхні потреби щодо робочих інструментів, освітлення, меблів та інфраструктури.

6. Визнання досягнень і успіхів: Підкреслюйте досягнення працівників і визначайте їхні успіхи. Похвалюйте та винагороджуйте за відмінну роботу і досягнення цілей.

7. Забезпечення балансу роботи і особистого життя: Стежте за тим, щоб у працівників був баланс між професійними та особистими життєвими сферами. Дотримуйтеся гнучкого графіку роботи, якщо це можливо, і заохочуйте відпочинок.

8. Управління стресом і конфліктами: Навчіть працівників стратегіям управління стресом і вирішення конфліктів. Стрес і напруга можуть впливати на продуктивність і взаємини у колективі.

Створення стимулюючої робочої атмосфери - це постійний процес, що вимагає уваги та зусиль. Працівники, які відчувають себе мотивованими, визнаними і підтриманими, стають більш продуктивними та віддані своїй роботі.

Управління процесом мотивації професійної діяльності працівників у закладах освіти є критично важливим для досягнення успішної діяльності та високої якості освітніх послуг. З розвитком сучасного освітнього середовища, де зміни є постійними, інститути освіти повинні активно працювати над стимулюванням свого персоналу для досягнення високих результатів. Отже, окреслимо основні висновки актуальності управління процесом мотивації професійної діяльності працівників у закладах освіти:

1. Мотивація впливає на якість освіти, мотивовані працівники більш схильні до пошуку новаторських методів та інструментів навчання, що підвищує якість освіти в цілому.

2. Зниження текучості кадрів, система ефективною мотивації допомагає зменшити текучість кадрів, оскільки задоволені працівники схильні залишатися у закладі на тривалий термін.

3. Створення сприятливого середовища для розвитку

4. Залучення досягнень інституту в освітній галузі. Так ефективна система мотивації сприяє досягненню високих результатів в освітній діяльності, що забезпечує позитивну репутацію закладу серед студентів, батьків та інших зацікавлених сторін.

5. Підтримка стабільності і успішності закладу. Нагадаємо, що управління мотивацією сприяє стабільності та успішності закладу, дозволяючи досягати стратегічних цілей і завдань.

Отже, систематичний підхід до управління мотивацією працівників у закладах освіти є ключовим фактором для досягнення високих результатів і забезпечення якісної освіти. Організаціям варто інвестувати час і ресурси у розробку та впровадження ефективних стратегій мотивації, оскільки це приносить значні позитивні зміни у роботі закладу і його персоналу.

АРТТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ

Мороз О.С., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053

Психологія)

«Духовне життя дитини повноцінне лише тоді,
коли вона живе у світі гри, казки, фантазії, творчості»

В. Сухомлинський

На жаль, з кожним роком додається все більше таких ситуацій, як, наприклад політичні конфлікти, окупація територій, військові втручання, вимушене переселення тощо, що викликають значні негативні емоції, в яких людина особливо потребує підтримки й допомоги.

Несформована дитяча психіка є більш вразливою, й потребує в значній мірі більшої уваги в складних життєвих обставинах. Тому, проблема захисту та підтримки психологічного здоров'я, профілактики негативних емоційних, зокрема засобами арттерапії, стає в даний час все більш актуальною.

Проблема емоційного самопочуття дітей у сім'ї та шкільній установі є однією з найактуальніших, оскільки позитивний емоційний стан належить до найважливіших умов розвитку особистості. Оскільки дітям буває доволі складно вербалізувати емоції, знайти адекватний спосіб зняття емоційної напруги, виходу агресії - їм легше це зробити в процесі творчого процесу, гри. Зважаючи, що заняття малюванням, ліпленням, гра ляльками - є «природнім» середовищем для дітей, засоби арттерапії дуже успішно можуть бути використані для досягнення цілей впливу на емоційну сферу. Дитина на таких заняттях почуває себе зазвичай розкуто, бо займається звичною для неї справою(створення малюнка, ліплення фігурок з пластиліну, прослуховування казок, гра з піском та ін.).

Арттерапія не вимагає від дитини наявності високого інтелектуального чи

комунікативного потенціалу, а її основною метою є гармонізація та розвиток особистості через самовираження. Різноманітність видів терапії мистецтвом робить її доступною для дітей різного віку, навіть молодших дошкільників. Як метод психолого-педагогічної роботи арттерапія займає особливу роль у корекції емоційних порушень, що дає можливість невербального вираження почуттів, дозволяє опрацювати проблеми на символічному рівні, використовуючи мову метафори.

Сутність арттерапії полягає в терапевтичному і корекційному впливові мистецтва на суб'єкт і проявляється в реконструюванні психотравмуючої ситуації за допомогою художньо-творчої діяльності, виведенні переживань, пов'язаних з нею, в зовнішню форму через продукт художньої діяльності, а також створенні нових позитивних переживань, в народженні креативних здібностей і способів їх задоволення.

Регулятивна функція терапії мистецтвом дозволяє зняти нервово-психічне напруження, регулювати психосоматичні процеси, корегувати емоційно-вольовими процесами, модулювати позитивні психоемоційні стани.

Комунікативно-рефлексивна функція забезпечує корекцію порушень спілкування, формування адекватної міжособистісної поведінки, самооцінки, покращує процес соціалізації дитини. У процесі арттерапії задовольняється актуальна потреба дитини у визнанні, позитивній увазі, відчутті власної успішності та значущості, розвиваються компенсаторні можливості. Звільняється психологічна енергія, що використовується дитиною на неефективне напруження. Дитина починає відчувати себе спокійно, розслаблено, а психологічний захист у вигляді негативізму, агресії поступається місцем творчості. Через мистецтво дошкільники на практиці отримують позитивне розуміння про себе:

Варіативність методу дозволяє зробити процес арттерапії унікальним і надає дитині великі можливості для самовираження, моделювання поведінкових реакцій, закріплення нових навичок спілкування, висловлювання своїх негативних емоцій соціально прийнятним способом, зміцнення свого

психологічного здоров'я. Таким чином, можна стверджувати, що арттерапія є активно еволюціонуючим напрямом, що змінюється, в лікувальній, соціальній і педагогічній роботі. Така терапія допомагає вирішити конфлікти та досягти гармонії в собі, навчає фантазувати і уявляти.

Список використаних джерел

1. Богданцева І. П. Становлення арт-терапії як засобу впливу на людину *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили комплексу "Києво-Могилянська академія" Сер. : Педагогіка*. 2011. Т. 153, Вип. 141. С. 74-78.

БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: КРИТЕРІЇ ПРОЯВУ ТА НАПРЯМИ ПРОФІЛАКТИКИ

Муляр М.С., директорка *Фастівського ліцею №5 Фастівської міської ради Київської області*, здобувачка вищої освіти *Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053 Психологія)*

У сучасних умовах освітні заклади не лише місце для навчання, розвитку та формування особистості дітей, але й середовище, де вони можуть зазнати негативного соціального впливу. Одним із таких негативних явищ в освітньому середовищі є булінг, яке прийнято розглядати як небажану агресивну поведінку дітей шкільного віку, що призводить до цькування школяра іншим школярем або групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили [2].

Термін «булінг» походить від англійського слова «bully» (хуліган, забіяка) і означає агресивну поведінку однієї людини відносно іншої з метою заподіяти їй моральну або фізичну шкоду, принизити її і в такий спосіб утвердити свою владу [3]. В українському законодавстві визначення цьому терміну таке: «Булінг - моральне, або фізичне насильство, агресія у будь-якій формі, або будь-які інші дії, вчинені з метою викликати страх, тривогу,

підпорядкувати особу своїм інтересам, що мають ознаки свідомого жорстокого ставлення» [5].

Одним із державних заходів протидії цькуванню став прийнятий 18 грудня 2018 року Закон України №2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», який набув чинності 19 січня 2019 року.

Саме тому метою нашого дослідження є отримати комплексне розуміння проблеми булінгу в освітньому середовищі та розробити ефективні стратегії її протидії.

Булінг, або цькування, в першу чергу, полягає в застосуванні сили, загроз, а також морального тиску на особу з метою повного контролю та домінування. Зазвичай цей процес ґрунтується на фізичних або соціальних перевагах та владі однієї особи над іншою. Існують кілька видів булінгу, серед яких найбільш поширеними є фізичне і психологічне цькування. Також науковці виділяють словесний булінг (обзивання, глузування), соціальний (виключення з групи, поширення пліток), письмовий (записки або знаки, які є образливими), та електронний або кібербулінг (розповсюдження образливих коментарів через інтернет або мобільні пристрої).

Прийнято вважати, що цькування найчастіше відбувається з наступних причин: а) низька самооцінка учня; б) несприятлива атмосфера вдома і наявність агресора; в) соціальна нерівність; г) фізичні відмінності.

За результатами різноманітних досліджень майже кожен третій школяр в Україні так чи інакше зіштовхувався з булінгом в освітньому закладі, потерпав від проявів принижень та глузувань.

Шкільний булінг вкрай небезпечний, адже припадає на час дорослішання, самоідентифікації, формування особистості, засвоєння моральних норм, вироблення стереотипів у стосунках з протилежною статтю, позиціонування себе у колективі.

За результатами опитування серед учнів Фастівського ліцею №5 (вибіркою стали учні 6,7,8 класів, загальна кількість опитуваних становила 77

учнів) на питання “Чи присутнє насильство у ліцеї?” відповідь “Так” обрало 20 учнів, “Ні” - 32, решта обрали відповідь “Важко відповісти” (25 учнів).

На питання “Чи був ти свідком чи жертвою булінгу” 32 учні відповіли “Так”, 45 учнів – “Ні”.

На питання “Де, на Ваш погляд, підлітки найчастіше стикаються з проявами булінгу?” найчастіше обрали відповіді “Шкільний коридор” (24 учнів), “Територія за школою” (30 учнів), “Шкільний туалет” (16 учнів). Відповідь “Нічого з вище переліченого” обрали 7 учнів.

На питання “Чи зазнав ти приниження у ліцеї?” 24 учня відповіли “Так”, решта – “Ні” (53 дитини).

На питання про те, з яким типом образ учні найчастіше стикаються, відповідь “Образи” та “Глузування” займає перше місце: її обрало 33 учні; відповідь “Побиття або штовхання” обрало 18 дітей; “Використання прізвиськ” - 20 дітей. Решта обрали відповідь “Нічого з вище переліченого” (7 учнів).

На питання про те, якого виду булінгу зазнавали учні, 32 підлітка обрало моральний\психологічний, 10 дітей обрали фізичний, економічний\матеріальний – 3 учні. Решта обрали відповідь “Нічого з вище переліченого” (32 учні).

Найчастішим агресором підлітки назвали старшокласника\групу старшокласників – 25 разів; однокласника\групу однокласників – 32 учня. Решта (20 учнів) обрали відповідь “Жодне з вище переліченого”.

На питання про причини агресії, через які деякі учні стають жертвами знущань з боку інших учасників освітнього процесу, відповідь “Зовнішній вигляд” обрало 13 учнів, “Матеріальний статус” - 21 учень, “Людина не може за себе постояти” - 24, “Поведінка” - 19.

На питання “Чи зверталися ви по допомогу і до кого саме?” найпоширенішими відповідями є “Звертався по допомогу до друзів” (20 учнів); “До батьків” (20 учнів). “До класного керівника\вчителів” - 12 учнів; “До психолога” - 8 учнів. В той же час відповідь “Не звертався по допомогу” обрали 17 учнів.

Серед відповідей на питання “Що можна зробити для покращення стосунків в освітньому закладі?” можна виокремити наступні: “Бути відвертим та щирим у спілкуванні”, “Більше звертати увагу на поведінку учнів”, “Провести виховну бесіду”, “Частіше пояснювати підліткам, що всі люди рівні у своїх правах і немає жодних причин для завдання насильства”.

Сьогодні проблема булінгу в освітньому середовищі є надзвичайно актуальною, тому потребує постійної уваги і невтомної праці з метою її викорінення.

Розв'язати проблему насильства щодо неповнолітніх можна тільки у разі спільної роботи педагогів, батьків і всіх дорослих, які так чи інакше причетні до виховання дітей.

Попередження насильства та булінгу має бути наскрізною темою освітнього простору, освіти в галузі здоров'я і безпеки, фізичного виховання, системи шкільного харчування, медичної служби, соціально-психологічної служби підготовки та здоров'я вчителів, а також взаємодії закладу освіти з сім'єю та громадою.

Дуже часто проблему булінгу можуть допомогти вирішити соціальні установи та організації. В Україні сьогодні існує багато організацій, які займаються протидією булінгу, зокрема: громадська організація “Студена”, український фонд “Благополуччя дітей”; міжнародний жіночий правозахисний центр “Ла Страда-Україна”; Український інститут дослідження екстремізму та багато інших. Кампанія #СтопБулінг від Міністерства юстиції України запропонувала новий проект «Я маю право!». Метою цього проекту стало ознайомлення суспільства із конкретною проблемою, а також протидія їй.

Таким чином, ефективна боротьба з насильством та булінгом в освітньому середовищі потребує комплексного підходу, який враховує різноманітні аспекти безпеки, профілактики та підтримки. Тільки за умови об'єднання зусиль всіх учасників освітнього процесу можна досягти значних покращень у створенні безпечного та підтримуючого середовища.

Список використаної літератури

1. Андрєєнкова В. Л., Левченко К. Б., Матвійчук М. М. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» ГО «Ла Страда-Україна». Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2018, 201 с.
2. Дорожко І. І. Насильство. Булінг. Харків: Видавнича група «Свічадо», 2019. С. 72–108.
3. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації». Київ. 2018. 140 с.
4. МОН: «Протидія булінгу. Організації, які займаються проблемами булінгу в Україні URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu> (дата звернення 10.04.2024)
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню). Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019, № 5. с. 33.

КОНТРОЛЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПСИХОЛОГІЯ»

*Наумова О.В., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність
053 Психологія)*

Мета даного дослідження полягала у встановленні основних принципів та методів контролю, застосовуваних у навчальному процесі студентів-психологів, а також у виявленні наукових фактів та закономірностей, що регулюють цей процес. Дослідження спрямоване на обґрунтування найбільш ефективних шляхів контролю навчальної діяльності, а також на розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності цього процесу.

У результаті дослідження було виявлено, що створення стимулюючого навчального середовища, розширення спектру методів контролю та постійне

вдосконалення системи оцінювання є ключовими для підвищення ефективності навчального процесу студентів-психологів. Застосування інноваційних підходів, таких як портфоліо та 360-градусна зворотна зв'язок, дозволить краще враховувати різноманітність навчальних потреб та досягнень студентів.

У рамках даного дослідження було успішно досягнуто поставлені цілі, що відображають послідовні етапи дослідницької роботи та спрямовані на вирішення вивченої проблеми.

По-перше, визначення основних функцій педагогічного контролю навчальної діяльності студентів-психологів було досягнуто шляхом аналізу наукової літератури та практичного досвіду в цій галузі. Цей аналіз дозволив визначити роль контролю у виявленні прогалин у знаннях, стимулюванні активності студентів та сприянні їхньому самовдосконаленню.

По-друге, дослідження ролі самоконтролю було здійснено шляхом аналізу наукових джерел та емпіричних досліджень, що дозволило визначити важливість саморегуляції та самовдосконалення для успішної навчальної діяльності.

По-третє, аналіз методичних засобів та інструментів контролю в освітньому процесі був проведений на основі даних з наукових джерел та практичного досвіду викладачів. Цей аналіз дозволив виявити різноманітність та важливість застосування різних методів контролю для досягнення оптимальних результатів у навчанні.

Нарешті, розробка рекомендацій щодо оптимізації та підвищення ефективності контролю навчальної діяльності студентів-психологів була здійснена на основі аналізу отриманих результатів дослідження. Ці рекомендації містять практичні поради та рекомендації для викладачів та методистів з метою підвищення ефективності контролю та покращення навчального процесу.

Таким чином, у рамках дослідження було успішно досягнуто поставлені цілі, що свідчить про важливість та актуальність вивчення проблеми контролю як навчальної діяльності студентів-психологів.

У результаті проведеного дослідження виявлено, що контроль в навчальному процесі студентів-психологів відіграє ключову роль у їхньому навчанні та підготовці до майбутньої професійної діяльності. Ефективне використання різноманітних методів контролю сприяє не лише виявленню прогалин у знаннях студентів, а й стимулює їхню активність, самореалізацію та самовдосконалення.

Дослідження також підтвердило, що розуміння процесів контролю має велике значення для формування професійних компетенцій майбутніх психологів. Вони повинні не лише засвоїти теоретичні знання, а й вміти їх застосовувати у практичній діяльності, що також піддається контролю та коригуванню.

Успішні результати також відображають актуальність застосування інноваційних підходів до контролю, таких як портфоліо та 360-градусна зворотна зв'язок. Ці методи сприяють залученню студентів до активної участі в навчальному процесі, розвиваючи їх творчі та аналітичні здібності.

Таким чином, отримані результати вказують на важливість подальшого дослідження та вдосконалення методів контролю навчальної діяльності студентів-психологів для підвищення якості психологічної освіти та підготовки фахівців у цій галузі.

Практичне значення дослідження полягає в його важливості для підвищення ефективності навчального процесу студентів-психологів та покращення якості психологічної освіти в цілому. Отримані результати надають можливість розробки та впровадження нових методів контролю, спрямованих на стимулювання активності, самореалізації та самовдосконалення студентів.

Застосування раціональних підходів до контролю може сприяти не лише покращенню результатів студентів, а й їхньому професійному зростанню та підготовці до майбутньої кар'єри в галузі психології. Крім того, використання інноваційних методів контролю, таких як портфоліо та 360-градусна зворотна зв'язок, може допомогти відповідати сучасним вимогам освітнього середовища та підготувати студентів до складних викликів сучасного ринку праці.

ВАЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗВО В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

*Ніколаєва О. Б., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»*

Створення інноваційного освітнього середовища в закладах вищої освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання є важливим завданням, яке вимагає новаторських підходів та технологій. Інноваційне середовище сприяє розвитку творчих здібностей здобувачів освіти та педагогів. Воно стимулює дослідження, експерименти та новаторські підходи до навчання та вирішення проблем. Сучасні підходи в освіті дозволяють вдосконалювати методи навчання, роблять їх більш ефективними та цікавими для здобувачів освіти, що допомагає підвищити якість знань та навичок, які отримують випускники.

Сучасні підходи до організації освітнього процесу дозволяють здобувачам освіти розвивати комунікативні навички, критичне мислення, здатність до пошуку вирішення проблемних задач які відповідають вимогам сучасного ринку праці. Вони здатні легше адаптуватись до змін у технологіях та вимогах сучасності. Таке середовище привертає та утримує висококваліфікованих фахівців, які цінують можливість розвитку, експериментів та взаємодії зі своїми колегами. А також сприяє активному розвитку наукових досліджень та технологій створюючи умови для співпраці між науковцями, здобувачами освіти та стейкхолдерами, що сприяє розвитку нових технологій та інновацій.

Саме тому, створення інноваційного освітнього середовища є важливим кроком для досягнення якісної та конкурентоспроможної вищої освіти.

В науковій літературі належне місце відведено дослідженням проблем освітніх і педагогічних інновацій, інноваційного розвитку освітніх систем та інноваційних процесів у роботах провідних учених: І. Беха, Н. Бібик, Л. Ващенко, Л. Даниленко. та ін.

Різноманітні підходи до визначення поняття «інноваційне освітнє середовище» узагальнив А. Каташов. На думку вченого, «інноваційне освітнє середовище» – це сукупність духовноматеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію її творчого потенціалу і може розглядатися як модель соціокультурного простору, у якому відбувається становлення особистості [8. 20].

О. Шапран стверджує, що інноваційне освітнє середовище – це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу [12]. На думку Н. Разіної, інноваційне освітнє середовище – це комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність [11].

Цінними для дослідження є твердження Л. Ващенко, яка уточнює, що інноваційне середовище окремого навчального закладу, наповнене інноваційними змістом і формами організації, забезпечує умови для формування нової якості професійної науково-педагогічної та управлінської діяльності, тим самим створює потужний потенційний ресурс для розвитку і професійної діяльності [7. 37].

А. Кух вважає, що освітнє середовище структурно складається із трьох взаємопов'язаних компонентів: суб'єктно-ресурсного, матеріально-технічного та ідейно-технологічного. Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища (студентів, викладачів) та умови здійснення їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Матеріально-технічний компонент відповідає за забезпеченість освітнього середовища відповідним стандартним обладнанням. Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих результатів у навчанні [9.74].

Суб'єктно-ресурсний компонент передбачає взаємопов'язану цілеспрямовану діяльність як викладача, так і студента. у процесі проектування

інноваційного освітнього середовища і викладач і студенти є рівними партнерами та розвиваються у якості педагогів інноваційного рівня. При цьому студенти переймають досвід навчальної інноваційної діяльності, яка виступає моделлю їх майбутньої професійної роботи, коли в ролі викладача (вчителя) будуть виступати вони самі. Матеріально-технічний компонент формування інноваційного освітнього середовища передбачає наявність у регіоні певної інноваційної інфраструктури до якої належать “заклади освіти та науково-методичні установи, бібліотеки, інформаційні центри, організації, які в межах певної території спроможні подати допомогу закладу освіти в реалізації інноваційних проектів” [4 .81].

Кожен освітній заклад має власний матеріально-технічний потенціал для створення інноваційного освітнього середовища. Основна увага в сучасних освітніх закладах приділяється розвитку інформаційного освітнього середовища за допомогою впровадження інформаційних технологій та форм організації освітнього процесу на всіх її рівнях.

Дистанційну освіту науковці розглядають як форму організації освітнього процесу, яка об'єднує як традиційні методи навчання, так і новітні інформаційні та мультимедійні технології.

Основними формами організації навчання в умовах воєнного стану стали дистанційне та змішане навчання, які втілюються на всіх етапах освітнього процесу та у всіх закладах освіти.

Онлайн-навчання – це повністю дистанційне навчання. З плюсів варто зазначити: індивідуальні заняття з викладачем та комфортне середовище. Без живого спілкування з однолітками здобувачам нелегко, але у той самий час технології відкрили новий вимір спілкування для усіх суб'єктів освітнього середовища – месенджери, відеоконференції, ігри тощо [10.48].

Змішане навчання – це поєднання онлайн- та оф лайн-навчання: частину матеріалу школярі освоюють вдома самостійно, частину – у школі. Із переваг змішаного навчання доцільно назвати відмінне тренування самоорганізованості та самодисципліни, покращення якісної успішності всієї групи, освоєння нових

освітніх технологій, гармонійний розвиток особистості без стресу.

Передумови для розвитку дистанційної освіти були закладені у Законі України «Про вищу освіту» де зазначено, що дистанційна освіта є самостійною формою навчання нарівні з очною, заочною та екстернатом [1].

Необхідно зауважити, що терміни «онлайн-навчання» й «дистанційне навчання» не тотожні. Відповідно до Положення про дистанційне навчання [3], таке навчання може відбуватися з використанням різних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, котрі забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на всіх етапах навчання (забезпечення матеріалами навчального курсу, консультації, самостійна робота студента, контроль успішності). Так, дистанційне викладання теоретичного матеріалу може бути організоване, наприклад, шляхом розміщення матеріалів на певній освітній платформі. В такому випадку, онлайн-навчання є лише одним із варіантів дистанційного навчання, що відбувається у формі спілкування між викладачем і здобувачами освіти у режимі реального часу з використанням сучасних технологій.

Досвід останніх років засвідчив, що дистанційне та змішане навчання потребує швидкого реагування на зміни в інформаційному та технічному середовищі. Варто відмітити, що карантинні обмеження, а також введення воєнного стану в Україні вимагає від ЗВО підвищення якості дистанційної роботи зі здобувачами освіти, які навчаються за різними формами навчання. Крім того, світові тенденції у вищій освіті спонукають ЗВО України до розвитку дистанційної освіти як важливої складової їх конкурентоспроможності. Адже сучасний ЗВО повинен забезпечити професійне становлення фахівця з творчим мисленням, відкритим до громадських, соціальних та професійних справ, котрий уміє здійснювати ґрунтовний аналіз подій, критично мислить, самостійно приймає рішення і несе за них відповідальність, висуває нові ідеї та пропозиції та здатний навчатися впродовж життя. Чим більше здобувачі освіти використовують можливості інноваційного освітнього середовища, тим успішніше відбувається їх саморозвиток.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» : № 1556-VII від 01.07.2014 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення 13.04.2024)
2. Закон України «Про освіту» : № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення 13.04.2024)
3. Положення про дистанційне навчання Наказ Міністерства освіти і науки України від «25» квітня 2013 № 466 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення 13.04.2024)
4. Бачинська Є.М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. *Педагогіка і психологія*. №1 (54). 2007. С. 12-17.
5. Бех І. Д. Принципи сучасної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 4. С. 16-21.
6. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №3. С. 23-27.
7. Ващенко Л. М Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта*. 2012. № 1. С. 37–40.
8. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. . кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 21 с.
9. Кух А. М. Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики. *Предметні дидактики в контексті формування*. 2010. №3. С. 21-25.
10. Мешко. Г. М Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 200 с.
11. Разіна Н. О. Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. *Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ»*. 2009. Випуск 3. С. 67-71.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Ночнік О.Л., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 053
Психологія)

Нові соціально-економічні і політичні процеси, що відбуваються в Україні, мають на меті побудову демократичного, соціально-правового суспільства. Спрямувати рух у такому напрямку неможливо без виховання всебічно розвиненого, духовно багатого, відповідального та внутрішньо вільного молодого покоління. В зв'язку з цим зростає значення розуміння та взаєморозуміння як здатності індивіда орієнтуватися в нових умовах і обставинах, як уміння переборювати сталі стереотипи поведінки, уміння змінювати застарілі точки зору.

Саме у старшому підлітковому віці найбільш сильно проявляються тенденції до внутрішньо-психологічного конфлікту в наслідок протиріч, що виникають в ході набуття життєвого досвіду. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується втратою багатьох суспільно-ціннісних орієнтирів, що спрямовують життєві вибори. Сьогодення диктує свої правила. Карантин та війна наклали свої відбитки, щодо комунікації підлітків. Дистанційне навчання перевело формат стосунків у площину онлайн-комунікацій. Навчання онлайн, закриття багатьох спортивних, танцювальних секцій, художніх шкіл також наклало свої відбитки. Енергія старшокласників не витрачається, вона б'є через край. Підлітки не знають, як її витратити, батьки зовсім не контролюють своїх чад. Комунікації мало, підлітки довгий час не спілкуються, немає взаємодій з іншими, це все викликає ще й тривогу, дискомфорт та агресію. Саме старшокласники вирізняються неадекватними психогенними реакціями, дезадаптивними вчинками, нескоординованими формами поведінки, що визначає необхідність вивчення феномену

саморегулювання в перехідному віці.

Особливості психічного розвитку старших підлітків, вимагає особливої уваги психологів та педагогів, а також поглибленого вивчення можливостей профілактичного впливу на формування та розвиток індивідуально – психологічні особливості суб'єктів спілкування в структурі компетентності міжособової взаємодії. В процесі спілкування здійснюється обмін інформацією. Комунікація – це завжди взаємодія, тому лише в абстракції вона може розглядатись як самостійна інформаційна сторона міжособистісного спілкування. В процесі спілкування обмін інформацією приводить до її розвитку і змін, перетворення в загальне смислове поле партнерів.

Процес формування умінь та навичок спілкування у старшокласників значною мірою обумовлений особистісними особливостями. Прояви акцентуованих рис характеру дають можливість встановити можливі деформації міжособистісної взаємодії старших підлітків та напрямки поглибленого вивчення сфери спілкування.

Основні напрями роботи із старшокласниками для покращення сфери спілкування: розвиток самосвідомості; підвищення рівня оволодіння комунікативними навичками; формування навичок співрозуміння та продуктивної взаємодії. Процес формування умінь та навичок продуктивної міжособистісної взаємодії безпосередньо залежить від урахування особистісних особливостей старшокласників.

Старший підлітковий вік є періодом найбільш яскравого прояву акцентуацій характеру. Акцентуації характеру при будь-якому ступені вираженості зумовлюють особистісні особливості спілкування старшокласника. Прояви акцентуацій безпосередньо впливають на процес спілкування, але їх вплив є опосередкованим стрес-факторами. Дослідження акцентуацій характеру старших підлітків є необхідною умовою вивчення впливу особистісних характеристик на процес комунікативної взаємодії. Низький рівень оволодіння провідною діяльністю негативно позначається на особистісному розвитку в цілому та спричиняє поглиблення невротизації дітей.

Список використаних джерел

1. Бікус О. О., Волошина В. В. Теоретичні засади формування комунікативної компетенції у підлітковому віці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 12: Психологічні науки. 2015. Вип. 1(46). С. 17-23.
2. Докторович М. О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : дис. ... канд. пед. наук. Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2007. 208 с.
3. Доукіна О. М. Сутність та особливості самовизначення старшокласників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2011. № 2 (15). С. 72–79 2015. Вип. 1(46). С. 17-23.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Олійник Б.О., здобувач вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність 073 Менеджмент)

Молочна промисловість України є ключовою складовою агропромислового комплексу країни, значно впливаючи на продовольчу безпеку та економічне зростання. Розробка ефективної стратегії розвитку для підприємств цієї галузі вимагає глибокого аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на їх діяльність.

Особливості молочної промисловості України, які характеризуються високою залежністю від внутрішніх аграрних ресурсів, сезонністю виробництва та нестабільністю виробничих обсягів, що суттєво впливає на стратегічне планування в галузі.

Процес розробки стратегії підприємства, досліджувала значна кількість всесвітньо відомих вчених, зокрема: Ф. Котлер, А. Чендлер, М. Мескон,

І. Ансофф, Г. Мінцберг, М. Портер, П. Друкер та багато інших. Вагомий внесок у дослідження процесу стратегічного планування та управління, як ключової сфери управлінської науки зробили вітчизняні дослідники, серед яких: О. Сумець, В. Немцов, А. Міщенко, В. Пономаренко, Л. Довгань, О. Березін, З. Шершньова та інші. Питаннями стратегічного розвитку підприємств молочної галузі займалися В. Птушкін, О. Ковальчук, Ю. Мельник, Т. Бондаренко, А. Зубкова, М. Городецька, Л. Сидоренко та інші. Проте низка питань пов'язаних з проблемами визначення ефективних стратегій і моделей розвитку підприємств молокопереробної галузі, особливо конкурентоздатності на міжнародних ринках, залишається нерозв'язаною.

Відповідно до узагальнення напрацювань сучасних дослідників, сучасна стратегія компанії визначається як адаптивна модель поведінки, що дозволяє досягати довготривалих цілей і забезпечувати ефективність діяльності. Стратегія розвитку підприємства орієнтована на пристосування до змін у середовищі і потребує інвестицій для набуття конкурентних переваг.

Аналіз досвіду в управлінні надав змогу розглянути стратегію як довгостроковий план, заснований на інноваціях та оцінці внутрішнього і зовнішнього середовища, враховуючи людський фактор та інвестиції для досягнення конкурентоспроможності.

Визначено, що стратегія розвитку підприємства включає: розгляд технічних, технологічних, екологічних, економічних, управлінських та інших аспектів розвитку; інтеграцію різних компонентів керованого об'єкта, таких як місія, потенціал, структура, корпоративна культура, система управління; акцент на своєчасному виконанні завдань та досягненні стратегічних цілей для задоволення потреб; впровадження наукових досягнень у економічну, технологічну та управлінську практику; гнучкість та врахування різних стратегічних ситуацій; зосередження на конкурентних перевагах; участь усіх творчих співробітників у розробці стратегій, але з кінцевою відповідальністю за стратегічні результати на головному керівнику.

Вдосконалення технологічних процесів та інноваційні рішення є

критично важливими для підвищення якості продукції та ефективності виробництва, що дозволяє молочній промисловості адаптуватися до змінних умов ринку та зростаючих вимог споживачів; водночас, інтеграція в міжнародні ринки вимагає від вітчизняної молочної промисловості відповідності до міжнародних стандартів якості та безпеки продукції, що є ключовим чинником при формуванні стратегічних планів.

Відтак ефективне стратегічне планування в молочній промисловості має базуватися на глибокому аналізі внутрішніх ресурсів та зовнішніх можливостей, що дозволяє компаніям зміцнювати свої позиції на ринку і пристосовуватися до зовнішніх викликів. Вивчення напрацювань зарубіжних та вітчизняних досліджень дає змогу виокремити низку чинників стратегічного планування, дотримання яких дозволить підприємствам молокопереробної галузі досягти значних результатів і ефективного освоєння ринку.

Аналіз ринкового середовища. На першому етапі стратегічного планування важливо здійснити детальний аналіз ринку. В Україні молочна індустрія характеризується високою конкуренцією, з одного боку, та значними можливостями для росту, з іншого. Основні аспекти аналізу включають вивчення попиту та пропозиції на молочну продукцію, цінові тенденції, поведінку споживачів та стратегії конкурентів.

Стратегічне позиціонування. Визначення унікального торговельного пропозиції (УТР) та стратегічне позиціонування є критично важливими для успіху на ринку. Підприємства повинні визначити свої сильні сторони, такі як якість продукції, інноваційність, екологічність виробництва або широта асортименту, щоб відрізнитися від конкурентів.

Інноваційний розвиток. Інновації можуть стати рушійною силою розвитку підприємств молочної промисловості. Це може бути впровадження новітніх технологій у виробництво, розробка нових продуктів або оптимізація логістичних ланцюгів. Значна увага приділяється також цифровізації процесів та використанню інформаційних технологій для покращення управління ресурсами і маркетингу.

Стійкий розвиток. Екологічність та стійкість стають все більш актуальними в умовах глобальних кліматичних змін та зростаючої уваги споживачів до виробництва продуктів. Впровадження енергоефективних технологій, використання відновлюваних джерел енергії, зменшення водоспоживання та мінімізація відходів є важливими складовими стратегій сталого розвитку підприємств.

Маркетингова стратегія. Ефективна маркетингова стратегія має бути націлена на налагодження довгострокових відносин із споживачами, використання всіх можливих каналів збуту, а також активне використання цифрових інструментів для просування продукції. Соціальні мережі, онлайн-платформи для зв'язку з клієнтами, електронна комерція та інші цифрові канали можуть значно підвищити видимість бренду та збільшити продажі.

Взаємодія з державою. Розробка стратегій розвитку підприємств молочної промисловості також повинна включати аналіз регуляторного середовища та взаємодії з державними структурами. Оскільки агропромисловий комплекс України отримує значну підтримку з боку держави, важливо враховувати можливі зміни в законодавстві, фінансові стимули та податкову політику.

Таким чином, стратегія розвитку підприємств молочної промисловості в Україні повинна бути комплексною і враховувати широкий спектр факторів, від макроекономічних умов до специфічних потреб цільових споживачів. Збалансоване поєднання інноваційного розвитку, стійкості, ефективного маркетингу та активної взаємодії з державою може забезпечити стабільний ріст та конкурентоспроможність на національному та міжнародному ринках.

Список використаних джерел

1. Герасименко Ю. С., Велієва В. О., Остапенко Р. М. Аграрні підприємства: стратегічне управління їх розвитком. *The 9th International scientific and practical conference "Perspectives of world science and education"* (May 20-22, 2020) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2020. 1073 p. P. 769-777.

2. Копчак Ю. С., Матвеев М. Е., Пугачов В. М. Трансформація сучасного менеджменту в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 51. С. 34-39.

3. Котлер Ф. Основи маркетингу. Класичне видання. Київ: Науковий Світ. 2023. 622 с.

4. Павлова С. І., Овандер Н. Л., Рижук А. В. Маркетингове стратегічне планування молокопереробних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2020. №6 (23) С. 122-127.

5. Рудницька О. В., Комаровський А. А. Стратегічне управління підприємством як важлива складова системи менеджменту. *Економіка та суспільство*, 2023. Випуск 57. С. 24-31.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ОСОБИСТОСТІ В СИТУАЦІЇ БЕЗРОБІТТЯ

Піхота І.Ю., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Важливість вивчення саме проблеми, в яку потрапляє особистість, супроводжується певними емоціями та емоційними станами. Дослідження емоційних станів безробітних дає можливість оцінити модальність вираження емоцій, їх силу, щоб у відповідності до отриманих результатів надати психологічну підтримку, допомогти рекомендаціями, порадами.

Негативні емоційні стани безробітних є наслідком емоційного переживання ними ситуації втрати роботи як критичної життєвої ситуації. У сприйнятті людини ці життєві обставини є складною психологічною проблемою, яка потребує пошуку нового рішення для її подолання.

Зазвичай людина самостійно долає кризовий стан. На початку ситуаційної кризи, що спричинена втратою роботи, посилюються напруга і тривога, потім

активізуються стратегії вирішення проблем. Кризовий стан є нормальною реакцією людини на аномальні події [29].

В процесі подолання кризи, людина може набути нового досвіду, розширити діапазон адаптивних реакцій.

Психологічний емоційний стрес людини в ситуації безробіття - реакція її на загрозу впливу екстремальної ситуації (якою є факт звільнення з роботи), яка сприймається і оцінюється таким чином за допомогою механізмів психічного відображення і лише індивідуально. В якості „загрозливих” можуть бути не лише реально стресові обставини, але і їх символи чи уявна ситуація, а також усвідомлення відсутності готових програм діяльності в даній ситуації. Особливо велике значення має, звичайно, оцінка загрози, очікування небезпечних наслідків, що містяться в ситуації.

Науково проаналізовано, що безробіття - соціально-економічне явище, спричинене об'єктивними і суб'єктивними обставинами, серед яких: спад виробництва, неефективна зайнятість працездатного населення, розбіжності між попитом і пропонуванням робочої сили на ринку праці, соціальна напруга і соціальна диференціація, зниження рівня соціальної мобільності, порушення відчуття часу, депресивний стан, почуття самотності, соціальна ізоляція, апатія, пасивність, психічні й психосоматичні розлади, втрата оптимізму, асертивності, непевність у можливості працевлаштування.

Певний емоційний стан особистості виникає в залежності від того, як сприймається особистістю ситуація безробіття та від особистісних якостей (темпераменту, локусу контролю, самооцінки, диспозицій, стресостійкості, екстравертованості-інтравертованості).

Емоційні стани особистості в ситуації безробіття функціонують по-різному, їх розрізняють і за глибиною прояву, і за інтенсивністю, і за тривалістю, можуть змінюватись один одним.

Загалом можна окреслити, що як саме справляється людина із ситуацією безробіття залежить від характеристик особистості, які визначають успішність

адаптації людини в подібних ситуаціях. Вони формуються протягом всього життя людей і в першу чергу це: нервово-психічна стійкість, самооцінка особистості, відчуття своєї значущості (соціальна референтність), рівень конфліктності, досвід спілкування, морально-етична орієнтація, орієнтація на вимоги найближчого оточення. Разом вони утворюють інтегральну характеристику - особистісний адаптаційний потенціал. Чим вища дана якість, тим до більш жорстких та суворих умов соціального середовища може пристосуватись людина. Без сумніву, що протікання стресу в першу чергу залежить від індивідуальних особливостей людини. Також конструктивність виходу із складної життєвої ситуації залежить від сприймання і оцінювання події, від когнітивних репрезентацій. Отже, ситуація і особистісні якості нероздільні у розгляді емоційної сфери особистості в ситуації безробіття.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ У НАВЧАЛЬНИХ ГРУПАХ

*Полив`ян С.В., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)*

Семінарські заняття є особливою формою навчально-практичних занять. Студенти самостійно вивчають окремі питання і теми, які лектор висвітлив на лекції, й надалі під керівництвом викладача готують повідомлення, доповіді, реферати, що обговорюються на семінарі [1, с.441].

Семінар – це форма самостійного, багатофункціонального навчання, яка покликана поглибити теоретичні знання, основи яких викладені у курсі дисципліни, допомогти студентам освоїти найскладніші та суперечливі питання предмета, прищепити їм вміння та навички використання знань у навчальних умовах. Семінар є одним із методів обговорення навчальних матеріалів у вищій школі [2, с.17].

Семінари зазвичай організовуються із найскладніших питань (тем,

розділів) навчальної програми з метою досконалого вивчення дисципліни, формування у студентів навичок самостійного пошуку та аналізу інформації, тренування та розвитку наукового мислення, вміння брати активну участь у творчих дискусіях, робити правильні висновки, озвучувати та відстоювати свою думку. Серед інших важливих завдань семінару можна виділити закріплення лекційного матеріалу та конкретизацію здобутих теоретичних знань.

Основна функція семінару – пізнавальна функція. Якщо викладач добре підготувався до семінарського заняття та поставив на порядок денний рішення складних загальнотеоретичних питань, у процесі їх обговорення студенти заглиблюються в їх вивчення та з'являються нові проблемні аспекти, на які кожен зі студентів пропонує свої шляхи вирішення [2, с.21].

Наступна функція, яку реалізують семінарські заняття – виховна функція, яка безпосередньо впливає з пізнавальної функції, та характерна для навчального процесу. Безумовно, виховна функція реалізується лише при вмілій організації викладачем самостійної роботи студентів, за допомогою використання гнучкої та змістовної методики проведення семінарських занять.

Семінар передбачає наявність тісного контакту викладача із студентами. Між викладачем та студентами має складатися продуктивне педагогічне спілкування. Досвідчений викладач завжди прагне створити на семінарському занятті атмосферу наукової співтворчості, мотивує студентів на участь у дискусії, при цьому беручи до уваги характерні якості учнів, такі як комунікабельність, тривожність, впевненість у собі, розподіляє ролі в цій дискусії і керує нею [3, с.5].

Розглядаючи методику проведення семінарських занять у навчальних групах, варто відмітити, що таке заняття розпочинається з організаційних моментів. Так, початково необхідно уточнити, хто відсутній, та якщо потрібно, внести поправки в робочий план.

Потім слід перевірити готовність групи до заняття: чи забезпечені учні рекомендованою літературою, які питання виникли під час підготовки до

семінару, чи всі готові до нього. Якщо хтось не готовий до заняття, з'ясувати причину і за необхідності дати жорстку та принципову оцінку.

Далі викладач приступає до викладу вступного слова та вступу, які є елементами плану проведення семінару. У вступному слові до студентів йдуть: тема, навчально-виховні цілі, навчальні питання та порядок їх обговорення на семінарі.

Обговорення кожного навчального питання на семінарі має починатися з оголошення найменування та короткої інструкції його змісту. Потім, залежно від форми проведеного семінару, викладач має надати час для заслуховування реферату, доповіді або повідомлення, підготовленого одним із студентів з обговорюваного питання або поставити завдання чи виконати інші заходи характерні для вибраної форми семінару.

Виступи мають завершуватися короткими висновками, у яких наголошується головна суть викладених у рефераті (доповіді, повідомленні) матеріалів.

Після заслуховування реферату (доповіді, повідомлення) доповідачеві має бути представлено час для відповіді на запитання інших учнів та викладача за змістом викладеного матеріалу.

Обговорення навчальних питань (проблем) організується та проводиться у вигляді активної бесіди чи дискусії, які передбачають короткі виступи (до 10 хв) учнів та відповіді їх на додаткові питання.

Студенти під час семінару повинні уважно стежити за виступом своїх одногрупників, виявляти помилки та неточності в їх виступах, потім за допомогою реплік, питань та коротких виступів уточнювати, виправляти їх зміст.

Виступи студентів мають бути конкретними, цілеспрямованими та відповідати змісту обговорюваного питання чи проблеми. При цьому вони можуть відображати різні точки зору, у тому числі й хибні, а також включати матеріали щодо уточнення, виправлення або додавання раніше висловлених положень. Також важливо привчати студентів виступати без конспектів, вміти

ясно викладати свої думки перед аудиторією.

Основним засобом управління ходом семінару є додаткові питання, запропоновані студентами, з їх допомогою викладач може задати потрібний напрямок виступу чи дискусії. Під час семінару рекомендується використовувати уточнюючі, зустрічні, навідні та проблемні питання [4, с.185].

Роль викладача на семінарському занятті – творча і не може бути наперед визначена у всіх деталях. Під час доповіді або виступів студентів, викладачеві, не слід без особливої необхідності втручатися із зауваженнями та поправками. Набагато краще, якщо помилки та неточності помітять самі учні та поправлять промовця за допомогою реплік чи питань. Зауваження та поправки своїх однокласників, нерідко виявляються більш ефективнішими, ніж викладача.

Після закінчення розгляду всіх навчальних питань викладач у своєму заключному слові підбиває підсумки семінару. Висновок викладача має включати наступне:

- оцінку виступу кожного студента та навчальної групи в цілому;
- оцінку рівня обговорення питань в цілому;
- короткий зміст сутності обговорюваних проблем, їх теоретичне та практичне значення;
- відповіді на питання, які не отримали належного висвітлення під час семінару;
- оцінку сильних та слабких сторін виступів, не забуваючи відзначити яскраву і самостійну думку чи виступ когось із учасників;
- рекомендації бажаним ознайомитись з додатковою літературою;
- побажання щодо підготовки до чергового семінару.

Отже, суть проведення семінару полягає у створенні доброзичливої та творчої обстановки на даному занятті і організації та управлінні розгорнутою бесідою або дискусією з питань і проблем, що обговорюються.

У висновках можна відзначити, що семінарські заняття виявляються важливим елементом навчально-практичного процесу, який відіграє дві

ключові функції – пізнавальну та виховну. Підготовка викладача, активна участь студентів у дискусіях, а також організація взаємодії між ними є важливими аспектами успішного проведення семінарів. Використання різноманітних методів та засобів сприяє підвищенню ефективності навчання, розвитку критичного мислення та самостійності студентів. Таким чином, семінарські заняття стають платформою для активної взаємодії між викладачем і студентами, сприяючи як їхньому професійному зростанню, так і розвитку особистісних якостей.

Список використаних джерел

1. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 585 с.

2. Резван О. Методика викладання у вищій школі. Харків, ХНАДУ: «Міськдрук», 2020. 152 с.

3. Коваль Л., Попова О. Педагогічні тренди фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів : *матер. І міжвуз. наук.-практ. інтернет-конф. «Пріоритети щодо змісту та структури сучасної освіти в умовах трансформаційних змін» 10 березня 2022 р.* Покровськ : КЗ «ППФК. 2022. С. 5–11.

4. Бровченко А. К. Можливості інтерактивної взаємодії студентів та викладачів у процесі дистанційного навчання з позиції особистісного підходу. *Вчені записки ТНУ імені В.І Вернадського. Серія: Психологія.* 2020. 4 (70). С. 183-190.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ЛЦЕЇ ОЛЬГІНСЬКИЙ

*Савенко О.О., здобувач освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(спеціальність 073 Менеджмент)*

У сучасному освітньому середовищі, де зміни відбуваються зі специфічною швидкістю та складністю, важливо постійно оцінювати ефективність моделі управлінської взаємодії в освітньому закладі. Проведення регулярного моніторингу та оцінки є ключовим елементом для забезпечення успішності освітнього процесу та постійного вдосконалення управлінської стратегії.

Для досягнення цієї мети, рекомендується впроваджувати різноманітні методи дослідження, такі як опитування, фокус-групи та анкетування учасників освітнього процесу. Ці методи дозволяють здійснювати комплексний аналіз різних аспектів управлінської взаємодії, включаючи комунікацію, співпрацю між учасниками, розподіл ресурсів тощо.

Однією з ключових складових успішної управлінської стратегії в освітньому закладі є ефективне інформування учасників освітнього процесу про плани, перспективи, зміни та прийняті рішення в діяльності закладу. Посилення цих процесів забезпечує прозорість, відкритість та взаєморозуміння між керівництвом, вчителями, учнями та їх батьками.

Перш за все, важливо забезпечити регулярне та доступне інформування за допомогою сучасних комунікаційних засобів, таких як оновлення на веб-сайті, публікації у соціальних мережах, електронні розсилки тощо. Використання цих каналів сприяє швидкому та ефективному розповсюдженню інформації серед всіх зацікавлених сторін.

Друге, важливим аспектом є організація батьківських зборів, на яких можна систематично обговорювати ключові аспекти діяльності закладу, а

також ділитися важливою інформацією з батьками та опікунами. Ці збори можуть бути використані як платформа для взаємодії, обміну думками та вирішення актуальних питань.

Третє, важливо створити механізми зворотного зв'язку, щоб учасники освітнього процесу мали можливість висловлювати свої думки, запитання та пропозиції щодо діяльності закладу. Це може бути здійснено через онлайн-форми зворотного зв'язку, електронну пошту або особисті консультації з представниками керівництва. У підсумку, зміцнення процесів інформування учасників освітнього процесу щодо діяльності закладу є ключовим елементом для забезпечення ефективної комунікації, взаєморозуміння та співпраці всіх сторін у досягненні спільних цілей в галузі освіти.

Розвиток культури професійної відкритості та прозорості в колективі освітнього закладу є ключовим аспектом для створення сприятливого середовища для взаємодії та співпраці між педагогічним персоналом. Ця культура сприяє обміну досвідом, впровадженню новацій та досягненню високих стандартів якості освіти. Для досягнення цієї мети рекомендується проведення відкритих занять, майстер-класів, а також обговорення педагогічних інновацій та кращих практик. У підсумку, розвиток культури професійної відкритості та прозорості в колективі освітнього закладу сприяє зміцненню професійних взаємин, створенню сприятливого середовища для інновацій та підвищенню якості освіти.

У контексті постійних змін у сучасному освітньому середовищі важливим є впровадження ефективних моделей управління, які сприяють розвитку демократичних процесів та забезпечують участь всіх зацікавлених сторін у прийнятті рішень. Для досягнення цієї мети рекомендується вивчати та запроваджувати кращі приклади та моделі демократичного управління в освітніх закладах відповідно до власних потреб і можливостей. У підсумку, вивчення та впровадження кращих прикладів та моделей демократичного управління в освітніх закладах є ключовим елементом для створення сприятливого середовища для розвитку та зростання всіх учасників освітнього

процесу.

Основними проблемами та труднощами у впровадженні моделі управлінської взаємодії в ліцеї Ольгинського можуть бути:

1. Опір змінам з боку окремих представників адміністрації та вчителів, які звикли до авторитарного стилю керівництва.
2. Брак досвіду демократичних процедур ухвалення рішень у колективі та громадськості.
3. Нерозуміння частиною батьків та учнів необхідності їх участі в управлінні ліцеєм.
4. Недостатня поінформованість учасників освітнього процесу для прийняття обґрунтованих рішень.

Можливі шляхи подолання викликів у впровадженні моделі управлінської взаємодії в ліцеї Ольгинського:

1. Подолання опору змінам включає проведення інформаційно-роз'яснювальних зборів та тренінгів для колективу з поясненням переваг нової моделі, запровадження системи заохочень для ініціативних педагогів і адміністраторів, надання методичної допомоги в опануванні нових підходів, поступове впровадження змін з урахуванням думки колективу.
2. Розвиток досвіду демократичного управління включає проведення тренінгів для колективу з методів прийняття колегіальних рішень, запрошення експертів для передачі кращих практик громадського самоврядування, поетапне делегування частини повноважень колективу та громадськості з нарощуванням обсягів.
3. Підвищення зацікавленості громадськості включає роз'яснення на батьківських зборах переваг активної участі в управлінні ліцеєм, надання можливостей участі у реальних процесах прийняття рішень, заохочення ініціативності батьків і учнів через конкурси проєктів, гранти на ідеї тощо.
4. Підвищення поінформованості включає регулярне оновлення сайту ліцею та сторінок у соцмережах, проведення онлайн-консультацій керівництва з громадськістю, звітування про діяльність та використання бюджету на

батьківських зборах.

Згідно опитувань учасників освітнього процесу щодо впровадження моделі управлінської взаємодії, реакція основних груп є переважно позитивною.

Отже, можна зробити висновок, що запропоновані зміни загалом сприймаються позитивно різними групами учасників освітнього процесу. Це створює сприятливе підґрунтя для поступового впровадження моделі управлінської взаємодії в ліцеї Ольгинського. Водночас, існує потреба у додаткових роз'ясненнях та заходах для подолання окремих побоювань.

Запропонована модель управлінської взаємодії для ліцею Ольгинського має певні переваги та недоліки у порівнянні з традиційними підходами.

Переваги:

- посилення демократичності управління - всі учасники можуть впливати на процес прийняття рішень;
- покращення комунікації та узгодженості дій різних ланок системи управління;
- більша прозорість та підзвітність діяльності завдяки системі громадського контролю;
- можливість швидкої адаптації рішень до змін потреб учасників освітнього процесу;
- підвищення зацікавленості та ініціативності учнів, педагогів та батьків.

Отже, ця модель має суттєвий потенціал для підвищення якості управління ліцеєм та врахування інтересів усіх учасників освітнього процесу. Однак на практиці можуть виникати деякі труднощі реалізації.

Рекомендації щодо подальшого розвитку та вдосконалення моделі управлінської взаємодії в ліцеї Ольгинського:

1. Запровадити систему регулярного моніторингу та оцінювання ефективності моделі шляхом опитувань, аналізу якості прийнятих рішень, їх впливу на освітній процес. Це дозволить вчасно виявляти недоліки та

коригувати модель.

2. Посилити мотивацію участі педагогів, учнів та батьків в управлінській взаємодії через заохочення ініціативності, надання більших повноважень громадським органам, підтримку креативних ідей та проєктів.

3. Започаткувати практику публічного звітування адміністрації про виконання рішень, стан реалізації планів, використання коштів, щоб підсилити підзвітність.

4. Провести низку тренінгів та семінарів для вдосконалення комунікативних і лідерських навичок керівників, розвитку ефективної командної взаємодії.

5. Вивчити можливості цифровізації системи управлінської взаємодії з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації та автоматизації рутинних процесів.

Реалізація цих рекомендацій сприятиме подальшому вдосконаленню моделі управлінської взаємодії та підвищенню її ефективності у контексті ліцею Ольгинського.

Список використаних джерел:

1. Євась Т. В., Жукова О. А. Ефективність управлінської діяльності менеджера освітнього закладу. *Economy and human-centrism: the modern foundation for human development*. 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-068-1-20> (дата звернення 10.04.2024)

2. Білоусько Т. М. Комунікації як елемент управлінської діяльності : thesis. 2020. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10890> (дата звернення 10.04.2024)

3. Пахомов В. М., Дмитрунець Л. В. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності : thesis. 2015. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/15465> (дата звернення 10.04.2024)

ОНБОРДІНГ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*Савчук В.О., здобувач освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(спеціальність 073 Менеджмент)*

Онбордінг, або процес входження нових співробітників в компанію, є критичним етапом у забезпеченні їхньої успішної адаптації та інтеграції в корпоративну культуру. Інноваційні інструменти онбордінгу можуть значно покращити цей процес, зробивши його більш ефективним та цікавим для новачків. Такі інструменти допомагають компаніям виконувати низку завдань: від навчання та розвитку до залучення та утримання талантів. У цій статті ми розглянемо, як інноваційні інструменти впроваджуються в систему адаптації персоналу, і як вони можуть сприяти підвищенню продуктивності та задоволеності працівників на робочому місці.

Питанням адаптації персоналу на підприємстві приділяється увага в роботах багатьох вітчизняних учених, зокрема: Крушельницька О.В., Никифорова В.Г., Балабанова Л.В., Сардак, Гетьман О.О., Васильченко В.С., Якушев А.В., Комаревцева О.В., Красношарпа В.В., Миронова О.М. та інші. Поява нових співробітників призводить до зниження результатів діяльності організації, оскільки вони не володіють необхідними знаннями щодо специфіки роботи в конкретній організації, відчувають психологічний дискомфорт в період пристосування до нового робочого місця та колективу. Наслідком даної ситуації може стати як низька ефективність роботи нових співробітників, уповільнення процесу входження людини в процес праці, так і звільнення. Тому процес професійної та психологічної адаптації персоналу являє собою стратегічно важливий компонент управління людськими ресурсами. Саме використання онбордінгу в системі адаптації персоналу підприємства є питанням мало дослідженим.

Онбордінг включає в себе не тільки знайомство новачка з основами робочих обов'язків, але й заглиблене знайомство з корпоративною культурою та взаємодією з колегами. Це дозволяє новим співробітникам швидше відчувати себе частиною команди і розуміти своє місце і роль у компанії.

Наявність системи онбордінгу в організації надає низку переваг як співробітнику (налагодження відносин в колективі; швидке вливання в робочий процес, придбання нових навичок і знань; зниження тривожності і невпевненості, що виникають перед наріканнями з боку керівництва, пов'язані з невмінням виконувати поставлені завдання так само швидко, як і інші співробітники; зіставлення очікуваних умов роботи співробітника з його реальною діяльністю; зниження страху співробітника бути звільненим під час випробувального терміну), так і самій компанії (підвищення ефективності роботи співробітника, прискорення процесу виходу працівника на необхідний рівень продуктивності; налагодження або підтримання позитивних відносин в колективі; запобігання серйозних помилок, які могли б зробити нові співробітники; скорочення витрат часу досвідчених працівників на надання допомоги новому співробітнику в процесі виконання ним посадових обов'язків; мінімізація «плинності» кадрів).

Серед інноваційних інструментів онбордінгу можна визначити:

1. Цифрові платформи навчання, такі як LMS (Learning Management System), забезпечують гнучкість та доступність навчальних матеріалів, дозволяючи новачкам вивчати необхідну інформацію в зручний для них час. Інтерактивні туторіали, відеоуроки та тести можуть бути інтегровані для забезпечення більш ефективного засвоєння матеріалу.

2. Мобільні додатки, які особливо актуальні для молодого покоління працівників, мобільні додатки можуть використовуватися для нагадувань про важливі завдання, події та зустрічі, а також для легкого доступу до корпоративних ресурсів.

3. Віртуальна реальність (VR), яка надає можливість проведення іммерсивних тренінгів, що дозволяє новачкам практикувати різні робочі

сценарії в безпечному віртуальному середовищі, підвищуючи їхній досвід та упевненість перед реальними завданнями.

4. Соціальні мережі, інструменти яких можуть сприяти побудові стосунків між новими співробітниками та їхніми колегами, спрощуючи комунікацію та співпрацю в межах компанії.

5. Гейміфікація. Використання елементів ігор у процесі онбордінгу може зробити навчання більш захоплюючим та залучаючим. Бали, рівні та нагороди за досягнення можуть мотивувати новачків і сприяти швидкому освоєнню робочих завдань.

Перед впровадженням інноваційних інструментів важливо провести дослідження потреб персоналу та технічних можливостей підприємства. Налаштування системи управління навчанням, адаптація мобільних додатків під корпоративні стандарти, розробка віртуальних тренінгових програм вимагають часу та інвестицій. Також важливо враховувати культурні та індивідуальні особливості колективу, щоб забезпечити прийняття та ефективність нововведень.

HR-фахівці грають ключову роль у розробці та реалізації інноваційних стратегій онбордінгу. Вони повинні не тільки розробляти навчальні матеріали та керувати процесами, але й забезпечувати зворотний зв'язок від новачків, адаптувати програми з урахуванням їх відгуків і потреб.

Оцінка ефективності онбордінгу з інноваційними інструментами є необхідною для забезпечення досягнення цілей адаптації. Використання аналітичних інструментів дозволяє виміряти залученість новачків, їхню продуктивність та задоволеність робочим процесом.

Таким чином, адаптивні системи підприємств та закладів вітчизняного зразку більшою мірою зосереджені на підтвердження чи спростування необхідності схвалення на посаду людини, яка проходить цю програму. У загальній більшості подібні програми надають змогу ретельно виконати організаційний та адміністративний, економічний онбордінг, та тільки інколи - професійну й санітарно-гігієнічну адаптацію в організації.

Інноваційні інструменти онбордінгу можуть значно покращити процес адаптації персоналу, роблячи його більш ефективним і приємним для нових співробітників. Це, в свою чергу, сприяє зростанню загальної продуктивності компанії та підвищенню задоволеності персоналу. Однак для досягнення цих результатів необхідний грамотний підхід та залучення всіх зацікавлених сторін у процес розробки та реалізації інноваційних методів онбордінгу.

Список використаних джерел

1. Азовцева К. С., Варіс І. О. Організація процесу віртуального онбордингу. URL: <http://adjutor.com.ua/uk/news/onboarding-yak-proces-adaptaciyi-personalu-suchasno/> (дата звернення 05.04.2024).

2. Герасименко Ю. С. Зміни ринку праці України під час війни. *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця* : зб. матеріалів II-ї Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 18 травня 2023 р. / за заг. ред. В. С. Кулішова, І. В. Кучерак, Ю. С. Герасименко, А. М. Лукіяничук. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. С. 403-408.

3. Євсюкова О., Карпюк М. Мотивація і демотивація державних службовців у системі онбордингу в органах публічної влади. *Вектори соціальної, організаційної та економічної психології: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 лютого 2022 року)* / за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С. 76-82.

4. Кравчук О. І., Зайцева П. О. Штучний інтелект в менеджменті персоналу. *Комп'ютерні ігри та мультимедіа як інноваційний підхід до комунікації: матеріали II Всеукр. наук.-техн. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів, Одеса, 29–30 верес. 2022 р. Одес. нац. технол. ун-т. Навч.-наук. ін-т комп'ют. систем і технологій "Індустрія 4.0" ім. П.М. Платонова* / ред. С.В. Котлик. Одеса: ОНТУ, 2022. С. 120-122.

5. Никифоренко В. Г. Сучасні підходи до оновлення понять щодо розвитку людських ресурсів. *Економіка розвитку*. URL:

<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/491> (дата звернення 4.04.2024).

6. Онбордінг як процес адаптації персоналу сучасного покоління. URL: <http://adjutor.com.ua/uk/news/onboarding-yak-proces-adaptaciyi-personalu-suchasno/> (дата звернення 02.04.2024).

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Сташко Ю.С., здобувач освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки)*

Лідерство є важливим аспектом підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності та суспільного життя, а розвиток лідерської компетентності здобувачів вищої освіти стає ключовою задачею сучасних закладів вищої освіти, які переорієнтовують класичні програми та концепції освітньої діяльності на формування й розвиток лідерських якостей і компетенцій молодого фахівця, його особистісних і професійних можливостей, серед яких: продуктивна робота в команді, ухвалення відповідальних управлінських рішень, ефективна комунікація та ін.

Феномен лідерства, проблеми прояву лідерських якостей досліджували вітчизняні (Д. Алфімов, С. Гармаш, О. Нестуля, С. Нестуля, Т. Полковенко та ін.) і зарубіжні науковці (К. Blanchard (К. Бланшар), Е. Bogardus (Е. Богардус), М. Weber (М. Вебер), L. Carter (Л. Картер), F. Fiedler (Ф. Фідлер) та ін.).

Лідерська компетентність охоплює здатність індивіда ефективно впливати на інших, керувати командами та проектами, а також вміння приймати рішення в умовах нестабільності [1]. У підході до дослідження лідерства виділяють три ключові теорії. Перша, відома як теорія лідерських якостей або теорія «великих людей», стверджує, що лідери мають особливий

набір унікальних особистісних характеристик. За ситуаційним підходом, конкретні стилі поведінки та особистісні якості оптимально підходять до специфічних умов групової взаємодії. Сучасні теорії лідерства фокусуються на вивченні взаємин між лідером та його прихильниками, з акцентом на здатності лідерів розкривати та розвивати лідерський потенціал своїх послідовників.

У рамках вивчення лідерських якостей студентів закладів вищої освіти можна виділити три основних компоненти. Перший, *особистісний компонент*, охоплює набір організаційних та комунікативних навичок, які дозволяють студенту ефективно об'єднувати групу в координовану команду. Другий, *професійно-управлінський компонент*, включає мотивації та цінності, які сприяють успіху у лідерській діяльності в академічному середовищі та в майбутній професійній кар'єрі, підтримуючи здатність стати прикладом для наслідування. Третій, *командно-лідерський компонент*, включає здібності до встановлення цілей та прийняття рішень, що направляють колектив до спільних цілей [2,4].

Серед рекомендацій щодо розвитку лідерської компетентності здобувачів вищої освіти, виокремимо такі:

- включення спеціалізованих курсів та модулів з лідерства в освітні програми, що дозволяє студентам формувати теоретичні знання та практичні навички;

- проєктне навчання, робота в командах сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню вирішувати конфлікти та ефективно керувати ресурсами;

- налагодження взаємовідносин між студентами та досвідченими лідерами через менторські програми дозволяє передавати знання та досвід від більш досвідчених колег та сприяє розвитку індивідуальних лідерських якостей і навичок;

- регулярна саморефлексія допомагає студентам оцінювати свій розвиток як лідерів, визначати сильні та слабкі сторони, а також планувати подальше навчання та розвиток;

– використання інтерактивних методів, таких як дискусійні групи, дебати, симуляційні ігри, сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів і мотивації до вивчення лідерських компетенцій [3].

Отже, розвиток лідерської компетентності є важливою складовою сучасної вищої освіти. Через інтеграцію спеціалізованих курсів, проектного навчання, менторства, саморефлексії та інтерактивних методів, заклади вищої освіти можуть підготувати студентів не тільки до професійного, але й суспільного лідерства. Виклики, пов'язані з індивідуалізацією навчання та адаптацією до технологічних змін, потребують постійної уваги та інновацій у підходах до освітнього процесу. Врешті, забезпечення ефективного розвитку лідерських якостей в студентів є фундаментальною метою сучасної вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Біда О. А., Орос І. І., Чичук А. П. Зміст та сутність поняття «лідерство». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 197. С. 17-20.
2. Бондаренко В. В. та ін. Лідерські якості в професійній діяльності / за заг. ред. О.Г. Романовського. Харків: НТУ «ХП», 2017. 143 с.
3. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти: навчальний посібник / за ред. С. Калашнікова. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 44 с.
4. Товканець О. Лідерство у професійній діяльності педагога. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2021. Вип. 35. С. 193-200.

ВПЛИВ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Фарафонова М.В., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність
053 Психологія)

Глобальні зміни, що відбуваються сьогодні в Україні, ведуть до перевлаштування психологічної сфери людини (зокрема і молоді), її поглядів, переконань, звичок, моральних цінностей та соціальних ролей. І якщо для одних перетворення не такі болючі, то для інших вони стають особистою трагедією, що призводить до дезадаптації та поведінкової девіації.

Обґрунтування актуальності дослідження проблеми впливу травмуючої події на емоційно-особистісну сферу особистості підліткового віку, потребує урахування її вікового аспекту, зокрема, аналізу негативних наслідків розладів у поведінці саме в підлітковий період, коли відбуваються значущі зміни в структурі особистості [1].

Небезпека психологічних травм полягає у довготривалості та замаскованості від самої людини її деструктивних наслідків, що призводить до розгортання травматичного досвіду. Психотравмуючі події, складні життєві ситуації суттєво порушують базове почуття безпеки, зумовлюють ризик руйнування адаптаційної системи особистості, що призводить до невротизації, зростання конфліктності у соціальних взаєминах та порушення регуляції поведінки особистості [2].

Таким чином, у контексті аналізу впливу травмуючих подій на емоційно-особистісну сферу молоді людини стає необхідним дослідження психологічних умов особистісного розвитку підлітків із поведінковими девіаціями, включаючи виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів розгортання поведінкових розладів, а також моделювання умов психологічного супроводу та психолого-педагогічної корекції девіантної поведінки.

Мета роботи: дослідити особливості впливу психотравмуючих подій на формування емоційно-особистісної сфери підлітка та шляхи психологічного супроводу розвитку особистості й психолого-педагогічної корекції.

Об'єкт дослідження: особистість підліткового віку.

Наукові дослідження у галузі психології розглядають вплив травмуючих подій на емоційно-особистісну сферу підлітків у різних аспектах: виявлення природи та причин травми, ідентифікацію симптомів, опис різноманітних форм поведінки, які виникають внаслідок психотравмуючих подій, а також розробку методів та стратегій для подолання цих труднощів.

Серед перших, хто почав вивчати природу травми був австрійський психоаналітик, психіатр і невролог З. Фрейд і лікар, психолог Й. Байер. Дослідники М. Кляйн, М. Малер, Х. Когут, О. Кернберг, Д. Віннікотт та інші вказують на патогенний вплив психічних травм на подальший розвиток особистості та психіки дитини. На психоаналітичній традиції засновано і сучасну теоретичну концепцію терапевтичної моделі травми М. Мюррей. Теорія психічної травми розроблялася і у контексті теорії стресу Г. Сельє.

Нині існує велика кількість досліджень, присвячених проблематиці психічної травми. Серед найбільш значущих можна виділити публікації робіт Дж. Хермана, Р. Сторолоу, Д. Калшеда, М. Балінта, Х. Біндера, Т. Каммерера, Ф. Тастіна, Дж. МакДугалла, Д.С. Максименка, Я.О. Гошовського, Н.І. Погібко, О.Л. Туріної, О.І. Бондарчук тощо.

Опрацювавши літературні джерела з проблеми впливу травмуючих подій на формування у підлітків поведінкових девіацій, ми вибрали та частково модифікували методи діагностики травматичних переживань у підлітків, які після аналізу результатів дослідження дозволять описати характер найбільш типових психічних травм і ступінь виразності їх наслідків. А саме: опитувальник травмуючих подій, Гіссенський опитувальник психосоматичних скарг (GBB); шкала депресії Бека (BDI); шкала самооцінки (тест Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна); опитувальник САН «Самопочуття, активність, настрої». Як додаткові методики – колірний тест Люшера та колірний тест

відносин (ЦТО) А.М. Еткінда.

Застосування таких методів психолого-педагогічної діагностики та корекції дозволять, на нашу думку, виводити більшість підлітків з поведінковими девіаціями на оптимальні для них траєкторії розвитку, формувати психологічні передумови для освоєння нових соціальних ролей і форм поведінки.

Список використаних джерел

1. Максименко Д. С. Психологічні особливості криз підлітка. Практична психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 200 с.

2. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій : навч. посіб. Київ : Персонал, 2017. 160 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК «ПАНАЦЕЯ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗГУРТОВАНОСТІ КОЛЕКТИВУ

Цимбал І.П., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Будь-які цілі організації досягаються роботою колективу. Сам колектив у першу чергу складається з членів команди, що є людьми, а отже і мають свої психологічні особливості та ментальний стан. Для підтримки високої результативної праці, організація має спрямувати фокус насамперед на своїх працівників.

Згуртованість – це можливість комунікації та кооперації учасників в середині групи для досягнення поставлених задач певної організації або ж самої групи. У трудовому колективі згуртованість необхідно розвивати та підтримувати на стабільному рівні. Рівень згуртованості трудового колективу є важливою складовою високої продуктивності організації чи підприємства, особливо при щоденному вирішенні завдань, яке потребує спільних зусиль

працівників з різними знаннями, навичками та досвідом [1]. Групова згуртованість досягається за рахунок таких афективних чинників: міжособистісна атракція, себто симпатія, мотивація групового членства (яку вигоду понесе учасник) та ціннісно-орієнтаційна єдність. Задля цього, з практичних підходів найпоширенішим інструментом для підвищення кооперації групи є соціально-психологічний тренінг. У своїй суті тренінг є методом навчання, що допомагає розвинути навички міжособистісного спілкування між учасниками групи, а також присвоєння необхідних навичок, усвідомлення та контролювання власних емоцій.

Ефект соціально-психологічного тренінгу на групу досліджували К. Левін, К. Роджерс, М. Форверг. У своїх дослідженнях К. Левін довів, що людина досягає ефективних особистісних змін саме у групі, а не індивідуально. Завдяки К. Роджерсу тренінги починають використовуватися як засіб підвищення кваліфікації працівників у сфері прямої взаємодії зі спільнотою (вчителі, менеджери тощо), а також з метою надання їм психологічної підтримки. Тобто, можемо бачити схвальний та позитивний відгук вчених щодо тренінгу як інструменту взаємодії з групами.

У вітчизняній психологічній практиці дослідниками(цями) ефекту тренінгу є С. Страшко, Л. Животовська, О. Гречишкіна, В. Гаврилюк та інші. У своїх теоретичних посібниках вони згадують різні види тренінгу та їхні особливості застосування, також покриваючи тему соціально-психологічного тренінгу. На їхню думку, тренінг – це форма взаємодії з групою, де учасники спираються на свій досвід та застосовують свої знання для покращення роботи у команді. У свою чергу залучення учасників до взаємодії створюється за рахунок безпечної емоційної атмосфери в групі, в якій члени групи почуваються відкритими до формування нових навичок та компетенцій [2].

Актуальність соціально-психологічного тренінгу у трудовому колективі розкривається як частина соціальної згуртованості. Адже під час активних воєнних дій необхідно підтримувати згуртованість суспільства, що напряду впливає на громадський спротив. Таким чином за рахунок проведення

тренінгів на місцях, підтримці та залученню малих колективів до внутрішньої кооперації, учасники групи отримують певні моральні вигоди, а саме зменшення стресу, відчуття причетності до групи та роботи на загальне благо, підвищення продуктивності тощо. Такий позитивний ефект робить членів групи більш схильними до активної громадської позиції та залучення до проєктів з підтримки військових.

Таким чином, соціально-психологічний тренінг є «панацеєю» для формування згуртованості трудового колективу, але проблему не вдасться вирішити лише за допомогою одноразового тренінгу та без постійної взаємодії з персоналом. Згуртованість в колективі не виникає самостійно і не може бути досягнута шляхом проведення кількох заходів. Для формування згуртованості потрібна постійна увага керівництва та активна участь всіх працівників, оскільки це тривалий процес, який потребує систематичної роботи.

Список використаних джерел:

1. Оверчук В. Методологічні підходи вивчення до вивчення групової згуртованості колективу. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. 2021. №3. С. 23-30.

2. Страшко С. В., Животовська Л. А., Гречишкіна О. Д. Та інші. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу. *Навчально-методичний посібник для викладачів валеології, основ медичних знань та безпеки життєдіяльності, вчителів основ здоров'я, студентів вищих педагогічних навчальних закладів. 2-е вид., переробл. і допов.* Київ: Освіта України, 2006. 260 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

*Чехлова Т.С., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (спеціальність
053 Психологія)*

Недостатня обізнаність педагогів щодо збереження свого психологічного здоров'я, засобів саморегуляції та профілактики емоційних проблем, неефективність способів подолання стресових ситуацій посилюють ризик ускладнень в професійній діяльності, міжособистісній взаємодії з оточуючими, зниження працездатності, виникнення не адаптивних особистісних змін, психосоматичних проявів. Результатом може стати формування синдрому емоційного вигорання. Подолати всі ці виклики можна лише маючи високий рівень культури психологічного здоров'я, турбуючись про власне психологічне благополуччя, зміцнюючи особистісні ресурси психіки.

Однією з актуальних проблем психологічного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників має бути створення умов та пропозиція ефективних технологій для збереження та підтримки їх психологічного здоров'я в процесі професійного розвитку та педагогічної діяльності.

Кожна людина на собі випробувала дію стресу і все частіше люди звертаються до інформації, що таке стрес, як розвинути стресостійкість, як вижити в такий нелегкий час, зберегти здоров'я всього організму в цілому та нервової системи окремо. Зрештою, як розвинути стресостійкість в житті та на роботі, особливо, коли твоя професія в сфері «людина - людина»

Одну з найпоширеніших теорій стресу запропонував Ганс Сельє у своїй праці «Теорія стресу». В цій роботі автор зазначив, що стрес – це неспецифічна відповідь організму на будь – яку вимогу.

Різні проблеми, викликані стресом, отримують стереотипну реакцію організму, тобто однакові біохімічні зміни, мета яких – упоратися із подразниками.

Серед вітчизняних дослідників проблеми стійкості людини до стресу є В.А. Абабків, В.Ф. Калошин, Л.М. Карамушка, В.М. Корольчук та ін.

Стресостійкість особистості має багаторівневу детермінацію і зумовлена як характеристиками навколишнього середовища, так і особистісними характеристиками людини [2].

Стрес у педагогічній діяльності носить пролонгований (розтягнутий у часі) характер, йому властиві частота, тривалість і повторюваність впливу чинника. Специфіка педагогічної діяльності передбачає виконання педагогом роботи тривалий час; переживання, пов'язані з професійною діяльністю, не припиняються із завершенням робочого дня. На думку психологів, люди, які виконують будь-яку складну роботу протягом тривалого часу, можуть перебувати у стресовій ситуації довше і відчувати більший вплив стресорів [1].

Сьогодні для позначення групових форм психологічної роботи з людьми найчастіше використовують термін «соціально-психологічний тренінг».

У роботах Панок В.Г. соціально-психологічний тренінг визначається як форма психологічної дії у процесі інтенсивного навчання у груповому контексті; в найширшому сенсі під СПТ зазвичай розуміють своєрідні форми навчання знанням і окремим умінням у сфері спілкування, а також форми їх корекції [3].

Перша основна мета СПТ – підвищення компетентності у сфері спілкування. Основною метою соціально-психологічного тренінгу є оволодіння соціально-психологічними знаннями безпосередньо в активній формі.

Друга основна мета тренінгових груп, спрямована на розвиток особистості й особистісне зростання, пов'язана із психологічною дією, здійснюваною якраз у другій системі стосунків. [4]

Тренінг як високо ефективний інструмент розвитку і досягнення змін займає особливе місце в сучасній боротьбі за підвищення продуктивності і

якості праці, підвищення конкурентоспроможності організацій. Наш дослідницький інтерес до методичним і методологічним проблемам тренінгу стимулюється і підживлюється нагальними потребами практики, проблемами сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Калошин В. Ф. Як долати стрес у педагогічній діяльності. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 8. С. 56-67.
2. Корольчук В. М. Стресостійкість і адаптивний потенціал особистості в стресогенних умовах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Випуск 82. Т. I. Чернігів, 2010. С. 126-136.
3. Панок В. Г. До побудови теоретичних засад української практичної психології. *Проблеми розвиваючого навчання: Матер. I та II Міжнар. конф.* 1997. С. 344–351.
4. Терещенко К. В. Зміст та структура тренінгу розвитку толерантності персоналу закладів освіти в умовах соціальної напруженості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2017. № 1 (8), С. 65–75.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЇ

Чолак Т. Д., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Сучасне суспільство перебуває на етапі впровадження інноваційних та тотального використання інформаційно-комунікаційних технологій в різних сферах людської діяльності. Такі процеси суспільного розвитку призводять до перетворень в політичному, економічному, культурному житті людей, що потребує нових підходів у професійній діяльності, а, отже і є визначальним критерієм для удосконалення та впровадження ефективних технологій

навчання при здобутті вищої освіти.

З метою підвищення ефективності освітньої діяльності, особливо значущим стає навчання, що стимулює до аналізу, порівняння та зіставлення нової інформації, спонукає здобувача вищої освіти до прийняття певного рішення, яке буде найбільш ефективним для досягнення певної цілі. Такий підхід у формуванні професійної компетентності здобувачів вищої освіти реалізується в контексті впровадження проблемного навчання. Саме воно сприяє особистісному переосмисленню ситуації, яку потрібно вирішувати в процесі освітньої діяльності, а, отже, є основним фактором особистісного зростання, формування ціннісного ставлення особистості до предмета вивчення.

Сама ідея проблемного навчання не нова. Проблемне навчання ґрунтується на теоретичних положеннях американського філософа, психолога та реформатора освіти Джона Дьюї. У праці «Як ми мислимо» (1909) він відкидає традиційне догматичне навчання і протиставляє йому активну самостійну практичну діяльність учнів з вирішення проблем. На думку Джона Дьюї, мислення, є вирішення проблем.

У розвитку теорії проблемного навчання певних результатів досягли педагоги Польщі, Болгарії, Німеччини та інших країн. Так, польський учений, педагог Вінценти Оконь дослідив умови виникнення проблемних ситуацій на матеріалі різних навчальних предметів і разом з Чеславом Купісевичем довів переваги навчання шляхом вирішення проблем для розвитку розумових здібностей учнів.

Одним із засновників проблемного навчання у зарубіжній психології вважається Макс Вертгеймер (1880-1943), психолог-гештальтист, автор книги «Продуктивне мислення» (1943). Основа ідея книги: мислення породжується проблемною ситуацією. Мислення виникає у відповідь на проблемну ситуацію. У процесі її вирішення суб'єкт виділяє умову (що відомо) та власне питання, тоді проблема перетворюється у задачу.

Важливу роль у розвитку теорії проблемного навчання мала концепція

американського психолога Джерома Сеймура Брунера. Він поклав в основу ідеї структурування навчального матеріалу і переважаючої ролі інтуїтивного мислення в процесі засвоєння нових знань. Ключовою для вченого є проблема структури знань, що включає, на його думку, всі необхідні елементи системи знань і визначає напрям розвитку учня.

Проблемне навчання (від грец. *problema* – задача, утруднення) – це технологія, яка ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, на прийомах і методах викладання та учіння з елементами наукового пошуку [2].

В основі проблемного навчання лежить відповідна дидактична мета – вирішення певного завдання, задачі, проблеми. Проблема – це складне теоретичне або практичне питання, яке за умовами навчального завдання потребує вирішення.

Механізм психологічних процесів, що відбуваються при зіткненні людини з певною проблемою, полягає в такому. В умовах інтелектуального утруднення виникає стан здивування, подиву, активізується пізнавальна потреба, що виливається в проблемну задачу: «Як вирішити дане протиріччя?».

Далі розумовий процес проходить за схемою: висунення гіпотез – їх обґрунтування – перевірка. Людина або самостійно, або з допомогою інших здійснює розумовий пошук, відкриваючи для себе невідоме.

У сучасній педагогічній психології та педагогіці «проблемне навчання розглядають як навчання, що полягає в створенні навчальних проблемних ситуацій, в усвідомленні, прийнятті та вирішенні цих ситуацій в ході спільної діяльності учнів і вчителя, при оптимальній самостійності перших і під загальним керівництвом останнього, а також в оволодінні учнями в процесі такої діяльності узагальненими знаннями і загальними принципами рішення проблемних завдань» [4].

За твердженням Тарасової Т. Б., «можна вказати на такі пріоритетні дидактичні цілі, які застосовуються у проблемному навчанні:

- 1) привернути увагу того, хто навчається, до питання, задачі, навчального

матеріалу, викликати в нього пізнавальний інтерес та інші мотиви пізнавальної діяльності;

2) поставити його перед певним пізнавальним утрудненням, зняття якого активізувало б розумову діяльність;

3) допомогти йому в пізнавальній задачі, питанні, завданні виділити основну проблему і визначити план пошуку шляхів виходу з труднощів, що виникли;

4) спонукати того, хто навчається, до активної пошукової діяльності;

5) допомогти йому визначити межі раніше засвоєних завдань, що актуалізуються, і вказати напрям пошуку найбільш раціонального шляху виходу з ситуації утруднення» [3].

При цьому проблемне навчання здебільшого прийнято трактувати не стільки як окремий метод, скільки тип (стратегію) навчання, що значною мірою відрізняється від традиційної пояснювально-ілюстративної стратегії за ознакою об'єкта та характеру пізнавальної діяльності з ним тих, хто навчається.

Причинами, які обумовлюють більшу ефективність проблемного навчання, виступають:

1) більша інтелектуальна активність здобувачів вищої освіти, яка стимулюється пізнавальною потребою - бажанням знайти невідоме, без якого неможливо розв'язати поставлене завдання;

2) знання засвоюються як загальні закономірності чи способи дій, що дозволяє застосовувати їх під час вирішення широкого класу інших завдань.

Формування професійного мислення здобувачів вищої освіти - це вироблення творчого, проблемного підходу (репродуктивне мислення відтворює засвоєні шаблони; творче мислення спрямоване на вирішення проблеми).

Найбільш ефективним проблемний підхід є у науково-дослідницькій та навчально-дослідницькій роботі здобувачів вищої освіти.

Проблемне навчання спрямоване на формування пізнавальної самостійності здобувачів освіти, розвиток їх логічного, раціонального,

критичного і творчого мислення і пізнавальних здібностей. У цьому і полягає його головна відмінність від традиційного пояснювально-ілюстративного навчання [1].

Отже, по-перше, основна ідея проблемного навчання – розвиток творчих здібностей засобами проблемних завдань, по-друге, можна виділити переваги проблемного навчання: висока самостійність здобувачів освіти; формування пізнавального інтересу або особистісної мотивації здобувача освіти; розвиток розумових здібностей здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Павленко В. В. Проблемні ситуації: поняття і типи. *Нові технології навчання: Збірник наукових праць*. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ, 2014. Вип.83. С. 196-202.

2. Перегуда І., Мирончук Н. М. Застосування проблемного навчання у вищому навчальному закладі. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 127-129.

3. Тарасова Т. Б. Психологія та педагогіка вищої освіти зі змістовим модулем. *Методика викладання психології: навчально-методичний посібник*. Суми: Сумський державний університет, 2023. 87 с.

4. Тарасова Т. Б. *Методика навчання психології у вищій школі: навчальний посібник*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 361 с.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ

Чорненька О.І., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Спілкуючись із людьми, не забувайте, що
маєте справу не зі створіннями логіки, але зі
створіннями емоцій

Дейл Карнегі

Багатьом із нас знайоме стресове напруження повсякдення, сповненого суперечливих потреб, турбот і обов'язків, і те, як легко ми втрачаємо емоційну рівновагу, впевненість у собі, вміння порозумітися з людьми, і знаходити з ними спільну мову [4].

Емоційний інтелект – це вміння користуватися емоціями, щоб інформувати мислення, і використовувати мислення, аби розуміти та управляти емоціями.

Завдяки емоційному інтелекту – розуміючи свої емоції, і те, як ними керувати, - можливо краще висловити свої почуття, те, чого ви хочете і чого не хочете, розбиратиметесь у почуттях інших людей та в їхній поведінці. Це динамічний процес. І те наскільки людина вміє розуміти й направляти свої емоції, наміри й поведінку, то адекватніша ваша реакція на них і то ефективніша ваша взаємодія з оточенням [4].

Емоційний інтелект може допомогти краще жити й співпрацювати з людьми; вибудовувати міцніші стосунки як в особистому житті, так і на робочому місці. Ви зможете краще відчувати емоційні потреби інших людей та керувати цими потребами. Вам легше спочатку подумати, а потім діяти. А коли емоції загрожуватимуть стати неконтрольованими, ви знатимете як дати собі та іншим час, аби заспокоїтися [4].

Розвиваючи свій емоційний інтелект, ви зможете жити щасливішим життям, адже мислячи спокійно і розсудливо у складних ситуаціях, ви опиняєтеся у кращому становищі й можете керувати почуттями та ситуаціями, які колись сприймали як складні та неконтрольовані [4].

Але емоційний інтелект – не тільки здатність розуміти складні ситуації й та керувати ними. Це й знання того, як «увімкнути позитив», котрий принесе вам мотивацію, підтримку, впевненість у своїх силах та натхненнях.

В сучасних умовах життя проходять процеси формування й соціалізації особистості, світові процеси глобалізації та інтеграції, зміна ціннісної системи суспільства, ризики природного, техногенного чи людського фактору, та інші чинники, які висувають підвищені вимоги до людини. Для того, щоб людина успішно адаптувалася до змін у суспільстві та середовищі, в якому відбувається її життя, їй необхідно розвивати ряд психологічних особливостей, зокрема психологічної гнучкості, стійкості, адаптивності, контролю власних емоцій, тощо.

У житті нам постійно доводиться взаємодіяти з людьми, і часто головну роль у комунікації відіграє розуміння емоцій. Емоційний інтелект – це здатність людини до усвідомлення, прийняття та управління емоційними станами і почуттями, власними та інших людей, що формуються протягом життя людини у спілкуванні та професійній діяльності.

У структурі емоційного інтелекту виокремлюють два аспекти – внутрішньоособистісний і міжособистісний.

Внутрішньоособистісний характеризується такими компонентами, як самооцінка, усвідомлення власних почуттів, впевненість у собі, терпимість, самоконтроль, відповідальність, мотивація досягнень, оптимізм і гнучкість [5].

Міжособистісний аспект містить емпатію, толерантність, комунікабельність, відкритість, діалогічність, антиципацію [5].

Високий емоційний інтелект допомагає збалансувати емоції і розум, відчувати внутрішню свободу та відповідальність за себе, усвідомити власні потреби і мотиви поведінки, рівновагу, а також скоригувати стратегію власного

життя. Він асоціюється з почуттям загального щастя. Низький емоційний інтелект призводить до нещастя і характеризується страхом, самотністю, нестабільністю, агресією, почуттям провини, депресією, фрустрацією.

Д. Гоулман так описує людей, які володіють здібністю керувати взаєминами: вони вміють викликати в інших відгук і захоплювати їх своєю привабливістю. Такі люди подають іншим приклад бажаної поведінки і здатні виразно викласти загальну місію так, щоб надихнути їх. Це люди, які володіють умінням обрати правильний тон у зверненні до конкретного слухача і цією здатністю привернути до себе зацікавлених осіб, щоб домогтися масової підтримки своєї ініціативи. Вони проявляють непідробне зацікавлення до тих, кому допомагають удосконалюватися, бачать мету, достоїнства й недоліки інших; є хорошими вчителями і наставниками. Це люди, які вміють ініціювати перетворення, здатні розгледіти необхідність змін, кинути виклик усталеному порядку речей та відстоювати новий. Вони майстерно залагоджують розбіжності, вміють викликати на відверту розмову конфліктні сторони, спроможні зрозуміти різні думки і знайти точки дотику, створювати атмосферу спільності. Вони залучають інших до активного, азартного прагнення до загальних ідеалів, зміцнюють моральний дух та відчуття єдності колективу [2].

Варто зазначити, що досягнення особистістю суб'єктивного успіху апріорі є психологічним благополуччям. З огляду на це, готовність особистості до активної взаємодії з оточуючим середовищем, виважене оцінювання обставин у процесі досягнення поставленої мети, енергійне подолання труднощів, проявляється у стресостійкості, а тому є запорукою високого рівня психічного здоров'я [5].

Як емоційна розумність, емоційний інтелект здійснює стресозахисну та адаптивну функції. Від рівня сформованості емоційного інтелекту залежать інтенсивність і частота стресових виявів, а також реакція людини на складну життєву ситуацію, перебудова організму й адаптація до стресового фактора.

Наслідком нерозуміння власних емоцій та невміння управляти ними є пролонговані негативні емоції, що згубно впливають на здоров'я. Так, в осіб,

яким притаманні хронічна тривожність, постійна внутрішня напруга, песимізм, депресія тощо, подвоюється ризик виникнення різних захворювань (астма, артрит, головні болі, виразка шлунку, хвороби серця та ін.). З цього слідує, що розвинений емоційний інтелект протидіє ризику виникнення захворювань як на психічному, так і фізичному рівнях.

Розвинений EQ сприяє пошуку рівноваги між розумом і почуттями особистості, не дозволяє діяти під впливом емоцій та запобігає маніпулюванню з боку інших осіб. Тому цілком закономірно, що розвиток емоційного інтелекту є необхідною умовою психологічного здоров'я особистості [5].

Емоційно здорові люди, як правило: задоволені своїм життям, сповнені позитивної енергії, здатні керувати стресовими ситуаціями, легко та швидко пристосовуються та адаптуються до постійних змін у житті, можуть товаришувати та будувати нові стосунки.

Проте в умовах стресу, коли людина витіснена із зони комфорту, вона може бути переповнена почуттями та втратити контроль над собою. Наслідки емоційної неосвіченості виявляються сьогодні у значному збільшенні міжособистісних конфліктів та внутрішньо особистісних конфліктах, зростанні випадків депресії, жорстокості. Тому важливо вміти поєднувати внутрішньо-особистісний та міжособистісний інтелекти.

Емоційний інтелект особистості можливо розвивати й нарощувати, він є поглибленням емоційного й пов'язаних з ним форм практичного і творчого інтелекту, управління емоціями інших людей, цілеспрямована дія на їх емоції. Звідси випливає, що *емоційний інтелект* – це самосвідомість, самоконтроль, соціальна чуйність та управління взаєминами між двома і більше опонентами, що позитивно впливає на розвиток особистості у сучасному суспільстві.

Вивчення феномена емоційного інтелекту показало, що життєвий успіх людини залежить не настільки від високих показників IQ, скільки від EQ. Коли людина вміє розбиратися у своїх емоційних переживаннях, управляти своїм емоційним станом, їй значно легше розв'язувати складні життєві проблеми, конфлікти та спілкуватися з людьми.

Розвинений емоційний інтелект сприяє протидії виникненню дистресу, тривоги, депресії, нейротизму, песимізму, емоційного вигорання, алекситимії, девіантних форм поведінки, а також захворювань і розладів.

Отже, емоційний інтелект є ресурсом психічного здоров'я особистості, адже надає змогу контролювати відчуття гармонії внутрішнього світу.

Список використаних джерел:

1. Носенко Е.Л. «Емоційна розумність» як детермінанта успішної життєдіяльності людини і шляхи її операціоналізації. *Вісник Дніпропетровського ун-ту. Педагогіка і психологія*. 2000. №3. С. 23-30.
2. Шпак М. М. Емпіричне дослідження психологічних особливостей розвитку емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці. *Психологічні перспективи*. Вип. 29. 2017. С. 234-244.
3. Кириленко Т. С. Психологія. Емоційна сфера особистості. Київ. Либідь. 2007. 121 с.
4. Джил Хессон. Кишенькова книжка емоційного інтелекту: невеличкі вправи для інтуїтивного життя. Харків: Вид-во «Ранок». 2022. 176 с.
5. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2006. 336 с.

ПРОЯВИ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шахова Л.С., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Швидке поширення нових інформаційних технологій, особливо в контексті комп'ютерної та інтернет-залежності, створює серйозні проблеми для осіб віком від 10 до 21 року, які зазнають психотравматичних впливів

військових дій, збільшуючи рівень стресу та поглиблюючи залежність від гаджетів. Гаджетозалежність є загальнопопулярною темою серед усіх груп населення в 21 столітті, а військовий час призвів до ще більшої залежності від гаджетів, через можливість слідкувати за подіями які розгортаються навколо нас.

Дуже великого впливу психотравматичних факторів військових дій зазнають учні та студенти, бо саме вони переживають не тільки проблеми переселення та загрози життю, а й змушені вчитися у такий складний час – це призводить до появи бажання відволіктися від негативу військового стану за допомогою смартфона. Постійна перевірка своїх пристроїв для того щоб переглянути текстові повідомлення, соціальні мережі, інформаційні медіа, електронну пошту можуть суттєво збільшувати рівень стресу.

Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що дослідження проблеми психологічної залежності від Інтернету як поведінкової адикції широко висвітлено здебільшого у зарубіжній літературі у працях таких науковців як М. Шоттон, Д. Грінфілд, Дж. Грохот, К. Янг та інші. У вітчизняній психологічній науці, нажаль, ще недостатньо вивчено та висвітлено цю тему. Серед українських фахівців, що в різних аспектах досліджують феномен інтернет-залежної поведінки: Юр'єва Л.М., Чабан О.С., Пілягіна Г. Я, Бугайова Н. М.

Термін «комп'ютерна залежність» визначає патологічну пристрасть людини до роботи або проведенню часу за комп'ютером. Крім комп'ютерної залежності, виділяють деякі споріднені види залежностей: Інтернет-залежність і ігроманія, які, так чи інакше, пов'язані з проведенням тривалого часу за комп'ютером.

Інтернет-залежність - це «нав'язливе бажання увійти до Інтернету, знаходячись off-line, і нездатність вийти з Інтернету, будучи on-line».

Залежність від різних ігор отримала назву «лудоманії» (від латинського «lud» - гра). Її розділяють на різні види: залежність від комп'ютерних ігор, залежність від гри в казино, залежність від ігрових автоматів, що позначається

на способі життя людини і часто навіть на фізичному і моральному здоров'ї.

В даний час велику частину аудиторії Інтернету складають особи юнацького віку від 10 до 21 років. При цьому наголошується, що число молоді в мережі Інтернет зростає швидше, ніж кількість представників інших вікових груп. Причини залежності юнаків від комп'ютера та Інтернету можуть бути різні: потреба в інформації та пізнавальна мотивація, висока соціальна активність та комунікативність, як причина пошуку знайомств у мережі, певні особистісні якості (інфантильність, сором'язливість, тривожність, вразливість тощо), потреба в ідентифікації та ін.

У формуванні Інтернет-залежності на перший план виходить прагнення втекти від реальності, відключитися від наявних переживань. Чим сильніше активізоване це бажання, тим більш деструктивний і злоякісний перебіг у залежності. Таким чином, відхід юнака та підлітка у віртуальну реальність пов'язаний з багатьма факторами: брак уваги з боку батьків, стиль виховання, конфліктні взаємини з сім'єю і друзями, емоційно-психологічне напруження.

Дослідники приходять до висновку, що для формування Інтернет-залежності потрібен насамперед, певний тип особистості, який характеризується слабкою волею, несамостійністю і пасивністю. Страх самотності і невміння створити широке коло спілкування в реальному житті залежні можуть з лишком заповнити в Інтернеті, бо він надає їм практично необмежені можливості для спілкування, а також для втілення своїх фантазій (це відбувається в on-line іграх).

Відповідно до мети, яка полягає в експериментальному дослідженні впливу психологічних чинників на виникнення комп'ютерної та інтернет-залежності, та завдань, які були поставлені перед нами до проведення дослідження, ми обрали потрібні методики, розробили програму його проведення, сформували вибірку юнаків, віком від 10 до 21 років.

У процесі констатуючого експерименту використовувалися методики: «Тест інтернет-залежності» К. Янг, опитувальник «Спосіб скринінгової діагностики» комп'ютерної залежності», опитувальник «Діагностика

кіберкомунікативної залежності» та опитувальник «Міні-мульт».

Обробка даних, отриманих в результаті діагностичного етапу, дала можливість зробити наступні висновки:

- Більшість респондентів є звичайними користувачами Інтернету, які можуть іноді проводити занадто багато часу в Мережі, але загалом контролюють себе. Такі результати загалом підтверджуються і результатами методики «Спосіб скринінгової діагностики комп'ютерної залежності», за якою на стадії захоплення від Інтернету знаходиться більшість опитуваних.

- У більшості респондентів було діагностовано низький рівень кіберкомунікативної залежності, тоді як високого рівня виявлено не було.

- Найбільш вираженими характерологічними рисами, що притаманні більшості респондентів, є характеристики шкал «Тривожність» та «Оптимістичність», «Емоційна лабільність», «Індивідуалістичність», які були діагностовано за допомогою методики «Міні-мульт».

Відповідно до актуальності нашого дослідження та отриманих результатів проведеного констатуючого експерименту було визначено необхідність розробки та проведення програми психологічної профілактики комп'ютерної та інтернет- залежності, яка включає роботу з особистісними характеристиками юнаків, що визначають схильність до появи даного виду залежної поведінки.

Метою програми є:

- допомогти юнакам розібратися в причинах своєї залежності.
- Допомогти юнакам виявляти свої емоції, почуття, навчитися їх корегувати.
- розвиток позитивної мотивації на різноманітні форми діяльності.
- навчання правильному сприйняттю світу.
- підвищення самооцінки та самоприйняття себе.
- допомогти у питаннях соціальної адаптації.

Отже, На основі результатів дослідження було розроблено методичні рекомендації для батьків, психологів та педагогів щодо психологічної

профілактики комп'ютерної та інтернет-залежності у юнаків і дівчат.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми комп'ютерної та інтернет-залежності у особистості юнацького віку. Перспектива його продовження нами вбачається у розробці й впровадженні методів і засобів психологічної корекції особистісних чинників комп'ютерної та інтернет-залежності в юнацькому віці.

Список використаних джерел:

1. Гошовський Я. О. Психологічні особливості інтернет-адикції в контексті блокованого спілкування депривованих осіб. *Педагогіка та психологія. Серія Психологічні науки*. Вип. 4, 2015. С. 21-28.
2. Особистості підлітків, які страждають на комп'ютерну залежність. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14201/1/Aimedov.pdf> (дата звернення 10.04.2024)
3. Шапар Б. В. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Шовгеня Д.О., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Сучасне суспільство переповнене медійним контентом, який неперервно впливає на наше сприйняття світу, себе та інших. Засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють ключову роль у цьому процесі, впливаючи на формування поглядів, переконань і цінностей людей усіх вікових груп, зокрема підлітків.

Підлітковий вік – це період інтенсивного фізичного, психологічного та соціального розвитку, коли особливо важливо формування самооцінки та

самоповаги. Засоби масової інформації впливають на цей процес, створюючи стереотипи, ідеали краси, норми поведінки та ідеали успіху, які можуть визначати уявлення підлітків про себе та світ.

Отже, дослідження впливу засобів масової інформації на формування самооцінки у підлітків є актуальним та важливим завданням сучасної психології. Розуміння цього впливу дозволить розробити ефективні стратегії для підвищення самоповаги та психологічного благополуччя підлітків у цифрову епоху.

У цьому контексті наукова робота присвячена детальному аналізу ролі засобів масової інформації як чинника формування самооцінки у підлітків. Вона спрямована на вивчення впливу медійних стереотипів, ідеалів краси, успіху та інших факторів на самооцінку та самоповагу підлітків, а також на розроблення рекомендацій щодо психологічних стратегій для підвищення рівня самооцінки у цій вразливій віковій групі.

Варто зазначити, що 31 березня 2023 року набув чинності Закон України «Про медіа» (далі – Закон), який започатковує ґрунтовну реформу у медіагалузі та визначає правові засади діяльності в Україні суб'єктів у сфері медіа, а також засади державного управління, регулювання та нагляду у цій сфері. У зв'язку з набранням чинності Закону втратили чинність закони «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та «Про інформаційні агентства». Натомість, згідно Закону терміни вживаються в наступному значенні:

1) аудіовізуальне медіа – медіа-сервіс, основним призначенням якого або відокремленої частини якого є надання загальній аудиторії доступу до програм, що здійснюється з інформаційною, розважальною чи навчальною метою під редакційним контролем суб'єкта у сфері медіа за допомогою електронних комунікаційних мереж, а саме: телевізійне мовлення або аудіовізуальний медіа-сервіс на замовлення; радіомовлення або аудіальний медіа-сервіс на замовлення;

2) багатоканальна електронна комунікаційна мережа – електронна комунікаційна мережа, призначена для надання аудіовізуальних медіа-сервісів,

що здатна забезпечити одночасну трансляцію більше одного телеканалу або радіоканалу з використанням або без використання радіочастотного спектра і може інтегруватися з іншими електронними комунікаційними мережами

Таким чином, ми бачимо, що засоби масової комунікації в класичному своєму розумінні постійно розвиваються та видозмінюються під впливом тих чи інших факторів. Це є неперервний шлях від простих наскальних малюнків до високотехнологічної ери сучасного інтернету та інновацій. Кожен етап відображує важливий крок у розвитку способів комунікації та обміну інформацією в суспільстві. Така послідовність розвитку показує нам, що соціальні мережі сьогодні виконують роль засобів масової інформації, як засоби масової комунікації.

Аби зрозуміти наскільки важливу ланку займають засоби масової комунікації в нашому житті, необхідно розглянути відповідні дослідження. Так, у листопаді 2023 році було проведено дослідження InMind на замовлення міжнародної організації Internews, що реалізує проєкт «Медійна програма в Україні» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Стало відомо ставлення українців до медіа та споживання різних його типів. Результати цього щорічного всеукраїнського опитування дають змогу оцінити рівень медіаграмотності та навичок розпізнавання дезінформації, а також прослідкувати тенденції медіаспоживання, охарактеризувати якість журналістських матеріалів, у тому числі щодо висвітлення чутливих тем. Опитування продемонструвало, що телебачення втрачає популярність – кількість українців, що споживають новини через телебачення продовжує падати та становить 30% (проти 36% у 2022 році). Натомість популярність соціальних мереж продовжує зростати: 76% опитаних користуються ними, щоб дізнаватися новини (проти 74% у 2022 році).

Зазначається, що популярність продовжує набирати Telegram. Він уже став основною «новинною» соціальною мережею: частка користувачів зросла з 20% у 2021 році до 60% у 2022 році та до 72% у 2023 році. Найпопулярнішими каналами у цьому месенджері є «Труха Україна», «Україна сейчас», «Лачен

пише», «ТСН новини». Тим часом Facebook втрачає популярність серед користувачів – у 2023 році лише 19% користувачів усіх соціальних мереж надають перевагу Facebook як джерелу новин.

За результатами проведених фокус-груп дослідники також відзначають, що загальна частота споживання новин знизилася у порівнянні із 2022 роком, коли респонденти стежили за новинами 24/7. Це пов'язують із умовною стабілізацією ситуації на фронті, впевненістю у тому, що «Україна переможе» та поверненням до повсякденних турбот. Спостерігається звикання до новин про війну, зменшується споживання новин, пов'язаних з війною. Підвищений інтерес зростає, коли в країні відбуваються гучні події на фронті, корупційні скандали або трагедії, які змушують знову слідкувати за новинною стрічкою. Проте, коли інформаційне поле знову «затихає» в дослідженнях відзначається, що опитані почали поступово повертатися до контенту розважального характеру – за їхніми словами, це допомагає відволіктися від негативних новин.

Використання соціальних мереж у ролі джерела новин на пряму співвідноситься із довірою до них – 59% респондентів довіряють новинам у соціальних мережах. Дещо менше, 56% опитаних, довіряють новинам з Інтернету, 49% – новинам на телебаченні. Є і інша тенденція – в усіх типах медіа падає споживання загальнонаціональних джерел та каналів інформації.

Отже, розглянувши результати даного дослідження через опитування, можна вважати, що сьогодні основним джерелом пошуку новин є соціальні мережі Telegram, Facebook, X (колишній Twitter), YouTube. А, згідно замовленого опитування від Громадянської мережі ОПОРА рейтинг найпопулярніших соціальних мереж у 2023 році виглядає так: найбільше українці використовують Telegram (71,3%), YouTube (66,2%) та Facebook (55%). Половина респондентів споживає новини у Viber, третина – в Instagram, 25% – у TikTok, 8,3% – у X (Twitter). Тобто, ми бачимо, що основними джерелами пошуку інформації є соціальні мережі. Однак важливо відзначити, що соціальні мережі відрізняються від традиційних ЗМІ у деяких аспектах. Наприклад, у соціальних мережах інформація частіше поширюється через

особисті контакти та групи, іноді без перевірки достовірності. Також контент у соціальних мережах часто має персоналізований характер, орієнтований на індивідуальні інтереси та попередні дії користувачів.

З'ясувавши, що сучасні засоби масової інформації за своєю суттю – соціальні мережі, розглянемо сфери, на які вони мають вплив.

Одним із ключових аспектів – є візуальна репрезентація. Підлітки викладають свої фотографії, спостерігають за іншими та стикаються із ідеалізованими стандартами краси. Це може призводити до почуття неповноцінності та тиску відповідати цим стандартам.

Спілкування в соціальних мережах може впливати на соціальну самооцінку підлітків. Кількість лайків, коментарів та взаємодія з підлітками у віртуальному просторі може стати детермінантом їхньої соціальної важливості та популярності.

Постійне порівняння з іншими користувачами соціальних мереж може впливати на розвиток індивідуальної ідентичності підлітків. Вони можуть відчувати потребу у відповідності стандартам групи чи отриманні підтвердження від оточуючих. Всі розглянуті фактори впливу соціальних мереж викликають інтернет-залежність, яка суттєво впливає на самооцінку підлітків.

Дослідники приходять до висновків, що сьогодні формування самооцінки та світосприйняття підлітків визначається не лише освітою та впливом батьків, вчителів, вихователів, але й активним використанням соціальних мереж, як засобів масової інформації. Особливо вразливою до цього впливу групою населення є підлітковий вік, коли формується не лише ідентичність, але і самоусвідомлення. Тут соціальні мережі, виконують ключову роль у формуванні самооцінки підлітків.

Для забезпечення позитивного впливу соціальних мереж на самооцінку підлітків, необхідно впроваджувати спеціальні стратегії. Розвинута медіаграмотність, підтримка від батьків та психологів, освітні програми можуть допомогти підліткам розуміти вплив соціальних мереж на їхню самооцінку та

використовувати ці платформи для позитивного розвитку.

Актуальність дослідження підсилюється необхідністю виявлення потенційних негативних наслідків, таких як низька самооцінка та негативне ставлення до себе.

Збільшення кількості медійних контентів, спрямованих на підлітків, підкреслює важливість розуміння їхнього впливу на формування особистості та самооцінки. Дослідження процесу впливу ЗМІ на самооцінку може внести вагомий внесок у розвиток психологічної теорії та практики виховання. У зв'язку з поширеністю та різноманітністю медійних форматів, вивчення впливу ЗМІ на самооцінку підлітків стає стратегічним напрямком для подальших досліджень.

Отже вивчення впливу соціальних мереж на самооцінку підлітків є важливим напрямком в сучасній психології. Інформаційна витривалість та позитивний розвиток особистості в соціальних мережах можуть сприяти створенню позитивного впливу на самооцінку підлітків, забезпечуючи їм можливість формувати свою ідентичність та розбудовувати позитивні соціальні зв'язки.

Список використаних джерел

1. Москаленко А. З. Теорія журналістики: підручник. К.: Експрес-об'ява, 1998.
2. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : Просвіта. 2001. 121 с.
3. Дослідження Інтерньюз. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf?fbclid=IwAR3pwidyyLVdWRAXnAsK5sYRO5h5wAHwtiZoBrdQtNdwCGbGSVsxoEK86ao> (дата звернення 12.04.2024)
4. Дослідження ГО «Опора» https://www.oporaua.org/polit_ad/mediaspozhivannia-ukrayintsiv-drugii-rik-povnomasshtabnoyi-viini-24796 (дата звернення 12.04.2024)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Савлук Ю. М., здобувачка вищої освіти Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України
(спеціальність 053 Психологія)

Сучасний світ характеризується постійними змінами в освітній та професійній сферах, що вимагає від здобувачів освіти не тільки набуття глибоких знань, але й здатності адаптуватися до нового навчального середовища. Адаптація здобувачів освіти, які вступають на фахову передвищу освіту, стає ключовим фактором, що впливає на їхнє академічне успішність та психологічний стан. Тому розуміння соціально-психологічних особливостей цього процесу є важливим елементом для підвищення ефективності освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Процес адаптації є складним явищем, що включає в себе не лише зовнішні аспекти, але й внутрішні процеси особистості та є предметом багатьох сучасних досліджень. Розуміння процесу адаптації здобувачів освіти як взаємодії з оточуючим освітнім середовищем є важливим для успішного провадження освітнього процесу, що, у свою чергу, сприятиме якісному розвитку професійних галузей.

Системний аналіз наукових підходів, представлених у працях Гердера І.Г., Г. Сельє, Е. Гідденс, Й. Лангмейєр і З. Матейчек, Бондар В.І., Шапошнікова І.М., Левківська Г. П., Буренніков Ю. А., Хом'юк І. В., Семиченко В.А. та інші дає підстави констатувати, що особливості процесу адаптації полягають у взаємодії різних факторів, таких як соціальні, психологічні та професійні, що впливають на успішність адаптації кожного здобувача освіти.

Соціальна адаптація в освітньому середовищі означає процес включення

студента в соціальні групи та культуру навчального закладу. Згідно з теорією соціалізації Бандури, значення мають моделювання поведінки та соціальне навчання через спостереження за іншими студентами та викладачами. Ефективна соціальна адаптація включає інтеграцію в студентське життя через участь у групових проектах, студентських організаціях та соціальних заходах.

Психологічна адаптація пов'язана з особистісними змінами та розвитком, які відбуваються у відповідь на нові виклики та стреси в освітньому середовищі. Основні аспекти психологічної адаптації включають саморегуляцію, стресостійкість та розвиток академічної мотивації. Стратегії справляння зі стресом, такі як позитивне переосмислення та планування, відіграють важливу роль у підтримці психологічного благополуччя студентів.

Для аналізу адаптаційних процесів було використано кількісне дослідження, зокрема опитування студентів, які нещодавно вступили на фахову передвищу освіту. Вибірка включала 54 здобувачі освіти Білоцерківського фахового коледжу сервісу та дизайну.

Результати показали, що для здобувачів освіти першого року навчання характерне велике різноманіття індивідуальних психологічних особливостей, що зумовлені низкою внутрішніх та зовнішніх факторів, що виникають під час адаптації до коледжу.

Основними труднощами під час адаптації є встановлення контактів з новими однокурсниками та адаптація до нового навчального закладу та міста. Зазначено, що значна частина студентів стикається зі складнощами у спілкуванні з однокласниками (29,6%) та викладачами (29,6%). Також відзначено, що 16,7% студентів мали проблеми з мешканцями гуртожитку, а 14,8% відчули труднощі з працівниками гуртожитку. Частка студентів, які зазнали проблем у спілкуванні зі здобувачами освіти з інших груп, склала 11,1%, з працівниками адміністрації - 8,3%.

Отримані результати опитування свідчать про значні виклики, з якими стикаються здобувачі освіти під час адаптації до коледжу. Наприклад, причинами цих труднощів є тривала періодичність дистанційного навчання у

школі, що призвело до неякісного засвоєння навчального матеріалу, що відзначили 45,4% респондентів, а також психологічна нестабільність, пов'язана з воєнним станом у країні, що цілком можливо вплинуло на мотивацію до навчання та загальний психологічний стан, що зазначили 27,8% респондентів.

На основі дослідження було розроблено програму підтримки, спрямовану на підвищення соціальної та психологічної адаптації студентів. Програма включає серію тренінгів та семінарів, спрямованих на розвиток навичок адаптації, управління стресом, підвищення самооцінки та позитивного ставлення до навчання. Учасники програми працюють у групах, де вони можуть обмінюватись досвідом, підтримувати один одного та розвивати навички співпраці та комунікації. Крім групових заходів, учасникам надається можливість індивідуальних консультацій з психологом чи наставником, де вони можуть обговорити свої труднощі та отримати персоналізовану підтримку. Програма передбачає систему моніторингу та оцінки її ефективності, що дозволяє вчасно виявляти проблеми та вносити необхідні корективи для поліпшення результатів.

Рекомендовано керівництву Білоцерківського фахового коледжу сервісу та дизайну впроваджувати програми наставництва для нових студентів, організовувати регулярні зустрічі з психологами та надавати додаткові ресурси для підтримки студентів з академічними труднощами.

Соціально-психологічна адаптація є ключовим фактором успіху студентів у вищій освіті. Важливо, щоб освітні заклади створювали підтримуюче середовище, що сприяє інтеграції студентів та розвитку їхніх навичок для подолання можливих викликів. Подальші дослідження в цій області допоможуть оптимізувати стратегії адаптації та підвищити ефективність освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Заїка Л. С., Лавренчук О. В. Психолого-педагогічні особливості адаптації студентів першокурсників до навчання в умовах воєнного стану. *Інновації в освіті: проблеми, тенденції та перспективи розвитку*. Збірник

матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 21 квітня 2023 року. Запоріжжя - Чернівці: НМЦ ПТО у Запорізькій області. Видавничий дім «Букрек», 2023. С. 244-252.

2. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с.

3. Каськов І. В. Теоретичні аспекти формування стресостійкості студентів ВНЗ до негативних чинників навколишнього середовища. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 1 (54). С. 104-110

4. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: навч. посіб. Київ: Либідь, 2001. 128 с.

5. Лесовий В. Ю., Петрук В. А. Адаптація першокурсників до навчання у вищих технічних закладах освіти: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2017. 144 с.

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сидоренко В.В., доктор педагогічних наук, професор, директор
*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО»
НАПН України*

Грицан О.Г., аспірант 1 року навчання спеціальності 011 Освітні,
*педагогічні науки, освітньо-наукова програма Освітні, педагогічні науки,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН
України*

Науково-дослідна робота студентів – це невід’ємна складова наукової діяльності закладу вищої освіти, що забезпечує інтеграцію освіти і науки та є першим етапом у підготовці майбутніх викладачів.

Основною метою організації науково-дослідної роботи є одержання та використання нових наукових знань для створення суспільно корисних наукових результатів, забезпечення якісної підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів, розв'язання комплексних завдань у сфері наукового, технологічного розвитку, упровадження та використання наукових і науково-практичних результатів на практиці тощо. Науково-дослідна робота здобувачів освіти допомагає ознайомити їх з науковими методами пізнання, сформувати інтерес до наукових досліджень, озброїти методами і прийомами самостійного розв'язання науково-педагогічних завдань, дозволяє розвинути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності майбутніх викладачів, зокрема ключові, загальні, фахові.

Формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти реалізується через засвоєння ними методологічних засад наукової праці, аналіз одержаних результатів і оформлення їх у вигляді наукового продукту, виконання курсових і кваліфікаційних робіт, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, написання наукових статей, тез, участі в конференціях, проведення та участі в конкурсах студентських наукових робіт тощо. Персональний шлях реалізації особистісного потенціалу студентів, виявлення їхніх пізнавальних, творчих, дослідницьких здібностей відбувається шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

На лекціях викладачі знайомлять здобувачів із власними науковими інтересами, результатами в межах науково-дослідної роботи, стимулюють до вирішення актуальних наукових проблем. Окремі дисципліни освітньо-професійної програми повинні мати дослідницьку спрямованість, знайомити з методикою організації і проведення наукових досліджень, навчати їх проводити.

У Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи» включає дисципліни, що мають дослідницьку спрямованість, зокрема: «Педагогіка вищої школи», «Проектування та управління освітнім процесом у вищій школі», «Методологія

і методи науково-педагогічних досліджень». Дисципліна «Методологія і методи науково-педагогічних досліджень» ознайомлює із сучасними методологічними концепціями, основами методології наукового пізнання, методикою організації наукових досліджень; формує цілісне уявлення про науково-дослідницький процес; сприяє набуттю студентами знань, умінь, необхідних для вирішення завдань, пов'язаних із плануванням і проведенням наукових досліджень.

Здійснення науково-прикладного дослідження в конкретному напрямі відбувається у формі кваліфікаційної роботи, що поєднує формулювання наукової проблеми і практичне її вирішення. Кваліфікаційна робота магістра є прикладом автентичного авторського підходу здобувача щодо вирішення проблем прикладного характеру, кінцевим результатом індивідуальної навчальної діяльності здобувача освіти, науковим дослідженням, яке підводить підсумки вивчення ним дисциплін, що передбачені навчальним планом підготовки за спеціальністю. Під час вибору теми кваліфікаційної роботи основний наголос робиться на професійних вподобаннях здобувачів, а також їхніх можливостях відповідно до обраної індивідуально-освітньої траєкторії. Такий підхід для здобувача сприяє відповідальному ставленню і дає практичні результати. Також здобувачі освіти мають можливість брати участь у всеукраїнських та міжнародних заходах, студентських науково-практичних конференціях, постійно діючих відкритих публічних лекціях, методологічних семінарах НАПН України, гостьових лекціях провідних учених у галузі.

Для здобувачів освіти існує можливість оприлюднення результатів наукових досліджень у співавторстві із викладачами. Звітні наукові конференції професорсько-викладацького складу, конференції кафедр, студентські конференції дають можливість для апробації здобувачами освіти результатів своїх наукових досліджень.

У Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти майбутнім викладачам надається можливість демонструвати рівень розвитку дослідницької компетентності на Всеукраїнському хакатоні з медіаграмотності «Лабіринти медіаграмотності», Літній школі з медіаграмотності, студентському

стартап-проекті «Інформаційний імунітет або безпека в медіа», науково-практичних заходах, Міжнародних спеціалізованих виставках, засіданнях постійно діючих Шкіл, студій (Школа педагогічного коучингу, Студія корпоративного тимбілдингу, Онлайн-академія цифрових технологій, «Фейкоборці БІНПО»). Щороку для здобувачів ВО з метою оприлюднення результатів наукової й освітньої діяльності проводиться Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця». ЗО беруть участь із доповідями і публікаціями тез у Всеукраїнському відкритому науково-практичному форумі «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії» (МАН України).

Проходження науково-педагогічної практики має на меті набуття професійних навичок і вмінь здійснення самостійної науково-педагогічної роботи. Науково-педагогічна практика передбачає вивчення основ педагогічної і навчально-методичної роботи в закладі вищої освіти, оволодіння педагогічними навичками проведення окремих видів навчальних занять з дисциплін відповідного профілю підготовки. Науково-педагогічна практика включає реалізацію наукової і педагогічної складових, кожна з яких знаходить відображення в змісті практики і звітних документах. В програму практики введено індивідуальні науково-дослідні завдання в контексті тематики кваліфікаційної роботи. Правовою основою для проходження практики є угоди про практику (та співпрацю). Зміст програми практики відповідає тенденціям ринку праці та очікуванням стейкхолдерів. По завершенню проходження практики здобувач освіти подає на кафедру необхідні документи і публічно захищає звіт.

Для розвитку інтелектуального потенціалу талановитої молоді, підтримки наукової, творчої діяльності, стимулювання інтересу здобувачів до дослідницької роботи, оволодіння ними інноваційними технологіями проводиться конкурс студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей. Основними завданнями Конкурсу [1] є: виявлення та розвиток

обдарованих студентів, сприяння реалізації їх здібностей; стимулювання творчого самовдосконалення студентської молоді; популяризація досягнень науки, техніки та інноваційних технологій; залучення провідних учених, наукових, науково-педагогічних працівників до активної роботи з обдарованою студентською молоддю; підготовка здобувачів вищої освіти для участі в міжнародних олімпіадах, конкурсах, турнірах.

Список використаних джерел

1. Положення про науково-дослідну роботу студентів у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти. Вікторія Сидоренко, Володимир Кулішов, Олена Юденкова. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2023. 12 с. Режим доступу: <http://surl.li/qttfy>

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

**«Психолого-педагогічні чинники формування професійної
компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану»**

Матеріали
регіонального науково-практичного семінару
(26 квітня 2024 року)

Упорядкування
Володимир Сергійович Кулішов
Ілля Володимирович Пахомов

